

Міністерство освіти і науки України,
Барановицький державний університет (Республіка Білорусь),
Державна вища професійна школа у м. Хелм (Польща),
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Україна),
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького (Україна),
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (Україна),
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (Україна),
Управління освіти Ніжинської міської ради Чернігівської області

ПОЧАТКОВА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(21 жовтня 2021 року)

**21 жовтня 2021 року
НІЖИН**

Рекомендовано до друку Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М.Гоголя)
Протокол № 4 від 28.10.2021 року

Редакційна колегія:

- Турчин Тамара Миколаївна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, голова організаційного комітету конференції (Україна);
- Лісовець Олег Васильович** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (Україна);
- Бейгер Галина** - доктор педагогіки, старший викладач кафедри педагогіки Державної вищої професійної школи у м. Хелм (Польща);
- Федій Ольга Андріївна** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (Україна);
- Гудима Наталія Василівна** - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Україна);
- Дубяга Світлана Миколаївна** - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;
- Гордієнко Тетяна Володимирівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;
- Демченко Наталія Михайлівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;
- Градобик Валентина Валентинівна** – начальник Управління освіти Ніжинської міської ради.

- Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи.** Збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ніжин, 21 жовтня 2021 року.
Укладачі: Т.В.Гордієнко, Н.М.Демченко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2021. 199 с.

Збірник містить матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи», проведеної 21 жовтня 2021 р. в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.

У збірнику матеріалів конференції друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з професійної тематики, у яких відображені результати роздумів, міркувань, наукових пошуків, методичних розробок учених, викладачів, аспірантів, вчителів та вихователів, магістрантів та студентів, присвячені дослідженню актуальних проблем початкової освіти.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу.

За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

ЗМІСТ

Артеменко Л.М. Новий формат спілкування з батьківською аудиторією.....	7
Багмут Я.О., Бобро А.А. Актуальність проблеми формування soft skills в учнів початкових класів нової української школи	8
Бляхарський О. В, Гайдученко В.І. Творчий потенціал вчителя початкових класів у контексті нової української школи	10
Бобро А.А. Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкових класів	11
Бондаренко А.І. Дизайн оформлення класу в початковій школі	13
Бояринова В.О. Лепбук як новітній спосіб організації навчальної діяльності.....	15
Бурковець В.О., Лимар Ю.М. Теоретичні основи розвитку лідерських якостей молодших школярів	16
Бут Т.А. Феноменологія поняття «текстотворчі уміння»	19
Василевич НА. Проблема формування у младших школьників умения порівнювати	21
Ворожбіт-Горбатюк В.В. HANDBOOK в реалізації діяльнісного підходу в сучасній українській школі	23
Головей Ю.О. Використання ігрових технологій в освітньому процесі НУШ	24
Головчик К.В. Использование игровых технологий как средство развития познавательных интересов младших школьников	26
Горянська А.М., Пісоцький В.П. Комунікативна компетентність майбутніх вчителів початкової школи як умова їх успішної педагогічної діяльності.....	28
Давиденко О.М. Формування здорового способу життя молодших школярів - пріоритетний напрямок державної політики в умовах НУШ	30
Данько Д.А. Діагностика сформованості пізнавального інтересу до читання в учнів початкової школи	32
Дацько О.О. Воркшоп як інноваційна освітня технологія	34
Дараган О.М. Інтегрований курс « Мистецтво» у новій українській школі.....	35
Даценко С.О., Гордієнко Т.В. Ігрові тренінги в початковій школі	38
Дейнека В.О. Феноменологія Поняття «дослідницькі уміння».....	40
Демченко Н.М., Самойленко О.В. Здоров'язберезувальні технології на уроках у початкових класах.....	42
Дешко О.О., Дубровська Л.О. Курс «Я досліджую світ» у реалізації принципу педагогіки партнерства НУШ	45
Дирда А.М., Дубровський В.Л. Виховання у молодших школярів дбайливого ставлення до природи в позаурочній роботі	46
Дмитрієва Л.В. Ідеї верлібрів як шлях розвитку художньо-мовленневих здібностей учнів Нової української школи	48
Дубровський В.Л. Методичні основи проведення уроку математики в початковій школі з використанням ІКТ	50
Жеребіло О.М. Формування читацької самостійності на уроках читання.....	52
Жигун Л.О., Дубровська Л.О. Шляхи формування та впровадження ключових компетентностей у навчання ічнів початкової школи.....	54
Зеленська Л.Д. Супервізія, нетворкінг, коучинг в програмах професійного розвитку вчителя	55
Іванко А.О. Демократичний стиль спілкування як вияв педагогічної майстерності вчителя	57

Іващенко Л.М. Виховання моральних цінностей дітей молодшого шкільного віку	58
Ікальчик А.П. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови.....	60
Іонова О.М. Використання досвіду вальдорфської педагогіки в освітньому процесі української початкової школи	63
Кириленко Л.О., Гордієнко Т.В. Методика організації дослідницької діяльності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ».....	64
Киричок І.І. Дискурсивна компетентність майбутніх учителів початкової школи як феномен	68
Кислякова А.О. Педагогічні технології формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи	70
Кінах Н.В. Феноменологія професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи.....	72
Клименко І.В., Коваленко Н.Д. Виховання підростаючого покоління в системі позашкільної освіти	74
Кожухівська К., Самойленко О.В. Класифікації і структура ціннісних орієнтацій особистості	76
Коновець І.О., Янко Н.О. Дослідження стану проблеми формування мовленнєвої компетентності учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів	79
Корзун О.В. «Класи просто неба» або «зелені» класи.....	81
Корзун О.В. До питання формування соціальної та здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів	82
Коробка О.Д. Педагогічні основи використання інтегрованих уроків у процесі навчання молодших школярів	84
Коростишивець О.О. Особливості кола читання та система «трьох кіл читання»	86
Костюк Л. М., Барнич О.В. Теоретичні аспекти розвитку творчої активності молодших школярів на уроках читання	88
Котельницька І.Ю. Умови реалізації та шляхи формування ключових компетентностей в молодших школярів	89
Коткова К.Г. Особливості проблемного навчання молодших школярів	91
Кулик І.О. Засоби реалізації діяльнісного підходу в сучасному закладі освіти	93
Ліпчевська І.Л. Впровадження візуальної структури «портрет» у мовно-літературну галузь початкової освіти	94
Лоук О.В. Формування ключової компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» у молодших школярів: діяльнісний підхід.....	96
Лупаренко С.Є. Розвиток початкової освіти на західноукраїнських землях (початок ХХ ст.).....	98
Мажуга А.В., Твердохліб Т.С. Педагогічний комікс як засіб просвітницької роботи з батьками здобувачів початкової освіти.....	100
Мазуренко О.М. Теоретичні основи формування культури поведінки молодших школярів	102
Малишевська В.М. Реалізація змістової лінії «досліджуємо мовні явища» у процесі вивчення елементів синтаксису в початковій школі	103
Манько О.В. Інноваційні технології навчання на уроках літературного читання у початкових класах	105
Мартиненко Д.М. Взаємодія сім'ї і школи у формуванні особистості молодшого школяра.....	108

Монастирська О.В. Компетентнісний підхід – основа формування успішного громадянина.....	109
Музиченко Ю.М., Дубровська Л.О. Інтерактивні форми впровадження ключових компетенцій у навчанні молодших школярів	111
Назаренко В.Г. Вплив розвиваючих ігор на розвиток розумових процесів молодших школярів	112
Насилівська І.В. Труднощі під час освоєння методики швидкочитання й шляхи їх подолання	114
Новгородська Ю.Г. Інтеграція як освітня стратегія нової української школи	116
Нюнько А.Б. Особливості педагогічної взаємодії з учням початкових класів на нетрадиційних уроках	117
Обідейко Т.Г. Теоретичний аспект проблеми використання інтегрованих уроків у процесі навчання у молодшій школі	118
Овдієнко Т.І. Сутність мотивації до навчальної діяльності учнів початкової школи	120
Осипчук К.Ю. Ігрові методики як основний засіб вивчення інформатики у початковій школі	122
Палінчак А.В. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов технології взаємодії школи з батьками в умовах нуш.....	124
Панченко А.О. Система організації самостійної роботи учнів у початкових класах.....	125
Петрик І.С. Використання інформаційних технологій на уроках музичного мистецтва у початковій школі	127
Пічкуренко Н.М. Особливості застосування дидактичних ігор на уроках української мови та літературного читання	129
Приймас Н.В. Роль дитячих громадських організацій для розвитку особистості дитини в умовах сучасності.....	130
Прокоп'єва А.В. Організація словникової роботи на уроках української мови молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	132
Rakocha M.V. Organization of the educational environment at the new ukrainian school.....	133
Роїк А.О., Гордієнко Т.В. Теоретичний аспект дослідницької діяльності молодших школярів	135
Рула Т.О. Комікси та мультиплікаційні фільми на уроках читання у формуванні основ комунікативної компетенції.....	137
Рябушко В.М. Встановлення партнерства між школою, громадою і батьками у НУШ.....	138
Самойленко О.А. Етапи формування творчого потенціалу вчителя з початкової освіти в умовах нової української школи	141
Сахненко Л.О. Формування у молодших школярів поваги до глибинних коренів власного народу в умовах НУШ	143
Скрипець О.В. Організація освітнього процесу в початковій школі на засадах демократії.....	146
Староста В.І. Мотиваційний аспект професійної діяльності вчителів початкової школи	147
Староста В.І., Русин В.В. Деякі засоби дистанційного навчання майбутніх учителів початкових класів під час пандемії COVID-19.....	149
Стрілець А.М. Використання LEGO-технології в освітньому просторі нової української школи.....	151
Сущенко В.В., Дубровська Л.О. Компетентнісний підхід в сучасній початковій школі.....	153

Тарасенко К.О. Демократизація навчання як освітній процес	155
Тарасенко Ю.К., Білоусова Н.В. Активні методи навчання як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів на уроках з «Я досліджую світ»	156
Ткаченко Т.С. Інтеграція навчальних предметів у початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів НУШ	158
Ткачук Л. В. Компетентності для культури демократії	160
Tonkonoh I.V., Yuvkovetska Yu. O. Higher education in european integration	163
Труш Я.В. Проектна діяльність у початковій школі: теоретичний аспект	165
Турчин Т.М. Методичні особливості використання мультиплікації в початковій школі	167
Тучак К.В. Феноменологія поняття «культура читання»	169
Ульдинович Т.П. Вопитание чувства патриотизма у младших школьников во внеучебной деятельности	171
Ульдинович Т.П. Пословицы - средство интеллектуального развития и патриотического воспитания на уроках литературного чтения	173
Федорченко А.І., Дубровська Л.О. До питання формування математичної компетентності учнів молодшої школи	175
Філоненко О.С. Ефективні форми налагодження партнерської взаємодії школи та сім'ї	176
Чайка В.М., Шишак А.М. Цифрова візуалізація у початковій школі: сутність та форми	178
Четверова Д.В. Педагогічна проблема формування соціальної компетенції молодших школярів на уроках літературного читання під час вивчення комічних жанрів	180
Чужба О.В. Теоретичні засади використання інтерактивних технологій навчання в початковій школі	181
Шварченко А.В. Розвиток дрібної моторики молодших школярів на уроках у початковій школі	183
Шевчук М.О. Ігрові технології у формуванні soft skills молодших школярів	185
Шумейко І. Феноменологія поняття «гендерна культура»	187
Юрченко Ю.О. Формування готовності педагога до використання здоров'язбережувальних педагогічних технологій в початковій школі	189
Ярешко В.В., Гордієнко Т.В. Формування у молодших школярів умінь проведення спостережень на уроках «Я досліджую світ»	191
Ярмоленко Н.В. Демократизація як освітній принцип	196
Булишкіна Ю.О. Феноменологія поняття «комунікативні уміння»	198

Артеменко Л.М., вчитель початкових класів Демидівської ЗОШ I-III ступенів Димерської селищної ради, перша кваліфікаційна категорія

НОВИЙ ФОРМАТ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКІВСЬКОЮ АУДИТОРІЄЮ

Робота з батьками будується відповідно до нормативно-правових актів: Закон України "Про освіту", Закон України "Про загальну середню освіту", Державний стандарт початкової освіти, Конвенції про права дитини.

Сім'я і школа - два важливих інституту соціалізації дітей, два виховних феномена, кожен з яких по-своєму дає дитині соціальний досвід, але тільки в поєднанні один з одним вони створюють оптимальні умови для входження маленької людини у великий світ. Їх виховні функції різні, але обидва важливі для всебічного розвитку дитини.

Взаємодія цих двох важливих для суспільства інститутів диктується новими умовами життя суспільства. Результат виховання та навчання може бути успішним лише за умови, якщо педагоги та батьки стануть рівноправними партнерами, так як вони виховують одних і тих же дітей. В своїй роботі я прагну до того, щоб вся атмосфера взаємодії, спілкування з батьками свідчила про те, що я маю потребу в батьках, в об'єднанні зусиль, що батьки – мої союзники, і я не можу обійтися без їх поради і допомоги.

Головні завдання які я ставлю у роботі з батьками:

1. Робота у команді "педагоги - батьки", створення кола однодумців;
2. Підвищення педагогічної грамотності батьків практичними навичками у відносинах з дитиною та володіння собою під час розмови;
3. Доведення до свідомості батьків істини про те, що право та обов'язок виховання їхніх дітей належить їм самим.

ПЕДАГОГ – ДИТИНА – БАТЬКИ це ланки нерозривного ланцюга, і лише в поєднанні один з одним вони створюють сприятливі умови, для входження маленької людини у великий світ. Тож як вчитель намагаюсь в практиці керуватись правилом «Вчитель і сім'я: відкритий діалог» завдання правила : впровадження нових форм співробітництва вчителя і сім'ї направлених на успішний розвиток особистості та успіхи дитини в навчанні Пріоритетом є : сприяння піднесенню на якісно новий рівень роботи з батьками учнів.

Рецепт перший, пропозиція : зробіть батьків учнів своїми соратниками, союзниками, помічниками.

Батьки учнів мають бути найпотужнішою групою підтримки. Вони дуже потрібні і важливі помічники, нам треба лише розумно і грамотно побудувати роботу з ними. Напевно, серед батьків знайдеться ініціативна група, яка не відмовить вам у допомозі, а стане групою підтримки.

Пам'ятайте, шановні колеги, що з батьками учнів треба плісти на одному човні.

Рецепт другий : використовуйте батьківські збори й індивідуальні зустрічі не лише для інформування про успішність та навчальний процес, а й про вікову психологію та проблеми дитини в цьому віці.

Інтернет ресурси нам дозволяють роздати батькам при зустрічі яскраві матеріали, з образними порівняннями і численними питаннями; матеріали, що написані живою і яскравою мовою, і змушують багато про що задуматись.

Ніколи не роздаю батькам нудні і дуже наукові статті про те, як правильно виховувати дітей тому що в кожній родині існують свої правила моральні цінності родини тому до цього треба підходити з обережністю і індивідуально.

Рецепт третій : час від часу влаштовуйте для батьків учнів відкриті уроки або коучинг.

Коли батьки відчують всю складність навчального процесу, відносини з ними покращаться і потеплішають. Адже, погодьтесь, мало хто бачить титанічні зусилля вчителя по вкладанню знань в голови учнів. Не треба нам, вчителям, боятися все це батькам наочно продемонструвати.

Коучинг – це партнерство, розкриття потенціалу та отримання бажаного результату.

Зрозуміло, що кожен з вас має й інші СВОЇ форми роботи з батьками.

Перетворити цю силу (силу батьків) у своїх соратників і помічників можна власним спокоєм і інтелектом, своєю освіченістю і компетентністю, своїм професіоналізмом і знанням справи, а ще своїм оптимізмом, гумором і просто благородством душі.

Працюємо так, щоб наша школа була :

- школою спокою для батьків,
- школою радості для дітей,
- школою креативності для вчителів.

Література

1. Кузьменко В. У. Психолого-педагогічне консультування батьків з питань родинного спілкування. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2012. Вип. 10. С. 88-95.

Багмут Я.О. студентка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Науковий керівник: Бобро А.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Освітня реформа «Нова українська школа», яка стартувала у нашій країні з 2017 р., передбачає та враховує запровадження компетентнісного підходу до навчання у початковій школі і передбачає ряд ключових компетентностей, серед яких: громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей.

В основі такого підходу, на нашу думку, лежить розвиток «soft skills», «м'яких навичок». За даними досліджень, проведених у Гарвардському та Стенфордському університетах, тільки 15% кар'єрного успіху забезпечується рівнем професійних навичок, тоді як інші 85% – це т. зв. «м'які навички» (Soft Skills). Цілеспрямоване формування таких навичок в умовах закладу освіти і є основою соціальної освіти. До завдань соціальної освіти належить практична підготовка учнів до вирішення життєвих питань у різних ситуаціях. Соціальна освіта – це загальна назва для групи соціально орієнтованих видів практичної підготовки і формування компетентності у різних соціально важливих ситуаціях життя людини [3].

Водночас в умовах трансформації підходів до діяльності та функціонування закладів освіти, зумовленої прийняттям нової законодавчої бази та процесами реформування початкової школи за формулою НУШ, вищої школи, набуває актуальності теоретичне узагальнення й обґрунтування практичного інструментарію формування «м'яких навичок» (soft-skills) в учнів початкової школи.

«М'які навички» (англ. soft skills) – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою [5]. «М'які навички» протиставляються жорстким – спеціальним навичкам (hard skills), тому що не мають однозначної прив'язки до конкретного виду діяльності [1].

Компанія Microsoft провела дослідження, де на вершині списку для ТОП професій з найбільшою заробітною платою опинились ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проектів і високий рівень самоорганізації.

Британська платформа інтернет-навчання SkillsYouNeed виділяє персональні навички (тайм-менеджмент, саморозвиток, управління емоціями та навіть організацію харчування, догляду за тілом, спортивних тренувань, ефективного сну) та інтерперсональні (комунікація, робота у команді, ведення переговорів, конфлікт-менеджмент), лідерські здібності, проведення презентацій, а також письменницьку майстерність і базові математичні знання. Зміст кожної групи не є фіксованим, він постійно розширюється та може змінюватися [5].

О. Савченко наводить такі додаткові навички необхідні молодшим школярам у майбутньому: організаційні (підготовка до сприймання матеріалу, робота в потрібному темпі, організація робочого місця тощо); загальнопізнавальні (чітко висловлювати свою думку, спілкуватись під час виконання групових і колективних навчальних завдань); інформаційні (уміння аналізувати навчальний матеріал, порівнювати його, виділяти головне, встановлювати взаємозв'язки, робити висновок з пояснення вчителя); контрольно-оцінні (здійснювати взаємоперевірку, визначати, які судження правильні, які неправильні; висловлювати оцінні судження) [4].

Н. Гишка виділяє такі найбільш необхідні молодшим школярам навички (вміння організувати своє робоче місце; дотримуватися режиму дня; покроково планувати свої дії; доводити роботу до логічного завершення, творчо підходити до вирішення всіх завдань, відстоювати свою думку) [2].

На основі наведених вище досліджень ми визначили п'ять ключових навичок які є найбільш необхідними молодшому школяреві у будь-якому з видів майбутньої професійної діяльності, а саме: емоційний інтелект (здатність розуміти та контролювати свої емоції, розуміти почуття інших, вміти знаходити підхід до людей різного віку та різних можливостей); креативність (вміння творчо підходити до виконання будь-яких завдань, генерувати оригінальні рішення); вміння організувати свій робочий час (слідкувати за режимом дня, використовувати час раціонально), вміння управляти інформацією (вміння аналізувати інформацію, виділяти головне, порівнювати, шукати взаємозв'язки); вміння презентувати себе (чітко та лаконічно висловлювати свою думку, толерантно відстоювати свою позицію).

Література

1. Бобро А.А. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки НДУ ім. М. В. Гоголя. Серія "Психолого-педагогічні науки"*. Ніжин: Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя, 2021. № 1. С. 117-124.
2. Гишка Н. Формування загально навчальних умінь та навичок в учнів початкових класів [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/formuvannya-zagalnonavchalnih-umin-tanavichok-v-uchniv-pochatkovih-klasiv>.
3. Катаев С. Л. Зарубежный опыт социального образования в аспекте компетентностного подхода. *«СОЦИОПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи»*. 2019. № 8.
4. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та*

українські перспективи: бібліотека з освітньої політики. Під заг.ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 34-46.

5. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. [Електронний ресурс]: Режим доступу 19.02.2019: <https://studway.com.ua/soft-skills/>.

Бляхарський О. В., викладач музики Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

Гайдученко В.І., викладач музики Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Серед нагальних завдань, представлених у Концепції «Нової української школи» (2016 р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.), виокремлюються такі: уміння здобувати та переробляти інформацію, отриману із різних джерел; здатність до її застосовувати для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей; розвиток логічного та критичного мислення, інноваційність та ін. У зв'язку з постає проблема формування творчого потенціалу вчителя початкових класів в умовах Нової української школи.

Учитель є головною дійовою особою будь-яких освітянських перетворень, які вимагають переорієнтації його діяльності на нові педагогічні цінності. Важливе місце у навчально-виховному процесі навчального закладу належить саме особистості педагога, його комунікативним умінням, здатності встановлювати діалог з учнями, розуміти й адекватно сприймати світ іншого \neq не підлеглого, а рівноправного партнера, колеги в складному мистецтві навчання [1, с. 3-6]. Тому, формуючи творчий потенціал вчителя початкових класів, необхідно акцентувати увагу на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку його ініціативи, формуванні особистісного стилю освітньої діяльності з урахуванням індивідуальності педагога та рівня його підготовки.

Процес формування творчого потенціалу вчителя початкових класів характеризується здатністю вийти за межі безперервної щоденної педагогічної практики та побачити свою професійну діяльність у цілому. Цей прорив дозволяє вчителю стати повноцінним автором, господарем свого теперішнього і майбутнього, внутрішньо приймати, усвідомлювати й оцінювати труднощі та протиріччя педагогічного процесу, самостійно і конструктивно вирішувати їх відповідно до своїх ціннісних орієнтацій, розглядати труднощі як стимул подальшого розвитку, як переборення власних обмежень. Усвідомлення педагогом своїх потенційних можливостей, перспективи особистості й професійного росту спонукають до постійного експериментування, який розуміється як пошук, творчість, можливість вибору. Вирішальним у формуванні творчого потенціалу вчителя початкових класів є можливість і необхідність робити вибір, відчувати свою свободу \neq з однієї сторони і відповідальність за все, що відбувається і відбуватиметься, \neq з іншої [2, с. 250].

У Концепції «Нова українська школа» запропоновано такі напрями змін:

- новий зміст, орієнтований на формування ключових компетентностей для життя;

- педагогіка партнерства, що ґрунтується на взаємоповазі між усіма учасниками освітнього процесу;

- умотивований учитель, який має необхідні кваліфікації та стимули, щоби стати лідером змін;

- орієнтація на неповторність особистості й індивідуальний підхід до задоволення потреб кожного учня;
- виховання на цінностях як інтегральна складова освітнього процесу;
- зміна структури середньої школи задля розширення доступу дітей шкільного віку до якісної освіти, а також підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що спрямовуються на освіту;
- автономія школи, що утверджується пліч-о-пліч із моніторингом якості освітніх послуг, що надаються кожним закладом освіти;
- обсяги фінансування, достатні для забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім учням, незалежно від їхнього місця проживання;
- створення сучасного освітнього середовища, що стимулюватиме вивільнення творчого потенціалу як учнів, так і педагогів [3].

Отже, в умовах здійснення Концепції «Нова українська школа» важливого значення набуває процес формування творчого потенціалу вчителя початкових класів, який характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі. Успішність процесу формування творчого потенціалу вчителя початкових класів залежить від того, чи педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не тільки в професійному, але й на особистісному рівні.

Література

1. Веремчук А. П. Підготовка майбутнього учителя початкової школи до професійної творчості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2013. Вип. 21. С. 108-112.*
2. Морозов В. В. Предмет наукових досліджень і принципи дослідницької діяльності у системі педагогічного процесу. *Нова парадигма. 2013. Вип. 116. С. 43-51.*
3. Нова українська школа [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>.

Бобро А.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Реформування професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні є частиною процесів оновлення освітньої системи. Ці зміни проявляються у створенні нових стандартів вищої освіти, оновленні навчальних програм, змісту дидактичних матеріалів, підручників, методів, форм, технологій навчання.

Цілеспрямоване набуття здобувачами вищої освіти знань, умінь і навичок у галузі педагогічної освіти, їх трансформування в компетентності сприяє особистісному зростанню, здатності швидко реагувати на запити часу, розвитку освітніх технологій. Важливо розуміти, саме яких компетентностей необхідно набутти у процесі здобування освіти і яким повинен бути результат професійної підготовки.

Враховуючи зазначене вище виходить, що методологічним орієнтиром професійної підготовки майбутніх фахівців є компетентнісний підхід, сутність якого полягає у формуванні компетентностей, які забезпечать успіх у майбутній професійній діяльності [3].

Дана проблематика актуалізується ще й тим, що Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато нових завдань, які потребують негайного вирішення і, разом з тим, реформування освітнього процесу здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців.

Теоретичний аналіз педагогічних джерел дає можливість з'ясувати, що поняття “дослідницька компетентність” трактується у педагогічній науці з різних позицій. Аналогічно проблемі відсутності консенсусу відносно термінів “компетенція” й “компетентність” у науковій літературі є дискусійним питання співвіднесення понять “дослідницька компетенція” та “дослідницька компетентність”. Автори їх вживають поняття, які схожі, близькі за значенням, а також як такі, які мають певну підпорядкованість: до складу компетентності входять компетенції.

Досліджуючи проблему професійно-наукової підготовки майбутнього вчителя початкових класів Л. Петухова та Б. Андрієвський зазначають, що одним із суттєвих завдань його підготовки є формування науково-дослідницької компетентності як необхідної умови професійного зростання, стабільності, орієнтації в широкому арсеналі інноваційного руху, наукових розробках і авторських школах, якісної організації навчально-виховного процесу [1].

На думку зарубіжних дослідників Udomprong, L., Traiwicitkhun, D. та Wongwanich, S., дослідницька компетентність є важливою якістю особистості, яка є необхідною для всіх фахівців. Це покращить розвиток всіх професій і дозволить відкривати нові знання та інновації, допомогти у вирішенні проблем системним шляхом, а фахівці можуть постійно розвивати свої знання [5].

На думку багатьох педагогів [1; 3; 5] дослідницька компетентність відноситься до числа ключових.

Згідно думки О. Мерзликіна, дослідницька компетентність – це особистісне утворення, що проявляється у готовності та здатності до здійснення дослідницької діяльності та включає в себе когнітивний, аксіологічний, праксеологічний, та соціально-поведінковий компоненти [4].

Л. Бурчак дослідницьку компетентність визначає як якість, що проявляється в потребі особистості володіти методологією творчості; умінні спостерігати й аналізувати, висувати гіпотези щодо вирішення дискусійних питань; виконувати дослідницьку роботу; вмінні проводити педагогічні дослідження; узагальнювати та передбачати наслідки досліджень в процесі навчання у ЗВО та в подальшій професійній діяльності [2].

Отже, дослідницька компетентність майбутнього вчителя початкових класів характеризується такими складовими:

- ☒ уміння визначати актуальну тему дослідження;
- ☒ умінням визначити науковий апарат дослідження;
- ☒ уміння формулювати гіпотезу у дослідженні;
- ☒ володіння різними методами науково-педагогічного дослідження;
- ☒ уміння планувати складові дослідження;
- ☒ уміння працювати з науковими джерелами;
- ☒ уміння оформляти науково-дослідну роботу;
- ☒ знання форм представлення результатів дослідження, аналізу та оцінки дослідницької роботи;
- ☒ уміння складати план виступу та захищати основні результати дослідження.

Визначені параметри дослідницької компетентності є узагальненими вміннями, тобто такими, що можуть бути використані майбутніми вчителями початкових класів при розв'язанні широкого кола проблем у професійній діяльності.

Вважаємо, що основою дослідницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи є відповідні дослідницькі вміння як необхідна умова стабільності їхнього професійного рівня, орієнтації в інноваційних процесах в освіті, наукових

розробках і авторських школах, практиці ефективної організації освітнього процесу молодших школярів.

Дослідницька компетентність ефективно формується під час засвоєння майбутніми вчителями початкових класів навчальної дисципліни «Основи педагогічних досліджень», оскільки послідовне виконання самостійних досліджень та розв'язання освітніх та дослідницьких завдань дозволяє сформувати суб'єктивний досвід дослідницької діяльності.

Література

1. Андрієвський Б. М., Петухова Л. Є. Професійно-наукова підготовка майбутнього вчителя початкових класів: монографія. Херсон. Айлант, 2006. 176 с.
2. Бурчак Л. В. Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя хімії в системі вищої освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Полтава, 2012. 20 с.
3. Волощук І. П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід *Наукові записки НДУ ім. М. В. Гоголя*. Серія "Психолого-педагогічні науки". Ніжин: Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя, 2014. № 3. С. 34-38.
4. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України. За ред. В.Г. Кремня К. Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Udompong, L., Traiwicitkhun, D. & Wongwanich, S. (2014). Causal model of research competency via scientific literacy of teacher and student. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 116, P. 15811586.

Бондаренко А.І., студентка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДИЗАЙН ОФОРМЛЕННЯ КЛАСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вимоги до оформлення простору освітніх установ нестримно змінюються у всьому світі. Завдання розвитку гармонійної, вільної і всебічно-розвиненої особистості виходить на перший план. І створення концептів інтер'єру сучасної школи - одна з ланок освітнього ланцюга. У свідомості дитини це приміщення повинне викликати бажання інтелектуально і творчо розвиватися. Крім того, дизайн школи покликаний забезпечити не лише захоплюючий освітній процес, але і створити комфортні зони для відпочинку, спілкування, ігор, фізичного розвитку. Адже саме тут діти проводять велику частину свого часу.

Суворий утилітаризм в сіро-блакитній гаммі, нав'язаний радянською системою освіти, повинен залишитися у далекому минулому. Дитяча аудиторія вимагає яскравих кольорів, цікавих образів і творчих ідей. Фантазії дизайнера на цьому полі є де розкритися. Проте вона не повинна обмежуватися створенням лише веселого контрастного декору.

Домінуючою тенденцією в створенні нових проєктів шкіл - формування невимушеної атмосфери, в якій згладжуватиметься дистанція між учителем і учнями, а також налагоджуватися комунікація дітей один з одним, уміння працювати командою.

Комп'ютеризація швидкими кроками проникає в школу, шкільні дошки із зошитами і підручниками витісняються дисплеями і нетбуками. Це вимагає нових просторових рішень і ергономічних форм меблів. Але слід сказати, що доки тільки деякі експериментальні школи можуть дозволити підростаючому поколінню вільне пересування в класі, зони відпочинку з диванами і технічні ноу-хау. Більшість освітніх закладів ще не перейшли на новий рівень, пережитки минулого вимагають від учнів

дисципліни і концентрації виключно на предметі вивчення. Але це не означає, що клас як і раніше повинен залишитися в сіро-блакитній сумовитості.

В оформленні простору можливі усі барви веселки, особливо ті, які в психології кольору сприяють стимуляції мозкової діяльності. Наприклад, жовтий, помаранчевий. Але якщо в коридорах і холах яскраві кольори прийнятні у великій кількості, в класних кімнатах, особливо в тих, де учень проводить більшість часу, може привести до стомлюваності. Тому приміщення має бути величезним світлим простором з високими стелями, учбові зони розділені кольорами і елементами декору, з маленькими круглими столиками, де діти розсаджуються, як їм заманеться. Величезні вікна і скляні фасади не відділяють учнів від навк олишнього світу. Стиль будівлі футуристичний, тим самим спрямований на розвиток здібностей, які можуть згодитися в майбутньому.

Величезне значення має освітлення. Природного світла повинно бути якомога більше, а штучне має бути організоване так, щоб усі зони класу були добре освітлені. Не варто забувати і про створення в кабінетах естетичних і зручних місць для зберігання навчальних матеріалів і особистих речей школярів.

Освітній процес в молодшій школі - це передусім пізнавальна діяльність. Завдання учителя молодших класів - не лише формування початкової бази знань в області читання і письма. Це ще і робота виховного характеру, спрямована на моделювання світобачення дітей, їх знайомство з навколишнім середовищем.

НУШ приділяє особливу увагу створенню комфортного і доброзичливого освітнього простору для першачків. Тут важливо створити середовище, яке стимулює до засвоювання важливої інформації мимохідь, без спеціальної концентрації на предметі вивчення. Наприклад, такий набір із частинами мови чи одиницями вимірювання буде водночас і прикрасою класу, і ненав'язливою допомогою в запам'ятовуванні важливої інформації.

Дружній простір - це синергія взаємодії вчителя, дітей і батьків у розвитку емоційного інтелекту учнів та заохоченні позакласних team-building заходів. Об'єднавчі акценти в оформленні класу можна додати за допомогою візуальних рішень. За концепцією НУШ, фотографії учнів обов'язково мають бути в кожному класі.

Клас початкової школи оформлений за концепцією НУШ

Значну частину стін класу рекомендовано залишити або зовсім чистою, або зробити так, щоб оформлення слугувало рамою для найважливішого — дитячих робіт.

У кабінетах, передбачених для молодших класів, мають бути обов'язково наявними предмети, що задіяні під час навчального процесу в якості ігрового матеріалу. У їх ролі можуть виступати різноманітні вироби, м'які іграшки, кубики, тощо. Проте в даному випадку дуже важливим виявляється дотримання раціональних рамок. Предмети, наявні в кабінеті, обов'язково повинні включатися вчителем в освітній процес.

Дрібні іграшки на зразок кубиків або виробів, приміром, можуть бути використані при навчанні рахунку або читанню. М'які іграшки можуть прекрасно служити для організації театралізованої діяльності.

Оформлення класу початкової школи : фотографії, малюнки, таблиці і кольори стін - це те, що залишається у пам'яті учнів на все життя. У цих кабінетах формується особистість людини, його смакові переваги, особливості характеру. Це місце ще багато років згадується з великою любов'ю і теплом в душі.

Бояринова В. О., старший вчитель,
вчитель вищої категорії, вчитель
початкових класів Ніжинської гімназії №
14

ЛЕПБУК ЯК НОВІТНИЙ СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливим аспектом освіти є формування в дитини здатності навчатися самостійно. Педагог має навчити дитину відшукувати потрібне серед величезної кількості джерел.

Сучасна дитина повинна не лише багато знати, а і послідовно мислити, виявляти розумову активність. Коли діти самі взаємодіють з об'єктами, вони краще пізнають навколишній світ, тому пріоритет у роботі з молодшими учнями слід віддавати практичним методам навчання. Один з них - метод лепбук. Він досить популярний на уроках у європейських та американських учителів [3].

Я пропоную поглянути на нього зокрема як на освітню технологію в умовах Нової української школи.

Сучасний учитель – педагог-новатор, який постійно прагне до удосконалення старих і розробки нових, прогресивних форм, методів та прийомів навчально-виховної діяльності, це людина, здатна творчо і креативно організувати освітній процес на даному етапі [2].

Нова школа працює на засадах “педагогіки партнерства”.

Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками.

Лепбук - це не тільки потужний довідковий інструмент і особлива форма організації навчального матеріалу, це, перш за все, основа партнерської проектної діяльності дорослого з дітьми (педагога з вихованцями, батьків з дитиною) [1].

У дослівному перекладі з англійської «лепбук» (lapbook) означає «наколінна книга» (lap – коліна, book – книга).

Іншими словами, лепбук - це інтерактивна папка, що містить безліч кишеньок і віконеч, які дають можливість розмішувати інформацію у вигляді малюнків, невеликих текстів, діаграм, графіків в будь-якій формі і на будь-яку тему.

При цьому лепбук – це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконала під час знайомства з певною темою. Щоб заповнити теку, дитині потрібно буде виконати певні завдання, провести спостереження, презентувати матеріал у певному вигляді на свій смак.

Лепбуки допомагають швидко й ефективно засвоїти нову інформацію і закріпити вивчене в цікаво-ігровій формі. Ці тематичні посібники мають яскраве оформлення, чітку структуру і в ідеалі розробляються спеціально під конкретну дитину з її рівнем знань. Чим більше складових, тим більш інформативною є тека, а завдяки різнобарвній візуалізації зміст навчального матеріалу краще запам'ятовується.

Оскільки лепбук - це інтерактивна тематична папка, то й для його створення необхідно вибрати тему.

Теми можуть бути різними, як вузькоспеціалізованими (наприклад «Праця людей узимку», «Гілочка в інеї», «Чому буває день і ніч»), так і загальними (наприклад «Моє здоров'я», «Я спостерігаю за погодою», «Мій дім - Земля»).

Важливо врахувати доцільність створення лепбука з даної теми, доступність та відповідність матеріалу віковим особливостям учнів, зацікавленість дітей.

Є сенс запланувати спільну діяльність з виготовлення індивідуальних лепбуків, виходячи з інтересів кожної дитини. Упродовж певного часу виготовляється тека, а потім її презентують дітям, результатом буде серія лепбуків. Таким чином, лепбук може бути продуктом дослідницької діяльності дитини.

У результаті роботи з лепбуками у дітей розвиваються універсальні вміння, такі як вміння домовлятися з однолітками, планувати майбутню діяльність, розподіляти обов'язки, підбирати та знаходити потрібну інформацію. Не менш важливими виступають вміння узагальнювати та систематизувати інформацію, приймати власні рішення та самостійно пояснювати і аргументувати свій вибір.

Загалом, лепбук – це нова, універсальна форма організації освітньої діяльності для розвитку пізнавальної активності, креативності та самостійності молодших школярів в умовах сучасної освіти. Це новітній спосіб систематизації знань та універсальний засіб реалізації ключових компетентностей Нової української школи.

Крім цього створення лепбука може бути ще й формою представлення підсумків проекту або завершення вивчення теми.

Таким чином, лепбук - це не просто метод, що дозволяє закріпити знання, отримані в ході освітньої діяльності, а й допомагає розвивати фантазію, пізнавальну активність, дослідницькі здібності, сприяє вихованню всебічно розвиненої допитливою і активної особистості.

Література

1. Пляцок А. О., Олійник В. В. Використання технології «Лепбук» в роботі з дошкільнятами. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-rozrobka-innovacijna-tehnologia-lepbuk-143797.html>.
2. Державний стандарт початкової освіти навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>.
3. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу - Гільберг Тетяна 2020 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nuschool.com.ua/lessons/world/1-2klas/18.html>.

Бурковець В. О., здобувач освітнього ступеня «магістр» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Науковий керівник: Лимар Ю.М., кандидат педагогічних наук, доцент Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сучасному етапі розвитку Україна все більше просувається вперед як в економічному, так і в освітньому напрямку. Проте, хто дійсно зможе продовжувати будувати демократичну, економічно розвинену і незалежну державу? Звісно, саме високоінтелектуальні, творчо організовані особистості, люди, які зможуть взяти лідерство над тією чи іншою ситуацією. Тому, система освіти має забезпечувати належні умови для розвитку різнобічно-розвиненої особистості. У вирішенні цих

завдань вагома роль належить саме початковій школі, що передбачено в законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державному стандарті початкової освіти та інших нормативних документах, які визначають цілі, завдання та зміст початкової освіти. Щодо Державного стандарту початкової освіти, то одним із завдань визначено виховання соціальної компетентності як здатності особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Мета дослідження: проаналізувати поняття «лідер», «лідерські якості»; обґрунтувати значення та можливості їх розвитку в початковій школі.

Проблемі лідерства присвячено праці багатьох дослідників. Зокрема її досліджували А. Єршова, Р. Кричевський, І. Кон, А. Лутошкін, А. Макаренко, А. Мудрик та ін.

У педагогіці поняття «лідер» трактується як «член колективу, який спроможний чинити вплив на поведінку інших, брати на себе відповідальність за діяльність колективу, виявляти ініціативу» [6, с. 15].

У психологічному аспекті «лідер – це найбільш авторитетна особистість, яка вміє впливати на членів групи, або на групу в цілому, направляти зусилля групи на досягнення поставленої мети. За лідером визнається право приймати у важливий момент відповідальні рішення, лідер займається організацією спільної діяльності, урегулює стосунки між членами групи» [6, с. 16].

Проаналізувавши роботи вітчизняних і зарубіжних науковців, бачимо різні погляди щодо трактування поняття «лідер». За визначенням Л. Уманського, «лідер – член групи, якому інші члени групи делегували право приймати найвідповідальніші рішення, які стосуються інтересів усієї групи і визначають напрями діяльності» [6, с. 16].

Е. Гідденс розкриває це поняття так: «лідер – індивід, наділений найбільш вираженими, корисними (з точки зору внутрішнього інтересу групи) якостями, завдяки яким його діяльність стає найпродуктивнішою» [6, с. 16]. З цієї точки зору лідер є прикладом для наслідування, свого роду «зразком», саме до нього повинні долучатися інші члени групи, класу.

На основі аналізу вище перерахованих визначень, можна зробити висновок, що лідер – людина, яка користується авторитетом у колективі, той, якому довіряють відстоювати інтереси всієї групи.

Синтезуючи поняття «лідер», з терміном «якість», Д. Алфімов пропонує таке визначення: лідерські якості особистості – це узагальнені властивості лідера створювати нове бачення розв'язання проблеми, успішно впливати на послідовників у напрямі досягнення групою або організацією цілей [8, с. 112].

Зокрема, В. Сбитнева, поділяючи погляди А. Лутошкіна, М. Рожкова, вважає, що лідерські якості – це сукупність певних властивостей, рис, що дає змогу члену дитячого об'єднання виділитися в конкретній справі й приймати відповідальні рішення в значущих для групи ситуаціях [8, с. 113].

А. Зоріна під лідерськими якостями розуміє якості, потрібні особистості для успішної організаторської діяльності й створення позитивної атмосфери в колективі, що сприяє досягненню загальних цілей [8, с. 113].

На думку В. Ягоднікової, лідерські якості – це риси особистості, які забезпечують ефективне лідерство, а саме: індивідуально-особистісні й соціально-психологічні особливості особистості, що впливають на групу і приводять до досягнення мети [8, с. 113].

На основі аналізу визначень поняття «лідерські якості» у психолого-педагогічній літературі, можна висновок, що це сукупність особистісних рис людини, які допомагають займати лідерську позицію в колективі.

В. Ягоднікова виокремила такі компоненти лідерських якостей, які забезпечують ефективне лідерство учнівської молоді: 1) мотиваційний (упевненість у собі, потреба в досягненні, прагнення до самоствердження та самореалізації); 2) емоційно-вольовий (урівноваженість, емоційно-позитивне самопочуття, наявність вольових якостей); 3) особистісний (вплив на інших, оригінальне, творче мислення, комунікативні та організаторські здібності); 4) діловий (уміння приймати правильне рішення в непередбачених ситуаціях, готовність брати на себе відповідальність, знання, уміння та навички організаторської роботи) [8, с. 113].

Значні можливості для розвитку лідерських якостей особистості має період навчання в початковій школі. Тому вчителю важливо «забезпечити право кожного вихованця на самореалізацію» [4, с. 310], «створити неповторну траєкторію для особистісного зростання і творчої самореалізації особистості» [2, с. 120], «організувати взаємодію з учнями «на засадах партнерства, поваги» [5, с. 101].

Важливо вчасно та об'єктивно здійснити діагностику обдарованості учня. О. Демченко та О. Зайцева на основі узагальнення результатів дослідницької роботи виділяють категорії проблемних обдарованих учнів: інтелектуально обдаровані; художньо / технічно / спортивно обдаровані; соціально / з акторським талантом обдаровані [1, с. 66-67].

В умовах НУШ учитель має більше можливостей для створення умов для виявлення й розвитку обдарованості учня, зокрема й лідерської. Розвиток таких якостей, як упевненість у собі, наполегливість, самостійність, вміння організовувати роботу, виступати на публіці є запорукою розвитку лідерської обдарованості молодших школярів. Адже вже в початкових класах в учнів починають формуватися власні погляди, вони вчаться оцінювати себе й інших, дослухатися до думок колективу. Розвитку таких якостей сприяє активне використання в освітньому процесі «сучасних технологій навчання, ініціативності творчого підходу» [5, с. 101]. Зокрема організація групової, проєктної діяльності; організація колективно-творчих заходів, використання дискусій, технологій ситуативного моделювання сприятиме розвитку лідерських якостей молодших школярів.

Отже, розвиток лідерських якостей у молодшому шкільному віці та створення умов для її розвитку сприятиме формуванню вміння відстоювати власну точку зору, поважати думки інших людей; усвідомленню того, що для досягнення цілей треба наполегливо працювати і не боятися робити помилки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Olena Demchenko, Olga Zaitseva. Одаренный ребенок как личность с особыми потребностями в инклюзивном пространстве учебного заведения. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 26th-27th. 2017. P. 61-71.*
2. Olena Demchenko, Tatiana Koval, Mykhailo Vatso, Yulia Lyman, Iryna Turchyna. Развитие рефлексивного компонента готовности будущих педагогов к работе с одаренными детьми во время тренинговых занятий. *Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 22th-23th. 2020. P. 119-132.*
3. Виховання лідерських якостей у молодших школярів засобами рухливих ігор: веб-сайт. URL: http://library.udpu.org.ua/library/files/dysert/6669_01.pdf (дата звернення: 20.09.2021).
4. Демченко О., Лимар Ю., Турчина І. Використання філософських вправ у контексті підготовки творчих педагогів обдарованих дітей. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки

НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 27 (2-2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 310-317.

5. Лимар Ю.М., Чекан Ю.М. Нові професійні ролі вчителя в умовах Нової української школи. *Інноваційна педагогіка* : зб. наук. праць. Вип. 15. Т. 2. Одеса, 2019. С. 82-85.
6. Нова українська школа: виховання лідера: веб-сайт. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/348> (дата звернення: 19.09.2021)
7. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді / Наталія Сушик // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – с. 110-115. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnpur_2013_7_26 (дата звернення: 01.10.2021)
8. Психологічні основи лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги: веб-сайт. URL: http://lib.iitta.gov.ua/9847/1/Bajaniuk_%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D0%B1%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97.pdf (дата звернення: 20. 09. 2021).

Бут Т.А., студентка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «ТЕКСТОТВОРЧІ УМІННЯ»

Методика навчання української мови ставить перед собою завдання не лише розвивати окремі вміння в молодших школярів, реалізація яких проявлятиметься в навичках, а формувати учня у комплексному поєднанні мовних та мовленнєвих знань. З цих позицій актуальним є формування текстотворчих умінь і навичок учнів початкових класів.

Формування текстотворчих умінь і навичок учнів є однією з найвагоміших проблема сучасної лінгводидактики. Зокрема, науковці Н. Голуб, О. Горошкіна, Л. Мамчур, М. Пентиліук та ін. вважають текст джерелом інформації, продуктом, засобом і об'єктом діяльності. Методику формування текстотворчих умінь і навичок учнів висвітлено у дослідженнях А.Гамзи, Н. Бондаренко, Л. Варзацької, В.Мельничайка, Т. Ладиженської, Г. Шелехової, Н.Єрмак та ін. Організації текстотворчої діяльності учнів присвячено наукові публікації Т. Горохової, Т. Грубої, О.Караман, Л. Овсієнко та ін.

Формування в учнів текстотворчих умінь в початковій школі сприяє розвитку та удосконаленню їхніх умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі.

Підґрунтям нашого дослідження є визначення тексту як продукту писемного мовлення (А. Мороховський, І.Гальперін).

На основі аналізу мовознавчих і лінгводидактичних джерел установлено, що існують різні підходи до тлумачення поняття «текстотворчі уміння».

А.Гамза вважає текстотворення постійною взаємодією етапів орієнтування в умовах спілкування, планування перебігу думки, добору найбільш доцільних мовних

засобів для її висловлювання, рефлексійної діяльності школярів [3, с. 28]. З урахуванням основних етапів творення тексту (орієнтування, планування, реалізація і контроль) науковець виділяє 4 групи текстотворчих умінь: інформаційно-змістові, структурно-композиційні, граматико-стилістичні та поведінково-рефлексійні.

На думку О. Божко, текстотвірні вміння – це різновид мовленнєвих умінь, який передбачає засвоєння знань про текст, сформовані навички та продуктивну діяльність, пов'язану зі створенням тексту [1, с. 3].

Н. Болотнова тлумачить поняття «текстотворчі вміння» як синтез знань про мову, ситуації і умови спілкування; про адресата і дійсність; здатність висловлювати свої думки, наявність авторського індивідуального стилю [2, с. 303].

Дослідниця О. Глазова у структурі текстотворчих умінь виокремлює редакційні, структурно-композиційні, інформативно-змістові та граматико-стилістичні групи [4, с. 24].

Н.Грона розглядає поняття «текстотворча діяльність учнів / студентів» як процес, який організовує учитель чи він є самоорганізованим, зі створення змістових одиниць комунікації (від речення до цілісного тексту), граматична і композиційна структура яких залежить від стилю, типу, жанру [5, с.11].

О.Мухіна аналізує вміння вдосконалювати текст як вміння удосконалювати написане [7, с.7]. Науковець виокремлює такі вміння вдосконалювати текст, які можна вважати текстотворчими:

- вміння сприймати текст як чужий або власний (вміння бачити ознаки тексту);
- вміння аналізувати текст (вміння визначати тему тексту і відповідність тексту даній темі; вміння визначати основну думку тексту і відповідність тексту даній основній думці; вміння визначати правильність, послідовності викладу матеріалу; вміння усвідомлювати тему висловлювання і будувати висловлювання відповідно до цієї теми);

- вміння порівнювати отриманий результат з задумом (вміння знаходити помилки і недоліки в тексті; вміння класифікувати помилки й недоліки з точки зору їх типології; вміння удосконалювати текст відповідно до задуму);

- вміння вдосконалювати даний текст (вміння вносити виправлення згідно з вимогами, що пред'являються до текстів різного типу; вміння переконструювати даний текст) [7, с.9].

Н.Єрмак до текстотворчих умінь включає такі вміння: усвідомлення теми висловлювання, визначення основної думки тексту; пошук необхідної інформації та її осмислення; систематизація інформації та її структурування; розрізнення основної та другорядної інформації; доцільний добір мовних засобів під час створення тексту; пошук та виправлення помилок; оцінка побудованого тексту [6, с.75].

Робоча дефініція поняття «текстотворчі вміння» – це вміння структурувати та створювати текст, які є складним утворенням і складається з низки умінь, пов'язаних зі змістом, структурою і мовним оформленням тексту.

Аналіз лінгвістичної, лінгводидактичної та психолінгвістичної літератури доводить, що науковці тлумачать текстотворчі вміння по-різному. Проведений аналіз є підґрунтям в обґрунтуванні теоретико-методичних засад формування текстотворчих умінь в учнів початкових класів, створенні системи різнорівневих вправ з метою формування в дітей текстотворчих умінь.

Література:

1. Божко О.П. Текстотвірні вміння й навички як основа формування текстотвірної компетентності учнів. Миколаїв, 2016. С. 1–4.
2. Болотнова Н.С. Филологический анализ текста. Москва: Флинта, Наука, 2007. 520 с.

3. Гамза А.В. Формування текстотворчих умінь в учнів початкових класів у процесі вивчення дієслова: дис... канд. пед. наук. спец.: 13.00.02. Київ, 2019. 221 с.
4. Глазова О.П. Текстодцентричний підхід у вивченні української мови: на допомогу вчителю 5 класу. Методичні діалоги. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. С. 22–27.
5. Грона Н. В. Система підготовки студентів педагогічного коледжу до формування у молодших школярів текстотворчих умінь: автореф. дис. ... доктора пед. наук. спец.: 13.00.02. Київ, 2018. 42 с.
6. Єрмак Н. Зміст і завдання експериментально-дослідного навчання у процесі формування текстотворчих умінь учнів закладів загальної середньої освіти основної ланки (на прикладі морфології української мови). *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2018. № 2. С. 73- 81.
7. Мухина О. Д. Формирование у младших школьников умения совершенствовать текст: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. спец.: 13.00.02. Рязань, 2005. 20 с.

Василевич НА., магістр педагогічних наук, дослідник, старший викладач кафедри дошкільного і початкового освіти Барановичського державного університету

ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ УМЕНИЯ СРАВНИВАТЬ

В современных условиях смены образовательной парадигмы, ориентированной на приоритет развивающей функции обучения, в качестве оценки эффективности обучения должны выступать не столько показатели приобретенных обучающимися знаний и умений, сколько уровень сформированности определенных логических умений, характеризующих различные стороны развития мышления школьника.

Качество усвоения знаний во многом зависит от уровня развития мышления обучающихся: логически развитое мышление позволяет легче усвоить знания, способствует лучшему восприятию объяснения учителя, решению нестандартных задач, самостоятельной работе на уроке и дома.

Огромное значение в учебном процессе имеет овладение умением сравнивать, поскольку большая часть содержания начального образования построена на сравнении. Сравнение лежит в основе классификации явлений и их систематизации; без сформированного умения сравнивать ребенок не сможет приобрести систематических знаний. Особенно важным является прием сравнения при изучении явлений, недоступных воображению, при усвоении знаний, которые выходят за пределы жизненного опыта человека. Прием сравнения позволяет углублять и уточнять изучаемый материал, помогает лучше сохранить его в памяти. Анализ учебников и программ начальной школы показал, что прием сравнения необходим учащимся уже в первом классе. Вместе с тем, «если его не сделать предметом специального усвоения младшими школьниками, то он оказывается не усвоенным большинством учащихся до конца учебного года, что значительно отражается на дальнейшей успеваемости в средних классах» [3, с. 64].

Начинать работу по формированию умения сравнивать нужно с осмысления сущности и содержания умения, т. е. с выделения слагающих его действий.

Сравнение, по мнению Н.Н.Поспелова, – это мыслительная операция, состоящая в установлении признаков сходства и различия между предметами и явлениями [2, с. 62]. Как и любое логическое умение, сравнение имеет свой предмет, преследует определенную цель и предполагает свои пути реализации в процессе обучения.

При отборе объектов для сравнения необходимо исходить из ряда логико-дидактических требований:

1. Сравнить можно только однородные объекты, относящиеся к одному и тому же классу.
2. Общее в объектах сравнения можно устанавливать лишь в том случае, если их что-то отличает друг друга, а устанавливать разницу между ними можно только при наличии у них определённого сходства.

3. Несложные объекты, факты сравнивать легче, чем качества, признаки, процессы или категории. Поэтому объекты сравнения надо усложнять постепенно. Учить сравнению лучше начать с двух объектов, а затем постепенно увеличивать их число. При сравнении сложных объектов необходимо вводить третий, более контрастный объект, активнее использовать сочетание словесных и наглядных методов [1, с. 80].

В процессе формирования у учащихся умения сравнивать, можно выделить ряд этапов:

1. Накопление опыта сравнения.
2. Определение степени сформированности данного умения.
3. Создание положительной мотивации, атмосферы заинтересованности учащихся в овладении умением сравнивать.

4. Осмысление сути приема и правил его реализации. Суть приема разъясняется учащимися в виде краткого определения. Затем в процессе беседы или инструктажа вводится правило-ориентир пользования данным приемом. Правило-ориентир может включать следующую последовательность действий обучающихся:

- установи цель сравнения;
- проверь, знаешь ли ты материал про объекты, которые будешь сравнивать;
- выдели главные признаки, по которым будешь сравнивать;
- найди отличие и (или) сходство;
- сделай вывод из сравнения.

В зависимости от специфики учебной дисциплины правило может детализироваться.

5. Применение приема сравнения в классной и домашней работе, в устных ответах и письменных работах.

Попутно отметим, что обучение умению сравнивать должно строиться не только на основе предложенных учителем объектов, но и стимулировать обучающихся к самостоятельному поиску объектов для сравнения. Для этого учитель может использовать вопросы типа «С чем это можно сравнить?», «Что вам напоминает данный объект?», «Какие сходные случаи вы можете вспомнить?». Подобного рода вопросы, активизируют мыслительную деятельность обучающихся, способствуют развитию у них сравнивающей мысли, постепенно приучают к самостоятельному использованию сравнений.

Таким образом, при формировании у обучающихся умения сравнивать, необходимо научить их выделять существенные и несущественные признаки и свойства объектов, устанавливать сходство и различие между выделенными признаками, выделять основания для сравнения, причем работа должна вестись целенаправленно, из урока в урок, во взаимосвязи с формированием других логических умений. Показателем сформированности умения сравнивать будет являться самостоятельное применение данного умения для решения различных заданий, в том числе представленных в нестандартной форме, без специальных указаний типа «сравни...», «укажи сходные признаки...», «в чем сходство и различие...».

Литература

1. Паламарчук, В.Ф. Школа учит мыслить / В.Ф. Паламарчук. – М.: Просвещение, 1987. – 208 с.
2. Пospelов, Н.Н. Формирование мыслительных операций у старшеклассников / Н.Н. Пospelов, И.Н. Пospelов. — М.: Педагогика, 1989. — 152 с.
3. Талызина, Н.Ф. Педагогическая психология / Н.Ф. Талызина. – М.: Академия, 2003. – 288 с.

Ворожбіт-Горбатюк В.В., доктор педагогічних наук, професор, професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

HANDBOOK В РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Handbook як дидактичний ресурс в освітній процес проник з технологій організації корпорацій, формування корпоративної культури. Це відносно нове явище в практиці українського шкільництва. Початково handbook передбачав візуалізацію загальних правил перебування людини в певній спільноті, із зазначенням місії, розуміння цінностей у цій спільноті [1]. Оформлювалися handbook традиційно у вигляді буклетів, унаочнених схем і таблиць.

Призначення handbook полягає в наступному: донести до всіх учасників освітнього процесу (групи, класу, колективу) ключові правила і послідовність спільної роботи. Це допоможе вчителю чітко структурувати реальне освітнє середовище, визначити межі персональної і колективної відповідальності. Кожен здобувач, починаючи з першого дня перебування у школі, повинен чітко розуміти мету, місію закладу, в якому вчиться. Це – умова спільного прогресу. Вкрай значимим є долучення до створення handbook самих здобувачів. Достатньо просто запитати в учнів, чого вони прагнуть досягти в процесі навчання, як бачать цілі і місію школи, свого класу. Цікаво знати думку учнів про те, чим робота вашого з ними колективу вигідно відрізняється від роботи інших колективів. Оберіть 2-3 об'єднувальні ідеї і організуйте відповідно діяльність за чітким і простим алгоритмом. У handbook розмістіть заздалегідь розроблений простий алгоритм дій. До цього процесу можна залучити учнів попередніх років навчання. Коли учитель спирається на досвід навчально-пізнавальної діяльності дітей, які такий досвід уже мають, більш вірогідно попередити утруднення, суперечності у розумінні змісту handbook. Чітке й однозначне розуміння змісту handbook – запорука самостійності у прийнятті рішень кожним учасником освітнього процесу. Значний потенціал handbook в організації компенсуючого, підтримуючого навчання дітей з ООП.

Не завадить у handbook дати інформацію про історії і традиції колективу, в якому вчитимуться діти. Такі історії завжди згуртовують, сприяють духовному зростанню кожного у спільноті [1].

Handbook в сучасному освітньому просторі української школи за своїм призначенням є своєрідною трендовою книгою з просування учителем досвіду педагогічної діяльності чи колективу, де визначено межі діяльності учасників освітнього процесу, конкретизовано ролі, зони відповідальності і напрями співпраці кожного учасника. Традиційно handbook уважається простим і зрозумілим керівництвом діяльності для внутрішнього користування у конкретному колективі (класі, групі). З огляду handbook на реалії роботи закладів освіти в умовах карантинних заходів, handbook доцільно використовувати в умовах гібридного навчання з передачею завдань на аутсорс (педагогічний супровід батьків, які підтримують своїх дітей у навчально-пізнавальних онлайн інтеракціях). Цей методичний інструмент також корисний для роботи в середовищі культурного розмаїття.

Функціональне призначення аутсорс: зробити матеріал навчально-пізнавального чи дослідницького завдання зрозумілим, очікуваний результат навчання – передбачуваним, очевидним і зрозумілим для учасників колективу/команди/групи/класу. Варто зазначити, що саме handbook у форматі чіткої покрокової інструкції виконання завдання може попередити появу так званих

«комунікаційних кульок», пов'язаних з когнітивними утрудненнями. Корисно в handbook відобразити конкретну інформацію про щоденні вправи без офіційного повчального тону. Обов'язково handbook має містити інформацію про очікувані результати навчання, винагороди і відзнаки за конкретні результати. Так само цю інформацію слід подавати лаконічно, чітко, доступно для розуміння конкретною віковою категорією учнів. Добре, якщо в цій частині handbook пропонуватиме візуалізацію (ілюстрації, інфографіка, 3D).

Слід наголосити, handbook слід формувати, керуючись правилами інтуїтивного інтерфесу. Перш, ніж використовувати розроблений handbook, покажіть його родичам, друзям, їхнім дітям, знайомим, - протестуйте на випадкових співрозмовниках. Якщо кожна позиція зрозуміла, вас чекатиме успіх, якщо щось двозначно чи суперечливо, то варто доопрацювати.

Handbook має альтернативні форми: *gaid* (інструкція з приписом коректності дій і забезпечення системності роботи), *must have* (те, що повинен мати і використати з поясненням «чому?», «навіщо?»), *інструкція* (в актуальному для дитини форматі) [1].

У роботі із дітьми з особливими освітніми потребами handbook слугує помічником зробити крок назустріч успіху. Оскільки така покрокова інструкція спирається на уже наявні життєві цінності, сформовані навички. У роботі з дітьми з ООП handbook – це покрокова інструкція щоденних вправ з дотриманням вимог з огляду на нозологію: для дитини, для близького оточення, для батьків. Більш детально про практику розроблення handbook можна ознайомитися із відео записом тренігу [2].

На завершення пропонуємо структуру для handbook. *Назва* – коротка, у брендівому звучанні, близька і зрозуміла для дітей, батьків, учителів. *Мета* – чітка, актуальна в конкретний момент життєдіяльності учасників освітнього процесу. *Очікувані результати* – прості, об'єктивно вимірювані. *Винагороди* – за що, в яких умовах, коли, ким визначаються. *Критерії, методи оцінювання* – чіткі, ревалентні, відповідно до чинної системи оцінювання. *Практичні завдання* з простим однозначним описом покрокового виконання. *Матеріал для самостійної роботи* із вказівкою про зміст завдання, форми звітності про виконання. *Рекомендовані джерела, інформаційні ресурс* – доступні, узгоджені з освітньою програмою.

Література

1. Handbook компанії [Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://makeyour.business/theory/handbook/> (дата звернення: 20.09.2021).
2. Розроблення дидактичних матеріалів для здобувачів ЗЗСО у форматі handbook 04.07.2021[Електронний ресурс] : Режим доступу : <https://pifa.com.ua> (дата звернення: 04.07.2021).

Головей Ю.О., учитель початкових класів Ніжинської гімназії №2

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Високу та правильну оцінку грі давав В. О. Сухомлинський. Він писав: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості. То що ж страшного в тому, що дитина вчиться писати граючись, що на якомусь етапі інтелектуального розвитку гра поєднується з працею, і вчитель не так уже часто говорить дітям: «Ну, пограли, а тепер будемо трудитися!» [4].

Ігрові технології є одним із видів інноваційних технологій сучасності. Їх використання на уроках відповідає природним потребам молодших школярів, адже за своєю природою гра – це найкраща форма життєдіяльності дітей. Саме у дитячому віці

під час гри відбувається вільний розвиток особистості. У грі діти самостійно визначають правила та відчувають себе вільними і усвідомлюють власне життя як свій вибір. Під час гри у навчанні можна зробити серйозну роботу цікавою та захоплюючою. Таку ж характеристику гри дає і видатний педагог Антон Семенович Макаренко «У дитячому віці гра – це норма, і дитина повинна завжди гратися, навіть коли робить серйозну справу».

Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини [2].

Педагогічна гра застосовується як умова і засіб створення ситуації, найбільш наближена до реальної, вона забезпечує емоційний вплив на учнів, активізує резервні можливості особистості, полегшує оволодіння знаннями, навичками і вміннями, сприяє їх актуалізації. Навчальна гра допомагає активізувати, закріпити, проконтролювати і скоригувати знання, навички та вміння, створює навчальну і педагогічну наочність у вивченні конкретного матеріалу. Вона створює умови для активної розумової діяльності її учасників [5].

Сучасного школяра треба вміти захопити навчанням. Тому в методиках навчання і виховання учнів у початковій школі автори нових підручників і в методичних посібниках органічно поєднали ігрову діяльність з навчальною. Роль ігрової діяльності в початковій школі має важливе місце:

- виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивати увагу, прагнути до знань;

- процес навчання стає цікавим, легко долаються труднощі у засвоєнні матеріалу;

- гра створює у дітей бадьорий робочий настрій;

- в руках учителя гра стає інструментом виховання, що дає змогу повніше враховувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу і самостійність, створювати атмосферу свободи, творчого розкриття дитини. Але існують певні вимоги до гри:

- ігри мають відповідати навчальній програмі;

- ігрові завдання повинні бути не надто легкими, проте й не дуже складними; - відповідність гри віковим особливостям.

Структура розгорнутої ігрової діяльності включає такі компоненти:

1. спонукальний – потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання дитини брати участь у грі;

2. орієнтувальний – вибір засобів і способів ігрової діяльності;

3. виконавський – дії, операції, які дають можливість реалізувати ігрову мету;

4. контрольо-оцінний – корекція і стимулювання активності ігрової діяльності [3].

Використання різноманітних ігор та ігрових прийомів на уроках в початкових класах загальноосвітньої школи пов'язане з декількома явищами. По-перше, у педагогічному процесі необхідно враховувати особливості розвитку учнів молодшого шкільного віку, які знаходяться в перехідному стані від дошкільного дитинства до шкільного навчання, коли дитина поєднує в собі психологічні риси дошкільника і типові особливості школяра. По-друге, під час навчання в початковій школі змінюються провідні види діяльності — у дошкільному віці провідним видом діяльності була гра, саме вона обумовлювала перехід дитини з одного ступеня розвитку на інший. У шкільному віці провідним видом діяльності стає навчання.

Процес зміни провідних видів діяльності не є миттєвим, гра своє місце віддає навчанню поступово і це треба враховувати в педагогічному процесі [1].

Сучасний освітній процес неможливо уявити без гри. Саме тому я постійно застосовую і використовую власні розробки різноманітних ігор: дидактичних, інтелектуальних, ігор з віршованими завданнями, ігор припущень, ігор-загадок, ігор-бесід на усіх уроках.

Отже, використання ігрових технологій у навчальних закладах дасть можливість засвоювати знання не примусово, а зацікавити учнів у їх вивченні. Нові освітні можливості виникають практично щодня. Варто дотримуватися та експериментувати у повсякденній навчальній практиці, адже вони допомагають порушити закономірності та звички.

Література

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі – К.: Освіта, 2006.
2. Іваницька Л. М. Висловлювання видатних людей про навчальну гру http://teacher.at.ua/publ/vislovljuvannja_vidatnikh_ljudej_pro_gru/19-1-0-10560.
3. Максименко Н. Б., Качак Т. Б. Технології вивчення предметів галузі «Мови і літератури» в початковій школі.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К.: Рад. школа, 1977.
5. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б.Эльконин. – М.: Просвещение, 1987.

Головчик К. В., учитель начальных классов ГУО «Средняя школа №12 имени Героя Советского Союза И. К. Кабушкина г. Барановичи»; студент по специальности «Начальное образование» факультета педагогики и психологии УО «Барановичский государственный университет»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Модернизация современной школы призвана обеспечить ученику успешность в учебной деятельности, его личностное развитие. Одним из критериев эффективности педагогического процесса является устойчивый познавательный интерес школьников. Формирование познавательного интереса без преувеличения можно назвать одной из центральных проблем современной школы. Её актуальность обусловлена самой учебной деятельностью, обновлением содержания обучения, формированием у школьников приемов самостоятельного приобретения знаний.

Целью исследования являлось определение эффективности игровых технологий как средства развития познавательных интересов младших школьников.

Одним из критериев эффективности педагогического процесса является устойчивый познавательный интерес школьников. Формирование познавательного интереса является одной из центральных проблем современной школы. Её актуальность обусловлена самой учебной деятельностью, обновлением содержания обучения, формированием у школьников приемов самостоятельного приобретения знаний.

Для изучения особенностей формирования познавательного интереса у детей младшего школьного возраста на базе ГУО «СШ №10 г. Барановичи» был проведён эксперимент, состоящий из констатирующего (первичная диагностика уровня сформированности познавательного интереса у детей младшего школьного возраста.), формирующего (проводились занятия, направленные на развитие познавательных интересов детей младшего школьного возраста.) и контрольного

(повторная диагностика уровня сформированности познавательного интереса у детей младшего школьного возраста; анализ полученных результатов.) этапа.

В исследовании была определена следующая совокупность методов:

1. Наблюдение за поведением учащихся на уроках с целью изучения познавательных интересов младших школьников. Где было выявлено, что использование игровых технологий позволяют сделать интересными, запоминающимися и увлекательными не только самостоятельную работу учащихся на творческо-поисковом уровне, но и ежедневные уроки. 2. Анкетирование учителей дало понять, что у большей части анкетированных не возникают трудности в применении игровых технологий, но, были отмечены существенные временные затраты на организацию и проведение дидактических игр. 3. Анкетирование обучающихся показало, что младшие школьники положительно относятся к использованию игры на уроках; отмечают большую пользу игры в учебном процессе, готовность активного участия в них.

Практическая значимость исследования заключается в том, что полученные данные об игровых технологиях как средстве развития познавательных интересов у младших школьников могут быть эффективно использованы в учебно-воспитательном процессе общеобразовательных учреждений.

Результаты, которые были получены, можно учитывать при использовании игровых технологий на уроках и во внеурочное время.

Проведенное эмпирическое исследование показало, что развитие познавательных интересов младших школьников проходит более успешно, если на уроках применяются игровые технологии.

Занятия, пронизанные элементами игры, игровыми ситуациями значительно способствуют развитию познавательных интересов младших школьников, возрастанию интереса к учению, развитию учебной мотивации, терпения и сплочённости коллектива.

Игровые технологии позволяют сделать интересными, запоминающимися и увлекательными не только самостоятельную работу учащихся на творческо-поисковом уровне, но и ежедневные уроки. Обучение посредством игры является удобным приёмом для восприятия учебного материала младшими школьниками.

Главной задачей педагога при организации эффективного учебно-воспитательного процесса в начальной школе является внедрение в изучаемый материал ярких, занимательных моментов, элементов новизны и неизвестности, что помогает развитию познавательного интереса и формированию познавательных потребностей; целенаправленное формирование познавательного интереса как цельного свойства личности.

Педагоги должны знать особенности, признаки различных этапов развития познавательного интереса, уметь разглядеть у школьников малейшую искру интереса к какому-либо виду деятельности, создавать все условия для того, чтобы разжечь её и превратить в подлинный интерес к науке, к знаниям.

Литература

1. Мухина, В. С. Возрастная психология М. : Академия, 1999. 456 с.
2. Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии : Учебное пособие М. : Народное образование, 1998. 256 с.
3. Щукина, Г. И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе М. : Просвещение, 1979. 160 с.
4. Щукина, Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательного интереса учащихся М. : Педагогика, 1988. 208 с.

Горянська А.М., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Пісоцький В.П., кандидат філософських наук, доцент кафедри психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК УМОВА ЇХ УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна комунікативна компетентність є одним з визначальних чинників успішної діяльності представників типу професій «людина-людина». У майбутнього вчителя початкової школи комунікативна компетентність є однією з ключових компетентностей, адже від неї залежить ефективне управління комунікацією в системі міжособистісних і ділових стосунків, продуктивний обмін вербальною і невербальною інформацією з учнями і колегами, уміння обирати ефективну модель комунікації відповідно до ситуації, своїх цілей і власної натури.

Теоретичні й прикладні дослідження моделей комунікативної компетентності особистості ведуться в різних напрямках професійної освіти, однак все ще не остаточно з'ясованими залишаються питання її визначення, змісту, структури, вікових та психологічних особливостей формування, потребує конкретизації професійна специфіка комунікативної компетентності майбутніх вчителів початкових класів.

О.Бодалев (2002) розуміє під комунікативною компетентністю здатність ефективно контактувати зі співрозмовником за умов наявності внутрішніх ресурсів ̢ знань і умінь. Ю. Жуков, Л. Петровська наголошують, що комунікативна компетентність ̢ це здатність встановлювати і підтримувати спілкування із співрозмовниками [1, с. 24]. Ряд дослідників вбачають у феномені комунікативної компетентності певні вміння вирішувати комунікативні завдання: зрозуміти й оцінити ситуацію спілкування, прийняти до уваги очікування, настанови і цілі партнерів під час контакту, використовувати стратегії комунікації у відповідній ситуації, осмислювати зміни власної мовної поведінки тощо. Так, С.Єгорихіна, Є.Попова (2012) під комунікативною компетентністю розуміють уміння орієнтуватися в процесі спілкування, створюючи прогностичну модель поведінки співрозмовника. На думку В.Куніциної, В. Казаринової, Н. Погольпи (2001), компетентність у спілкуванні ̢ це володіння глибокими комунікативними вміннями і навичками, розвиток відповідних умінь в раніше невідомих соціальних ситуаціях. Є. Сидоренко (2004) вважає, що комунікативна компетентність передбачає вміння активно слухати й зрозуміти співрозмовника, регулювати емоційну напругу при розмові; комунікативні знання, що необхідні для успішного порозуміння; комунікативні здібності.

Є. Кузьміна та В. Соколов визначають комунікативну компетентність особистості як «інтегральну характеристику, що включає цілісну сукупність знань, умінь, навичок у сфері вербальних і невербальних засобів спілкування та законів міжособистісної взаємодії і особистісних якостей суб'єкта, що дозволяють здійснювати спілкування і сприяють досягненню взаєморозуміння та ефективного вирішенню завдань спілкування» [4, с. 48].

Для детальнішого аналізу поняття «комунікативна компетентність» необхідно виокремити її складові компоненти. У дослідженні В. Лабунської, Ю. Менджеричької, Є. Бреус (2001) виокремлені три основні компоненти (елементи) компетентності у спілкуванні: 1) коректне сприйняття інших людей; 2) сформованість невербальних форм комунікації; 3) розвинене усне і писемне мовлення.

За І.Зотовою, компетентність у спілкуванні є сукупним утворенням, що складається з емоційно-мотиваційного, поведінкового та когнітивного елементів. Емоційно-мотиваційний компонент проявляється в потребі позитивних контактів спілкування, у мотивах розвитку компетентності, у смислових установках «бути успішним» партнером взаємодії, а також у цінностях спілкування і його цілях. Когнітивний компонент містить знання про взаємини і певні психологічні знання, набуті в спілкуванні; образ співрозмовника; характеристики особистості; соціально-перцептивні здібності, що утворюють комунікативні особистісні ресурси. Поведінковий компонент – це суб'єктивна модель міжособистісної взаємодії, а також індивідуальне спостереження за комунікативною поведінкою [2, с. 109].

Ю. Ємельянов (2001) зазначає такі якісні характеристики компетентності у спілкуванні, як здатність самостійно обирати та виконувати різні соціальні ролі; гнучко пристосовуватися до різних ситуацій взаємодії; ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування; уміння створювати «міжособистісний простір» у процесі ініціативно-активного контакту зі співрозмовниками; усвідомлення власних потреб і ціннісних орієнтацій; володіння різними техніками роботи з людьми; перцептивний потенціал.

Л. Петровська (1999) наголошує, що компетентність в усіх видах спілкування полягає в досягненні трьох рівнів адекватності учасників цього процесу: комунікативної, інтерактивної та перцептивної. За В.Чудновським та О.Бодалевим, комунікативна компетентність передбачає готовність і уміння будувати контакт на різній психологічній дистанції і має подвійний сенс – з одного боку це емпатійна властивість (співпереживання), а з іншого – знання про способи орієнтації в різних ситуаціях, комунікативні здібності, уміння організувати міжособистісний простір спілкування, вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування, уміння слухати [5, с. 34].

О. Крючкова під комунікативною компетентністю розуміє такі здібності людини, які проявляються в її спілкуванні з людьми та дозволяють виконувати певні завдання (цілі): здатність точно сприймати ситуацію спілкування і оцінювати ймовірність досягнення в ній намічених цілей; правильно розуміти й оцінювати людей; здатність так обирати засоби і прийоми спілкування, щоб вони відповідали ситуації, партнерам та поставленим завданням; підлаштовуватися під індивідуальні особливості партнерів, обираючи адекватні засоби спілкування з ними як на вербальному, так і невербальному рівнях; впливати на психічний стан людей; змінювати комунікативну поведінку людей; зберігати і підтримувати хороші взаємини з людьми; залишати про себе гарне, приємне враження [3, с. 105].

Отже, поняття «комунікативна компетентність», як необхідна професійна якість майбутніх вчителів початкових класів, інтегрує їхні *діяльнісно-особистісні утворення*: оформленість індивідуальної програми поведінки в системі комунікацій і взаємодії з дітьми, колегами, батьками, адміністрацією, мотиваційну готовність до встановлення і підтримання контактів на гуманних засадах, спрямованість на розвиток загальних комунікативних здібностей у себе та своїх вихованців, уміння розв'язувати життєві та педагогічні проблеми засобами спілкування, транслювати свої знання й досвід, діяти самостійно й відповідально тощо.

Тож поняття «професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів» ми визначаємо як інтегративне особистісне утворення, інтелектуально й особистісно обумовлену соціально-професійну характеристику, що виявляється в процесі психолого-педагогічної комунікації з дітьми молодшого шкільного віку, як готовність і здатність актуалізувати та застосовувати в практиці спілкування набутий соціально-психологічний досвід комунікативної діяльності, зорієнтованої на становлення й розвиток підростаючої особистості як суб'єкта життя, а також певні індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення цілей і завдань

педагогічного спілкування: соціальний та емоційний інтелект, асертивність, емпатійність, комунікабельність, вихованість, комунікативна толерантність, тактовність, педагогічна рефлексія, адекватна самооцінка та ін.

Провідними особистісними характеристиками комунікативної компетентності майбутнього вчителя молодших класів є гуманність, доброзичливість, установка на співробітництво, комунікативна толерантність, мобільний стиль спілкування, особистісний потенціал (самоповага, самоцінність, мотивація співучасті на рівноправних умовах), від якого залежить позитивна Я-концепція, успішна соціально-психологічна адаптація і можливість досягнення високого рівня продуктивності педагогічної діяльності. Комунікативну компетентність учителя обмежують егоцентризм, соціально-психологічні стереотипи, неусвідомлені механізми психологічного захисту, які так чи інакше викривлюють реальне сприйняття себе та інших.

Відповідно зазначимо, що розвиток комунікативної компетентності майбутніх вчителів початкових класів повинен включати в себе багатий репертуар комунікативних прийомів, тактик, технік. Цей процес буде ефективнішим за умов цілеспрямованого впливу з використанням активних методів навчання, спрямованих на актуалізацію таких її складових як комунікативна толерантність та комунікативні установки.

Література

1. Жуков Ю. М., Петровская Л. А. Проблема диагностики социально-перцептивной компетентности (в педагогическом общении). –М.: Просвещение, 2004.
2. Зотова И.Н. Коммуникативная компетентность как аспект социализации личности студента в условиях информатизации общества. // Актуальные социально-психологические проблемы развития личности в образовательном пространстве XXI века. – Кисловодск, 2006. С. 109.
3. Крючкова О.В. Развитие коммуникативной компетентности с помощью видеотренинга у педагогов. Актуальные проблемы психологического знания: Сб. науч. трудов. Москва: Издательство Московского психологического социального института. 2006. № 1. С. 101-112.
4. Кузьмина Е. М., Соколов В. М. Формирование коммуникативной компетентности студентов вуза: монография. Н. Новгород: ВГИПУ, 2007. С. 48.
5. Чудновский В. Э., Бодалев А. А. и др. Исследование проблем смысла жизни и акме (возрастной, профессиональный и социореабилитационный аспекты) // Психологический журнал. 2004. Т. 25. № 1.

Давиденко О.М. студентка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ - ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ НУШ

У сучасних умовах стан здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді. Занепокоєння викликає різке погіршення стану фізичного та розумового розвитку підростаючого покоління, зниження рівня народжуваності й тривалості життя, зростання смертності, особливо дитячої. Останнім часом вся країна

стала свідком раптової смерті школярів під час навчання в школі. Ці випадки спонукають переглянути державну політику у сфері охорони здоров'я.

Зрозуміло, що основи здорового способу життя формуються у людини ще з дитинства. Важливу роль у формуванні ціннісного ставлення до власного здоров'я займає школа. Адже саме там дитина проводить більшість часу, освоює нові соціальні ролі, наслідує старших. Саме навчаючись у початковій школі дитина має оволодіти здоров'язбережувальними технологіями, як основою подальшого розвитку.

Створення безпечного і комфортного освітнього середовища є одним з основних принципів Нової української школи (НУШ). На практиці це кропітка, тривала та багатокомпонентна робота всіх учасників освітнього процесу: адміністрації та персоналу закладу, вчителів, учнів і їхніх батьків, оскільки шкільний мікросоціум, у який потрапляють діти, повинен відповідати їхнім потребам і бути завжди сприятливим для розвитку особистості.

За Державним стандартом початкової загальної освіти учень початкової школи отримує знання, уміння та навички, що допоможуть йому підготуватися до подальшого навчання. Завдання вчителя сучасної школи полягає у формуванні кола компетентностей – ключових, предметних, міжпредметних.

Найбільш актуальним завданням сучасного вчителя є формування ключових компетентностей молодшого школяра. Одна з ключових компетентностей – це здоров'язбережувальна. За Державним стандартом початкової освіти здоров'язбережувальна компетентність - це здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [4, 5].

Ця компетентність включає в себе:

- уявлення і поняття про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку;
 - усвідомлення здоров'я як вищої життєвої цінності;
 - взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням;
 - удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я
- дбайливе ставлення до свого здоров'я [4, 6].

Саме задля формування необхідних життєвих компетентностей, зокрема, здоров'язбережувальної, в Україні була прийнята низка нормативних актів та програм.

Окремої уваги заслуговує Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі. Розроблення Національної стратегії обумовлене необхідністю побудови безпечного та здорового освітнього середовища у новій українській школі для забезпечення прав дітей на освіту, охорону здоров'я, створення умов для надання учням якісних освітніх та медичних послуг. Формування безпечного та здорового освітнього середовища сприятиме кращій реалізації інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку учнів, їх потенціалу, а також матиме позитивний вплив на стан громадського здоров'я, економіки та демографії в цілому в Україні [5,2].

Також важливим документом у сфері охорони здоров'я школярів є Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти, що прийнятий 25 вересня 2020 року. Він визначає медичні вимоги безпеки (правила і норми) щодо освітнього середовища у всіх типах закладів загальної середньої освіти (далі - заклади освіти), а також структурних підрозділах інших юридичних осіб, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти (крім спеціальних закладів освіти) усіх форм власності. Саме дотримання всіх вимог, що містяться в цьому регламенті істотно покращить стан охорони здоров'я у закладах освіти [1,2].

Отже, формування самосвідомості у молодших школярів у ставленні до здоров'я не лише як до особистого надбання, але і як до надбання суспільства, стає завданням системи освіти, оскільки у сучасних умовах постають нагальні проблеми щодо збереження дитиною власного здоров'я.

На загальнодержавному рівні прийнята низка законодавчих актів, що реформують сам підхід до навчання, норми харчування здобувачів освіти, санітарні норми організації освітнього процесу. Всі ці заходи мають сприяти формуванню здорового способу життя молодших школярів. Проте варто прикласти багато зусиль на всіх рівнях організації і забезпечення освітнього процесу задля реалізації запланованих реформ.

Література

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205 Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти (Офіційний вісник України - 2020 р., № 93, стор. 299, стаття 3024, код акта 101720/2020).

2. Наказ МОН України від 23.03.2018 № 283 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи" - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-metodichnih-rekomentacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoji-shkoli>.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи - Режим доступу :<https://mon.gov.ua/storage/app/media/>

4. Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87 Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. (Урядовий кур'єр від 23.02.2018 - № 38).

5. Розумова працездатність, навчальне навантаження та спосіб життя сучасних школярів: гігієнічні аспекти/ Під ред. Н. С. Польки, С. В. Гозак. - К.: МВЦ «Медін- форм», 2018. - 214 с.

6. Указ Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020 « Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі».

Данько Д.А., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У поняття «формування інтересу до читання» О.Тимофєєва вкладає цілісний процес виховання, формування етичних і естетичних властивостей особистості читача [1, с. 9]. Ми вважаємо, що виховуючи читача-дитину, ми тим самим виховуємо людину.

І. Тихомирова говорить про те, що читацький інтерес проявляється в наступному:

- 1) у позитивному ставленні до читацької діяльності («люблю читати»);
- 2) зацікавленості конкретними книгами («хочу ці книги почитати»);
- 3) у захопленості процесом читання («не можу відірватися від книги »);
- 4) у прагненні поділитися радістю з іншими від спілкування з книгою («хочу, щоб інші про цю книгу дізналися») [2, с. 15].

Спираючись на дослідження Г. Щукіної, додамо, що інтерес до читання стимулює формування і прояв творчих здібностей учнів, прагнення і самовираження, що вимагає використання наступних показників:

1) прояв і розвиток літературно-творчих здібностей і умінь дитини («люблю писати, складати вірші»);

2) здатність до рефлексії, до співпереживання (проявляється в театральних іграх, в творах, обговореннях);

3) здатність оцінювати твори на основі вищих духовних цінностей (проявляється в обговореннях, творах);

4) збільшенні якості та кількості прочитаних книг [3, с. 42].

Отже, з урахуванням ідей О.Тимофєєвої, І.Сметанкіної, І.Тихомирової пізнавальний інтерес до читання учнів початкової школи – багатоаспектне поняття інтегрованого характеру, яке складається з таких компонентів: мотиваційного, когнітивного та діяльнісно-практичного.

Мотиваційний компонент пізнавального інтересу до читання учнів початкової школи характеризується мотивацією до пізнання нового, до поповнення власного знання; бажанням читати твори та ділитися враженнями про прочитане; вибірковим ставленням до друкованої продукції відповідно до духовних запитів, прагненням виконувати різноманітні завдання під час аналізу творів.

Когнітивний компонент пізнавального інтересу до читання молодших школярів визначається розумінням текстів різних тем і жанрів, літературною обізнаністю відповідно до віку.

Діяльнісно-практичний компонент пізнавального інтересу до читання акумулює сформованість читацької навички та вміння школяра давати особистісну оцінку прочитаному, творчі прояви в привабливій для дитини діяльності; читацький кругозір (якість та кількість прочитаних книг).

Отже, інтерес до читання учнів початкової школи – багатоаспектне поняття інтегрованого характеру, яке складається з таких компонентів: мотиваційного, когнітивного та діяльнісно-практичного.

У якості критеріїв інтересу О.Гончарова розглядає [4, с. 8]:

- активну пізнавальну спрямованість дитини на той чи інший предмет або явище дійсності (зокрема, читання дитячої літератури);

- позитивне емоційно - забарвлене ставлення до читання; творчі прояви в привабливій для дитини діяльності.

О.Компаній визначила критеріями оцінювання сформованості читацьких інтересів молодших школярів мотиваційний, практичний та творчий [5, с. 11].

Діагностування рівня сформованості інтересу молодших школярів до читання за показниками поведінкового критерію здійснюється за допомогою таких розроблених нами методик: тесту на визначення читацького кругозору, тесту на вияв творчих здібностей до створення коміксів та фанфікшин; тесту на визначення рівня сформованості читацької навички; вміння школяра давати особистісну оцінку прочитаному.

З урахуванням установлених компонентів та критеріїв інтересу молодших школярів до читання ми визначили 3 рівні цього феномена: високий, середній, низький.

Література

1. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 12722. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-> (дата звернення 16.11.2020).
2. Ткачук Г. П. Дитяча книжка і проблеми становлення читацької самостійності у молодших школярів. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. 3-41-Випуск XIII. Кам'янець-Подільський : ФОР Сисин О. В., 2007. С. 66—70.

3. Баліка л. М. Розвиток інтересу до читання в учнів у процесі діяльності шкільних бібліотек в Україні (1962-1991 рр.): дис. канд. пед. наук. спец.: 13.00.01. Рівне, 2017. 327 с.
4. Галактионова, Т. Г. Чтение школьников как социально-педагогический феномен открытого образования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. СПб., 2008. 45 с.
5. Компаній О. В. Дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища: автореф. дис... канд. пед. наук. спец.: 13.00.09. Тернопіль, 2013. 23 с.

Дацько О.О., вихователь групи продовженого дня Ніжинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 7

ВОРКШОП ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

Нова українська школа активно використовує сучасні новітні технології. Значне місце посідає «воркшоп» – діяльна технологія групової роботи, в основу якої закладено «інтенсивну групову взаємодію, спрямовану на отримання динамічного знання» [5, с. 131], де «учасники освітнього процесу навчаються завдяки власній активності та самостійності, а теоретичні відомості – мінімалістичні і відіграють незначну роль» [1, с. 92]. У перекладі з англійської мови workshop – майстерня, центральна ідея воркшопу – активна, самостійна участь усіх його учасників, що спрямована на отримання динамічного знання. Досягнення ефективного засвоєння знань можливе завдяки «зменшенню домінуючої ролі учителя, використання у навчальній діяльності взаємодії учасників освітнього процесу, спроби зробити навчання цікавішим, цілісним і практично орієнтованим» [1, с. 91].

Воркшоп як професійна інтерація – безпосередня міжособистісна взаємодія, комунікація – взаємодія між людьми за допомогою вербального або невербального спілкування, обмін інформацією, повсякденна взаємодія, міжособистісна взаємодія для учителів та здобувачів освіти. Формат «воркшоп» передбачає спільну роботу педагога та учнів, під час якої кожен учасник може поглянути на поставлені завдання під новим кутом зору і самостійно знайти рішення «завдяки власній активній роботі» [1, с. 92].

Воркшоп асоціюється з такими поняттями, як: активність, експеримент, ризик, зміни, демократичне прийняття рішень, цілісність навчання, самовираження, внутрішні зміни, позитивна взаємодія. [1, с. 92]

Функція ведучого «воркшопу» полягає в урахуванні різноманітних аспектів психічної діяльності здобувачів освіти: почуття, відчуття, емоції, увага. Ведучий (учитель) у процесі навчання участі не бере, але створює умови для активної роботи, надає здобувачам інформацію для аналізу, підбирає теоретичні матеріали, методи та прийоми дослідження. [3, с. 12]

Ефективність проведення «воркшопу» залежить від власної активності учасників освітнього процесу» [1, с. 92], де теоретична частина подається у «фоновому режимі» і відразу застосовуються на практиці (ігрова діяльність). У центрі уваги відбувається самостійне навчання учасників і активна взаємодія кожного, пошук як відомої інформації, так і нової. Акцент ставиться на отриманні динамічного знання самостійно та трансформація інформації в набуття корисних навичок індивідуально, обмін досвідом, опрацювання нової ідеї. І тому важливо організувати навчальний процес таким чином, щоб кожний здобувач у ході воркшопу міг зробити власні висновки і досягти особистісних результатів.

Слід враховувати найоптимальніший час для проведення воркшопу (особливо якщо це здобувачі початкової школи). Учні спілкуються між собою та учителем, кожен

етап воркшопу повинен бути цікавим та містити певні провокації для актуалізації знань та стимулювання активності, давати зворотній зв'язок, зберігати простоту інформаційного матеріалу, мати чіткі інструкції.

До навчальних методик воркшопу належать: мозковий штурм, дискусія, рольова гра. Використані види роботи під час воркшопу можуть бути різноманітними: вікторина, анкетування, комп'ютерні презентації, робоча зустріч, спільне дослідження, підготовка публічних промов, технології знайомства та розташування аудиторії, інсценування. Комунікація під час воркшопу наступна: зворотній зв'язок, резюме, парафраз,

Ефективність проведення воркшопу залежить від попереднього досвіду здобувачів, навчального середовища, передумов успішного навчання, занурення в комплексний досвід, активне оцінювання, запам'ятовування, від функціональної інтеграції і перенесення на професійну діяльність (завдяки ігровій діяльності).

Література

1. Катюк Я. Л. Приклади інтерактивних технологій у післядипломному навчанні педагогів / Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik. / Упорядники: Тамара Михайлівна Сорочан, Марина Іванівна Скрипник; навч.- метод. посіб.; Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. освіти». - К., 2016. - С. 81 - 102.
2. Кесьян Т. Педагогічна магія: навчаємо тих, хто навчає / Т. Кесьян // Вихователь-методист дошк. закл. : щоміс. спеціаліз. журн. - 2020. - № 1. - С. 14-17
3. Ковальова О. Воркшоп: передовий досвід + активна творча практика / О. Ковальова, І. Левчук // Дошкільне виховання : Науково-методичний журнал для педагогів і батьків. - 2021. - № 3. - С. 12-13.
4. Морозова С. Будьмо толерантними! Семінар-воркшоп для педагогів, що працюють з дітьми з ООП / Світлана Морозова // Дошкільне виховання. - 2020. - № 12. - С. 14-16 .
5. Наливайко О. Використання технології "воркшоп" у роботі зі студентами класичних університетів / О. Наливайко, О. Друганова, Л. Іваненко // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2019. - Вип. 3-4. - С. 129-137.
6. Чумаченко Н. Як підтримати педагога-початківця : психолого-методичний супровід діяльності / Наталя Чумаченко // Дошкільне виховання. - 2019. - № 4. - С. 11-13 .

Дараган О.М. заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель-методист КЗ «Бобрицьке НВО»

ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС « МИСТЕЦТВО» У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Образотворче та музичне мистецтво – один із важливих предметів у початкових класах. Вони здатні увести маленьку людину у світ творчості, якоюсь мірою прилучити його до скарбів художньої культури. Урок може принести дитині перші творчі радощі, а радість творчості — одна з найбільших радощів на землі

Метою навчання мистецтва у новій українській школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті.

З чого починається урок? На мою думку з щоденного ранкового кола - це перший крок до формування поваги, довірливих, турботливих і доброзичливих стосунків у класі, обговорення теми, мети й цілі дня. Початок уроку та ранкове коло створює відповідний настрій. Музичні вітання або мистецька стежинка служать чудовою нагодою створити позитивну, доброзичливу атмосферу в класі. Така форма роботи на початку уроку допомагає налаштувати дітей на активну і, головне, творчу роботу з позитивним настроєм. Його можна поєднати з уроком мистецтва виховуючи почуття гармонії з навколишнім світом. З першого дня спілкування з мистецтвом дітей привчають уважно слухати і споглядати твори мистецтва.

Ще один немаловажний аспект це організація класу. Налаштуйте фізичне середовище під ваш освітній контекст, навчальний стиль та потреби учнів, урок повинен торкатися емоції школяра, збагатити дитину, навчити проникати в естетичну сутність спонукати їх творчої діяльності. Ваш клас має передавати інформацію про вас і ваших учнів. Долучайте учнів до оформлення класу, дайте їм можливість брати активну участь у цьому процесі, таким чином ви дасте їм можливість працювати не тільки на аркушах паперу, а відчутти себе художниками - дизайнерами. Продумайте як ваші учні будуть взаємодіяти й наскільки їм буде зручно перебувати в класі. А вам, як учителю, комфортно спостерігати та допомагати. Облаштуйте комфортне фізичне середовища для учнів. На уроках "Милуємося довкіллям", "Щедра осінь", "Зима чарівниця", "Краса весни" "Веселкове диво", "Зустрічаємо літо" школярів можливо посадити групами по чотири або п'ять вони легко бачать один одного, це заохочує до обговорення та спілкування один з одним. Такі уроки формують розумове почуття, уміння милуватися красою реальної дійсності, творами мистецтва. Учні навчаються спостерігати, диференціювати, аналізувати і класифікувати естетичні явища дійсності, виховують в учнів високі естетичні ідеали, формують художнє осмислення світу, розвивають схильність до самовираження. У процесі спілкування дитини з явищами мистецтва, накопичується маса різноманітних, у тому числі і естетичних навичок.

Щоб ваш урок був комфортним розробити разом з учнями правила та впроваджуйте рутини це необхідні та передбачувані задачі які супроводжують навчальний процес. З них діти можуть дізнатися як попросити вчителя про допомогу, що підготувати до уроку, як розповсюдити матеріали, як зібрати матеріали, що робити, якщо ти раніше закінчив виконувати завдання, коли учням на уроці можна розмовляти.

Використовуйте на уроках сучасні інноваційні методи навчання які базуються на інформаційних технологіях подачі матеріалу це слайд – шоу, аудіофрагментів музичних творів, відеофрагментів музичних, художніх, театральних, хореографічних творів, фрагментів інсталяцій, схем, що дозволяє демонструвати репродукції картин, портрети композиторів, прослуховувати музичні твори, переглядати фрагменти кінофільмів тощо. Формування художньо-образних уявлень учнів підсилюють зразками образотворчого, музичного мистецтва. Під час слухання музичних творів можливо провести асоціативну гру «Розфарбуй музику», яка доповнює аналіз музичного змісту за допомогою співставлення її з гамою кольорів. З великим задоволенням сприймається учнями гра на образне моделювання «Якби я був композитором», «Автопортрет за мольбертом». Уявивши себе композитором, художником діти намагаються дати назву музичному твору, а також назвати, яку б мелодію вони склали до нього, створюють зображення способом домальовування лінії.

У своїй роботі вчителі мистецтва можуть використовувати тематичні тижні. Тематичний тиждень «Театр» проводився за проектом «Соціальної згуртованості». Завдяки батькам учні не тільки осягли перші кроки входження в театральне мистецтво, а й усі разом побували в театрі. Згуртованість родин, класу, школи та її цікаве дійство для школярів було великою насолодою. На уроках використовувалися

творчі образотворчі завдання: намалювати сюжети музичних творів, оформити афішу концертів, музичних спектаклів. Яскравим прикладом театральнo-драматичних завдань є інсценізація пісень, яку особливо люблять діти початкових класів. Креативну діяльність школярів активізує за допомогою використання ігрових методів: музично-дидактичних, інтелектуальних, пізнавальних (загадок, ребусів, кросвордів, вікторин, лото, конкурсів, естафет); сюжетно-рольових (рольових ігор, ситуаційно-рольових, інтерактивних, ігор-драматизацій, інсценізацій, народних). У грі розвиваються спостережливість і пам'ять, увага, мислення, творча уява, воля. Найважливіший результат гри - глибоке емоційне задоволення самим її процесом, що найбільшою мірою відповідає потребам і можливостям учнів. Власні враження від проведеного тижня діти описали у «Щоденнику вражень» .

Дієвими на уроках мистецтва є:

Лепбуки де діти здобувають нові знання в процесі пошукової діяльності, відбувається розвиток творчих здібностей діти створюють цікаві завдання, продумують естетичний вигляд і оформлення своєї роботи. Я бачу зацікавлення предметом, зосередження уваги на головних аспектах вивченого матеріалу, вивчений матеріал надовго запам'ятовується, відкладається, ніби «на полицках» в пам'яті учнів, діти отримують естетичне задоволення від самостійно зробленої роботи.

Карту знань яка дозволяє поліпшити пам'ять нагадати факти слова генерує ідеї надихати на пошук аналізувати результати розкриває потенціал свого мозку, що важливо для учнів та вчителя при впровадженні формульованого оцінювання. Але корисніше малювати карти знань спільно з дітьми, проте це важко зробити, якщо використовувати лише папір та олівці чи фломастери, і тут на допомогу можуть прийти онлайнві інструменти, з допомогою яких можна створити, налаштувати та публікувати карти знань.

Стіна слів разом визначають нові слова. Користуючись словами запропонованими в посібнику вчитель економить час на пошуки слів до певної теми та їхніх тлумачень залишається час на творчу діяльність учнів. Вибравши слова, учитель може самостійно розробити дизайн для них, дібрати необхідні шрифт і розмір, додати малюнки які учні виконали під час уроку та адаптувати їх відповідно до стилю оформлення свого класу чи вподобань дітей.

Спонукаючи школярів до спілкування та до висловлення особистої думки допомагає технологія «Мікрофон», «Займи позицію», «Один-двоє-всі разом». Вирішення творчих задач або відкритих питань на етапі вивчення нового матеріалу, тобто слухання та аналіз прослуханого музичного або художнього твору, ознайомлення з новою піснею, репродукцією організують у формі «Мозкового штурму». Використовують наочність, ілюстративний матеріал, міжпредметні зв'язки.

Сучасні педагоги реалізують компетентнісний підхід у формуванні особистості молодшого школяра засобами мистецтва, зокрема, у процесі:

4. усного висловлювання своїх вражень від музичних та художніх творів (вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною);

5. спостереження, дослідження довкілля та явищ природи засобами мистецтва (компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність);

6. формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання (навчання впродовж життя);

7. співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, використання мистецтва для впливу на власний емоційний стан (громадянські та соціальні компетентності);

8. виявлення шани до народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (культурна компетентність);
9. презентації результатів власних мистецьких досягнень (підприємливість та фінансова грамотність).

Література

1. <https://naurok.com.ua/>
2. <https://www.mindmeister.com/>
3. <https://courses.ed-era.com/>
4. <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/>
5. <https://anelok.in.ua/>

Даценко С.О. магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІГРОВІ ТРЕНІНГИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Головною метою педагога є формування у дітей у доступних видах роботи перших умінь планувати свої дії, передбачати їх результат. Учитель має привчити дитину до здійснення задуманого, навчити самостійно дотримуватись певних правил поведінки в суспільстві, збагачувати уяву дітей про навколишнє середовище.

Гра займає не останнє місце в розвитку дитячих якостей та здібностей. Німецький археолог Шліман організував розкопки у місті Трої, де знайшов дитячі іграшки: маленький глиняний посуд та ляльки. В Єгипті крім мумій дітей було знайдено ляльки та інші іграшки. Психолог Є.А.Аркіндійшов висновку, що гра та іграшка – це те, що об'єднує всі народи.

Гра є діяльністю, що заповнює вільний час дитини. Гра для дитини – це творча, самостійна діяльність. Недаремно слова «гра» та «розвиток» зустрічаються майже завжди поряд.

Д.Б.Ельконін вважає, що гра за своїм змістом наближається до праці дорослих. Спостерігаючи за тим, як діти граються, дорослі вважають, що вони лише забавляються і що гра не має нічого спільного із серйозними заняттями (наприклад, приготування уроків, праця). Але виконання домашнього завдання – це обов'язок, а праця – тяжка необхідність.

Дитина хоче грати не тому, що це легко, а тому, що це важко. З кожною грою дитина має бажання дізнаватися про нове, розуміти і виконувати ті самі речі, що й дорослі.

В. О. Сухомлинський закликав: «Навчайте граючись, а граючи навчайте». Ось такий простий вислів, а містить неабияку таємницю, що видатний педагог пропонує розкрити перед дітьми.

К. Д. Ушинський уважав гру найважливішим видом діяльності дитини. На його думку, саме через гру дитина пізнає всі таємниці світу. Отже, двоє досвідчених людей переконані, що гра – це важливий метод навчання, адже вона виховує, навчає, розвиває.

Потреба у грі ніколи не зникне. Для дитини особлива цінність її полягає не тільки в тому, що вона дає можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й готує до різних сфер життя. Гра для дитини, особливо в молодшому шкільному віці, наділена ще й дослідницьким змістом, що дає змогу моделювати все те, що існує поза її межами. Саме через гру дитина швидше дізнається про правила та норми спілкування – зі світом природи, з людьми; швидше опановує навички культурної

поведінки.

Організуючи гру, педагог має створити таке входження дитини в доросле життя з його, на жаль, жорстокими нормами, щоб не зашкодити їй. У грі дитина безтурботна, психологічно розкута і тому здатна на повне виявлення своєї індивідуальності. Ми, учителі початкових класів, маємо дати можливість кожній дитині самовиразитися, самореалізуватися як у процесі навчання, так і в позаурочній діяльності.

Більшість вправ, що побудовано в практичній техніці «недописаного діалогу», цілком підтверджують справедливість твердження М.Бахтіна про те, що справжнє життя особистості є доступним лише завдяки діалогічному проникненню в нього.

Основна мета цих сучасних виховних ігор: допомогти дітям побачити, прислухатися, зрозуміти інших людей; навчити їх відгукнутися на різноманітні проблеми.

Застосування таких різноманітних ігрових форм дає змогу поліпшити взаємини у зв'язках «учитель–учень», «учень–учень», «учень–оточуючі»; сприяє реалізації на практиці особистісно-орієнтованого навчання і виховання, налагодженню суб'єктно-суб'єктивних взаємин між педагогом і дітьми.

Сьогодні, у час відродження національної системи виховання, дуже важливо залучати до процесу формування особистості дитини українські традиційні народні дитячі ігри. Національні дитячі ігри дуже мудрі, містять величезний виховний потенціал. Їх добре сприймають наші діти.

В початковій школі освіти емоційній сфері приділяють більше уваги, ніж у старших класах. З точки зору гармонійності у розвитку дітей також існують певні диспропорції. Ігри чи ігрові елементи, що використовують, розвивають переважно сфери емоційну з фізичною чи емоційну з інтелектуальною.

Поза увагою все ще залишаються ігрові тренінги духовної спрямованості. Саме вони викликають та закріплюють вищі емоційні стани та почуття людини, допомагають формувати у дітей духовні, гуманістичні та екологічні цінності, щозараз так потрібні. Подібні ігри можна використовувати, починаючи з дитячого садка (наприклад: «Урятування річки від забруднення», «Утіш друга», «Поділись радістю» та ін.).

«Що посієш, те й пожнеш», – каже стародавня мудрість. Які якості матимуть сьогодні діти, такі – матиме і майбутній світ, у якому жити всім нам.

З-поміж найрізноманітніших ігор, спрямованих насамперед на активізацію пізнавальної діяльності та розвиток мислення школярів, домінує гра зі словами.

Практично всі ігри мають тематичну спрямованість. Такі ігри зручні у користуванні, цікаві, нескладні для виготовлення, оригінальні, привабливі.

Цінність гри полягає в тому, що в ігровій діяльності навчальна, розвивальна й виховна функції взаємопов'язані. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їх пізнавальні можливості, виховує особистість.

Ігрові тренінги сприяють використанню різних способів мотивації.

1. Мотиви спілкування:

- учні, спільно розв'язуючи завдання, беручи участь у грі, учаться спілкуватися, урахувати думку товаришів;
- під час розв'язання колективних завдань використовуються різні можливості учнів;
- спільні емоційні переживання під час гри сприяють зміцненню міжособистісних взаємин.

2. Моральні мотиви:

- у грі кожен учень має виявити себе, свої знання, уміння, характер, вольові якості, своє ставлення до діяльності.

3. Пізнавальні мотиви:

- кожна гра має близький результат (закінчення гри), стимулює учня до досягнення мети (перемоги) й усвідомлення шляху досягнення;
 - у грі команди чи окремі учні завжди рівні (немає відмінників, трієчників, є гравці). Результат залежить від самого гравця, рівня його підготовленості, здатностей, витримки;
 - ситуація успіху створює сприятливе емоційне тло для розвитку пізнавального інтересу. Невдачу сприймають не як особисту поразку, а як поразку у грі, вона стимулює пізнавальну діяльність;
 - змагальність – це невід’ємна складова гри;
 - у грі завжди є якийсь таїнство – неотримана відповідь, що активізує розумову діяльність учня, штовхає на пошук відповіді.
- Орієнтовні загальні правила для учнів у процесі ігрового тренінгу
- Уважно слухай і запам’ятовуй хід гри, необхідні дії, їх послідовність;
 - пам’ятай, що успіх залежить від чіткого усвідомлення кінцевої мети, передбаченого грою результату гри. Не поспішай розпочати гру, не дослухавши до кінця вказівки вчителя. Поспіх часто призводить до грубих помилок, зайвих непотрібних дій;
 - уважно слухай відповідь товариша, щоб за потреби виправити або доповнити його;
 - дотримуй своєї черги, не заважай товаришам, не роби зайвих рухів, дій, будь дисциплінованим;
 - чесно визнай свою помилку, якщо товариші довели, що ти неправий;
 - не хитруй, не шукай легкого нечесного шляху для перемоги. Цим ти підводиш товаришів і втрачаєш свій авторитет. Поважають лише чесних і справедливих.

Література

1. Андруховець П. Ігрова педагогіка. *Завуч*. 2004. № 1 (187). С. 6–16.
2. Ільницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації. *Початкова школа*. 1996. № 9. С. 27.

Дейнека В.О., студентка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «ДОСЛІДНИЦЬКІ УМІННЯ»

Під час дослідницької діяльності на уроках української мови учні оволодіватимуть уміннями самостійно здобувати знання з мови; відчуватимуть потребу в неперервній мовній освіті, коли інтерес до пізнання мовних явищ розвиватиметься не лише під впливом зовнішніх стимулів; зможуть набувати навички самоорганізації, культури мовлення і спілкування (написання тексту, проголошення монологу, ведення бесіди, дискусії, інтерв’ювання та інших форм комунікативної взаємодії); аргументовано і переконливо доводити свою думку, прислухатися до думки своїх співрозмовників, розуміти і визнавати власні помилки й недоліки.

Перш ніж розглянути сутність дослідницьких умінь, відзначимо, що уміння – це заснована на знаннях і навичках готовність людини виконувати певну діяльність у мінливих умовах її перебігу. Володіючи вміннями, людина здатна оптимально вибудувати стратегію діяльності, добираючи раціональні прийоми виконання дій, відповідно до поставленої мети [2].

Поняття «дослідницькі вміння» у працях різних авторів (С. Балашова, Н.Гловин, І. Єрмакова, М. Князян, Є. Кулик, В. Кулешова, В. Лісовий, Г.Омельяненко, О. Рогозіна, М. Фалько та ін.) характеризуються як системні, узагальнені та комплексні; поєднання

простих умінь і навичок; умова і результат дослідницької діяльності; вищий рівень індивідуального досвіду; зазначається, що система сформованих умінь та навичок є необхідною основою для будь-якого виду практичної творчої діяльності, забезпечує готовність самостійно виконувати завдання в нових умовах.

Дослідницьку діяльність як специфічний спосіб учіння виокремлюють у дослідженнях І. Лернер, М. Скаткін, А. Хуторський та ін. Окремі аспекти дослідницької діяльності обґрунтовано Л. Базиль, Л. Бутенко, М. Вовк, Н. Волошиною, Н. Голуб, О. Горошкіною, О. Куцевол, Л. Мацько, Н. Остапенко, М. Пентилюк, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко, Л. Струганець, Г. Токмань та ін.

В. Андрєєв під навчальними дослідницькими вміннями розуміє «...уміння застосовувати певні прийоми наукового методу пізнання в умовах вирішення навчальної проблеми у процесі виконання навчально-дослідницького завдання». На думку вченого, уміння включають в себе не лише інтелектуальні якості особистості, а також вольові, емоційні характеристики та наявність установки на вирішення поставлених завдань. Автором представлено пояснення про те, що навички дослідника передбачають уміння робити порівняння, аналіз, синтез, проводити виділення суттєвих ознак, а також узагальнення та висновки. Цим визначенням автор ототожнює поняття «дослідницькі вміння та навички» з поняттям умінь та прийомів розумової діяльності [3].

В. Успенський розуміє дослідницькі вміння як здатність виконувати самостійно спостереження та досліди, які дозволяють вирішувати дослідницькі завдання.

На думку О. Йодко, дослідницькі вміння являють собою систему інтелектуальних і практичних умінь навчальної праці, які необхідні для самостійного виконання дослідження або деякої його частини [5].

Н. Недодатко під навчально-дослідницькими вміннями розуміє складне психічне утворення, синтез інтелектуальних та практичних умінь, що застосовуються для розв'язання навчально-дослідницьких завдань і виникають у результаті управління психічним розвитком учнів [1].

Спираючись на роботи В. Литовченко, О. Миргородської, М. Фалько, О. Чугайнової, було представлено класифікацію дослідницьких умінь учнів початкової школи, в основу якої покладено види пошукової діяльності:

- організаційно-пошукові (науково-дослідницький пошук навчальної та довідкової літератури, узагальнення результатів дослідження у вигляді таблиць, схем, діаграм, діагностика рівня готовності до дослідницької діяльності);

- когнітивно-операційні вміння (володіння операціями аналізу та синтезу, уміння абстрагувати та конкретизувати, порівнювати, виділяти головне, зіставляти нові факти та явища, актуалізувати набуті знання);

- технологічно-проектувальні вміння (планування роботи, створення моделі наукового дослідження, складання та розв'язання педагогічних задач, отримання теоретичних результатів та їх експериментальна перевірка);

- комунікативно-рефлексивні вміння (участь у дискусіях, узагальнення матеріалу в доповіді, регулювання та самоаналіз власної педагогічної діяльності, самооцінка) [4].

Отже, аналіз підходів до поняття «дослідницькі уміння» уможливив висновок: учені по-різному тлумачать цей феномен.

Ми під дослідницькими вміннями молодших школярів розуміємо вид дослідницьких умінь, що характеризується опануванням інтелектуальними, практичними, контрольно-проективними способами пізнавальної діяльності.

Література

1. Недодатко Н. Г. Формування навчально-дослідних умінь старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09. Харків, 2000. 25 с.
2. Повідайчик О.С Варга Н.І. Дослідницькі вміння фахівців соціально-педагогічної сфери: сутність і класифікація.

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25329/1/pdf>. (дата звернення 01.10.2021).

3. Семенова Н.А. Дослідницька діяльність учнів. *Початкова школа*. 2006. № 2. С.45-49.
4. Степанюк К. І. Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.04. Бердянськ. 2013. 23 с.
5. Черненко Г. М. Формування дослідницьких умінь у молодших школярів при вивченні природознавства. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 114. С.222-228.

Демченко Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Радикальні зміни сучасних соціокультурних умов життєдіяльності людини зумовили необхідність нагального вирішення проблеми збереження її здоров'я та психологічного благополуччя. Це спричинило нові виклики і вимоги до підготовки учнів початкових класів до здорового способу життя в процесі навчання у Новій українській школі. Наразі констатовано значне посилення уваги до феномену здоров'язбережувальних технологій, які сприяють формуванню екологічної грамотності та здоровому способу життя в молодших школярів, що, в першу чергу, пояснюється зростанням розуміння їх визначальної ролі у процесі становлення молодого покоління.

Поняття «здоров'язберігаюча компетентність» розглядається сучасними науковцями такими як В. Гриньова, Р. Карпюк, Л. Сущенко, О. Тимошенко як інтегральна якість особистості, яка проявляється у здатності та готовності до здоров'язберігаючої діяльності, що, у свою чергу, ґрунтується на інтеграції її знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень, які сприяють здоровому способу життя і збереженню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я особистості.

Під здоров'язбережувальними освітніми технологіями в широкому сенсі розуміються всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю учнів, створюють їм безпечні умови для перебування, навчання й праці в закладі освіти, а також забезпечують:

- сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог);
- необхідний достатній та раціонально організований руховий режим [4].

В сучасних психолого-педагогічних дослідженнях розрізняють такі здоров'язбережувальні технології як:

• *Здоров'язберігаючі* – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі, це ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини;

• *Оздоровчі* – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, загартовування, гімнастика, музична терапія;

• *Технології навчання здоров'ю* – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання.

Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-навчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти – предметів: основ здоров'я, уроків фізичної культури, Я у світі (з 3 кл.);

• *Виховання культури здоров'я* – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини [4].

О. Малишева зазначає, що здоров'язберігаючі освітні технології поділяються на три групи:

- *організаційно-педагогічні* (визначають структуру навчального процесу, яка сприяє запобіганню станів перевтоми, гіподинамії тощо);
- *психолого-педагогічні* (пов'язані з безпосередньою роботою вчителя на уроці);
- *навчально-виховні* (це програми з формування культури здоров'я, навчання навичок здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок, захворювань, позакласні заходи, робота з батьками) [3].

До здоров'язберігаючих компетентностей, що сприяють здоров'ю та якими мають володіти учні початкових класів для успішної соціалізації, О. Мешко відносить такі як:

- навички раціонального харчування;
- навички рухової активності та загартовування;
- санітарно-гігієнічні навички;
- навички організації режиму праці та відпочинку;
- навички самоконтролю;
- навички мотивації успіху та тренування волі;
- навички управління стресами;
- навички ефективного спілкування;
- навички попередження конфліктів;
- навички співчуття (емпатії);
- навички поведінки в умовах тиску;
- навички співробітництва;
- навички самоусвідомлення та самооцінки;
- визначення життєвих цілей і програм;
- аналіз проблем прийняття рішень [4].

У початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів здоров'язбережувальні технології набули значного розповсюдження. О. Малишева пропонує впроваджувати у діяльність вчителя початкових класів такі види

здоров'язбережувальних технологій як ароматерапія, заняття на свіжому повітрі, цікаві перерви, музичний супровід уроку, школа безпеки життєдіяльності, використання засобів мультимедіа, організація цікавого дозвілля, гуртки та секції, починаємо робочий день з зарядки, дихальна гімнастика та фізкультхвилинка, звукова гімнастика, ігри та ігрова терапія, пальчикова гімнастика, психогімнастика, арт-техніка [3].

Таким чином, теоретико-педагогічний аналіз підходів до дослідження проблеми впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес початкової школи показав, що вивчення даної проблеми ґрунтується на компетентнісному, діяльнісному, аксіологічному та інтегративному підходах.

Встановлено, що компонентами здоров'язберігаючих компетентностей учнів початкових класів є здоровий спосіб життя; валеологічні знання й навички; зміцнення та збереження здоров'я; предметні вміння покращувати стан здоров'я; формування ціннісного ставлення до свого здоров'я; поведінкові моделі безпечної життєдіяльності.

Узагальнено поняття здоров'язберігаючих компетентностей учнів початкових класів як інтегративної особистісної характеристики, що визначає готовність і здатність здійснювати і свідомо організовувати діяльність зі здоров'язбереження: уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Література

1. Концепція «Нова українська школа». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Мазур Т.С. Впровадження в роботу вчителя початкових класів здоров'язбережувальних технологій. URL : https://blogtanyamazur.blogspot.com/p/blog-page_9.html.
3. Малишева О.В. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в початковій школі. URL : <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-zdorovazberigayuchih-tehnologij-v-pochatkovij-skoli-96697.html>.
4. Мешко О. Здоров'язбережуючі технології в початковій школі. URL : <https://naurok.com.ua/zdorov-yazberigayuchi-tehnologi-v-pochatkoviy-shkoli-formuvannya-zdorov-yazberezhuvalno-kompetentnosti-uchniv-pochatkovih-klasiv-65546.html>.
5. Оржеховська В.М. Здоров'язбережувальне навчання і виховання: проблеми, пошуки. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [збірник наукових праць / Інститут проблем виховання АПН України; за ред. І.Д. Беха]. Вип. 10, т. 1. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г., 2007. С. 461-466.*
6. Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний порадник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с. URL : https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/5722/1/Stvor_zdorovyazberezhuva.pdf.

Дешко О.О., вчитель початкових класів Ніжинської ЗОШ № 15

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КУРС «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА НУШ

Вітчизняні науковці О.Вознюк, О. Дубасенюк, В. Кремень, О.Ляшенко, В. Огнев'юк, Л.Онищук, О. Савченко, В. Сидоренко, С.Сисоєва, Л.Хоружа та ін. вказують на те, що курс системи вітчизняної освіти на Нову українську школу повинен поетапно перевести її на європейський рівень. НУШ – це заклад, у якому комфортно почуваються всі учасники освітнього процесу, де знання потрібні для формування пізнавальної активності та самостійних навичок і вмінь [1].

Одним із ключових завдань Нової української школи (НУШ) є запровадження інтегрованого навчання на засадах компетентнісного підходу. Т.Воронцова зазначає, що сучасна система світи у зв'язку з викликами ХХІ ст. має зосереджуватися на розвитку особистих здатностей і тих життєвих компетентностей, які дозволяють швидко адаптуватися до умов швидкоплинного світу і забезпечувати повну реалізацію своїх можливостей та здібностей [2, с. 12].

Загальні компетентності НУШ включають 11 позицій, які значною мірою корелюють з оновленими 8 ключовими компетентностями, рекомендованими Європейським Союзом. Так, Державний стандарт визначає 11 ключових компетентностей: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математичну компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічну компетентність, інформаційно-комунікаційну компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурну компетентність, підприємливість та фінансову грамотність [2, с. 39].

Згідно з Державним стандартом початкової освіти вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів визначено за мовно-літературною, математичною, природничою, технологічною, інформатичною, соціальною і здоров'язбережувальною, громадянською та історичною, мистецькою, фізкультурною освітніми галузями [4, с. 3].

Одним із дев'яти компонентів формули Нової української школи ключовим є педагогіка партнерства.

Педагогіка партнерства передбачає реалізацію принципів гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її головне завдання – розвиток дивергентного мислення, новий рівень стосунків між усіма учасниками освітнього процесу, що ґрунтуються на сотворчості учителя й учнів, учителя й батьків, учнів один з одним, взаєморозумінні, єдності інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів.

Ще однією з особливостей Нової української школи є впровадження у навчальний процес початкової школи інтегрованого курсу «Я досліджую світ», у якому передбачене поєднання кількох освітніх галузей та реалізація принципів гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості.

Науковці та педагоги-практики пропонують два варіанти впровадження інтегрованого курсу — за програмою НУШ-1 (розробленою під керівництвом О. Савченко) та програмою НУШ-2 (розробленою під керівництвом Р.Шияна).

Аналіз програм «Я досліджую світ» О.Савченко та Р.Шияна показав, що обидва автори підтримують ідеї реалізації принципів гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості та ідеї інтеграції, проте ідеї об'єднання у них дещо різняться. У програмі першого автора українська мова і математика не інтегруються, оскільки О. Савченко вважає, що на першому році навчання важливо сформувати базові вміння – читати, писати, малювати, а предмети «Навчання грамоти» та «Математика» і так є багатофункціональними [3; 5].

Автори пропонують значну кількість творчих завдань, спрямованих на формування у школярів компетенції у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційності, екологічної, інформаційно-комунікаційної, громадянської, соціальної, культурної компетентностей.

Отже, аналіз програм з курсу «Я досліджую світ» авторів Р.Шияна та О.Савченко уможливив такий висновок: їхній зміст відповідає Держстандарту, ґрунтується на принципах педагогіки партнерства, є особистісно орієнтованим, інтегративним, спрямованим на формування цілісного образу світу.

Література

1. Вознюк О.В. Аналіз співробітництва і партнерства. Зб. матеріалів науково-практичної конференції «Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ». URL: <https://www....conf.zipro.net.ua> (дата звернення: 21.06.2020).
2. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О. та ін. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». К.: Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
3. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Типова освітня програма початкової освіти під керівництвом Р.Б. Шияна. URL: <https://www...school1skad.jimdo.com> > app (дата звернення: 2.07.2020).
4. Новий державний стандарт початкової загальної освіти всеукраїнська серпнева конференція. URL: https://www...nus.org.ua/.../2017/.../NewSchool_Presentation-final_18-08 (дата звернення: 7.05.2020).
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Затверджено. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. URL: <https://www...mon.gov.ua/storage...serednya/programy-1...2019/11/1...>(дата звернення: 17.06.2020).

Дирда А. М., студентка факультету психології та соціальної роботи, спеціальність «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Науковий керівник: **Дубровський В. Л.**, старший викладач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту

ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В ПОЗАУРОЧНІЙ РОБОТІ

Сьогодні для української школи настав час великих змін, за яких необхідно здійснити координацію всіх органів виконавчої влади для того щоб процес екологічного виховання не тільки розвивався, а і набув важливого значення для українців. Дана теза знаходить своє підтвердження в Концепції екологічної освіти в Україні, в якій зазначено, що всі громадяни повинні бути охоплені в системі екологічної освіти та виховання, опануванні екологічними знаннями, формувати екологічне мислення, свідомість та культуру. В Концепції приділяється увага тому, що

збалансований, екологічно безпечний (гармонійний) розвиток повинен стати базисною, вихідною основою, методологічним підґрунтям екологічної освіти відповідно до міжнародних вимог [4, с. 21].

На підставі здійснення аналізу наукових джерел було визначено, що дбайливе ставлення до природи є стійким особистісним прийняттям природи як суб'єкта непрагматичної взаємодії. Дане сприйняття можна охарактеризувати у вигляді позитивного відношення до природних об'єктів та явищ, у вигляді здатності до їх суб'єктивації. За таким ставленням врівноважується практичне користування природою (при задоволенні своїх розумних потреб) та духовна взаємодія з нею (за допомогою художньо-творчої, ресурсозберігаючої, природоохоронної технології, технології щодо відновлення та поліпшення рівня екологічного стану навколишнього середовища).

Суть дбайливого ставлення щодо природи у дітей молодшого шкільного віку проявляється за умов приймання участі в послідовній і систематичній природоохоронній діяльності, за умов особливого емоційного сприйняття природи, схильності до антропологізації явищ природи [1, с. 48].

Виховання дбайливого ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку є найбільш ефективним при ціннісному орієнтуванні, яке можна охарактеризувати у вигляді керування послідовними діями школярів: пошук – оцінювання – вибір – проекція цінностей [3, с. 199].

Позаурочну роботу педагога визначають як роботу, що здійснюється в позакласний час на підставі інтересу та самостійності школярів. Для того, щоб здійснити визначення сутності позаурочної роботи потрібно опиратися на такі принципи, як зв'язок з життям, із проблемами, що вирішує держава, область, район; відповідність змісту позаурочної діяльності віковим характеристикам школярів, особливостям їх рівня розумового розвитку та інтересів.

Виховання дбайливого ставлення до природи у учнів молодшого шкільного віку можливо здійснити лише за умов взаємозв'язку різноманітних видів та форм позаурочної роботи. Різна діяльність надає можливості учням здійснити широке опанування знань про зв'язки людини з природою, здійснити розгляд екологічних проблем в повсякденному житті, набути самих простих умінь та навичок з охорони природи, тільки в позаурочній роботі можна провести тривалі екскурсії, походи до природних угруповань, рекреаційних територій, науково-дослідних організацій, за даної форми організації діяльності здійснюється розширення шляхів залучення учнів до практичної роботи екологічного змісту [2, с. 107].

За результатами даного дослідження були виокремлені критерії і рівні сформованості дбайливого ставлення до природи в школярів молодшого віку. Це - позитивність, суб'єктність та не прагматизм [5, с. 157].

Позитивність надає характеристику «знаку» щодо відношення до природи: позитивну, негативну чи амбівалентну. При амбівалентній оцінці позитивність до одних типів природних об'єктів та явищ буде урівноважуватися негативністю до інших. Дбайливим є тільки те, що має позитивний «знак» відношення [5, с. 158].

Суб'єктність надає характеристику рівня суб'єктифікації природи, наділення її суб'єктними властивостями. Дбайливість можна охарактеризувати у вигляді суб'єктного відношення, тобто відношення до природи як до суб'єкта [5, с. 158].

Непрагматизм визначає рівень безкорисливості та утилітаризму у відносинах з природою. Дбайливість можна охарактеризувати непрагматичним ставленням до неї особистості, за якого отримання практичної користі, особистої чи суспільної вигоди може узгоджуватися з можливостями природи по саморегуляції, тобто не буде приносити їй незворотного шкідливого впливу, а в ідеальному розумінні являтиметься у вигляді рівноцінної корисної взаємодії [5, с.160].

Отже, дослідження в педагогічній літературі та практиці проблеми виховання дбайливого ставлення до природи в молодших школярів в сьгоднішніх екологічних умовах підтвердило, що, на погляд вчених та педагогів, дана проблема являється актуальною.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / Наук.-метод. посіб. К.: ІЗМН, 2018. С. 48.
2. Горопаха Н. М. Закладання основ екологічної культури особистості у дошкільному дитинстві / Нова педагогічна думка. 2011. С.105-109.
3. Грошовенко О. П. Підготовка учителя до організації та проведення позаурочної еколого-виховної роботи з молодшими школярами / Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2010. Випуск 35. С. 198-202.
4. Концепція екологічної освіти в Україні: Затверджено 20 грудня 2001 р. 13/6-19 / *Директор школи*. 2012. Квітень. С. 20-29.
5. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія / Г. Пустовіт. К. Луганськ: Альма-матер, 2013. 540 с.

Дмитрієва Л.В., учитель початкових класів Ніжинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 10

ІДЕЇ ВЕРЛІБРІВ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Творча художньо-мовленнева діяльність є основою формування ініціативного та інтелектуального, креативного та самостійно мислячого учня Нової української школи. Тільки така особистість зможе успішно реалізувати свій потенціал у різних сферах діяльності, спроможна вільно і досконало володіти мовою як засобом спілкування і пізнання навколишнього світу [1, с. 137].

На уроках української мови учителю важливо приділяти увагу розвитку мовлення вихованців, збагачення словникового запасу. Зміст мовленневої діяльності має зацікавлювати їх, утримувати їхню увагу, оптимізувати мисленнєву активність.

Досягненню цієї мети слугують ідеї верлібрів на уроках української мови.

Діти звикли, що поетичний твір — це винятково римовані чотирирядкові строфи. Розширити уявлення молодших школярів про ліричні жанри і водночас сприяти розвитку їхніх художньо-мовленневих і творчих здібностей допоможе читання верлібрів, аналіз їх змісту, перші спроби самостійної поетичної творчості [2].

Тож, чим відрізняється верлібр від інших поетичних форм? У чому родзинка цих поетичних текстів та як їх застосовувати в освітньому процесі?

Верлібрами, або вільними віршами (з франц. *vers libre*), називають особливі, майже завжди короткі, лаконічні поетичні тексти. Зазвичай вони охоплюють усього три-чотири рядки [4]. Ці вірші переважно неримовані, хоча трапляються й винятки. У такому творі важлива не рима, а зміст і ритміка. Витоки верлібру сягають фольклору, передусім народних замовлянь. Як і в замовляннях, у верлібрі важливу роль у створенні ритміки відіграє інтонація, що визначає неповторну поетичну «мелодію». Поет Василь Голобородько зазначав: «Одним із мотивів, які спонукали мене звернутися до верлібру, був намір писати так, щоб кожен вірш мав неповторний малюнок, неповторний ритм. Це зближує вірші з музикою».

У верлібрі все гранично просто і зрозуміло, адже кожне слово гарно продумане і вміщує в собі епізод-картинку. Тому верлібри ще називають віршами-малюнками. Дитині, щоб зрозуміти цю поезію, слід навчитися слухати, сприймати й уявляти [3, с.

44]. Тільки тоді за короткими неримованими рядками можна побачити навколишній світ, його неповторну красу і досконалість.

В основу використання ідей верлібрів у своїй діяльності поклала опрацювання збірок сучасних українських поетів Валентини Запорожець «Сонечкова абетка», Василя Голобородька «Хлопчик малює літо» та "Віршів повна рукавичка", Миколи Воробйова «Зелені трав'яні зайчики» та «Лугова криничка», Михайла Григоріва "Вези мене, конику". Художні образи цих віршів спонукають дітей відчутти красу природи, побачити незвичайне у звичайному, пробуджують бажання висловлювати власні думки після прочитаного.

Осмилення верлібрів проводжу в такій послідовності: спостерігаємо² слухаємо² уявляємо² читаємо² малюємо² складаємо² декламуємо. На кожному з етапів формуються комунікативно-мовленнєві здібності учнів, розвиваються уява, мислення, спостережливість. Сприйняття поетичного слова переростає у розуміння художнього образу, уміння відчутти настрій вірша, бажання самостійно створити поетичні рядки. Діти фантазують, обговорюють зміст поезії, добирають влучні слова, щоб висловити свої враження і судження, вчать дотримуватися орфоепічних, лексичних, орфографічних, стилістичних норм. Таким чином, описування асоціацій, які викликав вірш, сприяє розвитку образного мислення та мовлення учнів.

Формуванню художньо-мовленнєвих здібностей під час читання верлібрів сприяють такі творчі завдання:

- словесні творчі вправи на добір пропущеного слова;
- складання початку чи закінчення вірша;
- складання верлібрів за малюнком;
- словесне малювання;
- творче списування верлібру;
- вилучення зайвого.

Важливо вплітати у канву роботи над верлібрами і елементи технології критичного мислення: «Крісло автора», «Опиши навпаки», метод «Думай про інше».

Опрацювання верлібрів дає змогу приділити увагу всебічному аналізу слова.

Учні вчать добирати синоніми і антоніми, пояснювати лексичне значення слова, визначати, в прямому чи переносному значенні воно вживається у вірші. Відчуття поетичного слова, бажання передати в ньому власне світосприйняття надихає учнів до перших спроб написання верлібрів. Дітям імпонує позиція авторства. Вони із задоволенням оформлюють сторінки збірок віршів, ілюструючи їх власними малюнками.

Отже, застосування ідей верлібрів на уроках української мови є потужним засобом формування правильної звуковимови, збагачення активного словника дитини, розвитку зв'язного мовлення. Учень навчається цілісно відтворювати зміст вірша, ідентифікувати вчинки та почуття поетичного персонажа із власними, висловлювати особисту позицію. Опрацювання верлібрів спонукає молодших школярів сприймати мистецький твір із позиції естетичної краси вираження думки і почуття, виховувати моральні загальнолюдські якості, розвивати комунікативні та художньо-мовленнєві здібності.

Література

1. Вашуленко О. В. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Освіта ХХІ століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет - конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. / Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ : Фенікс, 2019. — С. 137-139. <https://core.ac.uk/download/pdf/210511273.pdf>
2. Голованенко Н.С. Розвиваємо мовлення дітей за допомогою верлібрів

- 3 <https://vseosvita.ua/library/dopovid-dla-vihovateliv-zdo-na-temu-rozvivaemo-movlenna-ditej-za-dopomogou-verlibriv-242496.html>
- 4 Сундук Г., Краснощок Г., Харлан Т. Волю віршам! або Розвиваємо мовлення дітей за допомогою верлібрів // Вихователь-методист дошк. закл. : щоміс. спеціаліз. журн. - 2017. - № 11. - С. 43–49.
- 5 Укрліб Бібліотека української літератури/ Літературна енциклопедія/ Верлібр <https://www.ukrlib.com.ua/dic/show.php?w=40>.

Дубровський В.Л., старший викладач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІТК

Процес використання сучасних комп'ютерних технологій на уроках сприяє формуванню в учнів позитивного ставлення до засобів нових інформаційних технологій, переконує в їх ефективності, підвищує якість освіти, розвиває освітню мотивацію, формує інформаційну компетентність. Сучасні електронні освітні засоби мають своєрідні форми подання матеріалу, є одним зі способів подання матеріалу спільно з традиційними підручниками.

Застосування комп'ютерних програмних засобів на уроках математики у початковій школі дозволяє вчителю не тільки урізноманітнювати традиційні форми навчання, а й підвищувати мотивацію і наочність у навчанні, диференціювати роботу учнів під час виконання ними тренувальних вправ, удосконалювати моніторинг знань і умінь учнів, формувати інформаційну компетентність

Використання ІКТ в процесі вивчення математики відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу. Застосування комп'ютера на уроках математики – гарна можливість активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу учнів. Можливості використання комп'ютера дають змогу подавати новий матеріал наочно, в формі гри.

Для вчителів математики початкової ланки освіти важливим є наступні питання в контексті використання комп'ютера на уроці:

- реалізація можливостей ІКТ у області побудови різних екранних зображень математичних об'єктів, їх динамічного уявлення;
- автоматизація процесів обчислювальної і інформаційно-пошукової діяльності, а також діяльність по збору, обробці даних про об'єкти, що вивчаються, явища, процеси;
- реалізація прикладної спрямованості навчання математики з використанням ІКТ;
- встановлення вимог до електронних засобів освітнього призначення, необхідних для вивчення математики та експертної їх оцінки;
- використання комп'ютерних тестуючих і діагностуючих методик встановлення рівня засвоєння матеріалу. Комп'ютерне забезпечення уроків математики в початковій школі потребує належного прикладного програмного забезпечення (ППЗ).

Вибір програм та розробка дидактичних комп'ютерних засобів здійснюється вчителем на основі наступних принципів:

1. Доступність. В цьому принципі сконцентровані такі ідеї, як відбір ППЗ, що вже є у наявності (програми, які вже знаходяться на комп'ютері), а також відбір програм, з

якими ознайомлений вчитель і вмiє з ними працювати.

2. Простота. Тут мається на увазі можливість учнів працювати з деякими програмами (наприклад, iграми, найпростiшими редакторами та спецiально розробленими для дiтей 6-10 рокiв програмами).

3. Надiйнiсть. Програми, якi використовує вчитель, мають бути лiцензованi, щоб не принести випадкової шкоди психiчному чи фiзичному здоров'ю дiтей, якi з ними працюють [4].

4. Ще одним принципом пiдбору програм є їх практична багатофункцiональнiсть, тобто можливість вчителя зробити у цiй програмi якомога бiльше корисної iнформацiї для дiтей: пiдбрати або створити малюнки, схеми, таблицi, iншу наочнiсть, роздрукувати її, використовувати як наочний посiбник саму програму.

Використовуючи комп'ютернi дидактичнi засоби, комп'ютернi дидактичнi iгри, можна створити належнi умови для роботи самих дiтей в комп'ютерному середовищi, що дасть змогу краще закрiпити (чи повторити, залежно вiд ситуацiї) вже вивчений матерiал, узагальнити чи систематизувати його та дати змогу дитинi використати його на практицi (розв'язуючи цiкавi завдання або граючись у комп'ютерну гру). Реалiзуючи навчальний процес в рiзноманiтних формах i рiзноманiтними засобами, учитель пiдтримуватиме iнтерес до навчання протягом усього уроку, запобiгатиме перевтомi дiтей i водночас розвиватиме такi важливи якостi, як швидка реакцiя, кмiтливiсть, увага.

Отже, використання iнформацiйно-комунiкацiйних технологiй у освiтньому процесi сприяє пiдвищенню його ефективностi, всебiчному i гармонiйному розвитку особистостi учнiв, розкриттю їх талантiв, суттєво впливає на змiст, форми, методи i засоби навчання. Вдало пiдбранi комп'ютернi програми забезпечують розвиток творчих здiбностей, стимулюють пiзнавальну активнiсть, емоцiйну сферу та iнтелектуальнi почуття школярiв.

Лiтература

1. Барановська В. М. Методична система формування iнформативних компетентностей майбутнiх учителiв початкових класiв /Науковi записки ТНПУ iм. В. Гнатюка.Серiя : 4 Педагогiка. Тернопiль : ТНПУ iм. В. Гнатюка, 2012. №2.С. 3-5.
2. Денисенко В. В. Теоретико-методичнi засади використання iнформацiйних технологiй пiдготовки майбутнiх учителiв початкової школи / Iнформацiйнi технологiї в освiтi. 2013. №16. С. 63-67.
3. Мазепа I. П. До питання про використання дидактичних iгрових програм на уроках математики та англiйської мови в початковiй школi [Електронний ресурс]/ Ресурсно-орiєнтоване навчання у вищiй школi: проблеми, досвiд, перспективи: матерiали Всеукр. наук.-практ. Iнтернет-конф. Полтава: АКУП ПДАА, 2016 . С. 135-138. Режим доступу:<http://acup.poltava.ua/wp-content/uploads/2015/11/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf> .Назва з екрану.
4. Руцька К.О. Використання iнформацiйно-комунiкативних технологiй на уроках в початковiй школi: Навчально-методичний посiбник. Вiнниця: ММК, 2016. 79 с.

Жеребіло О.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Вирішення першочергового завдання сучасної школи – створення умов розвитку і самореалізації кожної особистості – потребує використання нових резервів її початкової ланки. Особливо актуальною стала проблема розвитку читацької самостійності молодших школярів, оскільки саме сформованість навичок самостійної роботи з книжкою є однією з передумов інтелектуального і духовного розвитку.

Вагомий внесок у розробку методів різнобічного читання у школярів внесли учені П. Мазуркевич, М.Волошина, Б.Степанишина та ін. Ці автори визначають першооснови літературної освіти у початковій школі, обґрунтовуються основні вимоги до позакласного читання, розглядаються шляхи удосконалення уроків класного і різностороннього читання школярів. Цікавими є праці М.Светловської [5], Н.Ліфінцевої [2], у яких розглянуто особливості виховання читача.

Читацька самостійність – це інтегрована якість, яка характеризується наявністю у читача мотивів, що спонукають його звертатися до книжок, і сумою знань, що дозволяють йому реалізувати ці мотиви з найменшою затратою часу та зусиль у зв'язку з громадською й особистою потребою. Це усвідомлений вибір книги, застосування вмінь і навичок із читання, якими володіє учень на момент взаємодії з книгою [2, с. 11].

Навчити дітей усвідомлено читати книги, а потім спонукати бажання і вміння постійно займатися самоосвітою, орієнтуватися в сучасних інформаційних потоках – основа успішної діяльності. Сучасний вчитель початкової школи повинен допомагати дітям у розвитку читацької самостійності за допомогою вивчення разом з дітьми життєвих понять, навколишнього середовища, а також підтримувати самостійність дитячого мислення.

Дослідник Н.Рубакін стверджує, що читацька самостійність – це властивість особистості, для якої характерна наявність мотиву, в першу чергу в педагога, і тільки в такому випадку він зможе передати цю якість своїм вихованцям. Ця властивість спонукає його потребу в читанні, опановувати системою знань, умінь і, звичайно навичок, які дають йому можливість з мінімальними витратами часу і сил втілити свої спонукання відповідно до громадської та особистої потреби [3].

У початковій школі є два види уроку читання: урок позакласного читання і літературного. У початковій школі позакласне читання – це обов'язковий етап формування у школярів навички самостійної читацької культури.

Основним завданням уроків літературного читання є виховання дітей як активних читачів через розвиток читацької самостійності у них. І саме це завдання не повною мірою реалізується, і на підготовчому етапі і на етапі реалізації [5].

Програмою передбачається розширення читацького кругозору школярів на основі жанрового, тематичного розмаїття творів та їх авторської приналежності. При цьому йдеться як про художню, так і науково-художню, науково-пізнавальну, довідкову літературу. Тематика і зміст творів відображають різні сторони життя і діяльності дитини, сприяють розширенню світогляду дітей, поповненню їхніх знань, засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих, гуманістичних почуттів до рідної мови, землі, природи, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, національних традицій свого народу та культури інших народів. Вибір літератури, уміння опрацьовувати її, інтерпретувати, усно і письмово висловлювати свої роздуми стосовно того чи іншого літературного явища

вказують на наявність читацької культури та її рівень в практичній діяльності, спрямований на опанування самостійним читанням.

Здатність сприймати конкретні художні твори, оцінка цих творів на основі власних почуттів, особисті читацькі інтереси, естетичний смак загалом складають ціннісно - орієнтаційний аспект читацької культури. Зовнішнім показником і проявом мінімального рівня сформованості у читача будь-якого віку основ читацької самостійності є знання широкого кола доступних книг і, як наслідок, інтерес до книг, здатність вибирати їх для себе відповідно до власних можливостей, прочитувати їх із максимально можливим освітньо-виховним ефектом [5].

Основні завдання навчально-виховної роботи на уроках позакласного читання такі:

- ☒ закріплення і поглиблення читацьких умінь;
- ☒ розширення активного і пасивного читацького кругозору;
- ☒ удосконалення загальної і спеціальної читацької культури;
- ☒ удосконалення вміння користуватися літературознавчими поняттями;
- ☒ стимулювання самовираження у літературній творчості;
- ☒ уміння користуватися бібліотекою і її фондом, книжковою картотекою та виставкою.

Ці завдання можуть бути реалізовані за умови вмілого і цілеспрямованого керівництва самостійним читанням. Завдання педагога в цьому процесі полягає в тому, щоб спрямувати школярів на досягнення мети читання, вказати шлях, який вони мають пройти за визначений відрізок часу (за тиждень-два, півріччя чи навчальний рік), контролювати способи читацької діяльності та допомогти удосконалити їх. Розкриваючи методологічні положення про читацьку самостійність учнів молодших класів, слід зауважити, що її формуванню сприяють застосування найрізноманітніших педагогічних технологій на всіх уроках в початковій школі. Ігрові елементи, проектне навчання, кооперативна робота, створення мультимедійних проєктів, тісне поєднання традиційних та інноваційних методів навчання сприяють зацікавленості учнів предметом, а відповідно – читанням [там само].

Отже, до змістової частини уроку для позакласного читання необхідно вводити різні твори за літературними видами і жанрами з доступного кола дитячих класичних і сучасних авторів, стимулювати самостійне виконання учнями домашніх завдань, чітко формулювати теми наступного уроку позакласного читання, добирати книги з урахуванням інтересів учнів.

Література

1. Иншакова, О. А. Развитие читательской самостоятельности учащихся в процессе изучения русской литературы в 5 - 9 классах средней школы: автореф. дис. ... канд. пед. наук. спец.: 13.00.02. М., 2001. 24 с.
2. Лифинцева Н. И. Самостоятельная читательская деятельность младших школьников. Программа развития читательского опыта. *Начальное образование*. 2004. №3. С.10–15.
3. Пустосёлова М. Ю. Теоретические основы развития навыка самостоятельного чтения младших школьников. URL:<http://www.scienceforum.ru/2016/1379/2281243>.
4. Сагинор Т. М. Читательская самостоятельность младших школьников. URL:<http://www.childpsy.ru/dissertations/id/18723.php>.
5. Светловская, Н.Н. Обучение детей чтению: Детская книга и детское чтение: учеб. пособие для студ. пед. вузов / Н.Н. Светловская, Т.С. Пиче- Оол. М.: Издательский центр «Академия», 2014. 248 с.

Жигун Л.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У НАВЧАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одним з основних завдань, що стоять перед сучасною школою, є розвиток особистості учня, навчання його вміння використовувати раціональні методи засвоєння та обробки інформації, що значно полегшують навчальну діяльність. Ключові компетентності є провідними складовими освітньої діяльності.

Проблема формування ключових загальних предметних та предметних компетентностей учнів завжди була в центрі уваги українських учених - Т. Байбарі, Н. Бібік, О. Біда, С. Бондар, М. Вашуленко, І. Гудзик, Л. Коваль, О. Локшина, О. Онопрієнко, О. Овчарук, О. Пометун, К. Пономарьова, О. Савченко, С. Трубачова та ін.

Реалізація ключових та предметних компетентностей у змісті навчання в школі, зокрема в початковій освіті, здійснюється шляхом виявлення можливостей даного предмета для кожної з них. З технологічної точки зору це означає, що набір компетентностей повинен відображатись у цілях державного стандарту, змістових програмах та найбільш суттєво у вимогах держави щодо досягнень учнів. Насправді, останній компонент змісту дає вам чітке розуміння того, що має бути результатом вивчення того чи іншого матеріалу.

Ключові компетенції повинні формуватися за допомогою спеціально підготовленого змісту, технологій та середовища, збагаченого розвитком, що має такі характеристики: відкритість, цілісність, емоційний комфорт, суб'єктивність освітньої взаємодії.

Успіх та ефективність формування компетентностей учнів залежить від форм і методів організації навчального процесу.

Основною суттю початкової освіти є не лише вміння та навички, якими оволодівають учні, а й ключові компетентності, які повинні стати найважливішим ресурсом розвитку шкільної освіти.

З'ясувавши особливості використання інтерактивних педагогічних технологій в початковій школі та їх перевагу у формуванні ключових компетенцій молодшого школяра, потрібно впроваджувати цю методiku в практику педагогічної роботи.

Важливо навчати дітей самоконтролю та взаємоконтролю, практикувати різні форми оцінювання знань, умінь та навичок учнів.

Ефективним також є залучати учнів до оцінювання знань, що допомагає підвищити їх активність.

Отже, пізнання сутності компетентнісного підходу до навчання та специфіки його реалізації в початковій школі. Проаналізувавши методи, форми та засоби навчання, використання яких дозволить сформувати основні ключові компетентності, було встановлено ефективність використання інтерактивних педагогічних технологій у формуванні основних ключових компетентностей учнів.

Література

1. Баришовець Н. Організація управлінської діяльності щодо формування ключових компетентностей учнів за умов розбудови Нової української школи // *Упр. шк.* 2019. № 1/3. С. 43-54
2. Грошева О. Створення сприятливого середовища для розвитку соціальної компетентності молодших школярів // *Почат. шк.* 2018. № 2. С. 47-49
3. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін // За заг. ред. М. Грищенко. – Режим доступу: <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>
4. Соболев Т. В. Значення компетентнісного підходу у формуванні сучасної особистості / Т. В. Соболев, В. Е. Туренко // *Гілея.* 2018. № 11 (138), ч. 2: Філософії науки. С. 151-154
5. Хомишин І. Ю. Компетентнісний підхід як основа оновлення змісту освіти // *Право і сусп-во.* 2018. № 1. С. 196-200
10. Цецюра С. М. Ключові компетентності Нової української школи // *Початк. навчання та виховання.* 2018. № 25/26. С. 14-32.

Зеленська Л.Д., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СУПЕРВІЗІЯ, НЕТВОРКІНГ, КОУЧІНГ В ПРОГРАМАХ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Інноваційна діяльність ЗЗСО спрямована на те, щоб готувати учнів до змін, розвивати в них мобільність, динамізм, конструктивність, гнучкість, вчити самостійно розв'язувати проблеми в різних сферах діяльності, використовувати в процесі навчання соціальний і власний досвід. Реалізувати такі завдання здатен учитель, який не лише має відповідну фахову освіту, а насамперед фахівець, який творчо мислить, генерує новаторські ідеї, уміє спілкуватися і працювати в команді, гнучкий і упевнений у собі. Учитель ХХІ століття – це творчий лідер в освіті, який постійно навчається, розвивається в професії та професійно вдосконалюється.

Професійний розвиток учителя-інноватора розглядається як зростання його професійних досягнень завдяки накопиченню практичного досвіду і систематичного перегляду власного викладання і педагогічної взаємодії. Це процес, під час якого вчитель разом зі своїми колегами або самостійно переглядає, оновлює, розширює свої зобов'язання щодо моральної мети викладання, критично розвиває знання, уміння, професійне мислення, планування і практику роботи з дітьми, учнівською молоддю й колегами на конкретному етапі свого професійного життя.

Важливе значення для професійного розвитку вчителя має супервізія (наставництво) – система комплексної допомоги, підтримки, професійного спілкування з досвідченими колегами [2]. Супервізор (куратор, наставник) надає поради і наставляє. Як наставник і консультант він допомагає, підтримує, вчить новому, ділиться досвідом. Крім того він виконує функцію фасилітатора, допомагає налагоджувати роботу з педагогіки партнерства. Програма супервізії охоплює такі напрями роботи: ознайомлення з результатами самооцінювання педагога та обраними пріоритетами для розвитку; спостереження за діяльністю педагога; підтримка у створенні плану професійного розвитку; наставницькі бесіди; групове обговорення кращих практик, труднощів, пошук шляхів їх вирішення, а також можливостей для подальшого розвитку [5, с. 64].

Професійний розвиток учителів здійснюється й завдяки нетворкінгу (англ. *networking*) - діяльності, що спрямована на обмін інформацією між людьми, об'єднаними спільними професійними чи особистими інтересами, що зазвичай відбувається в неформальній обстановці. В основі нетворкінгу лежить побудова довгострокових довірливих стосунків за принципом соціальної мережі. Мета нетворкінгу полягає в тому, щоб за допомогою кола друзів і знайомих максимально швидко і ефективно вирішувати складні життєві і професійні завдання [4].

Значні ресурси для забезпечення професійного розвитку вчителів в умовах широкого впровадження освітніх інновацій має й педагогічний коучинг – різновид технології науково-методичного супроводу, система принципів і прийомів, що сприяють розвитку потенціалу особистості вчителя або педагогічного колективу, а також забезпечують максимальне розкриття й ефективну реалізацію цього потенціалу. Педагогічний коучинг формує переконання: «Я живу і дію тут і зараз», «Я маю чітке уявлення про своє майбутнє», «Я є зрілою, самомотивованою особистістю», «Я є частиною рішення», «Я і люди, які мене оточують – це найвища цінність», «Я знаю, що мені робити, і я це зроблю», «Я отримую задоволення від діяльності», «Я визначаю пріоритети і формулюю цілі».

Методами педагогічного коучингу є: спостереження, опитування, бесіда, тестування, а також моделі і техніки самоактуалізації (GROW, SMAS, VALOR, SUCCESS, SCORE, «ПРАПДА», SMART, техніка «Колесо балансу», стратегія Уолта Діснея, піраміда Роберта Ділста, техніка «Петля комунікації» тощо - схеми проведення інтерв'ю, призначені для спрощення і структурування процесу роботи) [1, с. 19-46]. Методи педагогічного коучингу дають змогу ефективно організувати процес обговорення того чи іншого теоретичного та практичного аспекту; створюють умови для розвитку індивідуальних умінь і навичок (самоорганізації, самоменеджменту, аналізу і оцінювання власної діяльності); умінь і навичок спілкування (сприйняття інформації, постановки питань, аргументації); конструктивної участі в роботі команди. Зміст перелічених методів базується на тріступеневій схемі: мета – дія – результат. В їх основі лежить заохочення, підтримка, постійний зворотний зв'язок, мотивація до розвитку нових здібностей і можливостей, визначення, уточнення й оновлення цілей. Відбувається максимізація внутрішнього потенціалу вчителя, усунення внутрішніх (страхи, припущення, стереотипи) і зовнішніх (оточення, несприятливе середовище) перешкод.

Література

1. Воронова С.В. Коуч-технологія для директора школи. *Управління школою*. 2018. №34-36. С. 2-61.
2. Зеленська Л.Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т.2. 320 с. С. 95-98.
3. Іванюк І.В. Супервізія та інтервізія у роботі педагога. *Психологія та психосоціальні інтервенції: наук. журнал*. 2018. Т.1. С. 36-40.
4. Карнегі Д. Як завоювати друзів і здійснювати вплив на людей. К. КМ БУКС, 2018. 256 с.
5. Криворучко М.В. Супервізія як умова особистісно зорієнтованого підходу у роботі з педагогічними кадрами. *Управління школою*. 2018. №34-36. С. 62-72.

Іванко А.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДЕМОКРАТИЧНИЙ СТИЛЬ СПІЛКУВАННЯ ЯК ВИЯВ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Стиль спілкування, який вибрав для себе вчитель, відіграє велику роль у відносинах з учнями, адже вчитель відповідає за створення сприятливих умов для психологічного комфорту дитини. За спостереженням В. Сухомлинського, помилки в поведінці вчителів призводять до «відхилень» у поведінці учнів: «в одних вони мають характер напруженості, в інших — манію несправедливих образ і переслідувань, у третіх — озлобленість, у четвертих — безтурботність, у п'ятих — байдужість...». А завдяки численним публікаціям можна з точністю сказати, що проблема стилю спілкування безпосередньо пов'язана з особистістю вчителя. З цієї точки зору її розглядали В. Грехнев, П. Єршов, В. Кан-Калік, Ю. Львова, Л. Савенкова, І. Синиця, Н.Софій, О.Онопрієнко, М.Пристінська та ін. Деякі проблеми стилю спілкування розглядалися у контексті демократизації освіти як закономірності і принципу організації освіти (С. Гуменюк, І. Зязюн, В. Кремень, М. Яцейко та ін.).

Сьогодні існує велика варіативність стилів педагогічного спілкування (від підпорядкування до партнерства й відсутності спрямованого впливу), яка визначає складність і розмаїтість відносин учитель-учень, але найбільш ефективним вважається демократичний стиль. Для нього характерним є широкий контакт з вихованцями, прояв довіри та поваги до них, вихователь прагне налагодити емоційний контакт з дитиною, не пригнічує строгістю і покаранням; у спілкуванні з дітьми переважають позитивні оцінки.

Демократичний педагог відчуває потребу у зворотному зв'язку від дітей в тому, як ними сприймаються ті чи інші форми спільної діяльності; вміє визнавати допущені помилки. У своїй роботі такий педагог стимулює розумову активність і мотивацію досягнення у пізнавальній діяльності. У групах вихователів, для спілкування яких властиві демократичні тенденції, створюються оптимальні умови для формування дитячих взаємин, позитивного емоційного клімату групи.

Навчання є особливим видом діяльності та спілкування, у ході яких відбувається формування особистості. Тому важливо так їх організувати, щоб вони максимально сприяли переведенню вихованця в суб'єкт діяльності. Демократичний стиль спілкування передбачає переведення учня у суб'єкт педагогічної взаємодії, щоб дитина «свідомо прагнула до певної мети, розкривала кращі свої сили, вложені в неї природою, виховувалася на творчу, повноцінну особистість» [1, с. 405].

До умов, які забезпечують суб'єкт-суб'єктну взаємодію в процесі навчання О. Лавріненко відносить: право кожного учасника творчого процесу на власне рішення; створення і збереження учасниками педагогічної дії атмосфери творчості; стимулювання індивідуального стилю творчої діяльності і самовираження кожного з суб'єктів учіння. Отже, за суб'єкт-суб'єктної взаємодії учні «стають співавторами соціально-культурної діяльності, яку творчо організує вчитель» [2].

Демократичний стиль забезпечує дружнє взаєморозуміння між педагогом і вихованцем, викликає у дітей позитивні емоції, впевненість в собі, дає розуміння цінності співпраці у спільній діяльності. При цьому, крім професійних знань, умінь і навичок, що складають технологічну основу педагогічної майстерності, для ефективної роботи потрібні такі особистісні якості вчителя, як «володіння стилем легкого, неформального, теплого спілкування з учнями; перевага усних контактів на

уроці над письмовими; емоційна врівноваженість, упевненість у собі, життєрадісність» [4].

Демократичний стиль спілкування ґрунтується на повазі, довірі, орієнтації на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу. Базується він на прагненні донести мету діяльності до свідомості учнів, залучити їх до участі в спільній діяльності. Основними способами взаємодії є заохочення, порада, інформування, координація, що розвиває в учнів упевненість, ініціативність.

Література:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів / Григорій Ващенко. – Видання перше. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
2. Лавріненко О. А. Педагогічна майстерність як домінуючий складник педагогічної дії. URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/Tipuss/2013/3/.pdf.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с.
4. НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/demokratychna-shkola-tse-koly-navit-tehpersonal-ne-krychyt-na-uchniv-yak-pratsyuue-kanivska-gimnaziya/>.

Іващенко Л.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Питання морального розвитку, виховання, вдосконалення людини хвилювали суспільство завжди й у всі часи. Особливо зараз, коли все частіше можна зустріти жорстокість і насильство, проблема морального виховання стає все більш актуальною.

Недоліки та прорахунки морального виховання зумовлені актуальними життєвими суперечностями. Частина школярів вражена соціальним інфантилізмом, скептицизмом, небажанням брати активну участь у суспільних справах, відвертими утриманськими настроями. Хто, як не вчитель, який має можливість впливу на виховання дитини повинен приділити цій проблемі найважливішу роль у своїй діяльності. Саме тому школа, а зокрема вчитель, вирішуючи завдання виховання, повинні спертися на розумне і моральне в людині, допомогти кожному вихованцю визначити ціннісні основи власної життєдіяльності. Цьому допоможе моральне виховання, органічно вплетене в освітній процес, що становить його невід'ємну частину.

Досліджувана проблема знайшла відображення у роботах Т. Аболіної, О. Вишневського, Е. Корнієнко, М. Красовицького, О. Сухомлинської. Концептуальні засади виховання моральних цінностей учнів сформовано І. Бехом, Н. Ганнусенко, К. Чорною. Моральному вихованню учнів у позакласній діяльності значну увагу приділяли О. Богданова, О. Матвієнко, Л. Канішевська, В. Коротєєва, Л. Нестеренко, Я. Романова, Л. Руднева, Н. Трофимова, М. Юр'єва та ін.

Важливе місце у змісті національного виховання посідає формування духовно-моральних цінностей молодого покоління, тобто, набуття ним знань, суспільного досвіду, осягнення суті явищ і фактів об'єктивної дійсності та свого місця в суспільному часовому просторі, усвідомлення сенсу людського буття.

Педагогічний зміст роботи з виховання моральних цінностей молодшого школяра полягає в тому, щоб допомагати йому просуватися від елементарних навичок

поведінки до більш високого рівня, де потрібні самостійність ухвалення рішення і моральний вибір.

Моральне виховання молодших школярів є одним із найскладніших завдань вчителя. Аби вирішити це завдання вчителю потрібно не лише знання предметів початкових класів та методики їх викладання, а й уміння направити власну діяльність формування морального у дітей.

У різні історичні періоди розвитку на суспільство покладалися різноманітні моральні цінності, їх єднає те, що звернені до людського початку, засновані на особистісному досвіді, є сукупність загальних принципів, норм поведінки учнів стосовно один одного, природі, суспільству в ім'я добра (в її інтересах). Сформовані моральні цінності дозволяють визначити ціннісні моральні орієнтири молодших школярів, прагнення до ідеалу, виконують регулюючу функцію в життєдіяльності учнів.

Специфіка виховання моральних цінностей у молодших школярів полягає у вікових особливостях розвитку учнів, закономірності, механізмі і логіці цього процесу. Логіка формування моральних цінностей включає в себе наступні ланки: пошук, оцінка, вибір і проєкція (або актуалізація цінності у суспільній діяльності).

Сприятливі для розвитку моральних цінностей дітей молодшого шкільного віку такі особливості діяльності: добровільність участі, активність і самостійність дітей, привабливість змісту діяльності, творчість; особистісна орієнтованість роботи педагога, опора на ціннісні відносини, співробітництво однолітків і представників різних вікових груп; системність, що передбачає взаємодію ряду засобів, методів, прийомів і форм, взаємозв'язок у цілісному педагогічному процесі навчальної та пізнавальної діяльності.

Отже, виховання моральних цінностей молодших школярів може сприяти підвищенню рівня виховної підготовки учнів у школі, забезпечуючи розвиток моральних якостей особистості.

Література

1. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: затв. постановою Кабінетом Міністрів України від 15.09.1999 р. No 1697. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-99-%D0%BF> (дата звернення: 06.02.2019).
2. Поліщук О. П. Виховання в учнів початкових класів моральних цінностей у процесі позакласної роботи. Молодий вчений. Херсон: Молодий вчений, 2018. Вип. 41 (56.1). С. 60–64.
3. Поліщук О. П. Виховання моральних цінностей у сучасній початковій школі. Актуальні питання педагогіки та психології: шляхи теоретичного і практичного вирішення проблем: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17–18 берез. 2018 р. Одеса: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. С. 82–84.
4. Реалії вибору дитиною соціально значущих цінностей: посіб. / Т. О. Піроженкота та ін. Київ: Видав. Дім «Слово», 2017. 64 с.

Ікальчик А.П., вчитель початкових класів Ніжинської гімназії №3 Ніжинської міської ради Чернігівської області

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Необхідність формування мовленнєвої компетентності чітко визначена в Державному стандарті початкової загальної освіти, у навчальній програмі з української мови для 1–4 -х класів. Варто наголосити, що в державних вимогах до результатів мовної освіти молодших школярів робиться акцент на застосуванні мовленнєвих, мовних знань, умінь і навичок у мовленнєвій практиці з метою адаптації школярів до соціального середовища; «метою вивчення української мови є формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду»[2, п. 12]. Одним з компонентів комунікативної компетентності є мовленнєва компетентність. *Комунікативна компетентність* — необхідна умова життєтворчості кожного учня.

Я працюю над методичною проблемою «*Формування мовленнєво-комунікативної компетентності здобувачів освіти початкової школи*», тому що одним із найважливіших завдань початкової школи вбачаю формування саме мовленнєвої компетентності дитини.

Розвиток мовлення у здобувачів освіти – це процес оволодіння рідною мовою, уміння користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу, засвоєння досвіду, набутого людством. Тому одним із основних завдань сучасної школи є формування мовленнєвої компетентності учнів: здатності слухати й відтворювати інформацію, читати й розуміти текст, вести діалог, брати участь у дискусіях, переконувати й доводити свою точку зору, висловлювати власні думки, міркування, погляди в усній і писемній формах офлайн та онлайн.

Із огляду на поставлене завдання, метою роботи вчителя початкових класів має бути допомога школярам усвідомити, що вони повинні говорити і писати зрозуміло для інших, що є спеціальні правила, яких необхідно дотримуватись. Тому традиційних знань із фонетики та граматики недостатньо, щоб повноцінно користуватися мовою як засобом спілкування. Для цього слід знати і застосовувати в мовленні найважливіші соціальні, ситуативні та контекстуальні правила. Діють норми комунікативної компетенції: що саме, де, коли, як говорять і мають говорити люди в певних ситуаціях.

Усне мовлення учні опановують раніше, ніж писемне через потребу спілкування. Формування мовленнєвої компетентності - не стихійний, а постійно керований педагогом процес. На уроках української мови створюю якісне мовленнєве середовище; організовую такі мовленнєві ситуації, які визначають позитивну мотивацію мовлення учнів, розвивають їхні інтереси, в наслідок чого учні засвоюють нові слова, синтаксичні конструкції, формують культуру мовлення.

На кожному уроці здійснюється реальне (природне) аудіювання. Навчаючи слухати і розуміти текст на уроках української мови, привчаю дітей визначати мету аудіювання, використовуючи наступну схему :

	отримати нові знання
	виконати певні дії
Я слухаю, щоб	милуватися рідною мовою
	реагувати якимось чином на питання, прохання

Подібні схеми є мотиваційними, викликають інтерес, заохочення до роботи на уроках.

Щоб сформувати навички **говоріння**(побудова діалогічних та монологічних висловлювань), створюю ситуації, що спонукають дитину висловлювати власну думку: дайте відповідь на поставлене запитання; побудуйте діалог за зразком чи малюнком; прокоментуйте життєву ситуацію; складіть текст-опис, розповідь, міркування; усно перекажіть прочитане; «намалюйте» словами тощо. Обов'язок вчителя полягає в тому, щоб навчити дітей будувати монолог так, щоб він був зрозумілий будь-якому слухачеві. Тому монологічне мовлення повинно бути змістовним, логічним, точним, багатим на мовні засоби, виразним, правильним. *Монологічне мовлення* менш ситуативне, ніж діалогічне, воно потребує вольових зусиль, а часом — значної підготовчої роботи. Монолог не може бути стихійним, він завжди організований.

Процес формування в учнів монологічного мовлення, як і діалогічного, починається в 1 класі з переказу невеликих сюжетних текстів букварного типу, складання монологічних висловлювань на основі почутого тексту з опорою на початок, ілюстрацію, серію малюнків. У 2 класі продовжується формування у здобувачів освіти вміння усно переказувати прослуханий чи прочитаний текст, а також розвивається вміння будувати усні твори на основі власних спостережень, подій з власного життя з опорою на ілюстрації, складові частини тексту, план.

У 3 - 4 класах передбачається розвиток і вдосконалення монологічного мовлення учнів. Навчаю переказувати текст детально та вибірково, поступово вилучаючи ілюстрації, малюнки. Це можуть бути не тільки тексти- розповіді, а й описи та міркування. Закріплюю вміння виражати своє ставлення до предмета висловлювання..

Формування мовленнєвої компетентності є більш ефективним в ігрових формах роботи, які невимушено спонукають учнів до побудови діалогічних і монологічних висловлювань, дають можливість підвищити активність учнів, залучити пасивних до творчої розумової діяльності. У дітей виробляється звичка зосереджуватись, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, мислення.

На уроках української мови ефективними є такі ігрові вправи:

Гра «Намистинки» Учні по черзі називають слова, кожне наступне починається тим звуком, яким закінчується попереднє слово, ніби нанизуючи на нитку намистинки. Наприклад, акваріум- молоко-обруч-черговий-йорж-жарт- Тимур...

Гра «Віночок» Кожне нове речення починається з останнього слова попереднього речення. Наприклад: Надворі світить сонечко. Сонечко сипле промінчики до нашого класу. Клас наш любить читати книги. Книги зберігаються у бібліотеці. У бібліотеку ми підемо сьогодні з мамою.

Гра «Відгадай себе»

На папірці записую назву предмета, показую класові, а один учень не бачить слова, ставить різні питання(Я- істота чи ні? Я – істівний чи ні? Я великий чи малий?) поки не відгадає, що це за предмет.

Важливо: групи слів добираємо відповідно до тематичних тижнів

Гра «Хто це? Що це?» (доречно проводити при вивченні частин мови)

Називаю дії предметів – учні відгадують предмет

Наприклад: Пишуть, читають, малюють, граються ... (діти).

Росте, розцвітає, пахне, дивує ... (квітка). Сходить, світить, гріє, пече ... (сонце).

Гра «Що робить?» (доречно проводити при вивченні частин мови)

Називаю предмет – діти добирають дії.

Наприклад: Дівчинка - ... (читає, співає, умивається...).

Пташка - ... (летить, співає, клює...). Дерево - ...(росте, зеленіє, шумить ...).

Гра «Добери порівняння»

Хитрий, як ...(лис). Спритний, як ...(кіт). Полохливий, як ...(заєць).

Гра «Заміни одним словом»

Байдики бити-...(ледарювати). Водити за ніс - ... (обманювати).

Накивати п'ятами - ... (утікати). Пекти раків - ... (червоніти).

Ефективно **читати** – це означає читати швидко, розуміти прочитане, запам'ятовувати. На початковому етапі опанування навичок правильного й досить швидкого читання варто звернути увагу на постановку дихання та розвиток артикуляції. Багато здобувачів освіти 1 класу не вміють регулювати дихання, під час читання захлинаються, роблять вдих посеред слова, гублять закінчення слова чи кінець речення. Часто спостерігається недостатня розвиненість артикуляції для чіткої вимови окремих звуків та сполучень із ними. Для подолання таких недоліків, практикую читання групи слів, речень на одному диханні, дихальні вправи, промовляння скоромовок, чистомовок, вимову складів із чергуванням звуків у різному темпі. Під час читання тексту дітям трапляються важкі слова, в такому випадку доречно провести словникову роботу. Я добираю до «словничка» важкі для читання й усвідомлення слова, записую їх на дошці або на картках, проєктую на екран, розбираю разом із учнями, даю змогу прочитати їх кілька разів уголос.

Щоб вивчення рідної мови, розвиток мовлення учнів стали цікавим і зрозумілим для дитини процесом, організовую тематичні виховні заходи у партнерстві з батьками, як-от: «Створення лепбуку до Дня української писемності та мови», «Народні поетичні традиції свят зимового календарного циклу», «Звучи, прекрасна, рідна мово!», мовна вікторина, літературний майстер-клас, «У Абетки – іменини», «Демократична, соборна, незалежна», «Барви українського слова» тощо.

Завдання моїх уроків та виховних заходів – навчити дітей, як у подальшому житті використовувати набутий ними досвід для розв'язання власних проблем і досягнення успіху. Маю глибоке переконання, що лише вдале поєднання сучасних інноваційних педагогічних технологій на уроках української мови та читання сприяє розвитку критичного мислення учнів, дає змогу розвивати творчі здібності, перетворює учнів на активних суб'єктів навчальної діяльності, підвищує не лише мотивацію до процесу здобуття знань, але й відповідальність за результати цієї діяльності, сприяє формуванню мовленнєвої компетентності молодших школярів.

Література

1. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія: - К.: Педагогічна думка, 2014.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Дребушак І.Л. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови.- <http://genezum.org>
4. Калініченко Н. О. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови.- <http://vseosvita.ua>
5. Скоблікова О.В. Розвиток комунікативного мовлення першокласників.-Х.: Вид. група «Основа», 2011.

Іонова О.М. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства, втілення в життя Концепції «Нова українська школа» передбачають аналіз і залучення світового досвіду гуманістичної орієнтації в розв'язання актуальних завдань сучасної початкової освіти. З огляду на це особливий інтерес викликає понад сторічний досвід вальдорфської педагогіки, яку ЮНЕСКО визнало школою XXI століття, завдяки тому, що вона на практиці реалізує цілі й ідеали гуманістичної педагогіки.

Проведений аналіз нормативно-правової бази системи освіти України, світового досвіду реалізації вальдорфських підходів дозволив визначити такі основні напрями залучення ідей вальдорфської педагогіки в освітній процес української початкової школи:

- науково виважена оптимізація змісту початкового навчання: поглиблений взаємозв'язок, інтеграція навчальних тем і шкільних дисциплін, зокрема через уведення ущільненого погодинного викладання замкненими циклами – «поринання», що дозволяє раціонально використовувати й заощаджувати навчальний час, формувати цілісне, упорядковане знання через установлення узагальнених міжпредметних взаємозв'язків. До того ж, органічне включення у вивчення академічних дисциплін художньо-практичного освітнього компонента позитивно впливає на дитину: знімає фізично-душевну напругу, знижує тривожність, позбавляє фобічних реакцій, депресивних станів, стимулює розвиток психічних функцій дитини, її емоційно-ціннісного ставлення до оточення;

- удосконалення організації навчання, зокрема через ритмічну (гігієнічно-раціональну) побудову педагогічного процесу, що передбачає планування навчальних року, тижня, окремих уроків з урахуванням природних психофізіологічних людських ритмів (дихання, запам'ятовування й забування, сну й неспанья, чергування здатності людини до зосередження й потреби в активній діяльності тощо). Це забезпечує запобігання стомлення учнів, сприяє ефективній адаптації дитини до навчання, розвитку її міцного здоров'я;

- застосування окремих оригінальних методик початкового навчання, зокрема: активно-ритмічного викладання математики, завдяки якому основні математичні поняття учні пізнають через власну емоційно-вольову діяльність, поглиблене переживання радості руху й рівноваги; вивчення іноземних мов, орієнтоване на розвиток усного мовлення дитини, формування її комунікативних здібностей, на психолого-педагогічну підготовку до життя в полікультурному суспільстві;

- розширення кола активних навчальних засобів (зокрема застосування нестандартних «підручників» – навчальних зошитів, створених дітьми самостійно), особистісно-орієнтованих методів (художньо-образне викладання, активно-практичне проектування тощо), а також якісної діагностики й оцінювання навчально-пізнавальної діяльності дитини, що надає можливість забезпечувати індивідуалізацію навчання, стимулює розвиток внутрішньої навчальної мотивації та творчої активності особистості;

- створення сприятливого освітнього середовища – як матеріального (позитивний вплив інтер'єру, дизайну шкільних приміщень), так і душевно-духовного, що

визначається насамперед характером взаємодії дитини з безпосереднім оточенням (учителі, товариші по навчанню, батьки), провідну роль у якому відіграє класний учитель (супроводжує школярів і викладає всі основні предмети впродовж перших 6-8 років).

Особистість класного вчителя є наріжним каменем вальдорфської школи, оскільки він є одночасно митцем, духовним наставником, лікарем, психологом, соціальним педагогом, що вимагає від педагога відповідальності, ініціативності, ентузіазму й самовіддачі. Завдяки цьому професійна діяльність вальдорфського вчителя спрямована на особистість дитини, її цілісний (інтелектуальний, емоційно-почуттєвий і вольовий) розвиток; реалізацію салютогенетичного (здоров'язбережувального) підходу до освіти школярів, забезпечення духовно-піднесеної, цілюще-емоційної взаємодії педагога з вихованцями.

У професійній діяльності класного вчителя суттєву допомогу надає організація внутрішньошкільного управління вальдорфської школи з її двома основними формами самоврядування, а саме: а) педагогічна колегія задіяних у школі вчителів (щотижневі вчительські конференції), що спонукає й підтримує дослідницьку позицію вчителя, стимулює його самоосвіту й самовиховання; б) батьківсько-вчительське правління (представляє правові інтереси школи, визначаючи й регулюючи її економічно-правовий баланс).

Заслужують на серйозну увагу й осмислення тісна взаємодія вальдорфської школи та сім'ї, активна участь батьків у побудові освітньої траєкторії дитини. Формами партнерської співпраці з батьками є специфічне проведення батьківських зборів, «відкритих» уроків, занять у мистецько-практичних гуртках (оркестри, хори, шкільний театр), організація різноманітних спільних заходів (календарні свята, виставки, ярмарки) тощо.

Література

1. Іонова О.М. Роль особистості вчителя у вальдорфській школі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський зб. наук. пр. молодих учених. Дрогобич: ДДПУ імені Івана Франка, 2020. Вип. 27. Т.6. С.79-82.
2. Іонова О.М. Реалізація ідей Штайнер-педагогіки в освітньому процесі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. *Новий колегіум*, 2019, №4. С. 80-85.
3. Штайнер Р. *Общее учение о человеке как основа педагогики*. Москва: Парсифаль, 1996. 176 с.

Кириленко Л.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Використання дослідницького методу у процесі пізнання навколишнього світу має велике значення, оскільки реалізує пошукову діяльність учнів, спрямовану на творчий розвиток особистості, дозволяє накопичити достовірні конкретно-образні уявлення про

навколишній світ та фактичні знання, що є основою для подальшого усвідомлення, збагачення, розкриття причинно-наслідкових зв'язків у довкіллі дітей.

У ході реалізації дослідницького методу молодші школярі опановують практичні вміння і навички, виявляють особливості предметів і об'єктів довкілля за їхніми ознаками і властивостями. Також у дітей відбувається процес формування наукових поглядів на навколишній світ, а саме:

- ☒ навколишній світ реально існує, і людина може його пізнавати;
- ☒ об'єкти і явища природи між собою пов'язані;
- ☒ природа є цілісним об'єктом;
- ☒ навколишній світ змінюється у просторі та з плином часу.

Методика впровадження дослідницького методу з метою пізнання потребує використання тих прийомів і способів (методів), що застосовуються в науках природничого спрямування, а саме: через спостереження, досліді, експерименти з урахуванням психологічних і вікових особливостей учнів.

Процес пізнання дитиною навколишнього середовища розпочинається емоційним чуттєвим сприйняттям, що ґрунтується на безпосередньому сприйнятті об'єктів і явищ органами чуттів.

Водночас спостереження не завжди дають правильні знання, тому потрібно виконувати спеціальні досліді. Досліді відрізняються від спостережень тим, що їх виконують у штучно створених умовах, за попередньо продуманим планом та підготовленими приладами. Під час дослідів здійснюють і вимірювання. Наприклад, мало знати, що при нагріванні залізо розширюється, а важливо з'ясувати ще, наскільки воно розширюється, щоб можна було це враховувати, споруджуючи мости, конструюючи машини, встановлюючи каркаси для будівництва висотних будинків.

Тому методичні прийоми спостережень визначаються на психологічному рівні через емоційне переживання, сприйняття, стійку увагу, що, у свою чергу, сприяє формуванню вміння спостерігати. *Спостерігати* - означає не лише дивитися на предмет (об'єкт), а й бачити його відмінні риси, ознаки, властивості, що допомагають формувати образи (уявлення).

Розрізняють фенологічні та метеорологічні спостереження. Вони передбачають аналіз спостережень за явищами природи, пов'язаними з періодичними (сезонними) змінами кліматичних умов протягом року. Спостерігаються ознаки весни, літа, осені, зими, випадання першого снігу, пробудження рослин, початок цвітіння, дозрівання плодів і ягід, приліт та відліт птахів тощо. Спостереження за рослинами називають *фітофенологічними*, а над тваринами - *зоофенологічними*.

Фенологічні спостереження прості, не потребують складного обладнання і цілком доступні кожному, їх можна вести як в одноденних, так і в багатоденних походах. Та найцінніші результати фенологічних спостережень тоді, коли є можливість тривалий час спостерігати за тими самими об'єктами протягом року. Зібрані в таких походах і на екскурсіях відомості разом з даними про метеорологічні явища дають змогу судити про особливості місцевого клімату й погоди.

Рекомендується спостерігати невелику кількість характерних для однієї місцевості рослин і тварин, але обов'язково стежити за їхнім розвитком протягом весни, літа та осені. Уривчасті, епізодичні спостереження навіть за великою кількістю природних об'єктів мають меншу цінність.

Об'єктами фенологічних спостережень можуть бути тільки здорові, сформовані екземпляри рослин, що не зазнали впливу з боку людини і тварин. Фенологічні явища залежать від стану погоди, а тому бажано поєднувати фенологічні спостереження з метеорологічними.

Метеорологічні спостереження - це вимірювання та якісні оцінки метеорологічних величин, таких як температура та вологість повітря, атмосферний тиск, швидкість і напрямок вітру, кількість і висота хмар, кількість опадів тощо.

Спостереження слід розпочинати з використанням методичних прийомів навчання учнів саме вміння спостерігати.

На першому етапі під час визначення мети (цілей) та місту спостереження дітям потрібно показати, наприклад, роль органів чуття в пізнанні навколишнього світу (тема «Органи чуття - наші помічники»). Другим етапом треба обрати об'єкти спостережень. Важливою умовою проведення спостереження є чітка класифікація об'єктів спостережень: на об'єкти неживої і живої природи і пов'язані з ними - стан погоди, водойми, рослини, тварин тощо.

На третьому етапі школярам повідомляються завдання, які треба виконати під час проведення спостереження. Наприклад, потрібно визначити істотні ознаки пори року, тобто ті, які повторюються з року в рік.

Для узагальнення результатів спостережень учні лічать кількість днів: похмурих і ясних, з опадами і без, теплих і холодних тощо.

Використовуючи інтегрований підхід у навчанні, можливо використовувати спостереження в навчальному процесі на уроках мистецтва, особливо під час виконання замальовок або розфарбовування малюнків, об'єктів і явищ з пам'яті або з натури (якомога ближче до оригіналу). Малюнки можуть виконуватися на різні теми, наприклад: «Птахи взимку», «Рослини восени» тощо.

Бесіди за результатами спостережень сприяють розвитку зв'язного мовлення. Суттєво підвищується ефективність спостережень за умови, якщо учні фіксують (записують) їх результати. Фіксування спостережень є бажаним, тому з перших днів організації спостережень варто навчити дітей прийомів фіксування результатів (у т.ч. до календаря природи).

Метод, який дає змогу набути нові знання за допомогою проведення дослідів (експерименту), називають *експериментальним*. Цей метод є одним з основних способів отримання наукових знань. Запровадження дослідницького методу в освітній процес передбачає використання *методу дослідів*. Та важливо мати на увазі, що досліді, які проводять на уроках або вдома, - це навчальні досліді. Вони відрізняються від дослідів, які проводять у наукових лабораторіях.

Досліді передбачають:

☒ можливість відтворювати явища природи, визначати особливості об'єктів у штучних умовах (поза безпосереднього спілкування з природою);

☒ створення спеціально підготовлених умов для їх проведення;

☒ формування вміння порівнювати (співвідносити) явища і процеси, що відтворюються у досліді, та ті явища, що можуть відбуватися в природних умовах, а далі робити узагальнення та висновки.

Наприклад, на основі дослідів визначають, що танення снігу й льоду відбувається під впливом тепла. Діти спостерігають за таненням снігу і льоду в природних умовах, визначають причину явища (сніг починає танути з настанням теплих днів, коли Сонце сильніше нагріває поверхню Землі).

За рівнем пошукової спрямованості, а одночасно - і за рівнем мисленнєвої діяльності школярів виокремлюють такі рівні організації дослідів:

Ілюстративний рівень. Дослід у цьому випадку є лише ілюстрацією до поданого вчителем матеріалу. Діти в організації і проведенні дослідів участі не беруть.

Репродуктивний рівень. Після проведення дослідів у класі педагог може запропонувати дітям повторити його вдома, але з іншим матеріалом. У цьому випадку

відбувається просування до дослідження, оскільки діти самостійно проводять дослід і підтверджують достовірність отриманого раніше знання.

Проблемно-пошуковий. У цьому разі педагог ставить проблему (питання) і сам за допомогою досліду вирішує її. Учні слідкують за ходом роздумів учителя, спостерігають за його діями. За рівнем мисленнєвої діяльності цей варіант проведення досліду дещо вищий від попередніх, але, як і в першому випадку, самі учні не беруть участі в його проведенні.

Частково-пошуковий рівень. Учитель організовує дослід таким чином, що діти самі знаходять відповідь на поставлене педагогом запитання.

Виокремлюють також *дослідницький рівень*, який передбачає висунення гіпотез, пошук способів їх перевірки.

Експеримент застосовують у тих випадках, коли вивчити об'єкт або явище за звичайних умов не випадає можливості, тому потрібно створювати штучне середовище за спеціальних умов; або в тих випадках, коли в природний процес додається деякий штучний елемент. Наприклад, візуально не можна виявити у ґрунті повітря і, щоб його побачити, треба ґрунт занурити у воду. Лише тоді учні зможуть спостерігати за виділенням бульбашок повітря з ґрунту. Так вони переконаються, що ґрунт містить повітря. Потім можна поставити запитання про значення повітря у ґрунті, про те, як можна збільшити його вміст.

Експеримент і дослід як методи наукового пізнання мають велике значення у навчальному процесі. Якщо порівнювати ці методи з іншими практичними методами, то вони забезпечують емпіричний рівень пізнання й відрізняються від інших тим, що викликають більш активну мисленнєву діяльність; розвивають дослідницькі навички, творчі здібності, самостійність, самоконтроль, цілеспрямованість школярів.

Завдяки використанню дослідів, експериментів як практичних дослідницьких методів навчання в ході вивчення курсу «Я досліджую світ» розвиваються універсальні навчальні дії всіх блоків:

☒ *особистісні* (визнавати та приймати базові цінності: бажання розуміти один одного, розуміти позицію іншого тощо);

☒ *регулятивні* (самостійно формулювати завдання: визначати його мету, планувати алгоритм виконання, самостійно оцінювати, використовувати у виконанні завдання різні засоби (довідкову літературу, ІКТ, інструменти та прилади), виконувати самооцінювання тощо);

☒ *комунікативні* (брати участь у діалозі; слухати і розуміти інших, висловлювати свою точку зору на події, розуміти прочитане, виконувати різні ролі у групі, співпрацювати з метою спільного вирішення проблеми (завдання), відстоювати свою точку зору, дотримуючись правил мовленнєвого етикету; аргументувати свою точку зору за допомогою фактів і додаткових відомостей, критично ставитися до своєї думки, уміти поглянути на ситуацію з іншого боку та домовлятися в разі незгоди інших, розуміти точку зору іншого, брати участь у роботі групи, розподіляти ролі, домовлятися одне з одним тощо);

☒ *пізнавальні* (орієнтуватися в підручнику, планувати свою роботу з вивчення незнайомого, самостійно припускати, яка додаткова інформація знадобиться для вивчення незнайомого матеріалу; добирати джерела інформації серед запропонованих учителем словників, енциклопедій, довідників).

Література

1. Височа Л. М. Методика викладання природознавства: курс лекцій. Навчально-методичний посібник для студентів ОКР «Бакалавр» галузі знань 0101 Педагогічна освіта напряму підготовки: 6.010102 Початкова освіта. Івано-

- Франківськ: НАІР, 2014. 170 с.
2. Кукалець М. В. Методика викладання природознавства у початковій школі: навчально-методичний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання студентів спеціальності «Початкова освіта»: Навч. посібник. - Львів: «Новий світ 2000», 2011. 223 с.
 3. Ліннік О. О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.

Киричок Інна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи, магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДИСКУРСИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ФЕНОМЕН

Організація сучасного уроку рідної мови у початковій школі передбачає включення активних та інтерактивних методів навчання, що, у свою чергу, пов'язане з необхідністю формування суб'єктної позиції учня. Для ефективного впровадження названих методів важливо запропонувати в системі розвитку професійної компетентності майбутніх учителів не тільки розвиток знань та умінь, пов'язаних з підготовкою до уроку (відбору інформації, продумування ходу уроку з урахуванням цілей і конкретних завдань, складання конспекту уроку / технологічної карти та ін.), але й формувати дискурсивну компетентність.

Ми дотримуємося точки зору Н. Гез, яка виділяє дискурсивну компетентність у структурі комунікативної, виділяє такі компоненти останньої [2, с. 117]:

- 1) лінгвістична компетенція - уміння правильно використовувати граматичні та синтаксичні норми мови, щоб розуміти й створювати правильні речення;
- 2) соціолінгвістична компетенція - здатність здійснювати вибір мовних форм, використовувати їх і перетворювати відповідно до контексту;
- 3) соціокультурна компетенція - знання національно-культурної специфіки країни, які дозволяють будувати свою мовленнєву поведінку;
- 4) стратегічна компетенція - використання вербальних і невербальних комунікаційних стратегій з метою компенсації нестачі знань про мову;
- 5) соціальна компетенція - готовність і бажання взаємодіяти з іншими, впевненість в собі, вміння поставити себе на місце іншого і здатність впоратися з ситуацією, що склалася;
- 6) дискурсивна компетенція - здатність інтерпретувати й використовувати форми слів і їх значення для створення текстів; володіння навичками організації мовного матеріалу в зв'язний текст; вміння породжувати зв'язні висловлювання; вміння логічно, переконливо і послідовно вибудовувати свою промову.

Звернемося до дефінітивного аналізу поняття «дискурсивна компетентність».

У лінгвістиці Є.Шуман першим запропонував визначення дискурсивної компетентності: «уміння учня розуміти й самому створювати логічні та зв'язні мовні висловлювання, представлені в усній або в письмовій формі [5, с. 4].

О.Мощанська пов'язує дискурсивну компетентність усного перекладача зі здатністю сприймати усно-мовний дискурс в єдності всіх його компонентів (мовного, невербального, комунікативного, інтерактивного, універсального і індивідуально-особистісного), розуміти експліцитно та імпліцитно виражений сенс і транслювати його

відповідно до національно-культурних особливостей оформлення, структурування, реалізації (вибір відповідних мовних форм у межах функціональних стилів і реєстрів спілкування) у конкретній ситуації спілкування за умови необхідної адаптації до культури [3, с. 70].

На думку Т.Вострикової, дискурсивна компетентність - одна зі складових комунікативної, яка виявляється у здатності будувати цілісні, зв'язні та логічні висловлювання (дискурси) різних функціональних стилів (наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, художнього та розмовного) в усній і письмовій формі, ґрунтуючись на ситуації спілкування і певних комунікативних завданнях [1, с. 74].

Є.Хачатрян тлумачить дискурсивну компетентність як інтегративне особистісне утворення, що акумулює високий рівень виконання дискурсивної діяльності під час професійно-ділової взаємодії; яка передбачає системні знання різних видів професійного-ділового дискурсу та правил їх створення; уміння доцільного застосування вербальних та невербальних засобів спілкування у різних ситуаціях педагогічної діяльності, розвинені дискурсивні уміння і навички усного і писемного мовлення; особистісні риси, що характеризуються прагненням до діалогу, толерантністю у комунікативній взаємодії, рефлексивністю щодо її перебігу та результатів [4, с. 5].

На наш погляд, дискурсивна компетентність - інтегративне утворення, окремий компонент в структурі комунікативної, яка тісно пов'язана з формуванням системи знань про дискурс та низку умінь: загальнонавчальних, компенсаторних, текстових, аргументативних, імпровізаційних, мнемонічних, прогностичних, аудіальних; умінь структурно сприймати клас (бачити клас в цілому і кожен дитину окремо); керувати перебігом діалогу; проявляти відкритість, толерантність, емпатію в процесі науково-навчального спілкування.

Формування дискурсивної компетентності майбутніх учителів постає як складний, багатовимірний і нелінійний процес, в якому навіть при оптимальних педагогічних умовах задається лише вектор розвитку і результат не може бути однозначно передбачуваний, детермінований.

Систематичне вдосконалення дискурсивної компетентності майбутнього учителя початкової школи - складне завдання, яке передбачає розвиток умінь не лише створювати конспекти уроків, а й уточнювати, коментувати, конкретизувати завдання; направляти різні види діяльності учнів, стимулювати мовну активність учасників (ініціювати діалог / полілог, запитувати додаткову інформацію, взаємодіяти з учасниками групи); підводити підсумки, оцінювати мовні дії і результати діяльності всіх учнів.

Аналіз підходів до визначення поняття «дискурсивна компетентність» дав змогу з'ясувати, що це складне багатофункціональне явище. Науково-практичне висвітлення проблеми формування дискурсивної компетентності вчителя збагачує, на наш погляд, вітчизняну гуманітарну науку новими теоретичними позиціями, може наповнити сучасну методiku новим практичним змістом і, як наслідок, оптимізувати процес підготовки педагогів у вищій школі.

Література

1. Вострикова Т. И. Дискурсивные умения учителя в профессионально-педагогическом диалоге на уроке русского языка. *Начальная школа плюс До и После*. 2011. № 2. С. 92–95.
2. Гез Н. И. и др. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. М.: Высш. школа, 1982. 373 с

3. Мощанская Е. Ю., Руцкая Е. А. Формирование дискурсивной компетенции при обучении устных переводчиков. *Сибирский педагогический журнал*. 2012. № 5. С. 69-74.
4. Хачатрян Є. Л. Формування міжкультурної дискурсивної компетентності майбутніх фахівців з економіки в процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис.... канд. пед. наук. спец.: 13.00.04. Кропивницький, 2020. 24 с.
5. Шуман Е. В. Возможности и перспективы межкультурной коммуникации на немецком языке в школе. *Ученые записки Российского государственного социального университета*. 2007. № 3. С. 12-19.

Кислякова А.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування інформаційного суспільства, європейський вибір України, спрямованість на громадянські цінності зумовлюють модернізацію освіти і вказують на необхідність підготовки висококваліфікованого фахівця, що володіє сучасним критичним мисленням, високою мобільністю, компетентністю, толерантністю, готового до постійного особистісного зростання. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки вказано, що одним із першочергових завдань «є виховання людини інноваційного типу мислення» орієнтованого на майбутнє [2]. Зазначені вимоги пов'язані з необхідністю формування і розвитку критичного мислення майбутніх вчителів початкової школи, що є невід'ємною і необхідною частиною їх професійної компетентності. Тому великого значення набуває застосування дієвих технологій розвитку критичного мислення.

Дослідженню критичного мислення присвячено праці багатьох науковців. Цей феномен у своїх наукових працях досліджували А. Кроуфорд, Д. Клустер, М. Ліпман, Д. Брукфілд, Е.Норріс, Д. Халперн та ін. Серед українських учених вивченню цього питання приділяють значну увагу В.Козира, Т.Воропай, О.Пометун, С.Терно, О. Тягло. Практичні аспекти формування критичного мислення у майбутніх учителів досліджували С.М.Тарасова, Б.А.Сусь, Б.Б.Сусь та ін.

Критичне мислення – складна інтегративна якість особистості, сукупність мотиваційного, пізнавального, діяльнісного, рефлексивного компонентів, що забезпечують процеси самопізнання, самоосвіти, самореалізації та що включає вміння інтерпретації, аналізу, оцінки, висновків, пояснення, саморегуляції і навички проблемного та діалогічного мислення, критичного аналізу [6].

Педагогічні технології формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи спрямовані на упорядкування взаємозалежної діяльності викладача і студентів при вирішенні завдань навчання.

Складові педагогічної технології формування критичного мислення (ТФКМ) майбутніх учителів початкової школи взаємопов'язані між собою та взаємообумовлені, тому мають розглядатися як цілісна система, що є ефективною за умови функціонування усіх її елементів. Серед них наступні.

Педагогічний тренінг – це динамічна форма організації професійно-педагогічної підготовки, спрямована на розвиток особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя шляхом актуалізації знань у стійкі психічні утворення — вміння, навички,

якості, які реалізуються в процесі тренування окремої дії в умовах індивідуалізації, систематичності, повторення і рефлексії [5]. Позитивним ефектом такого виду роботи є те, що учасники не зосереджені на необхідності засвоєння знань, а їх отримання є ніби «побічним ефектом» діяльності, важливим результатом якої стає розвиток особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя.

Проблемна лекція як метод навчання на відміну від інформаційної передбачає введення нового знання як невідомого для студента. Такий прийом дозволяє створити ілюзію «відкриття», тобто студент не обмежується опрацюванням інформації, а «...переживає її засвоєння як суб'єктивне відкриття ще невідомого для себе знання» [1].

Дискусія є методом критичного засвоєння знань, вона допомагає з'ясувати власну позицію, виявити багатогранність підходів, поглядів щодо певних питань. Дискусія – це тематично спрямоване обговорення спірних питань. Сутність дискусії полягає в обміні думками на певну тему. Ці думки можуть бути як власними, так і спиратися на погляди інших людей. Ефективну дискусію характеризує розмаїття думок, бажання відшукати найбільш прийнятний варіант розв'язання дидактичної проблеми й активна участь у ній співрозмовників. У випадку, якщо дискусія підпорядкована дидактичним цілям (як на семінарі), вона виконує функцію методу навчання. Дискусії завжди передують коротке вступне слово викладача або студента, який замінює його в ролі керівника дискусії.

Метод case-study (метод кейсів) – це метод навчання, заснований на вирішенні конкретних проблемних ситуацій. З методичної точки зору кейс – це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що містить структурований опис ситуації, що запозичена з реальної практики. Кейси занурюють студента в проблему, змушують шукати рішення конкретного завдання. Сутність кейс-методу полягає в самостійній пізнавальній діяльності студентів у штучно створеному професійному середовищі, яке дає можливість поєднати теоретичну підготовку і практичні вміння, необхідні для творчої діяльності у професійній сфері [4].

Метод проєктів спрямований на отримання результату в процесі вирішення практичної та теоретичної проблеми. Працюючи над проєктом, студенти створюють кінцевий продукт і набувають нових знань, умінь і навичок та соціального досвіду. Серед навичок та умінь, які студенти можуть сформувати або розвинути, здійснюючи проєктну діяльність, є: уміння збирати та аналізувати незнайому інформацію, уміння оцінювати роботу інших, уміння сприймати факти, точки зору і ситуації в інших ракурсах; уміння інтегрувати знання, отримані з різних джерел; уміння працювати в групі.

«Сократівська бесіда» є визнаним методом, який розвиває критичне мислення. Він сприяє активному набуттю знань, підвищує інтерес до професійної діяльності чи певної дисципліни, удосконалює вміння аргументовано відстоювати власну думку, вчить полемізувати, формує звичку до роздумів над важливими світоглядними проблемами.

«Мозковий штурм» є методом групової генерації ідей, його називають технікою групового творчого мислення, коли відбувається колективне обговорення, пошук рішення. Він передбачає етап вільного висловлювання ідей, під час якого учасникам пропонується звільнитися від інерції мислення та стереотипів; заохочуються жарти, невимушена обстановка. Ідеї можуть бути різноманітні аж до нісенітниць, окрім того, на етапі генерування забороняється будь-яка критика. Після цього ідеї систематизуються, об'єднуються за загальними принципами і підходами. Далі ідеї розглядаються критично, відбираються ті, що витримали критичні зауваження. «Мозковий штурм» може бути використаний як прийом на стадії пошуку альтернативних варіантів вирішення певної проблеми.

Достатньо ефективними є графічні організатори інформації, що сприяють глибокому розумінню і резюмуванню досліджуваних текстів з одного боку, а з іншого –

стимулюють відображення студентами власного бачення і сприйняття інформації. У процесі складання резюме передбачається виділення ключової ідеї і визначення головних положень тексту, вибудовування зв'язків між ними. Цей процес демонструє розуміння тексту і сприяє формуванню умінь виділяти головне і другорядне та стисло викладати інформацію. Власні ідеї, які представляють студенти у вигляді будь-якого графічного організатора, є оригінальним продуктом розумової діяльності [6].

Отже, застосування педагогічної технології формування критичного мислення майбутніх учителів включає широку палітру методів, завдяки яким традиційний процес пізнання студента набуває індивідуальності і стає осмисленим, безперервним і продуктивним.

Література:

1. Кроуфорд А. та ін. Технології розвитку критичного мислення учнів. – К.: Професіонал, 2016. 220 с.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки . Режим доступу: http://oneu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf
3. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен // Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89–98.
4. Савченко С. В. Формування критичного мислення як одна з умов успішної соціалізації сучасної особистості / С. В. Савченко, В. С. Курило // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 6(1). С. 64–71.
5. Тарасова С. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя засобами розвитку критичного мислення // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2012. Вип. 1.38(2). С. 29-32.
6. Ткаченко Л.І. Структура критичного мислення майбутнього вчителя початкової школи // Імідж сучасного педагога: Всеукраїнський науково-практичний освітньо-популярний журнал. Полтавський НПУ імені В.Г. Короленка; Полтавський ОІППО імені М.В. Остроградського. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. № 5 (144). 72 с.

Кінах Н.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних реаліях реформування системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної діяльності вчителя початкових класів, оскільки повноцінне формування його професіоналізму можливе тільки в контексті гуманістичної освіти, основою якої є ставлення до кожної людини як до неповторної особистості, що вільно розвивається. Сьогодні нова місія педагога розглядається в контексті європейського професіоналізму із збереженням кращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей. Отже, постає необхідність переосмислення соціальної і професійної місії сучасного вчителя початкової школи, адаптованого до сучасних соціокультурних умов, здатного до творчого пошуку, який має приймати нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації і

шаблонів та засвоювати нові професійні ролі і функції, забезпечувати випереджальність розвитку країни, реалізовувати освітні проекти національного масштабу, бути конкурентоспроможним на європейському і світовому ринку освітніх послуг.

Актуальні проблеми підприємницької діяльності і підприємницької підготовки в українській освіті в останні роки є предметом досліджень В. Андріанової, З. Гіптерс, Г. Назаренко, В. Майковської, О. Романовського, В. Шабанової та ін. Окремі питання професійної освіти й створення умов для розвитку освітнього підприємницького середовища досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: І. Грищенко, В. Кремень, В. Луговий, С. Ніколаєнко, О. Романовський, М. Степко, Т. Оболенська, К. Корсак, В. Арутюнов, Сміт, К. Бенсон, Б. Кларк, Г. Іцковіц, Ю. Рубін та ін.

Підприємництво в освіті має на меті вміння планувати й управляти проектами культурної, соціальної або комерційної цінності. Основним орієнтиром для інституціонально обґрунтованого розв'язання даної проблеми в українській освіті стали такі міжнародні документи, як «Європа 2020» (2010), «Європейська рамка підприємницької компетентності» (2016), «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (2018). У ст. 12 Закону України «Про освіту» (2017) серед 11 груп ключових компетентностей як один з пріоритетів освіти виділено підприємливість та фінансову грамотність». Наразі українське законодавство визначає підприємливість як уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави; як здатність до підприємницького ризику (Закон України «Про освіту», 2017). У Звіті Eurydice «Навчання підприємливості у навчальних закладах», зазначає Ю. Кузьменко, близько половини країн Європи наразі користуються визначенням підприємливості відповідно до трактування Європейських ключових компетентностей [3]. У концептуальній моделі EntreComp (або Рамці Entre Comp) наголошується: «підприємливість – це коли Ви користуєтесь можливостями та ідеями і втілюєте їх у цінність для інших. Створена таким чином цінність може бути фінансовою, культурною або соціальною» [4]. Якщо узагальнити висловлювання більшості сучасних авторів про підприємництво [1], то його визначення насамперед стосується ініціативної діяльності, яка спрямована на організацію ресурсів з метою отримання прибутку від виробництва та/або продажу товарів, надання послуг, а також пов'язана з ризиком їх втрати і має на меті отримання вигоди для особи, що її здійснює. Отже, підприємництво постає як сукупність функцій та психологічного типу суб'єкта підприємницької активності. Однак деякі визначення також виокремлюють педагогічну структуру підприємницької діяльності, що розмежовує ці два поняття. Підприємницька діяльність розглядається порівняно з іншими видами діяльності людини, а також як вид професійної діяльності.

Підприємництво, передусім, асоціюється з активністю людини, яка стимулюється потребою в продуктах праці. При цьому існують певні умови, за яких підприємництво стає необхідним. Фактично йдеться про пошук відповіді на запитання: хто стає підприємцем і яким чином можливо прогнозувати успіх підприємництва та життєздатність створеного бізнесу [5]. Основна увага в цій галузі досліджень спрямована на вивчення особливостей особистості, а саме її окремих (і достатньо часто вузьких) рис, що стосуються завдань, пов'язаних з підприємництвом: типових способів мислення, почуття та поведінки. Узагальнюючи дані різних авторів, українські дослідники О. В. Бондаренко та О. П. Зоря доходять висновку, що підприємницька діяльність вчителя початкової школи має таку психологічну структуру: потреби, мотиви, цілі, предмети, процес, дії, засоби досягнення цілей та результат діяльності [2].

Підсумовуючи результати досліджень наведених вище авторів, констатуємо, що сутність професійно-педагогічного підприємництва криється в особливому виді людської діяльності. Незважаючи на безпрецедентну значущість підприємництва в освітньому просторі, проведений аналіз літературних джерел з теми дослідження дозволяє констатувати: питання щодо його природи і сутності при підготовці вчителя початкової школи дотепер залишається дискусійним.

Література:

1. Баженов Ю.К., Веснин В.Р. Предпринимательство: попытка осмысления с современных позиций. Предпринимательство. 2015. Т. 16. № 11. С. 1557–1566.
2. Бондаренко О. В., Зоря О. П. Ментальний вимір підприємницької активності: теоретико-методологічні засади дослідження. Гілея (науковий вісник) : зб. наук. пр. Вип. 35. Київ, 2010. С. 328–336.
3. Кузьменко Ю. Формування компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність»: сучасні орієнтири. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка, 2 (8), Київ, 2018, С. 36–39
4. Bacigalupo, M., Kampylis, P. Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union. Retrieved from: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101581/lfna27939enn.pdf>
5. Gorgievski Marjan J., Stephan Ute Advancing the Psychology of Entrepreneurship: A Review of the Psychological Literature and an Introduction. Applied Psychology: An International Review, 2016, 65 (3), 437–468.

Клименко І.В., Коваленко Н.Д., магістрантки факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Позашкільний навчальний заклад сьогодні стає широкодоступним закладом, який створює комфортні умови для здобуття дітьми та учнівською молоддю певних знань, умінь і навичок за інтересами, сприяє розвитку, стимулюванню та реалізації їхнього духовного та творчого потенціалу, професійному самовизначенню та допрофесійній, а в деяких випадках і професійній підготовці особистості.

Позашкільна освіта є найбільш мобільною ланкою освіти України, що, з одного боку, відповідає державним інтересам, соціальному замовленню, з іншого – забезпечує задоволення потреб особистості в соціальному самовизначенні та творчій самореалізації.

Позашкільні навчальні заклади виконують важливі соціальні функції щодо освіти та виховання моральної культурної особистості, свідомого громадянина; сприяння соціальному становленню вихованців, їхньої самореалізації та професійному самовизначенню; створення умов для інтелектуального, фізичного й культурного розвитку особистості, забезпечення змістовного дозвілля дітей та молоді, збереження й зміцнення здоров'я вихованців, формування цінності здорового способу життя.

До проблеми виховання підростаючого покоління в системі позанавчальної діяльності зверталися видатні вчені і педагоги П. П. Блонський, А. С. Макаренко,

М. Г. Стельмахович, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, С. Т. Шацький, відомі психологи й філософи І. Д. Бех, І. А. Катарський, Г. С. Костюк, В. І. Шинкарук.

Українська педагогіка за останні десятиріччя в особі вчених О. В. Биковської, В. В. Вербицького, Г. П. Пустовіта, В. О. Рибалки, Т. І. Сущенко зробила вагомий внесок у наукове обґрунтування теоретикометодологічних основ позашкільної освіти. Вони показали, що позашкільна діяльність має значний соціально-педагогічний потенціал з точки зору соціалізації особистості, розвитку творчих здібностей і кращих моральних якостей людини.

Структуру позашкільної освіти становлять:

- позашкільні навчальні заклади;
- інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти у позаурочний та позанавчальний час, до числа яких належать: ЗЗСО незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, в тому числі школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, професійно-технічні та вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації;
- гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі ЗЗСО, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;
- клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;
- культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші навчальні заклади, установи;
- фонди, асоціації, діяльність яких пов'язана із функціонуванням позашкільної освіти.

Вагомими принципами позашкільного педагогічного процесу є його індивідуалізація, добровільність, пріоритет виховання, співтворчість, єдиність розвитку і саморозвитку, емоційна привабливість міжособливих взаємин.

Особливість додаткової освіти полягає в тому, що вона є добровільною. Діти самостійно можуть вибрати не тільки напрямок, а й педагога, і колектив. Сприятливе середовище виховання впливає на ефективність процесу формування особистості, тому педагог повинен зміцнювати духовні контакти між усіма членами групи під час співпраці, формувати відповідальне ставлення до спільної справи, постійно спонукати учнів до самовиховання і самоосвіти. Ці завдання необхідно вирішувати поступово та не забувати про вікові особливості учнів.

У позашкільному педагогічному процесі дитина не просто відтворює те, що засвоює. Завдяки своїй унікальності і неповторності вона їх розвиває, доповнює і вдосконалює.

Оптимальне функціонування позашкільного освітнього процесу забезпечується здатністю і вмінням його організаторів "притягувати таланти", залучати дітей до власної системи цінностей, насичувати педагогічний процес такою творчою роботою, яка має велике духовне і соціальне значення.

Позашкільний освітній процес залежить від складу його вихованців і характеру взаємин між ними. Його ще називають "творчим процесом", оскільки будується на пізній внутрішнього світу дитини в умовах максимальної емоційної зручності, значних і систематичних творчих зусиль.

Кінцевий результат для педагога позашкільних закладів – це поява у дітей більшої творчої енергії і насаги, міра осмислення ними більш складних і гідних творчих цілей.

Саме цим і пояснюється випереджаючий характер позашкільного освітнього процесу, який мусить бути наповнений глибоким особистісним змістом і здійснюватися в обстановці симпатії і щирої теплоти.

Ці та інші позиції та ідеї дають підстави розглядати позашкільний освітній процес, як процес цілеспрямованого духовного взаємозбагачення педагогів і дітей в умовах сприятливого психологічного клімату діалогічної культури та інтелектуальної співтворчості.

Результативність освітнього процесу в позашкільних закладах прямо залежить від умілого використання різноманітних форм позакласної діяльності.

Література

1. Закатнов Д.О., Л.І. Чеботарьова Соціально-педагогічні засади економічного виховання й освіти учнів. Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах : зб. наук. пр. К. : Пед. думка, 2000.
2. Юрженко В.В. Методологічні підходи до визначення структури й змісту освітньої галузі «Технологія» в основній школі. Монографія. К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2013.
3. Педагогічна творчість і майстерність : Хрестоматія / укл. Н.В.Гузій. – К., ІЗМН, 2000.

Кожухівська К.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Науковий керівник: **О.В.Самойленко**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КЛАСИФІКАЦІЯ І СТРУКТУРА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Одним з пріоритетів сучасної освітньої та соціокультурної політики як у світі в цілому, так і в українському суспільстві є звернення до людини, її внутрішнього світу, духовності й моральності, бо саме людина є початком і кінцевою метою процесу розвитку цивілізації. Зміни в суспільній свідомості зумовили появу нової парадигми освіти, сутність якої полягає в спрямуванні на всебічний розвиток особистості, на зміну системи цінностей, яку вона покликана формувати.

Звернення до окремої особистості учня початкових класів, її інтересів, потреб, світогляду пов'язане також з проблемами швидкого розвитку наукомістких технологій, структурною перебудовою економіки, корінними змінами в соціальній сфері життя суспільства, що потребує від сучасного фахівця поєднання глибоких фундаментальних і практичних знань з гуманістичними цінностями, орієнтування на творчу, перетворювальну діяльність, усвідомлення її наслідків та відповідальність за результати професійної діяльності, здатності до збереження й реалізації за будь-яких обставин своїх особистих позицій, системи ціннісних орієнтацій.

Проблеми класифікації цінностей та їхньої інтеріоризації у ціннісні орієнтації досліджувалися у роботах таких вітчизняних учених як О. Асмолов, І. Блохіна, Б. Братусь, І. Головаха, С. Драч, П. Ігнатенко, М. Лапіна, О. Леонтьєв, Д. Леонтьєв, А. Маслоу, Т. Парсонс, Ю. Пелех, А. Петровський, А. Серий, Ф. Щербак, В. Ядов, М. Яницький та ін.

Метою нашого дослідження є визначення структури та характеристика класифікацій ціннісних орієнтацій особистості.

Аналіз сучасної наукової літератури дає можливість трактувати термін «*ціннісні орієнтації*» як складний психолого-педагогічний феномен, що характеризує спрямування і зміст активності особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надає сенсу особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

Ціннісні орієнтації – відносно стійка спрямованість потреби особистості на певну групу цінностей, а *система ціннісних орієнтацій* – індивідуальна ієрархічна структура взаємозалежностей ціннісних орієнтацій, які відіграють як пасивну, так і активну роль як в становленні індивіда як особистості. Сукупність таких орієнтацій характеризує репрезентованість соціально-цінних уявлень у свідомості людини і пов'язана з ідеалами та життєвими цілями особистості, – стверджує Кирилова Н.

Необхідно відзначити, що у науковому обігу існують різні класифікації цінностей, зокрема:

- за об'єктом засвоєння – матеріальні, матеріально-духовні;
- за метою засвоєння – егоїстичні, альтруїстичні;
- за способом вияву – ситуативні, стійкі;
- за роллю у діяльності людини – термінальні, інструментальні;
- за змістом діяльності – пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.);
- за належністю – особистісні (індивідуальні), групові, колективні, суспільні (також демократичні), загальнонародні (національні), загальнолюдські.

Заслужує на увагу аналіз принципів класифікації цінностей, проведений А. Лазарчуком, що дозволяє згрупувати їх згідно з критеріями на такі категорії:

- за рівнем розвитку (вищі або нижчі);
- за об'єктом привласнення (матеріальні чи морально-духовні);
- за метою вживання (егоїстичні та альтруїстичні);
- за рівнем узагальнення (конкретні й абстрактні);
- за способом вияву (ситуативні чи стійкі);
- за роллю у діяльності людини (термінальні та інструментальні);
- за змістом діяльності (пізнавальні і предметно-перетворювальні: творчі, естетичні, наукові, релігійні);
- за належністю (особистісні або індивідуальні, групові, колективні, суспільні, національні, загальнолюдські);
- за протилежним значенням (позитивні-негативні, первинні-вторинні, реальні-потенціальні, безпосередні-опосередковані, абсолютні-відносні);
- змішана група (умовні, ідеальні, інтелектуальні, неперехідні, вічні, глобальні тощо) [3, с. 175].

Л. Коберник, узагальнюючи результати діагностики ціннісних орієнтацій, виокремлює наступні їх групи:

- 1) *цінності особистого життя* (здоров'я, любов, хороші та вірні друзі, щасливе сімейне життя тощо);
- 2) *індивідуальні цінності* (матеріальне забезпечення, самостійність, краса, високі домагання, сміливість, тверда воля, нестерпність до недоліків, життєрадісність тощо);
- 3) *етичні цінності* (вихованість, чуйність, чесність, милосердя тощо);
- 4) *цінності професійної спрямованості* (цікава робота, суспільне визнання, впевненість у собі, освіченість, раціоналізм тощо);
- 5) *цінності розвитку і пізнання* (розвиток, творчість, активне життя).

Кубанов Р.А. стверджує, що ціннісні орієнтації є складним особистісним утворенням, яке складається з трьох взаємопов'язаних компонентів:

- 1) *матеріально-економічні цінності* детермінуються соціальним та економічним

статусом людини, її належністю до відповідної соціальної групи з певною професійною спрямованістю та інтересами;

2) *духовно-гуманітарні цінності* є поєднанням моральних, релігійних та естетичних орієнтацій індивідуального й колективного характеру;

3) *раціональні ціннісні орієнтації* ґрунтуються на раціональному визначенні й обмеженні ціннісних об'єктів як сенсів [2, с. 11].

З метою виявлення динаміки рівнів сформованості ціннісних орієнтацій особистості Шемигон Н.Ю. визначає критерії та показники:

цінності-цілі ☒ *цінності-знання* ☒ *цінності-вміння* ☒ *цінності-якості* [5, с. 11].

Також ціннісні орієнтації особистості розглядають з позиції змістового і процесуального компонентів. До *змістового компонента* ціннісних орієнтацій особистості має бути включено: цінності-цілі, пов'язані із *мотиваційною сферою діяльності*; цінності-знання, що визначають *теоретичне наповнення діяльності*; цінності-вміння – *практичний компонент діяльності*; цінності-якості – визначають *емоційний компонент діяльності*.

Процесуальний компонент ціннісних орієнтацій розкривається через реалізацію трьох взаємопов'язаних фаз:

1. *Інформування* ☒ пошук ☒ оцінка ☒

2. *Динамізм* ☒ вибір ☒ присвоєння ☒

3. *Проектування* ☒ проекція.

Отже, ціннісні орієнтації мають велике значення для розвитку особистості, оскільки засвоєний життєвий досвід, який пройшов крізь призму внутрішнього світу особистості, оцінюється, критично переробляється нею і переходить у дійсну позицію, умови самореалізації.

Критеріями сформованості ціннісних орієнтацій особистості є такі: *інтелектуальний* – поінформованість дітей про цінності й ціннісні орієнтації особистості та їх вплив на особистісне становлення учнів початкових класів; *емоційно-ціннісний* – емоційно-почуттєве ставлення учнів початкових класів до цінностей та ціннісних орієнтацій особистості; *діяльнісно-практичний* – уміння й навички розв'язувати особистісні ситуації на підставі відповідних моральних цінностей і світоглядних настанов. Згідно з виокремленими критеріями та показниками визначаються рівні сформованості ціннісних орієнтацій учнів початкових класів (високий, середній, низький).

Отже, ціннісні орієнтації задають загальну спрямованість інтересам і прагненням особистості; ієрархію індивідуальних переваг і зразків; цільову й мотиваційну програми; рівень домагань і престижних переваг; уявлення про належне і механізми селекції за критеріями значимості; міру готовності і рішучості (через вольові компоненти) до реалізації власного «проекту» життя. Ціннісні орієнтації виявляються і розкриваються через оцінки, які учні початкових класів дають собі, іншим, обставинам тощо, через їх уміння структурувати життєві ситуації, приймати рішення у проблемних і виходити з конфліктних ситуацій, через обрані лінії поведінки в екзистенційно і морально забарвлених ситуаціях, через вміння ставити і змінювати доміанти власної життєдіяльності.

Література

1. Єфтені Н. М. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. – Одеса : Фенікс, 2009. – Вип. 37. – С. 292–296.
2. Кубанов Р.А. Формування ціннісних орієнтацій у студентської молоді в умовах культурно-освітнього простору Донбасу : автореферат дис. ... канд пед. наук :

- 13.00.04 / Р.А. Кубанов ; Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2010. – 22 с.
3. Лазарук А. Цінності людини у науковому обґрунтуванні / Лазарук А. // Психологія і суспільство. – 2002. – №3–4. – С. 170–186.
4. Пелех Ю.В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сміслової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Пелех Юрій Володимирович ; Ін-т вищ. освіти НАПН України. - К., 2010. - 534, [8] арк.
4. Сердюк Л.З. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді / Л. З. Сердюк // Освіта регіону. - 2012. - №2. - С. 311-317.
5. Шемигон Н.Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н.Ю. Шемигон. – Харків, 2008. – 23 с.

Коновець І.О., студентка магістратури факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Янко Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ТЕКСТАМИ РІЗНИХ ТИПІВ

Формування мовленнєвої компетентності як важливого складника комунікативної компетентності учнів є одним із пріоритетних завдань мовно-літературної освіти в початкових класах Нової української школи. Мета нашого дослідження – з'ясувати стан роботи з формування мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти у процесі роботи над текстами різних типів.

Експериментальне дослідження проводилося на базі закладів загальної середньої освіти м. Чернігова і Чернігівського району. У процесі педагогічного експерименту було використано емпіричні методи наукового пошуку: анкетування й бесіди з учителями початкових класів. Метою анкетування було вивчення практичної діяльності педагогів, виявлення ступеня їхньої обізнаності з проблемою формування мовленнєвої компетентності учнів у процесі роботи над текстами різних типів. Метод бесіди застосовувався для уточнення, доповнення відповідей учителів на запитання анкети. Проаналізуємо здобуті результати проведеного дослідження.

Анкета містила 8 запитань відкритого і закритого типів. Аналіз відповідей на перше запитання анкети *«Як Ви розумієте поняття «мовленнєва компетентність» учнів початкових класів?»* засвідчив, що більшість учителів недостатньо чітко тлумачить термін «мовленнєва компетентність», нерідко ототожнює його з поняттям «комунікативна компетентність». Лише 25% опитаних змогли дати ґрунтовну відповідь, правильно окресливши поняття; 55% – дали неповну або частково правильну відповідь; 20% – взагалі не розкрили сутність цього поняття.

У відповідях на друге запитання *«Реалізація яких підходів на уроках української мови, на Вашу думку, сприятиме успішному формуванню мовленнєвої компетентності учнів у процесі роботи над текстами різних типів? У чому їх сутність?»* третина вчителів (30%) зазначила методи, прийоми або форми такої роботи, що дає підстави нам стверджувати

про нерозрізнення педагогами базових лінгводидактичних понять. Водночас більшість респондентів (70%) усвідомлюють важливість реалізації різних підходів до організації освітнього процесу. Пріоритетними з них вони вважають комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований, інтегрований підходи. На жаль, поза увагою вчителів залишається функціонально-стилістичний підхід, упровадження якого сприятиме організації мовленнєвої діяльності школярів на більш якісному рівні, формуванню в них низки умінь і навичок, необхідних для продукування власних висловлювань різних типів.

Наступні запитання анкети були спрямовані на визначення рівня лінгвістичної підготовки вчителів до роботи з формування мовленнєвої компетентності учнів на уроках української мови. Результати якісного аналізу відповідей респондентів виявилися такими: 20% учителів змогли дати розгорнуту відповідь, розкривши зміст поняття «текст» і схарактеризувавши його ознаки; 25% – подали загалом чітке тлумачення поняття, але зазначили лише основні ознаки тексту; 45% – обмежилися визначенням поняття із сучасних підручників для учнів 3-4 класів, вказали окремі ознаки тексту або взагалі не зазначили їх; 10% опитаних учителів недостатньо чітко орієнтуються в сутності поняття «текст». Описуючи різні типи текстів, більшість учителів (80%) зауважили, що учням початкових класів найскладніше створювати тексти-міркування та есе.

Відповідаючи на четверте запитання щодо *методів і прийомів, які вони вважають найефективнішими для формування мовленнєвої компетентності учнів*, респонденти найчастіше зазначали переказ прочитаного чи прослуханого тексту, написання творчих робіт (побудова діалогів, складання розповідей з елементами опису, описів, міркувань, казок тощо), моделювання проблемних мовленнєвих ситуацій, рідше – конструювання і переконструювання, редагування текстів. 55% учителів порадили застосовувати інтерактивні методи роботи, зокрема «Групування», «Кубування», «РАФТ», «Сторітелінг» та ін.

П'яте запитання анкети було закритого типу. Респонденти визначали *доречну послідовність вправ різних типів для формування мовленнєвої компетентності учнів у процесі роботи над текстом* (у порядку наростання труднощів). Правильно виконали це завдання – 25% опитаних, припустилися однієї-двох помилок – 30%, трьох – 25%, чотирьох і більше помилок – 20%.

На шосте запитання «*Чи знайомі Ви з теорією мовленнєвої діяльності?*» більшість учителів (75%) дала стверджувальну відповідь. Однак лише 30% із них змогли не тільки назвати, а й стисло схарактеризувати всі *фази породження висловлювання*, які необхідно враховувати в процесі планування й організації роботи над створенням учнями текстів різних типів.

Аналіз відповідей на сьоме запитання «*Яку тематику творчих робіт Ви рекомендуєте для організації мовленнєвої діяльності учнів на уроках української мови в 3-4 класах?*» засвідчив, що більшість респондентів добирають теми творів з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей розвитку учнів, їхнього досвіду та інтересів, життєвих ситуацій. Запропонована вчителями тематика різноманітна, наприклад: «Мое літо», «Пригоди осіннього листочка», «Як ми ходили в зоопарк» «Справжня дружба», «Білочка», «Уже прилинула весна», «Зима-чарівниця», «Руки моєї матері», «Що таке Батьківщина?», «Моя заповітна мрія», «Як досягнути успіху», «Ким я хочу стати в майбутньому?», «Здоровим бути – модно», «Якби в мене була чарівна паличка...» та ін.

Відповідаючи на запитання анкети щодо *труднощів, які виникають у процесі формування мовленнєвої компетентності учнів початкових класів*, учителі зазначали недостатній життєвий досвід дітей, обмежений словниковий запас; різний рівень

розвитку чуття мови, сформованості частково мовленнєвих умінь у межах одного класу; невміння розрізняти різні типи текстів тощо.

Таким чином, результати педагогічного експерименту підтверджують актуальність досліджуваної проблеми, необхідність розроблення додаткових методичних рекомендацій щодо принципів, методів і прийомів, системи вправ з формування мовленнєвої компетентності учнів початкових класів у процесі роботи над текстами різних типів.

Корзун О. В., студентка факультету психології та соціальної роботи, спеціальність 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

«КЛАСИ ПРОСТО НЕБА» АБО «ЗЕЛЕНІ» КЛАСИ

Слід зазначити, що на сьогоднішній день облаштування «Класів просто неба» або «Зелених класів» є одним із підходів до запровадження інноваційного вектору в організацію освітнього середовища, що зараз передбачається у НУШ в освітньому процесі, а саме запровадження чогось не звичайного і новітнього, що буде цікавим для даного покоління дітей. А також у зв'язку з пандемією, ці класи дають можливість дотримання протиепідемічних заходів, для проведення уроків у нестандартних умовах, важливістю перебування дітей на свіжому повітрі. Дійсно, уроки на свіжому повітрі можуть стати непоганим рішенням, що до даної епідеміологічної ситуації, хоча б і ненадовго. Бо також школа має подбати про безпеку учнів, узявши до уваги абсолютно всі нюанси.

«Класи просто неба» - це класи, які є відкритими і знаходяться просто неба, тобто на свіжому повітрі. Свою чергу це є територія для навчання і творчості, набуття навичок роботи в команді, неформального спілкування, рухливих ігор, активного відпочинку, інколи усамітнення, читання, слухання для даного покоління дітей. І в свою чергу слід сказати, що нинішні діти дуже люблять навчатись на свіжому повітрі.

Організація такого класу в підвір'ї школи буде корисною і для дітей, і для вчителів. Батьки учнів також зможуть скористатись перевагами класу просто неба, адже проведення батьківських зборів в такому класі буде приваблювати батьків частіше відвідувати школу та побачити новітні іновачії в НУШ.

Також у класі просто неба можна можна буде проводити родинні свята, виховні заходи, творчі гуртки, грати в настільні ігри, проводити прогулянки для групи продовженого дня, засідання педагогічної ради та ради школи.

Але в свою чергу, що до створення таких класів слід ретельно все обміркувати і продумати. Бо зрештою, не всім дітям та вчителям зручно довго знаходитися на вулиці. Тож навіть якщо ми просто у захваті від можливості перенести частину уроків на шкільне подвір'я, не варто поспішати. Спочатку необхідно створити детальний план, який відповідатиме всім вимогам безпеки, а також не буде заважати проведенню самого уроку, бо не всі уроки буде зручно проводити на подвір'ї і не завжди спиятимуть цьому погодні умови.

Що стосується «зеленого класу» то у школі кажуть, що «зелений клас» – це комфортна зона, де будуть проводити не тільки навчальні заняття з природознавства (Я досліджую світ), а й виховні та позашкільні заходи, щодо збереження довкілля і, що потрібно берегти і любити природу.

Ці класи свою чергу дають можливість поліпшити якість навчання та стан здоров'я дітей, підвищити мотивацію до навчання та допомагають організувати навчальний процес більш цікаво.

Тому, щоб уроки приносили дітям радість і задоволення, щоб вони з легкістю вивчали новий матеріал, щоб він сприяв розвитку творчих здібностей, школі потрібно застосовувати щось новітнє і інноваційне, а саме ці класи, бо вони сприятимуть цьому.

Корзун О. В., студентка факультету психології та соціальної роботи, спеціальність 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Слід зазначити, що на сьогоднішній день за показниками найбільш значущим періодом у формуванні основ здорового способу життя є молодший шкільний вік. В останні роки в початковій освіті відбувається процес зміни освітньої парадигми. Новою освітньою парадигмою передбачено зміну пріоритетів із формування знань, умінь і навичок на цілісний і різнобічний розвиток особистості [1].

У Новій українській школі завдання вчителя полягає не у «передачі» готових знань учням (знаннєвому підході), а у формуванні в них ключових компетентностей через діяльність (компетентнісному підході). Володіння цими компетентностями і визначає якість сучасної освіти.

Під компетентністю людини педагоги розуміють спеціально структуровану сукупність знань, умінь, навичок, ставлення, яких учні набувають у процесі навчання. Вони дозволяють дитині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати проблему незалежно від її контексту та характеру галузі діяльності. Отже, компетентність – це результативнодіяльнісна характеристика освіти. Початковий рівень компетентності є рівнем діяльності, необхідним і достатнім для мінімальної успішності в досягненні результату.

Більшість авторів, таких як (О.В. Адєєва, Т. Є. Бойченко, О.Д. Главінська, С.М. Горбунова, Г. М. Давидюк, Г.І. Жара, О.В. Жабокрицька, Н. Н. Завидівська, Г. В. Карпенко, Н. П. Кравчук, Т.В. Книш, Л. В.Лаврова, Т.Г. Шаповалова, В.І.Шахненко та ін.) серед компетентностей ключових виділяють соціальну та здоров'язбережувальну компетентність. Це зумовлено необхідністю збереження здоров'я та формування здорового способу життя у сучасних дітей. Формування соціальної компетентності молодших школярів має на меті відкрити до суспільства особистість, бажання пізнавати оточуючий світ, готовність до сприймання соціальної інформації, володіння навичками соціальної поведінки [2, с. 319].

Феномен здоров'я був і залишається предметом дослідження багатьох учених і розглядається у кількох аспектах: філософському, медико-біологічному, соціально-педагогічному [5, с. 9]. Соціальною та здоров'язбережувальною компетентністю є: інтегративна якість особистості, у т. ч. сукупність знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; мотиви, що мають еколого-зберігаючу спрямованість за ставленням до себе та навколишнього світу, спонукають до ведення здорового способу життя; потреба в освоєнні способів збереження свого здоров'я, орієнтованих на самопізнання та самореалізацію.

Соціальна компетентність молодших школярів характеризується такими показниками: приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки; проявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінці, прилаштовуватися до вимог соціальної групи, зберігаючи водночас власне обличчя; добирати корисні для свого соціального розвитку ролі, поводитися відповідально; орієнтуватися у своїх правах та обов'язках; уміти брати до уваги думку інших людей, рахуватися з їхніми бажаннями та інтересами, визнавати сильні сторони; вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися; виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати, радіти; налагоджувати з однолітками та дорослими гармонійні взаємини, домовлятися з ними; уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом, утримуватися від образливих слів та агресивних дій; оптимістично ставитися до труднощів, уміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку в стресових ситуаціях; бути здатною до самопокладання відповідальності, ініціювати допомогу та підтримку іншому; розраховувати на себе, рідних, близьких, знайомих, товаришів; гідно вигравати та програвати; узгоджувати свої бажання з можливостями та вимогами; контролювати та регулювати свою поведінку, утримуватися від негативних проявів; довіряти власному досвіду, спиратися на реалістичну самооцінку; уміти в разі потреби звернутися до людей за допомогою; володіти мовленнєвим етикетом, бути здатною ініціювати, підтримати та культурно завершити розмову; бути людиною, справедливою людиною, вміти приймати точку зору іншої людини [7, с. 27].

Соціальна та здоров'язбережувальна компетентність навчає дітей жити без конфліктів; орієнтуватися у своїх правах та обов'язках; навчають укріплювати, зберігати своє і цінувати чуже здоров'я.

Література

1. Антонова О.Є., Поліщук Н.М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 248 с.
2. Воронцова Т. В. Вчимося жити разом. Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко та ін.— К.: Алатон, 2017. — 376 с.
3. Воронцова Т. В. Вчимося жити разом. Програма з розвитку соціальних навичок учнів початкової школи у курсі «Основи здоров'я». [Електронний ресурс] / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко та ін.— К.: Алатон, 2017
4. Закон України про освіту від 05.09.2017р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Коваленко Н. Збереження здоров'я дітей / Н. Коваленко // Сучасна школа України. 2015. №11. С. 8-13.
6. Коваль Л. Здоров'язбереігаюча організація навчально-виховного процесу як пріоритет нового педагогічного мислення майбутнього вчителя початкової школи / Л. Коваль [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Shps/2007_22-23/Koval_2017.pdf
7. Качалова Т. Г. // Педагогічні умови формування соціальної компетентності у процесі навчання / 2014. Т. 246, Вип. 234. С. 26-29. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2014_246_234_6
8. Нова українська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczya.pdf>

Коробка О.Д., магістрантка факультету психології та соціальної роботи, спеціальність 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний процес навчання розвивається під гаслами постійного реформування, поліпшення умов навчання, ускладнення змісту освіти, що у свою чергу призводить до суттєвого зростання кількості інформації, яку повинен засвоїти учень за мінімальний проміжок часу.

Створення та впровадження в життя інтегрованих уроків дає змогу переосмислити пріоритети навчання, роль учня в навчальному процесі, взаємодію різних навчальних предметів.

Найбільш цілісними та всеохоплюючими є праці С.У. Гончаренка, Козловської І. М. , Іванчук М.Г. , М.С. Вашуленко , С.В. Загв'язінського , в яких розкривається не тільки сутність інтеграції як педагогічного явища, а й подаються її форми, види.

У сучасній початковій школі значна увага приділяється всебічному розвитку школярів, формуванню їхнього цілісного наукового світогляду. Предметна система навчання у початковій школі забезпечує учнів певним рівнем сучасних наукових знань, що необхідні для подальшого навчання у середній школі.

У педагогічній науці міжпредметні зв'язки розглядаються як міждисциплінарні зв'язки; як умова, що забезпечує послідовне відображення в змісті предметів об'єктивних взаємодій, які мають місце в природі; як умова виховуючого та розвиваючого навчання; як принцип навчання і т.д.

Міжпредметні зв'язки це система відношень між знаннями, уміннями та навичками, які формуються в результаті послідовного відображення в засобах, методах та змісті навчальних дисциплін тих об'єктивних зв'язків, що існують в реальному світі, тобто в широкому розумінні слова, це педагогічний еквівалент дидактичних зв'язків, які реалізуються в навчальному процесі.

Методичними принципами об'єднання (інтеграції) навчальних предметів в сучасній школі є: опора на знання з багатьох предметів; взаємозв'язок в змісті окремих дисциплін; зближення однорідних предметів; розвиток загальних рис для ряду предметів.

У концепціях створення національної школи інтеграція змісту освіти розглядається як важлива умова повноцінної реалізації усіх її функцій. На основі інтеграції усіх її навчальних курсів уже створені окремі програми.

Як стверджує О.Я.Савченко, вчителі часто не відрізняють уроків інтегрованого змісту від уроків з використанням міжпредметних зв'язків. На її погляд, це різні методичні поняття. Насамперед, міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших предметів. Ці завдання мають допоміжні значення і є окремими короткочасними елементами уроку, які сприяють глибокому сприйманню й осмисленню понять, що вивчаються.

Щодо кількості уроків інтегрованого змісту, то однозначної відповіді бути не може. Це залежить від уміння вчителя провести інтегрований урок так, щоб не було перевантаження дітей враженнями, щоб він був не мозаїкою окремих картин, а саме

слугував одній меті. Для цього треба завчасно, хоч на півріччя проаналізувати календарні планування і відібрати ті питання з програми, які близькі за змістом або метою використання. Адже до проведення інтегрованих уроків треба готуватись не лише вчителю, а й учням.

Стрижнем пошуків учителів є ідея розвитку особистості молодших школярів на основі збагачення їх сприймання і мислення яскравими інтелектуальними почуттями, створення на уроках діалогів, співробітництва різних рівнів.

Уроки інтегрованого змісту вчителі проводять здебільшого як вступні до теми або узагальнюючі. До них заздалегідь готують учнів: насичування їх сприймання відповідними враженнями, активізуючи словник, інтерес до певної теми.

Головне місце на інтегрованих уроках передові вчителі відводять елементам творчого пошуку.

Інтегрований урок допомагає різнобічно і системно сформувати необхідні уявлення і поняття. Різні види діяльності, які присутні на уроці, роблять його цікавим, запобігають стомлюванню дітей, посилюють інтерес до навчання та школи в цілому.

Серед проблем використання інтегрованого навчання названо такі недоліки: методичне забезпечення інтегрованого навчання, відсутність вільного часу для належної підготовки до інтегрованих занять, недостатнє стимулювання з боку керівництва.

Отже, саме тому згідно з концепцією «Нова українська школа» вчителі початкової освіти активно впроваджують у систему навчання інтегровані уроки які сприяють підвищенню активності та позитивної мотивації до навчання у молодших школярів.

Література

1. Большакова І. Комплексне навчання у 20-х рр. ХХ ст. як джерело розвитку міжпредметної інтеграції змісту навчання другої половини ХХ ст. Збірник наукових праць. Вип. 18 (1–2015). С. 36–41.2.
2. Грущинська І. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для класу закладів загальної середньої освіти : у 2-х ч. Київ, 2018.3. Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. No 87. URL: <http://www.mon.gov.ua>.
3. Дьоміна І. Інтегроване навчання як освітній пазл. Режим доступу: <https://nus.org.ua/view/integrované-navchannya-yak-osvitnij-pazl/>
4. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya>.
5. Коханко О. Історичні аспекти розвитку інтегрованого підходу в освіті. Науковий часопис Національного педа-гогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17 «Теорія і практика навчання та виховання». Вип. 30. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 97–103.
6. Чекіна О.Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. Х.: Основа,2011. 256 с.

Коростишивець О.О., магістрантка спеціальності 013 Початкова освіта факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ КОЛА ЧИТАННЯ ТА СИСТЕМА «ТРЬОХ КІЛ ЧИТАННЯ»

Майстерний вчитель початкових класів повинен уміти доцільно формувати коло дитячого читання, оскільки від цього уміння залежить розвиток талановитого читача у кожному учневі.

У сучасній методиці феномен «коло дитячого читання» є досить популярним. Більшість науковців тлумачать це поняття як розмаїття творів різних жанрів, які читають (слухають читання) і сприймають діти [3, с. 5].

Науковці зазначають, що проблема формування кола дитячого читання існує давно, оскільки ще в період античності люди переймалися про книги, які можуть читати діти, при цьому пріоритетним визначали їхній зміст. Уже в той час формувалося уявлення про те, що у різних поколінь різне коло читання. Домінування етичної парадигми у творах для дітей відтоді стало головним у формуванні загальнолюдських якостей в дитині. Особливу увагу надавали історичному читанню, вважаючи що саме цей аспект формуватиме громадянськість підростаючого покоління. Точилися суперечки про вимоги до дитячого твору та критерії його оцінки [2, с. 7].

Уперше у науковій літературі проблему кола дитячого читання порушили І.Посошков, Н.Новиков. Глибше це питання розробляли в XIX ст. В.Белінський, Л.Толстой, К.Ушинський та ін. Проте донині ця проблема залишається не вирішеною у методиці викладання літератури через свою багатогранність [2, с. 7].

Важливою постаттю у формуванні кола дитячого читання є вчитель. До нього висувають значні вимоги: одночасно глибоку обізнаність у галузі фольклору, української та зарубіжної дитячої літератури і дитячого читання та психолого-педагогічну компетентність, оскільки під час процесу формування кола дитячого читання повинні враховуватись вікові особливості сприйняття учнем художнього твору. Окрім того вчитель повинен знати тенденції розвитку дитячої літератури, дитячого книговидавництва, критично оцінювати нові книжкові надходження [1, с. 31].

Поняття «три кола читання» (читання - вивчення, читання та обговорення, самостійне читання) уводить російський вчений Т.Бучугіна. Структуру системи можна визначити так: «перше коло» - твори для читання і вивчення. «Друге коло» - твори для читання та обговорення, «третє» - для самостійного (позакласного) читання. Пропонована система читання має ряд переваг. По-перше, вона дозволяє враховувати міру і ступінь глибини осягнення текстів, які раніше вивчалися зазвичай з рівною мірою деталізації, тепер же детально, глибоко вивчаються твори лише «першого кола читання». Твори, що входять до «другого кола читання» (читання і обговорення), доповнюють і поглиблюють уявлення про письменника, якого вивчають, про теми, проблеми і жанри художньої літератури, які освоюються без детального поглиблення в текст. «Третє коло» - самостійне читання - допускає повну свободу вибору творів і не передбачає регламентованої кількості годин [2, с. 9].

По-друге, система «трьох кіл читання» передбачає різноступінь самостійності учнів. Твори «першого кола» вивчаються текстуально під керівництвом вчителя, «друге коло читання» дає велику свободу у виборі способу спілкування з літературним твором,

теми для розмови можуть бути запропоновані самими учнями. При підготовці до уроків позакласного читання («третього кола») школярі проявляють найбільшу самостійність. Учні мають можливість без допомоги вчителя оцінити твір, звернути увагу на його своєрідність[2, с. 9].

По-третє, система «трьох кіл читання» відіграє важливу роль у формуванні теоретико-літературознавчих понять. Під час «першого кола читання» вводяться літературознавчі поняття, детально аналізується текст, учитель намагається поєднати теоретичний матеріал з практичним. «Друге коло читання» закріплює, поглиблює навички аналізу, так як передбачає більшу самостійність учнів. Робота ж над текстами «третього кола читання» показує рівень засвоєння теоретико-літературознавчих понять. Позакласне читання дозволяє побачити вчителю результати роботи попередніх етапів, зробити висновки. Таким чином ми помічаємо взаємозв'язок «трьох кіл читання». Розуміємо важливість грамотного підбору текстів

Отже, у сучасній методиці навчання літературного читання феномен «коло дитячого читання» більшість науковців тлумачать як розмаїття творів різних жанрів, які читають (слухають читання) і сприймають діти. Вчитель відіграє важливу роль при формуванні кола дитячого читання, він має володіти практикою оцінки художніх творів, принципами і критеріями їх відбору. Враховувати психологію та вікові особливості молодших школярів. Поняття «три кола читання» (читання - вивчення, читання та обговорення, самостійне читання), за Т.Бучугіною, дозволяє при вивченні аналізованої теми неодноразово закріплювати отримані теоретико-літературні знання і плідно їх використовувати в своїй читацькій практиці. Система «трьох кіл читання» передбачає різну ступінь самостійності учнів, оскільки твори «першого кола» вивчаються під керівництвом вчителя, «друге коло читання» дає велику свободу у виборі теми обговорення літературного твору; під час читання «третього кола» школярі мають можливість самостійно оцінити твір, визначити його своєрідність.

Список використаних джерел:

1. Базиль Л. О. Літературознавча компетентність учителя української мови і літератури у контексті наукових підходів. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua> › Vazil_(дата звернення 12.04.2021).
2. Бучугина Т. Г. Формирование теоретико-литературных понятий в системе «трех кругов чтения» . URL: <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-teoretiko-literaturnykh-ponyatii-v-sisteme-trekh-krugov-chteniya-narodnaya-i-l-i> (дата звернення 15.09.2021).
3. Волошина Г. П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі. Посібник для студентів та учителів початкових класів. URL:https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/325/1/Osoblyvosti_urokiv_chytannia.pdf (дата звернення 17.09.2021)
4. 4. Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я., Шияна Р. Б.). URL: <https://mon.gov.ua> › osvita(дата звернення 1.02.2021).

Костюк Л.М., здобувач освітнього ступеня «магістр» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Науковий керівник: **Барнич О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

Новий Державний стандарт початкової освіти висуває перед навчальними закладами та працівниками сфери освіти – педагогами, певні вимоги та завдання, сутність яких пов'язана з необхідністю впровадження діяльнісного підходу. Один з принципів діяльнісного підходу трактується як: «головним завданням учителя є організація самостійної творчої діяльності учнів» [3]. Нова українська школа має враховувати принципи діяльнісного підходу, зокрема має плекати творчу особистість, готову до самоосвіти й саморозвитку, здатної опрацьовувати та використовувати різноманітну інформацію, вміти діяти творчо під час вирішення не тільки навчальних, а й життєвих ситуацій.

Проблема розвитку творчої активності особистості не є новою, викликаною реформуванням у сфері освітньої галузі. Дослідженням поняття творчої активності особистості займалися філософи, педагоги, психологи. Вагомий внесок у вивчення цієї теми мають праці сучасних вітчизняних філософів В.Андрущенко, В. Буряка, І.Кучерявого. Названу проблему висвітлено у працях психологів: Л.Бецмана, Л.Виготського, Д.Ельконіна, В.Зінченка, Г.Костюка, О.Леонтєєва; педагогів: Ф.Байкова, І.Волкова, В.Сухомлинського, у тому числі педагогів-сучасників: Ш.Амонашвілі, І.Волощук, О. Захаренка, О.Савченко. У працях вчених творча активність визначається як найвищий рівень творчої або ж пізнавальної діяльності. Поняття «творча активність» як окремий термін у словнику відсутнє. Науковці трактують творчу активність як пошукову та перетворювальну спонтанну діяльність особистості, яка не стимулюється ззовні, а викликається внутрішнім саморухом особистості [5].

О. Кононко та Т. Ільїна визначають «активність» як характеристику процесу діяльності, Г. Костюк, Т. Мальковська, – як якість та міру діяльності, Л. Божович – як компонент темпераменту, В. Кузін, Л. Новікова – як якість особистості. Л.Б.Єрмолаєва-Томіліна підкреслює, що творчі здібності з народження закладені в кожному дитині. Однак, науковець вказує на важливу роль суспільства у формуванні творчої індивідуальності й зауважує, що його вимоги можуть як стимулювати, так і пригнічувати творчі здібності людей у навчанні.

Дослідження науковців свідчать, що в залежності від рівня активності людини в спілкуванні, пізнанні, праці формується особистість. Враховуючи ці види діяльності, однією з можливих варіацій їх об'єднання та ефективного використання з метою розвитку творчої активності молодших школярів є їх застосування на уроках читання. Змістовне наповнення уроку має потенціал для розвитку мовленнєво-творчої діяльності та словесної творчості.

Мовленнєво-творча діяльність – вид творчої діяльності, у якій за допомогою складання різних типів зв'язних висловлювань учень транслює почуття, уявлення, враження, навіяні художніми творами, сприйманням довкілля. Як складова частина

різних видів діяльності (театралізація, гра, малювання, спілкування) вона не завжди має кінцевий продукт у вигляді твору, який би відповідав літературним та мовним нормам.

У процесі розвитку творчої активності молодших школярів навчання стає більш органічним, пов'язаним із життям та інтересами дитини, викликає в учнів стійке позитивне ставлення до подальшої життєдіяльності, відбувається підготовка до створення нового, пошуку незвичних рішень та адаптація до змін. З огляду на це необхідно удосконалити, модернізувати традиційний підхід до навчального процесу, зробити його відповідним сучасним вимогам.

Отже, уроки читання в НУШ є тим освітнім простором, який дозволяє акумулювати провідні ідеї науковців та учителів-практиків для розвитку творчої активності особистості учня молодшого шкільного віку. Головне – якісно організувати процес творчої самореалізації, долаючи інертність, скутість та мотивуючи здобувачів освіти до активних дій.

Література

1. Барнич О.В. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів у художній спадщині українських педагогів (др. пол. XIX - XX ст.) автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2011. 19 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.09.2021).
3. Діяльнісний підхід в освіті. URL: <http://plotnikovans.blogspot.com/2018/06/blog-post.html> (дата звернення: 18.09.2021).
4. Особливості розвитку молодших школярів. URL: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00942420_0.html (дата звернення: 19.09.2021).
5. Розвиток творчої активності молодших школярів шляхом упровадження сучасних педагогічних технологій в освітній процес. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-tvorcoi-aktivnosti-molodsih-skolariv-slahom-uprovadzenna-sucasnih-pedagogicnih-tehnologij-v-osvitnij-proces-3037.html> (дата звернення: 19.09.2021).
6. Розвиток творчої активності учнів початкових класів. URL: <http://studcon.org/rozvytok-tvorchoyi-aktyvnosti-uchniv-pochatkovyh-klasiv> (дата звернення: 19.09.2021).

Котельницька І. Ю., магістрантка факультету психології та соціальної роботи, спеціальність «Початкова освіта» Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогоднішній день сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства.

Актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

На сьогоднішній день сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої — підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

Ключові компетенції формуються в процесі реалізації цілісного змісту освіти загальноосвітньої школи, а предметні — передбачені змістом конкретного предмета і набуваються впродовж конкретного року або ступеня навчання. Формування ключових компетенцій реалізується в освітніх галузях і навчальних предметах. При цьому кожний предмет забезпечує реалізацію тих складових змісту ключових компетенцій, для формування яких має необхідні умови.

Реалізація компетентнісного підходу та освітніх процесів в школах передбачає дотримання низки дидактичних умов. Перша з них полягає в чіткому усвідомленні учасниками навчального процесу дидактичної специфіки, закладеної в поняття «компетентність» як педагогічної категорії, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти.

Наступна умова реалізації компетентнісного підходу в навчанні – це чітке визначення вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетенцій учнів та до основних етапів їх формування.

Третьою, взаємопов'язаною з попередніми дидактичною умовою є послідовність реалізації компетентнісного підходу на різних етапах та рівнях формування змісту шкільної освіти.

Керуючись тим, що соціалізація особистості відбувається в сферах діяльності, спілкування та самосвідомості, доцільно говорити про такі компоненти змісту шкільної освіти, як: інформаційно-діяльнісний, комунікативний і рефлексивний.

Теоретичне уявлення про навчальний предмет полягає в тому, що він визначається як цілісність, яка охоплює: а) частину змісту, що підлягає вивченню, з переліком компетенцій як сукупності знань і способів діяльності, необхідних для вивчення певного кола предметів і процесів довкілля; б) засоби для вивчення цього змісту учнями, для їх розвитку і виховання; в) вимоги до рівня засвоєння навчального предмета з переліком провідних компетентностей учня, які передбачають його особистий досвід діяльності відносно предмета або процесу навколишньої дійсності [19].

Навчальна програма – це освітній нормативний документ, побудований на основі

системно-організаційної єдності цілей, цінностей, змісту освіти та вимог до рівня його засвоєння, а також умов організації навчального процесу.

Підручник – це книга або інший носій інформації, який є засобом для засвоєння змісту освіти й містить систематизований навчальний матеріал, передбачений навчальною програмою з певного предмета. Підручник є комплексною інформаційною моделлю, яка в своїй структурі містить три основні блоки: 1) вимоги до результатів роботи учня з підручником (до кожної теми чи розділу); 2) текстовий блок, який розподіляється на основний, додатковий та пояснювальний; 3) блок діяльнісного спрямування (питання і завдання на репродуктивну, творчу, емоційно ціннісну, рефлексивну, контрольну-оцінну діяльність).

Всі знання подаються відповідно до сучасного рівня розвитку науки, техніки та культури в обсягах, які чітко враховують вікові можливості школярів.

Література

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади / Т. М. Байбара / *Початкова школа*. 2010. № 8. С. 7-10.
2. Вашуленко М.С. Державний освітній стандарт з української мови (початкова ланка) / *Початкова школа*. 2017. №2.
3. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.

Коткова К.Г., магістрантка спеціальності 013 Початкова освіта факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогоднішнім учням потрібні навички: думати, розуміти сутність речей. Саме цьому і сприяє проблемне навчання. Використання проблемного навчання – це шлях до самостійності учнів.

Використовуючи проблемне навчання на уроках «Я у світі» воно допомагає:

- зацікавити дітей;
- формуванню активну життєву позицію;
- розвивати творчі здібності, уяву;
- удосконалювати мовлення і розумові навички;
- навчити дітей доводити свою думку та не боятися труднощів;
- формуванню уважності та допитливості, ініціативності;
- формуванню критичного мислення;
- розвивають уміння міркувати, аналізувати, шукати власні відповіді, робити висновки.

Проблемне навчання передбачає систематичну пошукову діяльність учнів та засвоєння ними елементів науки. Організація навчальних занять передбачає створення під керівництвом вчителя проблемних ситуацій та активну самостійну діяльність учнів по їх розв'язуванню, при цьому йде розвиток мислення.

Запитання стає проблемним тільки при таких умовах:

- воно повинно мати логічний зв'язок як з попередньо засвоєними поняттями так і з тими, які підлягають засвоєнню в певній проблемній ситуації;
- містить в собі пізнавальну трудність і видимі кордони відомого і невідомого;
- викликає відчуття здивування при співставленні з раніше відомим, незадоволення тим запасом знань, умінь і навичок, які є. Ця сторона запитання дуже важлива, тому що зв'язує пізнавальні затруднення з зацікавленістю і емоційним сприйняттям.

Проблемне навчання – один із засобів розумових сил учнів, їх самостійності та активності, творчого мислення. Воно забезпечує міцне засвоєння знань, робить навчальну діяльність захоплюючою, оскільки вчить долати труднощі самостійно. Проблема ситуація виникає в тому випадку, коли учень зіткнувся з чимось невідомим, незрозумілим. Вона має три складові частини: потребу в нових знаннях; невідомі знання, які потрібно засвоїти; засвоєння в попередньому навчанні знань та умінь. [2, с.28]

Щодо способів розв'язання виділяють такі проблеми: фронтальна – проблема, яку ставлять перед усім класом і вирішують зусиллями всіх учнів; групова – вирішується окремою групою учнів. Групи можуть розв'язувати одну загальну або кожна свою окрему проблему; індивідуальна – проблема, яку ставить сам учень або вчитель, але, як правило, вирішує учень самостійно. Важливими компонентами проблемного навчання є проблемна ситуація, завдання, запитання, тобто ситуація (завдання, запитання), для оволодіння якою учень або колектив мають знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій [2, с. 30].

Нестандартні ситуації – один із дійових засобів через певну проблемність вийти на справжній інтерес до вивчення предмету «Я у світі». При цьому вчитель може йти двома шляхами: перший – це організація нестандартних форм уроку (уроки-дослідження, уроки-вистави, уроки в формі дидактичної гри), а другий – створення нестандартності через використання самого навчального матеріалу. Вчитель, що організовує свідомо нестандартну ситуацію на уроці, є господарем становища, а тому може успішно розв'язувати будь-які завдання. Щоб зацікавити, треба здивувати, адже мислення дитини, як зазначав В. О. Сухомлинський, починається із здивування, звідси й вимога створення «емоційної комфортності». Оці маленькі дива і можуть творитися на уроках «Я у світі»; завдяки їм ми формуємо у дитячій свідомості потребу знати більше, потребу праці, пошуку, формуємо адекватну самооцінку мовленнєвої вади, корегуємо її.

Отже, вчитель, який активно застосовує технологію проблемного навчання, цілеспрямовано розвиває проблемну активність учнів. А це, як відомо, одна із центральних проблем педагогіки. І не випадково, оскільки сам процес людського пізнання носить активний, творчий характер, а здібності людські, в тому числі і пізнавальні, розвиваються лише в активній самостійній діяльності. Тож, потрібно створювати необхідні умови для того, щоб учні постійно відчували, що вони вчаться, а не лише, що їх навчають.

Застосування проблемного навчання на уроках «Я у світі» слугує своєрідним «квитком» у середні та старші класи. Адже воно допомагає виховувати в учнів самостійність у прийнятті рішень, колективно вирішення питань, активізувати розумову діяльність учнів.

Література

1. Топузов О. Проблема ситуація в теорії проблемного навчання. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 12-16.
2. Топузов О. Реалізація проблемного підходу на уроках *Рідна школа*. 2005. № 12. С. 28-30.

Кулик І.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Сучасні освітні документи наголошують на необхідності формування у здобувачів освіти ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації. Метою освітнього процесу проголошується розвиток особистості, яка здатна ефективно діяти в повсякденному житті, адекватно вирішувати різноманітні проблеми. Одним із інструментів вирішення цього завдання, на нашу думку, є використання діяльнісного підходу до організації освітнього процесу. У зв'язку з цим постає необхідність розглянути засоби реалізації діяльнісного підходу в сучасному закладі освіти, адже саме діяльність є основою, засобом і вирішальним фактором розвитку особистості.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми діяльнісного підходу здійснювалось у педагогічному аспекті (І. Бех, Н. Гузій, І. Зимня, В. Лозова, В. Паламарчук, Г. Селевко, І. Якиманська), психологічному (Л. Виготський, Д. Гальперін, В. Давидов, Г. Костюк, А. Леонт'єв, С. Рубінштейн). Теоретичні засади інтерактивного навчання обґрунтували І. Дичківська, О. Комар, В. Лашук, О. Пометун, В. Мельник, В. Шарко та ін.

Проблемам розвитку особистості в освітньому процесі було присвячено чимало досліджень провідних вчених, серед яких Л. Виготський, Л. Занков, І. Лернер, А. Маслоу, Р. Роджерс та ін. Проте, проблема упровадження діяльнісного підходу в освітній процес початкової школи мало вивчена в науковій літературі, що посилює актуальність досліджуваної проблеми.

Ми поділяємо думку С. Гончаренко про те, що «діяльність – це спосіб буття людини у світі, її здатність вносити в дійсність зміни. Основні компоненти діяльності : суб'єкт з його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямована діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності. Загальним засобом діяльності є сукупність знарядь праці, створених людьми, – техніка і технологія. Універсальним предметом діяльності є природа та суспільство, а її загальним наслідком – олюднена природа» [2, с. 98]. Важливим для нашого дослідження є визначення діяльності, що надав В. Крутецький: «Діяльність – це активність людини, спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей, зв'язаних із задоволенням її потреб і інтересів, на виконання вимог до нього з боку суспільства і держави» [3, с. 69].

Таким чином, оптимальним виховання є лише тоді, коли дитина включається в різноманітні види діяльності, а педагог ефективно стимулює навчальну активність здобувача освіти та систематично формує необхідні знання, навички, уміння. Тому мета освітнього процесу – створити комфортне освітнє середовище для активної пізнавальної діяльності, а знання повинні стати засобом навчання діям. Тобто, педагоги повинні навчити учнів вчитися.

Аналіз й узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури дає підстави зробити висновок, що одним із прикладів конкретної реалізації діяльнісного підходу до навчання молодших школярів є використання інтерактивних технологій навчання, що спрямовує освітній процес на розвиток компетентностей, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до командної роботи. На нашу думку, організація інтерактивних вправ сприяє активній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів. Наприклад, методично правильно організовані інтерактивні вправи «Мікрофон», «Акваріум», «Рольова гра», «Мозковий

штурм», «Пошук інформації» сприяють формуванню вміння критично мислити, співпрацювати у команді, робити внесок у загальне вирішення завдання. Учні самостійно вирішують конкретні навчальні завдання, знаходять правильні рішення та практично застосовують набуті знання.

На нашу думку, при побудові освітнього процесу на основі діяльнісного підходу слід дотримуватися відповідних педагогічних умов: необхідно планувати й організовувати освітній процес через систему дій (учні повинні виконувати певні дії, для того, щоб набувати знання й формувати уміння); систематично надавати алгоритми засвоєння способів дій, що дозволить свідомо застосовувати набуті знання на практиці (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, виділення головної думки тощо); заохочувати здобувачів освіти до самостійного навчання; сприяти вихованню у дітей відповідних якостей і властивостей особистості.

Таким чином, упровадження діяльнісного підходу в освітній процес початкової школи забезпечує комфортні умови для розвитку дитини, сприяє реалізації потенціалу учня, мотивує здобувачів освіти до навчальної діяльності.

Література

1. Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту» URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Крутецкий В. А. Психология: учебник для пед. училищ. Москва: Просвещение, 1980. 352с.

Ліпчевська І.Л., аспірантка, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України

ВПРОВАДЖЕННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ «ПОРТРЕТ» У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНУ ГАЛУЗЬ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Відповідно до сучасних поглядів, «літературний портрет» — жанр літературно-критичного, науково-популярного нарису про життя та творчість письменника, близький до наукової біографії, стисліший за викладом, розрахований на масового читача [2]. Також «портрет» – опис зовнішності персонажа в літературному творі; загальна характеристика, сукупність характерних рис кого-небудь [4]. Розглядаючи ж «портрет» як візуальну структуру, його доцільно визначити як простий наочний впізнаваний образ будь-якого поняття (істоти, предмета, явища тощо), у якому відображені його стрижневі характеристики (з точки зору контексту розгляду цього поняття). Тобто, у порівнянні з наведеними вище визначеннями літературного портрету, розширюються його об'єктне поле та відбувається перетворення форми представлення образу з вербальної на візуальну. Фактично, візуальна структура «Портрет» - це модель будь-якого поняття, рівень складності та функціональність якої є гнучкими.

У початковій школі дослідження, вивчення понять є невід'ємною складовою усіх предметних компетентностей, тому побудову візуальної структури «Портрет» доцільно розглядати як наскрізне вміння Нової української школи. Зупинимось на можливостях застосування цієї візуальної структури у мовно-літературній освітній галузі.

На уроках навчання грамоти, української мови та читання візуальну структуру «Портрет» доцільно застосовувати у вирішенні наступних завдань:

1) *Формування умінь опрацьовувати тексти різних видів* (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти). А саме, учні можуть:

- створювати портрети істот та предметів, про які йде мова у текстах. Це підвищує рівень усвідомлення змісту тексту та у подальшому (при вивченні української та зарубіжної літератур або відповідного інтегрованого курсу у середній/старшій школі) буде вагомим підґрунтям для створення характеристик літературних героїв;
- використовувати послідовність піктограм для створення плану тексту або його переказу;
- створювати візуальну опору для запам'ятовування віршів ("записувати" вірші піктограмами).

2) *Дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови.* А саме, при опануванні основ звуко-буквеного аналізу, вивченні частин мови тощо. Наприклад, у першому класі учні можуть працювати з «портретами» букв:

- досліджувати «портрети» букв створених вчителем, кожен з яких має включати пов'язані з відповідною буквою звуки української мови; зображення друкованої та прописної букв; відеозразок написання прописних букв; перелік слів які починаються з цієї букви (аудіозапис) з відповідним відеорядом;
- будувати власні портрети букв, попередньо визначивши, які суттєві характеристики необхідно відобразити на портреті.

3) *Розвиток мислення, мовлення, уяви, пізнавальних і літературно-творчих здібностей школярів* - адже представлення словесних повідомлень образами є невід'ємною частиною мислення людини, а для побудови візуальної структури «Портрет» необхідним є усвідомлене виділення сутнісних характеристик поняття та створення відповідного простого (схематичного) зображення.

Зупинимось на останньому питанні детальніше. В загальному випадку при візуалізації інформації, поданої вербально, відбувається наступне її перетворення:

Рис. 1: Візуалізація вербальної інформації. Структура «портрет»

Отже, створення «портретів»:

- сприяє розвитку словесно-логічного та образного мислення, зокрема безпосередньо логічного, системного, критичного (на етапі визначення суті поняття, до якого створюється візуалізація) та візуального (на етапі побудови відповідного візуального образу у свідомості учня) мислення;
- сприяє розвитку пізнавальних здібностей та уваги учнів (на етапі сприйняття та усвідомлення вербальної інформації);
- сприяє розвитку креативності учнів (на етапі створення портрету за відповідним особистим ментальним візуальним образом та його представлення класу);

Також візуальна структура «портрет» сприяє розвитку мовлення та літературно-творчих здібностей учнів: вона може бути використана як основа у побудові усної відповіді учня, що дозволяє сконцентрувати увагу лише на формулюванні власних думок та суджень у вербальній формі, завдяки усуненню необхідності водночас пригадувати інформацію та структурувати відповідь.

Створення «портретів» на уроках мовно-літературної галузі у початковій школі є необхідною складовою формування предметних компетентностей, сприяє інтеграції освітніх галузей та реалізації діяльнісного підходу у навчанні. Завдання зі створення візуалізацій-портретів урізноманітнюють уроки та потребують мінімум часу.

Література:

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 Офіційний вісник України. 2018. № 19, С. 637
2. Ковалів Ю.І. Літературознавча енциклопедія. Київ: Академія, 2007. 608 с.
3. Симоненко С. М. Психологія візуального мислення: дис. ... д-ра псих. наук : 19.00.01. Одеса, 2005. 462 с.
4. Словник української мови. 7 т. / О. Є. Марцинківська, Л. О. Родніна, В. М. Русанівський, Н. І. Швидка та ін. Київ : Наукова думка, 1976. С. 290
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273

Люк О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД

У Державному стандарті початкової освіти однією із ключових компетентностей, що мають бути сформовані в молодших школярів, є компетентність «підприємливість та фінансова грамотність». Вона передбачає «ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективною співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень» [2].

У контексті формування компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» перед учителем початкової школи стоїть завдання активізації процесу розвитку й становлення самостійної, активної, цілеспрямованої, відповідальної особистості молодшого школяра. Означене уможлиблюється через упровадження в освітній процес діяльнісного підходу.

Загальновідомо, що розвитком дітей керують дорослі через організацію їхньої діяльності у певних напрямках, надання їй потрібного змісту та створення відповідних умов. Самостійна, правильно організована діяльність збагачує психічне життя дитини, сприяє виникненню нових понять, потреб, інтересів, емоцій, знань, які, у свою чергу, ведуть до нових видів діяльності [3, с. 131]. Кожна дія відповідає загальному життєвому ставленню, яке визначається потребами, цінностями, звичками, минулим досвідом. Відтак формується сильна, наполеглива, ініціативна особистість, спрямована на творчий пошук. Тому діяльність дітей має бути організована таким чином, щоб її виконання сприяло розкриттю різних сторін та відношень явищ навколишньої дійсності, соціальних відносин, становленню та розумінню власних життєвих смислів.

Формування компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» буде ефективним за умови здійснення індивідуальної суб'єктної діяльності всіх учасників освітнього процесу. В основі створення таких умов закладена «...цінність свободи

самовизначення людини, формування її суб'єктності, здатності до створення власного простору можливостей (а не просто до вибору із суми зовнішньо окреслених можливостей) і морального становлення» [1, с. 25]. Отже, діяльнісний підхід забезпечує реалізацію формули: *компетенція – діяльність – компетентність*. Компетенція як об'єктивна характеристика реальності має пройти через діяльність, щоб стати компетентністю, характеристикою особистості. Ця формула допомагає зрозуміти, що таке компетентність – це знання в дії.

Означений підхід переводить школяра в позицію суб'єкта пізнання, спілкування, праці, що передбачає виникнення мотивації, вироблення умінь обирати мету, планувати, організовувати, виконувати, контролювати діяльність та оцінювати її результати [4, с. 32].

Стосовно формування компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» це положення означає наступне:

- учні вивчають проблеми, які для них мають практичне значення (зокрема, як формувати бюджет, як користуватися банківською картою тощо). Тому у них виникає внутрішня мотивація;

- школярі ставлять мету своєї діяльності та співвідносять отримані результати з цими цілями (що вони і здійснюватимуть у дорослому житті під час самостійного вирішення фінансових питань);

- в ході діяльності учні освоюють конкретні вміння (як діяти в тій чи іншій фінансовій ситуації);

- в ході діяльності вихідним об'єктом є знання і вміння самого учня, а кінцевим продуктом будуть освоєні способи діяльності в різних фінансових ситуаціях.

Отже, *діяльнісний підхід* передбачає формування у школяра позиції суб'єкта діяльності, здатного самостійно намічати цілі, вибирати шляхи, способи та засоби їх реалізації, організовувати, регулювати і контролювати їх виконання в різних життєвих ситуаціях фінансового характеру; позиціонує організацію *продуктивних* видів діяльності, у яких знаходять прояв внутрішня активність дитини, її нахили, потреби, інтереси, формуються різноманітні стимули до саморозвитку, якості комунікабельності, самокритичності, працьовитості, – та, на цій основі, почуття успішності й упевненості у своїх силах.

Література

1. Біла книга національної освіти України / за ред. В. Г. Кременя ; Акад. пед. наук України. Київ, 2009. 185 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 року № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 року № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення 12.10.2019 р.).
3. Костюк Г. С. Избранные психологические труды. Москва: Педагогика, 1988. 304 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібник. 3-е вид., доп. Київ: [б. в.], 2001. 608 с.

Лупаренко С.Є., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

РОЗВИТОК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Характерною особливістю розвитку початкової освіти на західноукраїнських землях на початку ХХ ст. було перебування цього регіону під владою інших держав. Зокрема, територія Галичини, Буковини до закінчення Першої світової війни перебувала у складі Австро-Угорської імперії. У 1914-1918 рр. цей край став ареною воєнних дій між австро-німецькими та російськими військами. Водночас створена в серпні 1914 р. Головна Українська Рада, згодом реорганізована в Загальну Українську Раду, задекларувала автономію українського народу в Австро-Угорщині. Після розпаду останньої на землях Галичини та Буковини в 1918 р. була створена Західноукраїнська Народна Республіка, яка в січні 1919 р. проголосила об'єднання з Українською Народною Республікою. Щодо території Закарпаття, то протягом цього періоду воно також було під владою Австро-Угорщини.

З огляду на це метою початкової освіти було формування національної свідомості дітей, створення умов для їх нормального життя, підготовка до творчої участі в розбудові рідної духової й матеріальної культури, а завдяки цьому – до участі у вселюдській культурі. Ця мета знайшла втілення у низці завдань, зокрема: [2; 4]: інтелектуальний розвиток дітей; формування духовної культури, стійких моральних принципів; фізичний розвиток дітей і формування здорового способу життя; національне виховання засобами рідної мови, народної творчості та обрядовості; забезпечення дітей розумними розвагами, створення умов для їхнього відпочинку.

Реалізація поставлених завдань здійснювалась у таких напрямках: розширення мережі дитячих закладів освіти; посилення національної спрямованості освітнього процесу.

Загалом, початок ХХ ст. відзначився важкими умовами існування українських шкіл, адже державна система шкільництва не забезпечувала освітні потреби всіх етнічних груп. У цей час на західноукраїнських землях діяло всього кілька українських гімназій у Львові (з 1873 р.), Перемишлі (з 1887 р.), Тернополі (з 1898 р.), Коломиї (з 1892 р.), Станіславові (з 1905 р.), а в Бережанах та Стрию при польських державних гімназіях діяли українські паралельні класи (з 1907 р.). Галичину називали краєм одно- і двокласних шкіл, у міських початкових школах не практикувалася українська мова.

Із прийняттям у 1907 р. закону А. Аппоні становище невеликої кількості українських шкіл навіть погіршилося: їх було реорганізовано в так звані «мішані мадярсько-рутенські», які під час Першої світової війни також перестали працювати. Освітній процес цілком спрямовувався на засвоєння учнями мови і культурних надбань інших народів.

Оскільки освітні потреби різних етнічних груп держава повною мірою не задовольняла, національні громадські організації («Наукове Товариство ім. Т. Шевченка», Українське педагогічне товариство, «Просвіта», Крайовий Шкільний Союз, «Товариство галицьких греко-католицьких священиків», чернечі згромадження Василіан й сестер

Службниць тощо) мусили взятися до закладання приватних шкіл [6, с. 61]. Так, з ініціативи «Товариства галицьких греко-католицьких священників» протягом 1900-1918 рр. по всій Галичині відкрилося майже 400 шкіл різних видів з українською мовою викладання. Загалом, кількість народних шкіл зросла до 2496, тобто майже кожне село мало свою школу [1; 5]. Окрім того, існували церковні школи співу, які надавали початкову освіту, гуртки громадських організацій, що також навчали дітей.

Отже, аналіз документів і наукової літератури [1; 3; 7] свідчить про те, що, незважаючи на тиск австро-угорського уряду, протягом 1900-1918 рр. кількість початкових шкіл поступово збільшувалася («...збільшується число класів і район людності, що посилає дітей своїх до української школи» [7, с. 81]).

Наприкінці 1918 р. – на початку 1919 рр. на території західноукраїнських земель діяв уряд Західноукраїнської Народної Республіки, до успіхів якого в галузі освіти можна віднести такі: збільшення кількості українських шкіл, надання колишнім приватним українським гімназіям статусу державних шкіл, створення української гімназії на волинських теренах (м. Крем'янець), участь галицьких гімназійних професорів у розробці «Проекту єдиної школи на Україні» тощо. Однак, з поразкою молодої Української республіки національна освіта знову опинилася під владою чужоземних держав.

Загалом, характерними рисами системи освіти на західноукраїнських землях були такі [5]: різнотипність шкіл; практичне спрямування шкільного навчання; мінімальне дозування навчального матеріалу; низький рівень підготовки дітей; відсутність органічного зв'язку між початковою школою та іншими структурними ланками системи шкільництва (право продовжити навчання надавала чотирикласна школа, одно-, дво-, трикласні заклади були «тупиковими»).

Література

1. Геник Л. Релігійно-моральне виховання в українських навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX – початку XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2003. 22 с.
2. Дмитришина Н. Національне виховання в освітньо-виховних закладах українського чернецтва Галичини (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Рівне, 2011. 20 с.
3. Переписка с школьным советом, городской кассой о реорганизации школ, расходах по их содержанию и другим вопросам // Державний архів Львівської області. Фонд 10. Оп. 1. Спр. 51. Арк. 44-45.
4. Статут Українського крайового товариства охорони дітей і опіки над молоддю у Львові // Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Фонд 321. Оп. 1. Спр. 1. 16 арк.
5. Стинська В. Система шкільництва в Галичині (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01. Івано-Франківськ, 2004. 20 с.
6. Шкільна хроніка. *Світло*. 1914. Кн. 5. С. 55-63.
7. Шкільна хроніка. *Світло*. 1914. Кн. 9. С. 76-81.

Мажуга А. В., студентка факультету мистецтв спеціальності “Середня освіта (Образотворче мистецтво)” Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Твердохліб Т. С., доктор педагогічних наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОМІКС ЯК ЗАСІБ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

На сьогодні вплив інформаційного суспільства на собі відчула кожна людина. Широка інформатизація суспільства відбувається першочергово шляхом використання мережі Інтернет, а також телебачення, радіо, традиційних та електронних ЗМІ тощо. Медіа не тільки постачає інформацію населенню нашої країни, незалежно від віку, а й впливає на сам процес мислення, навіть інколи й формує цей процес. Ґрунтуючись на результатах дослідження Паніної О. П. [6, с. 89], можемо стверджувати, що сучасна людина, в умовах вибору між візуальною, вербальною та текстовою інформацією, надає перевагу зображенню. Це зумовлено масовим залученням усіх верств і вікових груп населення до простору Всесвітньої мережі. Специфічні риси кліпового мислення притаманні більшості людей. Пендикова І. Г. також доводить, що кліпове мислення властиве суспільству в цілому, а не тільки певним соціальним групам.

Досліджуючи поняття «кліпове мислення», вчені не виявляють однаковості в його розумінні. Старіцина О. А. зазначає, що воно походить від англійського слова «clip», яке означає уривок, фрагмент. Тобто інформація «збирається», подається і споживається за принципом кліпу. Вона представляє собою чергу не пов'язаних між собою, швидкозмінних образів, які подаються глядачу без конкретного контексту. Глядач сам на основі свого буденного життєвого досвіду, спираючись на свій світогляд, поєднує ці кліпи в один контекст. Водночас Березовська І. В., дослідивши роботи різних учених, зробила такий висновок: «кліпове мислення – це процес відображення великої кількості різноманітних властивостей об'єктів, без урахування зв'язку між ними, що характеризуються фрагментарністю інформаційного потоку, аналогічністю, повною різноманітністю інформації, що надходить, високою швидкістю зміни частин, фрагментів інформації, відсутністю цілісної картини сприйняття навколишнього світу» [2, с. 136]. Як бачимо, означені трактування терміну «кліпове мислення» не суперечать одне одному, взаємодоповнюють, надають можливість скласти більш повне уявлення про феномен.

Означений тип мислення переважає у батьків здобувачів початкової освіти. Ці, в основному, молоді люди внаслідок популярності соціальних мереж та месенджерів звикли сприймати інформацію у вигляді коротких відео, фотографій, зображень з невеликою кількістю тексту, а також за допомогою стікерів і подібних картинок. Класному керівникові, щоб ефективно донести інформацію до такої аудиторії, необхідно виражати свою думку якомога простіше та з використанням візуалізації. Одним із оптимальних шляхів підвищення педагогічної обізнаності молодих батьків може бути застосування педагогічного коміксу. Наша думка підтверджується Гичем Г. М., який доводить, що комікси це одна з форм подання інформації для людей з «кліповим» типом мислення [3, с. 41].

Ґрунтуючись на визначеннях поняття «комікс», представлених у науковій праці

Хайнус А. Я. [7, с.24] та словнику іншомовних слів Володимира Лук'янюка [4], розуміємо комікс як серію малюнків із короткими текстами, що розташовані у певній послідовності й утворюють цілісну історію. Проблемою використання коміксу в освітній сфері займалися деякі сучасні вчені, такі як Авдеева Т. І. Вона вважає, що педагогічний комікс – це хоч і нетрадиційний, проте доволі дієвий спосіб залучити учнів до педагогічного процесу [1, с.64.]. Онкович Г. В. спрогнозував, що комікс стане надзвичайно поширеним способом передачі інформації здобувачам освіти [5, с.59]. Незважаючи на науковий інтерес цих дослідників, визначення поняття педагогічний комікс вони не запропонували. Це зумовило необхідність власного тлумачення терміну. Педагогічний комікс (у широкому значенні) розуміємо як засіб передачі інформації педагогічного спрямування, що являє собою серію картинок з короткими текстами, які моделюють відповідні ситуації. Педагогічний комікс (у вузькому значенні: щодо співпраці з батьками) – це засіб передачі інформації задля підвищення обізнаності батьків в педагогічній сфері, що являє собою серію картинок з короткими текстами, які моделюють приклади педагогічно правильної поведінки батьків.

Отже, педагогічний комікс – це доволі перспективний освітній засіб. Сучасні науковці акцентують увагу на використанні коміксу в навчанні учнів ЗЗСО. Проте необхідно зауважити, що поширений спосіб сприйняття інформації, а саме, кліпове мислення, дозволяє нам наполягати на застосуванні педагогічного коміксу і в роботі з батьками учнів початкових класів. Креативний підхід вчителів до співпраці з молодими мамами й татами забезпечить ефективне використання запропонованого засобу, що дасть позитивний результат: підвищення педагогічної освіченості батьків.

Література

1. Авдеева Т. И., Высокос М. И., Зыкова С. И. Комикс как современная технология обучения. *Современное педагогическое образование*. 2020. № 3. С. 64-67.
2. Березовская И. П. Проблема методологического обоснования концепта "клиповое мышление". *Общество. Коммуникация. Образование*. 2015. № 2 (220). С. 133-137.
3. Гич Г. М. «Кліпове» мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія : Педагогіка. 2016. Т. 269. Вип. 257. С. 38-42.
4. Лук'янюк В. Словник іншомовних слів. Електронний ресурс. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>
5. Онкович Г.В., Онкович А.Д. Комикс как средство медиаобразования. *Медиаобразование*. 2016. № 2. С.52-60.
6. Паніна О. Проблеми «кліпового» мислення курсантів та використання креолізованих текстів у навчанні їх фізики. *Наукові записки. Серія: проблеми методики фізико-математичної технологічної освіти*. 2017. Т.1. № 12. С. 86-91.
7. Хайнус А. Я. Використання цифрових технологій в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи: дистанційне та змішане навчання в умовах карантину. Івано-Франківськ. 2021. 70 с.

Мазуренко О.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема формування культури поведінки підростаючого покоління є однією з головних на сучасному етапі розвитку людства. Зниження культурно-морального рівня суспільства загалом зумовлює необхідність створення нових підходів і способів формування культури поведінки особистості, особливо в контексті загальнолюдських цінностей і норм поведінки.

Фундамент культури поведінки закладається в молодшому шкільному віці, що визначає подальший гармонійний розвиток особистості і суспільства загалом.

Складність розвитку цих якостей у молодших школярів зумовлена різноманітними факторами. А саме: реформованістю емоційно-вольової сфери дітей цього віку, недостатністю досвіду соціальної поведінки, впливом негативних зразків поведінки і наслідування їх, статусом у шкільному колективі. Тому процес формування культурної поведінки молодих школярів-складний і довготривалий. Особливості педагогічних умов формування навичок і звичок культурної поведінки молодших школярів відображені у працях Б.О. Азової, С.Є. Крола, О.С. Богданової, Р.Г. Гурової, В.М. Горєвої, Н.В. Деянової, С.Г. Мельничука, Т.Я. Довгої, К.І. Шимбірової, Б.В. Бушелевої та ін. В сучасних умовах серед важливих завдань виховання школярів на перший план висунуто формування культури поведінки. Завдання культури поведінки молодших школярів розглядається як складова частина морального виховання. Визначають такі завдання виховання культури поведінки:

- вироблення вмінь і навичок культурно-розумової праці, здатність робити все точно й акуратно, тримати в належному порядку робоче місце, навчальні посібники, приладдя;

- виховання моральних почуттів і на їх основі вироблення навичок і звичок моральної поведінки, які б стали потребою і реалізувалися б у будь-якій ситуації та умовах;

- виховання основ трудової культури, формування прагнення сумлінно і відповідально працювати, бережливе ставлення до результатів праці та до людей праці;

- формування розуміння прекрасного, любові до нього, виховання естетичних почуттів, потреби і здатності створювати прекрасне. Виховання культури поведінки передбачає цілеспрямовану систематичну роботу педагогічного колективу з ознайомлення школярів з правилами поведінки, пристойності, етикету, формуванню у них відповідних навичок і звичок. Головними із них є: методи формування моральної поведінки; методи формування моральної свідомості; методи стимулювання почуттів та відношень дитини. До методів формування моральної поведінки можна віднести: привчання, сюжетно-рольові ігри, вправи. До методів формування моральної свідомості - роз'яснення, етична бесіда, навіювання, диспут. До методів стимулювання почуттів та відношень дитини відносяться приклад моральної поведінки, заохочення та покарання, доручення, змагання.

Існують певні педагогічні умови, без дотримання яких неможливе формування культури поведінки молодшого школяра. 1. Узгодженість позаурочної виховної роботи з моральним вихованням у процесі навчальних занять. 2. Взаємодія всіх вчителів, що працюють в класі, громадських організацій, батьків. 3. Величезне значення для успіху

роботи має культура в школі: чистота, порядок. 4. Поведінка вчителя, його зовнішній вигляд, тон і стиль звертання з іншими вчителями, батьками, учнями мають вирішальне значення у формуванні вихованості школяра. 5. Процес формування культури поведінки повинен приваблювати дітей своєю змістовністю та емоційністю, викликати інтерес і активність, заохочувати до аналізу своїх позитивних якостей та недоліків - тільки тоді він набуде дійового характеру в плані морального розвитку. 6. Для формування культури поведінки потрібна систематична і цілеспрямована праця вчителя. 7. Починаючи роботу з учнями, не можна забувати, що досвід моральної поведінки, набуті ними до школи культурні навички та звички неоднакові. Отже, культура поведінки є основою морального виховання молодшого школяра, його культури як такої.

Література

1. Більдіна М. О. Структура та зміст поняття культури поведінки молодших школярів / Вісник ХДАК. Випуск 42. 2014. с.7-12 .
2. Ніколаєва Л. Етична бесіда як засіб морального виховання школярів/ *Початкова школа*, 2009 р. №3. с.7-8.
3. Формування в учнів культури поведінки та спілкування, навчання способом розв'язання конфліктів у колективі та суспільстві [Електронний ресурс] Режим доступу: http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/1806/92680/sitepage_171/files/vistup_biloi_i_v_tribuna_klasnogo_kerivnika.doc.
4. Формування культури поведінки молодших школярів [Електронний ресурс] Режим доступу: http://veprikzosh.at.ua/Rozdilu/zZosvidyRobotyu/formuvanja_kulturi_povedinki_molodshikh_shkoljari.doc

Малишевська В.М., магістрантка педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СИНТАКСИСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні у всьому світі, і в Україні зокрема, відбуваються процеси модернізації освіти – це особистісно-орієнтоване спрямування та інтеграція, інформатизація, компетентнісний підхід до навчання школярів тощо. Усі вони стосуються і початкової школи. Завдання вчителя поступово, клас за класом, формувати в учнів знання, вміння, навички, які вони зможуть застосовувати у різноманітних, стандартних і нестандартних, ситуаціях.

У чинних типових освітніх програмах Нової української школи (як під керівництвом Р. Шияна , так і О. Савченко) одним із напрямів вивчення мовно-літературної освітньої галузі визначена змістова лінія «Досліджуємо мовні явища», яка передбачає вивчення граматичного матеріалу здобувачами початкової освіти через дослідження мовно-мовленнєвих понять та явищ у процесі активної розумової діяльності (аналізу, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення тощо).

Реалізація змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» у процесі вивчення елементів синтаксису у початковій школі сприяє розвитку, удосконаленню умінь і навичок усного мовлення (слухання, розуміння, говоріння); здатностей будувати зв'язні писемні висловлювання; формувати певне коло знань про мову і мовні вміння; акцентує

увагу школярів на ролі мови як засобу формування і вираження думки, як засобу спілкування між людьми, забезпечує мотивацію вивчення української мови.

Важливе значення у програмах початкового навчання належить темі «Речення», яка з поступовим ускладненням вивчається в усіх класах початкової школи. : на прикладах речень (на синтаксичній основі) учні засвоюють лексичне значення слова, усі мовно-мовленнєві поняття з фонетики, орфоєпії й орфографії, словотвіру, морфології. Речення виступає тією основною одиницею мовлення, на фундаменті (на синтаксичній основі) якої школярі усвідомлюють та засвоюють лексичне значення слова, усі мовно-мовленнєві поняття з фонетики, орфоєпії й орфографії, словотвіру, морфології. Тільки на синтаксичному рівні мовної системи виявляється функціональна значимість одиниць усіх рівнів, їх участь у досягненні комунікативних цілей.

Серед пріоритетних методичних засобів формування синтаксичних умінь чільне місце належить вправам на спостереження й аналіз речень та словосполучень у зв'язному висловлюванні, роботі над текстом, відтворенню деформованого висловлювання, моделюванню синтаксичних одиниць, творчому конструюванню, ситуативним завданням, дослідженню-пошуку, дослідженню-спостереженню, лінгвістичному експерименту, навчальному редагуванню, ситуативним завданням. Усі ці вправи сприяють, крім вироблення синтаксичних умінь, розвитку мовленнєво-комунікативних умінь, стимулюють мислення учнів, потребують конструктивної діяльності з елементами творчості, підвищують розумову активність і розширюють можливості практичного застосування умінь.

Комунікативно спрямоване вивчення елементів синтаксису передбачає насичення кожного аспектного уроку спеціальними завданнями (вправами), мета яких – сформувані у школярів уміння комунікативно доцільно й граматично правильно вживати різноманітні синтаксичні одиниці у процесі спілкування. Оскільки спілкування – це поєднання процесів сприйняття чужого і створення власного мовлення, то для забезпечення повноцінного мовленнєвого розвитку школярів треба застосовувати завдання, спрямовані на удосконалення умінь сприймати чуже мовлення та продукувати власні висловлювання монологічного й діалогічного характеру. Ці види робіт можуть бути окремими самостійними завданнями чи складовою частиною комплексних вправ.

Вивчення синтаксичного матеріалу, яке ґрунтується на застосуванні спеціальної системи комунікативних завдань, по-перше, активізує мовленнєво-мисленнєву діяльність учнів, по-друге, забезпечує планомірний, усвідомлений розвиток їхнього мовлення, по-третє, створює умови для виявлення творчих здібностей в різних видах мовленнєвої діяльності.

Аналіз наукових праць щодо навчання елементів синтаксису здобувачів початкової освіти засвідчує значну зацікавленість науковців у дослідженні ефективних методів формування знань про речення і словосполучення як мовних та мовленнєвих одиниць, системи роботи з ними, впровадження комунікативно-діяльнісного підходу до опрацювання синтаксичних понять на уроках української мови у початкових класах тощо.

Дослідженню мовних явищ у процесі вивчення елементів синтаксису присвятили науково-методичні праці В. Бадер, М. Вашуленко, К. Пономарьова, І. Стратілат та ін., які розробили й детально описали методику опрацювання словосполучення і речення в початкових класах, подали приклади різноманітних вправ, переважно комунікативного спрямування. Вчителі-практики Я. Заяць, О. Онишків, К. Пилип, Г. Подорожна, Н. Фоміна, Ю. Філіп та ін. в методичних посібниках та на сторінках фахових періодичних видань запропонували конспекти проведення циклу уроків з вивчення синтаксичного

матеріалу. Проте зміни, які постійно відбуваються в житті, зокрема й у сфері освіти, породжують потребу в удосконаленні методики навчання української мови, її пристосуванні до вимог часу.

Література

1. Вашуленко М., Дубовик С. Формування в учнів початкових класів дослідницьких умінь на матеріалі програмового курсу української мови. Початкова школа, № 3. 2020, С. 11–17.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посібн. за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
3. Пономарьова К. Реалізація змістових ліній початкового курсу мовно-літературної освіти в 2-му класі . [електронний ресурс] – Режим доступу: [https:// lib.iitta.gov.ua](https://lib.iitta.gov.ua) .
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти:1-2 та 3-4 класи. Київ. Видавництво «Світоч». 2019. 336.

Манько О.В., студентка спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

З того часу, як реформа «Нової української школи» вступила в дію, освіта в Україні кардинально змінилась. Виникла необхідність в оновленні методів та прийомів навчання, у запровадженні інноваційних технологій у процес формування в учнів предметних і життєвих компетентностей. Відтак, Закон України «Про освіту» (2017) націлює на всебічний розвиток особистості, її соціалізацію, розвиток творчих здібностей [3].

Світ ідей змінюється швидше, ніж покоління людей. Тому, тема педагогічних інновацій надзвичайно актуальна, адже зараз головне завдання школи виховати особистість, яка вміє творчо та критично мислити, не боїться висловити свою думку, та прислухається до думок інших, живе на засадах гуманізму, є патріотом своєї держави, та відповідальним громадянином.

Прикладом запровадження інноваційних технологій є школи Фінляндії, Швеції, Норвегії, Бельгії. Україна спирається на досвід цих країн, але чи готові вчителі змінювати свої методи навчання, адже саме від вчителя залежить успішність новітніх технологій.

Різні аспекти цієї проблеми висвітлюються у працях багатьох дослідників, а саме: І. Бех, А. Хуторський, І. Дичківська, О. Пехота, О. Пометун, І. Підласий, О. Савченко та ін.

Сам термін «інновації» в освіті означає зміни всередині системи, ті нововведення, що покращують результати навчально – виховного процесу. А інноваційні технології – це оригінальні, новаторські способи, прийоми педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілий навчальний процес від визначення мети до результатів.

Саме використання інноваційних технологій навчання на уроках літературного читання створює умови для кращого засвоєння нового матеріалу та активізації пізнавальної діяльності учнів , де учень сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя. На уроках літературного читання учні не тільки поповнюють словниковий запас, виробляють

навички усного мовлення, а й поглиблюють уявлення про навколишній світ. Це активна співпраця учнів з вчителем, яка розвиває творчі здібності, активізує аналітичне мислення, вміння робити узагальнення, формує навички самооцінки своєї діяльності.

На уроках літературного читання використовують такі інноваційні технології:

- технологія критичного мислення (прийоми дослідницької та творчої активності, де учні вчаться обґрунтовувати свою позицію, та оцінювати позицію інших. Критичне мислення необхідне під час розв'язування проблемних задач, формулюванні висновків, прийнятті рішень);

- ігрові технології (ігри – це природна діяльність молодших школярів, тому навчання в ігровій формі є надзвичайно результативним, а застосування рольових ігор на уроках літературного читання розвиває здатність приймати рішення, розкривається особистість дитини);

- технологія розвивального навчання (навчання організовується за принципами, де учні мають змогу працювати самостійно, розвивається розумова діяльність та творчі здібності);

- інтерактивні технології (передбачає колективне, групове, навчання у співпраці, включає такі цікаві методи як «Карусель», «Акваріум», «Мозковий штурм», «Аналіз ситуацій», «Робота в парах»);

- технологія проблемного навчання (створення проблемних ситуацій, розв'язання їх у спільній діяльності);

- проектні технології (технології, що спрямовані на стимулювання інтересу учнів до нових знань, розвиток дитини через розв'язання проблем і застосування їх у конкретній діяльності) [4].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Інноваційні форми і методи дають можливість створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває свою необхідність, зможе розкрити свої здібності й продемонструвати знання, відчути впевненість у собі [1].

На уроках літературного читання, з метою розвитку пізнавального інтересу та творчих здібностей рекомендовано використовувати такі форми роботи [2]:

- фразеологічні хвилини;
- рольові ігри;
- ситуативні колізії;
- дослідницька діяльність;
- пізнавальні ігри;
- захист малюнків;
- словесне малювання;
- вільне письмо;
- життєві ситуації.

Відомо, що дитина, яка не вміє швидко читати та водночас розуміти прочитане, не опанує письма і матиме труднощі у виконанні роботи в класі чи домашнього завдання. Такому учню не буде цікаво на уроках, його пізнавальна активність перебуватиме на низькому рівні.

Тому, на уроках літературного читання доречно застосовувати такі прийоми:

1. П'ять хвилин «Читання для себе», мовчки або вголос (про себе).
2. Скоромовки, спотиканки, швидкомовки, читання «Хмари» слів, ребуси зі складами .
3. Читання через дзеркало, методом Леонардо да Вінчі.

4. Читання за годинниковою стрілкою типу Архімедової спіралі.

5. Читання справа наліво чи деформованого, перевернутого тексту.

На уроках вчителі можуть використовувати декілька методів одночасно, організовуючи навчальний процес згідно з положеннями теорії розвитку критичного мислення і вдосконалюючи саме цим систему навчання.

Переваги застосування інноваційних технологій на уроках літературного читання:

– Зростає обсяг виконаних на уроці завдань;

– Відбувається індивідуалізація навчання (особистісно – зорієнтований та диференційований підхід);

– Підвищується мотивація та пізнавальна активність учнів за рахунок різноманітності форм роботи;

– Роль учителя в такому навчанні – індивідуальна допомога учням.

Отже, нагромаджений в Україні і за кордоном досвід свідчить, що інноваційні методи сприяють оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють робити навчання доступнішим і цікавішим; моделювати різні ситуації, збагачувати досвід учнів через включення в різні навчальні і життєві ситуації та їх переживання; створювати умови для розвитку в дітей здатності будувати взаємостосунки в класі, визначати своє місце в ньому, не допускати конфліктів; вчити учнів виражати та доводити свою думку, уміти слухати свого товариша, розвивати навички самостійної та творчої роботи.

У системі уроків інновації сприяють гнучкому поєднанню впродовж вивчення теми різних форм індивідуальної, парної, групової, колективної співпраці. Ці засоби мають органічно вплітатися у систему уроків, поєднуючись із бесідою, поясненням учителя, різними видами самостійної індивідуальної роботи учнів. Різноманітність організаційних форм, що передбачає активність навчальної взаємодії учнів, дозволяє організувати на уроках багаторазове продуктивне перечитування текстів, зберігаючи їхній інтерес до цієї діяльності, поглиблюючи їх розуміння [5].

Література

1. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 : захищена 27.05.98 : утв. 24.04.98 / І. М. Богданова; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 1998. – 32 с.
2. Горська О. З досвіду використання елементів інтерактивних технологій на заняттях з методики мови / О. Горська, Л. Живицька // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: наук. зб. / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань: Жовтий, 2009. – Вип. 29. – С. 67-72.
3. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 року №87 [Електронний ресурс]. – URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti/>.
4. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.
5. Світові інновації [Електронний ресурс] // The Economist. – URL : www.innovations.com.ua.

Мартиненко Д.М., студентка спеціальності 013 Початкова освіта факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

На сьогодні сім'я відіграє визначальну роль не лише у формуванні особистості дитини, а й суспільства в цілому. Сім'я разом зі школою створює той найважливіший комплекс факторів і умов виховного середовища, який визначає ефективність всього освітнього процесу. У Державній національній програмі "Освіта (Україна XXI століття)" підкреслюється: "В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання" [3].

Взаємини батьків і дітей є однією з найбільш актуальних проблем, яка досліджується сучасною психолого-педагогічною наукою. Саме у взаємодії з дорослим дитина входить у навколишній світ, набуває цінностей, засвоює суспільні норми і правила. Наявність гуманних почуттів між батьками і дітьми, в основі яких любов і довіра, є основою створення та підтримання здорового емоційного клімату в сім'ї, сприятливих умов для розвитку і реалізації інтелектуального та духовного потенціалу всіх її членів. Гуманізм батьківсько-дитячих взаємин є ціннісною системою орієнтирів батьків, яка спрямовується на дитину, втілюється в її свідомості та супроводжується позитивними емоційними переживаннями [1].

Вплив сімейного виховання на дитину завжди є конкретно-індивідуальним – це одна з найбільших переваг виховання в родині. Ані школа, ані суспільство не зможуть гарантувати дитині такого індивідуального підходу, що дають методи виховання в сім'ї. Дитині необхідні розумні правила і обмеження, які поступово з'являються в їхньому житті. Саме батьки закладають основи життєвої компетентності своєї дитини, допомагають опанувати складну науку життя.

В.М. Оржеховська головними завданнями спільної діяльності школи і сім'ї з питань розвитку особистості дитини вважає: інтеграція зусиль сім'ї і педагогічного колективу в діяльності щодо розвитку особистості дитини; забезпечення участі батьків в організації освітнього процесу і шкільного самоврядування; мотивацію батьків до вивчення науково-методичної та психолого-педагогічної літератури з проблем розвитку та виховання дітей; підвищення психолого-педагогічної культури батьків, підвищення відповідальності батьків за виховання дітей, ролі батька у родині; створення системи просвітницької роботи, спрямованої на підвищення правової культури батьків; організації змістовного сімейного дозвілля; залучення батьків до виховної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання; надання психолого-педагогічної підтримки та допомоги проблемним сім'ям [2, с. 20-21].

Сьогодні в освітньому процесі потрібно активно використовувати потенціал сім'ї, батьки учнів повинні бути не тільки поінформовані про хід навчального процесу, але й активно брати участь у ньому, підтримуючи дитину в реалізації творчих індивідуальних проєктів. Слід активно використовувати різні формати публічних звітів про досягнення учнів із залученням батьків; практикувати навчальні завдання, в яких можуть бути використані родинні перекази, історії, реліквії, досвід старшого покоління родини. Разом із батьками повинні розроблятися програми, спрямовані на усвідомлення учнями ролі сім'ї в їх житті та житті їх майбутніх дітей.

Сім'я та школа повинні розширювати, поглиблювати і систематизувати знання дітей про моральні норми і правила культурної поведінки; викликати у дітей активне бажання культурно поводитися, додержуватися морально-етичних норм, виробляти негативне, неприязне ставлення до антигромадських виявів у навколишньому житті; формувати турботливе ставлення до оточуючих людей, до природи; розвивати вміння школярів справедливо оцінювати свої і чужі вчинки, узагальнювати й нагромаджувати досвід моральної поведінки.

Партнерські відносини між вчителями та батьками повинні бути міцними та різнобічними, особливо для молодших школярів. Адже саме в цей період динамічно формується не тільки інтелектуальна основа особистості, але й її моральні якості.

Література:

1. Гончар Л.В. Теоретико-методичні засади формування гуманних батьківсько-дитячих взаємин: дис. доктора пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / Гончар Людмила Вікторівна. К., 2018. 510 с.
2. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Х.: Видавництво "Точка", 2007. 192 с.
3. Войтович А.Ю. Екологічне виховання учнів початкових класів загальноосвітньої школи (друга половина ХХ століття) : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Войнович А.Ю. Дрогобич, 2016. 272 с.

Монастирська О.В., викладач методики виховної роботи, спеціаліст вищої категорії, старший викладач Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОГО ГРОМАДЯНИНА

В умовах модернізації системи освіти України та успішного впровадження концепції «Нова українська школа» постає питання удосконалення освітнього процесу. За державним стандартом метою початкової освіти у Новій українській школі є всебічний розвиток дитини, її здібностей, талантів, компетентностей та наскрізних умінь з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей та потреб, формування цінностей, самостійності, творчості та допитливості.

Державний стандарт початкової освіти орієнтує вчителя початкових класів на використання в освітньому процесі такого змісту освіти і технологій навчання, який відкриває можливості для формування у здобувачів освіти компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в соціумі.

Головна мета реформування української освіти – підвищення її якості. Вихід на новий освітній рівень вирішить важливі виклики суспільства щодо модернізації економіки [2]. З метою запровадження нового змісту освіти, особистісного розвитку учня, навчити дитину бути успішною у закладі освіти та в дорослому житті, навчити радіти життю створено і запроваджено науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Цей проєкт забезпечує реалізацію Концепції Нової української школи, виконання Державного стандарту загальної початкової освіти та визначає ключові компетентності, які становлять основу формування успішного, освіченого громадянина

України [1]. Пріоритетними завданнями діяльності педагогічних колективів є: використання освітніх моделей та технологій, створення середовища навчання, розвитку, виховання учнів, забезпечення їх активності, успіху кожній дитині за умов підтримки її здоров'я, позитивне ставлення до людей, природи. Толерантність, духовність, національна свідомість, здатність до самореалізації – основа, що забезпечить успішну практичну діяльність щасливої людини.

Сучасний освітній процес вимагає від особистості вчителя взаєморозуміння, взаємоповаги та творчої співпраці із здобувачами освіти. Кожен учень – це унікальна неповторна індивідуальність, тому пріоритет вільного розвитку особи є базовим принципом побудови освітнього середовища початкової школи, головна мета якого – зрозуміти кожну особистість та виявити до неї повагу. Освітнє середовище [2] це простір розвитку учня, який будується на засадах поваги один до одного, рівності, гуманізму.

З метою формування успішної особистості чільне місце на уроці у початковій школі має позитивне спілкування: бесіда, ведення діалогу, висловлювання власної думки (точки зору), дискусія, обговорення між однокласниками. Створення ситуації успіху – основа самореалізації учня. Успіх кожної дитини залежить від його активності, прагнення до самовдосконалення, пошуку та засвоєння нового, оскільки є основою активної життєвої позиції. Важливе значення має вплив на емоції дитини через створення позитивних ситуацій. У структурі уроку початкової школи емоційно-мотиваційний компонент передбачає діяльність вчителя щодо налаштування учнів на успішну командну плідну роботу в умовах комфортного клімату, збільшення інтересу до навчання шляхом використання активних методів навчання.

Формування особистості, розвиток ініціативи, активізація пізнавальної діяльності учня можлива лише під час конструктивної співпраці вчителя з учнями, яка зорієнтована на нові підходи до організації навчання. Вчитель має стати модератором в індивідуальній освітній траєкторії здобувача освіти, створити умови для успішної його самоактуалізації та творчої самореалізації як особистості, сформувати якісний майбутній інтелектуальний фонд нації за рахунок упровадження наукових досягнень та інноваційної практики в системі української освіти.

Література

1. Булахова Л. Десять ключових компетентностей – основа формування успішного громадянина. *Початкова школа*. 2019.№7. С.12-14.
2. Цимбалару А. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ: ВД «Освіта», 2020. 160 с.

Музиченко Ю.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасний ринок праці вимагає не стільки рівня теоретичних знань потенційного працівника, скільки рівня відповідальності, професійної компетентності та комунікабельності, які він може продемонструвати. Тому для досягнення успіху в сучасному світі недостатньо мати певні знання в певній галузі.

Основною суттю початкової освіти є не лише вміння та навички, якими оволодівають учні, а й ключові компетентності, які повинні стати найважливішим ресурсом розвитку шкільної освіти. Ці компетенції: соціальні (навички групової роботи); інформація (можливість самостійно отримувати інформацію); комунікативна (поліпшення спілкування в групі); компетенції саморозвитку та самоосвіти; здоров'я (здатність дотримуватися правил здорового способу життя).

Розвиток ключових компетентностей в учнів вимагає використання різних підходів та методів організації навчального процесу. Найефективнішими є інноваційні технології навчання, впровадження яких активізує продуктивну діяльність учнів початкових класів, на наш погляд, LEGO Education, інтерактивні ігри, ігри, комп'ютерні технології, технології критичного мислення є ефективними засобами формування предметних компетенцій початкової школи учнів школи.

Інтерактивні вправи, які проводяться під час уроку (а зазвичай не більше двох), підбираються таким чином, що їх виконання дає учням «ключ» до оволодіння предметом.

Вчитель повинен навчати дітей вільно висловлювати свої думки. Цьому сприяє інтерактивний метод "Мікрофон".

Цей метод дієвий майже на всіх уроках. Завдяки цій вправі на уроці читання ми пізнаємо думку учнів про прочитане, перевіряємо домашнє завдання та підбиваємо підсумки уроку. На уроках української мови використовують цей метод для перегляду вивченого матеріалу, визначення ставлення дітей до цілеспрямованості вивчення даного матеріалу.

Найчастіше на уроках математики використовується технологія каруселі для інтенсивної перевірки знань учнів. А також на ранкових зустрічах, перервах, щоб виявити вміння говорити один одному компліменти, слова доброти.

Популярний інтерактивний метод «Вибери позицію» слід використовувати на уроках курсу «Я і Україна», предмету «Основи здоров'я», на уроках розвитку зв'язного мовлення, на навчальних заняттях при обговоренні конкретних ситуацій. На уроках читання української мови, в курсі "Я і Україна" педагогами часто використовуються "Сенкан", "Гронінг", "Кубування".

Також використовують "Прес-конференцію", "Мозковий штурм", "Інтерв'ю". Учням також відомі такі інтерактивні методи навчання, як "Обговорення проблеми загалом", "Часткові речення", "ПРЕС-метод", "Викладання - я вчусь" ("Всі вчать усіх", "Браунівський рух"), "Навчання пари" ("Змія", "Рухаючись сходами"), "Два-чотири-всі разом" ("Білосніжка"), "Обертається (взаємозамінна) трійка", "Акваріум", "Коло ідей".

Важливо постійно поєднувати парні, групові та індивідуальні форми роботи з дітьми, що дає хороші результати.

Важливо навчати дітей самоконтролю та взаємоконтролю, практикувати різні форми оцінювання знань, умінь та навичок учнів.

Ефективним також є залучати учнів до оцінювання знань, що допомагає підвищити їх активність.

Отже, пізнання сутності компетентнісного підходу до навчання та специфіки його реалізації в початковій школі; Проаналізувавши методи, форми та засоби навчання, використання яких дозволить студентам сформувати основні ключові компетентності,

було встановлено ефективність використання інтерактивних педагогічних технологій у формуванні основних ключових компетентностей учнів.

Література

1. Баришовець Н. Організація управлінської діяльності щодо формування ключових компетентностей учнів за умов розбудови Нової української школи // *Упр. шк.* 2019. № 1/3. С. 43-54
2. Використання інтерактивних методів навчання/О.М.Ковальова, Н.А.Сафаргаліна-Корнілова, Н.М.Герасимчук, О.А.Кочубей. 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу:<http://www.refs.in.ua/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya.html>.
3. Гузик Н. Природні задатки таланту — орієнтир компетентнісного підходу до змісту шкільної освіти // *Упр. шк.* 2018. № 22/24. С. 78-91
4. Дубровська Л. О. Готовність учителя початкових класів до упровадження інтерактивних технологій навчання / Л. Дубровська, О. Самойленко, В. Дубровський // *Virtus: Scientific Journal / Editor-in- Chief M.A. Zhurba* May 24, 2018. 234р. С. 69-72.5.Короденко М. Нова школа – нові підходи / *Освіта України.* 2017. № 43. 6-8.

Назаренко В.Г., магістрантка спеціальності 013 Початкова освіта факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВПЛИВ РОЗВИВАЮЧИХ ІГОР НА РОЗВИТОК РОЗУМОВИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОШИХ ШКОЛЯРІВ

Величезна роль у розвитку та вихованні дитини належить грі - найважливішому виду дитячої діяльності. Вона є ефективним засобом формування особистості школяра, його морально-вольових якостей. Гра дає свободу.

Такими іграми нових типів і є розвиваючі гри, які у всьому розмаїтті об'єднані під загальною назвою не випадково, вони всі походять від загальної ідеї, сприяти розвитку розумових процесів, й мають характерні риси:

1. Кожна гра є набір завдань, які дитина вирішує з допомогою кубиків, цеглинок, квадратиків з картону таке інше.

2. Завдання даються дитині в різній формі: як моделі, креслення, письмовій чи усній інструкції.

3. Завдання розташовані приблизно по - порядку зростання складності, тобто у них використаний принцип народних ігор: від простого до складного.

4. Завдання мають дуже широкий діапазон труднощів: від доступних іноді 2-3 літньому маляті до непосильних середньому дорослому. Тому ігри можуть викликати інтерес протягом багатьох років (до дорослості).

5. Поступове зростання складності завдання, в іграх дозволяє дитині йти вперед й удосконалюватись самостійно, тобто розвивати свої здібності, на відміну від навчання, де все пояснюється, і формує лише виконавчі риси у дитини.

6. Не можна пояснювати дитині спосіб життя і порядок вирішення завдань. Не можна підказувати ані слова, навіть жестом. Будуючи модель, здійснюючи рішення практично, дитина навчається все брати сама з реальної діяльності.

7. Не можна вимагати і домагатися, щоб із першої спроби дитина вирішила завдання. Вона, можливо, не доросла, не дозріла, і треба почекати, тиждень, місяць або й більше.

8. Рішення завдання представлено перед дитиною в абстрактній формі відповіді, у вигляді малюнка, візерунка тощо. Це дозволяє зіставляти наочно завдання з рішенням і наодинці перевіряти точність виконання завдання.

9. Більшість ігор не вичерпується запропонованими завданнями, а дозволяє дітям і батькам складати нові варіанти і навіть придумувати нові розвиваючі ігри, тобто є творчою діяльністю вищого порядку.

10. Розвиваючі ігри дозволяють кожному піднятися на висоту своїх фізичних можливостей, де розвиток йде найуспішніше.

У розвиваючих іграх – у цьому і полягає їх головна особливість – вдалося поєднати одних з основних принципів навчання від простого до складного з важливим принципом творчої діяльності - самостійності, коли дитина може піднятися ще до висоти своїх фізичних можливостей. Цей союз дозволив дозволити у грі відразу вирішення кількох проблем, пов'язаних з розвитком творчих здібностей:

- по-перше – розвиваючі ігри можуть дати «їжу» у розвиток творчості з дитинства;
- по-друге – їх завдання «сходінки» завжди створюють умови, випереджаючи розвиток здібностей;
- по-третє – щоразу, самостійно піднімаючись до висоти своїх можливостей, дитина розвивається найуспішніше;
- по-четверте – розвиваючі ігри можуть бути дуже різноманітні за змістом;
- по-п'яте – бавлячись у цій грі з дітьми, дорослі набувають дуже важливе вміння – стримувати себе не заважати учневі самому розмірковувати й приймати рішення.

Саме таким чином, розвиваючі ігри створюють своєрідний мікроклімат у розвиток творчих сторін інтелекту. У цьому різні ігри розвивають різні інтелектуальні якості: увагу, пам'ять, особливо - зорову, допомагають знаходити залежності і закономірності, класифікувати і систематизувати матеріал, створювати нові комбінації з наявних елементів, деталей, предметів; вміння знаходити помилки й недоліки, й багато іншого.

Гра багатофункціональна. Ігри та завдання класифікуються за впливом на розвиток найважливіших технічних та пізнавальних процесів. Основні напрямки роботи під час використання розвиваючих ігор такі:

- I. розвиток образного мислення;
- II. тренування логічного мислення;
- III. розвиток сенсорних здібностей;
- IV. тренування пам'яті;
- V. розвиток уваги;
- VI. розвиток уваги і творчих здібностей.

Основними показниками творчих здібностей є швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість.

Слід визнати, що в початкових ланках освіти розвиткові емоційної сфери приділяється більше уваги, ніж у старших класах. Однак з точки зору гармонійності у розвитку дітей теж існують певні диспропорції. Ігри чи ігрові елементи, що використовуються, розвивають переважно сфери емоційну з фізичною чи емоційну з інтелектуальною.

Література

1. Ватаманюк Г. Інтелектуальна гра як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності старших дошкільників та молодших школярів / *Початкова школа*. 2008.№ 6. С. 40- 43.
2. Кукушин В. Ігрові технології на уроках / *Відкритий урок*.2006.№6. С. 3-9.
3. О.Д.Блажеєва Розвивальні ігри та завдання на уроках читання: посібник .2013
4. Федусенко Ю. Особливості впливу навчально-ігрової діяльності на розвиток основних психічних процесів у молодшому шкільному віці / *Рідна школа*. 2005. № 4. С. 25.

Насилівська І.В, студентка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ОСВОЄННЯ МЕТОДИКИ ШВИДКОЧИТАННЯ Й ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Найбільшою проблемою при опануванні методики швидкочитання є – регресія. Регресія це – негативна звичка, під час якої читач повертається очима назад до вже прочитаного тексту-регресії. Коли дитина читає повільно, то кількість таких повернень лише зростає.

Давно відомий факт, якщо прочитаний текст виявився не зрозумілим, то радять перечитати його ще раз. Виявляється, цього робити не потрібно, бо це є основною причиною повільного читання. Відповідно при регресії швидкість читання зменшується в два рази, а розуміння сенсу тексту в три рази. Тому необхідно позбавлятися такої звички. Найкращим розв'язанням цієї проблеми є інтегральний алгоритм читання .

Більшість людей читають книги в хаотичному порядку: трішки прочитали кінцівку, потім повернулися до середини тексту, після цього можуть ознайомитись з початком твору. Тобто при такому читанні втрачається алгоритм, і як наслідок втрачається сенс тексту. Інформація отримана таким чином не засвоюється і не запам'ятовується [1, с. 39].

Для того, щоб краще засвоїти прочитану інформацію потрібно залучити образне мислення та уявлення. Можна вигадати свою схему або взяти вже наявну. Наприклад, можна використати таку схему, вона складається з декількох блоків і має таку структуру:

1. Назва книги чи тексту.
2. Автор.
3. Джерело, рік випуску або номер видавництва.
4. Загальний зміст, тема, факти, окремі дані.
5. Особливості твору чи тексту, спірні ситуації, критика читачів.
6. Новизна викладеного матеріалу.

При застосуванні даної схеми динаміка уявних процесів не матиме часу для зворотних рухів очей. Важливо аби людина читала текст до кінця, без зворотних рухів. Лише після повного прочитання тексту при необхідності можна прочитати ще раз. Якщо використовувати запропоновану схему, то потреба в перечитуванні зникне.

Розуміння сенсу прочитаного тексту є ще одним із важливих факторів швидкочитання. Загалом існує три основних прийоми:

○ виокремлення змістовних базових пунктів – поділ прочитаного на блоки та виділення головної думки. Ця робота допомагає читачеві краще засвоїти отриману інформацію. За основу можна використати будь-яку асоціацію. Зміст прочитаного уявно потрібно скоротити, щоб збереглась основна ідея;

○ антиципація – смислове передбачення. Тобто читач за заголовком передбачає зміст всього твору, за декількома словами розуміє сенс фраз, а за кількома фразами усвідомлює цілі абзаци. Використовуючи подану техніку, читач усвідомлює зміст прочитаного загалом, а не окремі слова. Цей спосіб розуміння виробляється при накопиченні словника: текстових штамів і смислових стереотипів. Тоді і доходить обробка прочитаного до автоматизму;

○ реципація - є уявне повернення до прочитаного. Такий спосіб допомагає зрозуміти глибокий зміст матеріалу або твору [3, с. 259].

Під час опанування методикою швидкочитання важливо пам'ятати про тренування пам'яті та уваги, що є неодмінним компонентом.

Увага - це спрямоване зосередження людини на справі чи діяльності, в конкретний час. Якщо людина читає текст неуважно, то розуміння знижується на 90%. Лише коли концентрація на певному занятті буде максимальною, то вивчення певного матеріалу буде не даремним. Тому цікавлячись технікою швидкого читання, важливо розвинути навички концентрації.

Для розвитку концентрації уваги вчені дають чудову пораду: читати слова задом наперед. Таким чином корисно промовляти алфавіт навпаки.

Щоб краще запам'ятати прочитати текст, необхідно переказати зміст своїми словами, а для ще кращого засвоєння перевести текст на мову власних порівнянь чи асоціацій. Насамперед завдання полягає в тому, щоб знайти змістовну і смислову частину тексту [2, с. 16].

Існує міф: щоб опанувати методику швидкочитання потрібно докласти значну кількість матеріальних витрат. Для того, щоб почати удосконалювати техніку читання не потрібно купувати невідомі книги, витратити час та кошти. Достатньо лише бажання і завзятість. Лише так можна досягнути поставленої мети.

Отже, з метою кращого розуміння прочитаної інформації приділяємо увагу образному мисленню та уявленню, розвиваємо навички концентрації уваги, не робимо зворотних рухів очима, підбираємо цікаві тексти, переказуємо зміст своїми словами.

Література

1. Курпіта В .1. Ефективні методи і прийоми удосконалення навички читання // Початкове навчання та виховання. - 2015. - № 29-30. - с.38-46.
2. Посібник з швидкочитання. 1-4 клас (тренувальні завдання). Упорядник В. Ущенко. – Київ: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ЗІРКА». 2019. 64 с., іл.
3. Прорив у швидкості читання / П.Камп – Київ: ВИДАВНИЦТВО «НАШ ФОРМАТ». 2018. 336 с.

Новгородська Ю.Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ОСВІТНЯ СТРАТЕГІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Розвиток початкової школи в сучасних умовах характеризується кардинальними змінами: ускладнення змісту освіти; зростання обсягу навчальної інформації та зменшення часу, відведеного на її засвоєння; необхідність формування у молодших школярів цілісної картини світу. Тому на сьогодні основною новацією Нової української школи є структурування змісту навчання на засадах інтегрованого підходу.

Дослідженням дидактичних особливостей інтеграції змісту освіти займалися такі науковці, як О. Алексенко, Т. Башиста, М. Безрук, Т. Браже, Н. Бібік, Н. Груздева, І. Осадченко, Н. Таланчук, О. Савченко, Н. Світловська, С. Шпілева, В. Яковлева та ін..

Інтегрований підхід в освіті розглядається у двох значеннях:

- у широкому значенні досліджуваний феномен трактується як методологічна основа наукових досліджень і розроблення нових технічних рішень, що передбачає широке залучення міждисциплінарних зв'язків як по горизонталі, так і по вертикалі;
- у вузькому розумінні інтегрований підхід до навчання є особливим типом конструювання змісту навчання, його організацією й спрямуванням, що підпорядковані розв'язанню системи внутрішньо- й міждисциплінарних проблем.

С.Мельник пояснює «інтегрований підхід» як підхід, що передбачає інтеграцію змісту освіти, у результаті чого раніше самостійні елементи поєднуються та певним чином синтезуються в цілісну систему на основі встановлення функціональних взаємозв'язків, взаємного переходу та доповнення, керування, зближення теорій навчання і виховання, об'єднання в системах організації освіти та її змісту [1].

М.Опачко акцентує увагу на тому, що інтегрований підхід передбачає побудову змісту (окремого предмета або освітньої галузі) у вигляді дидактичної моделі, що розробляється через обґрунтоване поєднання елементів знань із різних предметів і реалізується з використанням інтегрованих форм і методів організації навчання [3].

За визначенням О. Мітрасової, інтегрований підхід є інструментарієм, тобто методом для раціонального опанування знань, усвідомлення їх природи, способів запам'ятовування і систематизації. Він допомагає осмисленню нових знань і, таким чином, дає поштовх до формування творчого мислення, реінтеграції інформації на новому якісному рівні розуміння системних зв'язків [2].

Отже, в основі інтегрованого підходу лежить процес інтеграції, який передбачає доцільне об'єднання та координацію дій різних частин цілісної системи. У педагогіці інтеграція розглядається як єдина цілісна система, що включає в себе елементи різних предметів, з'єднання яких сприяє появі нових якісних знань, взаємозбагаченню предметів, сприяючи ефективній реалізації триєдиної дидактичної мети.

У ході наукового пошуку встановлено, що існують різні підходи щодо виокремлення видів інтеграції.

Залежно від широти і глибини інтеграції виокремлюють такі її види:

- тематична інтеграція, тобто поєднання навчального матеріалу різних галузей знань із метою цілісного та всебічного вивчення наскрізних тем;
- повна інтеграція, яка передбачає створення інтегрованих курсів на основі залучення знань з різних навчальних предметів.

Залежно від об'єктів, що інтегруються, виділяють такі основні види інтеграції:

- предметно-змістова, орієнтована на створення інтегрованого змісту освіти;
- операційно-процесуальна, яка полягає в розробці адекватного інструментарію для засвоєння учнями інтегрованого навчального змісту.

За способом розгортання змісту навчального матеріалу у часі розрізняють такі типи інтеграції, як:

- вертикальна (об'єднання одним учителем у своєму предметі матеріалу, який тематично повторюється в різні роки навчання на різних рівнях складності);
- горизонтальна (об'єднання схожого матеріалу в різних навчальних предметах чи освітніх галузях).

Таким чином, побудова освітнього процесу в НУШ на засадах інтеграції забезпечує підвищення рівня ефективності діяльності як керівників, так і педагогів у створенні середовища особистісного розвитку молодших школярів і результативності освітнього процесу в контексті формування зрілості випускника початкової школи. Курс на інтеграцію початкової освіти є перспективним, актуальним і важливим, оскільки дає можливість створити систему єдиного освітнього простору, об'єднавши процеси виховання, навчання і розвитку.

Література

1. Мельник С. А. Основні підходи до забезпечення інтеграції у шкільній освіті. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Запоріж. обл. ін-т післядипл. освіти, 2008. С. 276-280.
2. Мітрясова О. П. Теорія і практика інтегрованого навчання хімічних дисциплін студентів аграрного університету : автореф. дис.... д-ра пед. наук : 13.00.02. Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2009. 42 с.
3. Опачко М. В. Інтегративний підхід до реалізації дидактичного менеджменту у підготовці магістрів-фізиків. *Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка*. Серія : Педагогічна / Кам'янець-Поділ. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : К-ПДПУ, 2016. Вип. 22. С. 43-45.

Нюнько А.Б., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКАХ

Розвиток пізнавальних інтересів дитини - один з найважливіших чинників успішності навчання. Всі зусилля педагога сформувати у дітей будь-які уявлення чи поняття приречені на неуспіх, якщо не вдалося зацікавити учнів навчальним предметом.

Серед багатьох завдань початкової освіти за Концепцією «Нової української школи» формування і розвиток навчально-пізнавального інтересу школярів, який є фундаментом розвитку особистості молодшого школяра в цілому, є одним із найбільш складних і актуальних.

Свого роду узагальненим визначенням нетрадиційного уроку можна вважати визначення, дане у посібнику «Дидактика новітньої школи» І. Малафіїка, який відзначає: «Нетрадиційний – це такий урок, у якого традиційні елементи виконуються нетрадиційними способами і на цій основі структура цього уроку істотно відрізняється від структури традиційного уроку» [2, с. 414].

Сьогодні вже неможливо навчати традиційно: у центрі освітнього процесу має бути учень. Від його активності на уроці, вміння працювати з учителем, однокласниками залежить успіх в опануванні програмового матеріалу.

Дидактична взаємодія на уроці уявляється в цьому контексті як співпраця в підсистемах: «особистість вчителя - особистість учня»; «особистість учня - особистість учня», «особистість учня – клас». В усіх цих підсистемах постійно і незмінно відбувається

взаємодія вчителя й учня як двох особистостей. Саме її і можна вважати провідним педагогічним механізмом діалогу, який відбувається на уроці.

Сьогодні на часі той демократичний характер взаємовідносин педагога й учнів, який називається педагогікою співробітництва, діалогу. За таких взаємовідносин учень є не тільки об'єктом впливу, а й самокерованою, самостійною та вільно діючою особистістю, повноправним співучасником педагогічного процесу. Учитель у навчально-виховному процесі постійно підтримує контакт з учнями, створює відповідну психологічно комфортну обстановку для сприймання, міцного засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, успіх організації нестандартного уроку під час розв'язання проблемної ситуації на етапі засвоєння нових знань чи виконання завдань на етапі застосування набутих знань на практиці залежить від того, як засвоєні прийоми спілкування, розвинута техніка мовлення, мовленнєвий етикет, уміння володіти своїм організмом: міміка, жест, погляд, постава, манера триматися під час розмови, зустрічі.

Література

1. Нова Українська Школа / <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Малафіїк І. Дидактика новітньої школи : Навчальний посібник / І. Малафіїк. К. : Вид. Дім «Слово», 2015. 632 с.
3. Нестандартні уроки в початковій школі. Упоряд. О. Кондратюк. К., 2005. 128 с.
4. Нестандартні уроки в початковій школі. Упорядник Л. І. Нечволод. -Харків: ТОРСІНГПЛЮС, 2007. 87 с.
5. Електронний ресурс. Режим достуу: <http://lib.iitta.gov.ua./20/1/Гончаренко> Педагогічний словник (1) pdf
6. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.diary.ru/~ave-nam/p171469312.htm?oam>
7. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Обідейко Т.Г., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

Для сучасного етапу розвитку початкової школи характерним є ускладнення змісту освіти, зростання обсягу необхідної інформації та зменшення часу, необхідного на її засвоєння, а також формування у дітей цілісної картини світу. Скерованість нинішньої освітньої системи на розвиток особистості передбачає повагу до індивідуальної самобутності кожної дитини і змушує вчителів використовувати особистісно орієнтовані освітні технології. Це дасть змогу наблизити освіту до потреб сьогодення.

Сучасні підходи до реформування Нової української школи передусім базуються на формуванні в учнів ключових компетентностей. У світовому досвіді під сформованими компетентностями розуміють інтегрований результат освіти, який передбачає зміщення акцентів із накопичення знань, умінь і навичок на вироблення та розвиток в учнів умінь, ставлень, цінностей.

Ідея інтеграції знань є надзвичайно популярною в освіті, є якісно відмінним способом структурування, презентації та засвоєння програмного змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках.

У широкому розумінні під інтеграцією розуміють процес взаємопроникнення структурних елементів різних галузей навчання, який супроводжується узагальненням та комплексністю знань. Інтегративний підхід не порушує логіки кожного навчального предмету і, в той же час, забезпечує потенційну можливу взаємодію між ними.

Під інтеграцією розуміється процес та результат поєднання окремих елементів навчання та виховання в єдину цілісну систему з метою одержання якісно нового результату шкільної освіти.

Якісно новий рівень синтезу знань дітей – це інтегровані заняття, які об'єднують навколо певного заняття чи теми різноманітні знання. Синтез цих знань дозволяє досягти різнобічного розгляду об'єкта, показати взаємозв'язок явищ, інтенсивно формувати у дитини розумові операції аналізу, порівняння, узагальнення тощо.

Інтеграція – це процес пристосування і об'єднання розрізнених елементів в єдине ціле при умові їх цільової та функціональної однотипності.

Першим кроком до інтеграції знань учнів можна вважати міжпредметні зв'язки.

Міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до виховання й навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами.

Найбільш повною класифікацією міжпредметних зв'язків є класифікація, у якій виділено три їхні основні типи (І.Д. Зверева, В.М.Максимова):

змістово-інформаційні;

операційно-діяльні;

організаційно-методичні.

Певну систему реалізації міжпредметних зв'язків пропонує П.Г. Кулагін:

побудова взаємозв'язків між навчальними предметами;

узгоджена система використання на уроках знань, умінь і навичок, набутих учнями на заняттях із суміжних дисциплін;

специфічні прийоми здійснення міжпредметних зв'язків на уроках.

У рекомендаціях педагогів виділяється перелік уроків, на яких можна реалізувати міжпредметні зв'язки: так звані «фрагментарні» – з елементами міжпредметних зв'язків, які використовуються для розкриття окремих питань теми уроку; «вузлові», що включають міжпредметні зв'язки як органічну складову частину всього змісту теми уроку; «синтезовані» – спеціально організовані, підсумкові, на яких концентруються знання учнів із метою розкриття загальних законів і принципів.

Для інтегрування окремих навчальних курсів у початковій школі існують об'єктивні причини й передумови. Однією з причин є необхідність усунути перевантаження дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня, вилучити їх для предметів розвивально-виховного циклу. Об'єктивною передумовою цього є те, що інтегрований курс зможе вести сам учитель початкових класів, оскільки йому доводиться навчати дітей цих предметів у традиційній ізоляції.

Одним з напрямів методичного збагачення уроків є проведення їх на основі інтеграції змісту, відібраного з кількох предметів і об'єднаного навколо однієї теми. Це об'єднання має на меті інформаційне й емоційне збагачення сприймання, мислення і почуттів учнів завдяки залученню цікавого матеріалу, що дає змогу з різних сторін пізнати якість явища, поняття, досягти цілісності знань.

Міжпредметні зв'язки – це необхідність відображення у навчальному процесі взаємозв'язку явищ природи і суспільства. Вони розвиваються завдяки

функціонуванню паралельних понять та категорій різних предметів. В педагогічному процесі вони являються необхідною умовою процесу інтеграції і можуть бути горизонтальними або вертикальними. Для горизонтальних властиве вивчення поняття на уроках різних предметів упродовж певного часу (неодночасно).

Таким чином, використання інтегрованих уроків в початковій освіті сприяє формуванню в молодших школярів цілісної картини світу, розвитку системного мислення, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, дає можливість формувати в учнів якісно нові знання вищого рівня мислення, динамічність застосування їх в нових ситуаціях, гнучкість розуму, уміння узагальнювати знання з різних предметів, з'являється творче ставлення до праці, здатність вирішувати складні практичні завдання, що вимагають синтезу знань із різних наукових галузей.

Література

1. Ніколенко Л. Нова українська школа: інтеграційний підхід у початковій загальній освіті. *Методист*. 2018. № 2, С. 72-74.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеади», 2017. 206 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27.10.2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shola-compressed.pdf>.
4. Просіна О. Інтеграція в НУШ. Інтегрований підхід в освітньому процесі. *Методист*. 2018 № 2. С. 6.

Овдієнко Т. І., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СУТНІСТЬ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Формування мотивації в учнів до навчально-пізнавальної діяльності є однією з головних проблем сучасної школи. Її актуальність пов'язана з реформуванням шкільної освіти у нашій країні та оновленням змісту навчання, спрямованого не на передачу знань, а на формування в учнів життєвих компетентностей.

Навчальна мотивація – це окремий вид мотивації. Вона є основною передумовою навчання, а також результатом усієї навчальної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі традиційно розрізняють дві великі групи мотивів: *пізнавальні* та *соціальні*. *Пізнавальні* мотиви пов'язані із змістом навчальної діяльності і процесом її виконання, що виражається у прагненні до пізнання нового та емоційного задоволення від результатів роботи. *Соціальні* мотиви пов'язані з різними взаєминами між учасниками навчального процесу (учнями між собою, учнями і вчителями, учнями і батьками) та статусом учня в класі (О. Леонт'єв, Л.Божович, А.Маркова).

Мотиви соціальної співпраці пов'язані з постійним вдосконаленням форм і способів співпраці з вчителем, однокласниками. Цей мотив є основою самовиховання, самовдосконалення особистості [12, с. 24-25].

Крім зазначеної класифікації, мотиви можна класифікувати за змістом (навчально-пізнавальні, моральні, політичні, професійно-ціннісні, естетичні, комунікаційні, статусно-позиційні, традиційно-історичні, утилітарно-практичні (І. Підласий), за спрямованістю (особистісні, суспільні, професійні), за орієнтацією особистості (мотиви досягнення успіху і усунення невдач), за формами впливу (зовнішні – дидактичні, соціально-педагогічні; внутрішні – психологічні).

За структурою самого мотиву вони можуть бути зовнішні (не пов'язані із самою діяльністю: суспільні, особистісні) та внутрішні (безпосередньо пов'язані з діяльністю: процесуальні, результативні, мотиви саморозвитку) Л.Ф.Фрідман).

Навчальна мотивація є індивідуалізованою, тобто залежить від особистісних характеристик учня та вчителя, який його навчає. У початковій школі ставлення учня до предмета прямо залежить від ставлення до вчителя. Сам предмет та спосіб його викладання теж справляють безпосередній вплив на формування навчальної мотивації учня.

Отже, навчальна діяльність учнів залежить насамперед від внутрішніх мотивів, які спрямовують пізнавальну потребу дитини на предмет діяльності, а також від зовнішніх мотивів, які спонукають до самоствердження.

Вивчення мотивації та її формування – це дві сторони того самого процесу виховання мотиваційної сфери цілісної особистості учня, виявлення її реального рівня і можливих перспектив, зони найближчого розвитку кожного учня і класу в цілому.

Психологи та педагоги виділяють п'ять рівнів навчальної мотивації:

Перший рівень – високий рівень шкільної мотивації, навчальної активності. *Другий рівень* – гарна шкільна мотивація.

Третій рівень – позитивне відношення до школи, але школа приваблює таких дітей позанавчальною діяльністю.

Четвертий рівень – низька шкільна мотивація.

П'ятий рівень – негативне відношення до школи, шкільна дезадаптація. В періодизації навчальних мотивів.

Відомо, що розвиток мотивів навчання йде двома шляхами: 1) через засвоєння учнями суспільного змісту навчання; 2) через саму навчальну діяльність школяра, що повинна чимось зацікавити його. На першому шляху головне завдання вчителя полягає в тому, щоб, з одного боку, донести до свідомості дитини ті мотиви, що суспільно не є значимі, але мають досить високий рівень дійсності. Прикладом може служити бажання одержувати гарні оцінки. Учням необхідно допомогти усвідомити об'єктивний зв'язок оцінки з рівнем знань і вмінь. І в такий спосіб поступово підійти до мотивації, пов'язаної з бажанням мати високий рівень знань і вмінь. Це, у свою чергу, повинно усвідомлюватися дітьми як необхідна умова їх успішної, корисної суспільству діяльності. З іншого боку, необхідно підвищити дієвість мотивів, що усвідомлюються як важливі, але реально на їхню поведінку не впливають.

Література

1. Гладиш Т. Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічна проблема/*Проблеми підготовки сучасного вчителя* №6 (Ч.1), 2012. С. 150-155 [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe?...2...
2. Лук'янова М. Навчальна мотивація учнів: психолого-дидактичний аспект. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2008. № 7-8. С. 29.
3. Усе про мотивацію. Уклад. А. Г. Дербеньова. Х. : Вид. група «Основа», 2012. 207 с.

4. Цибульська С.М. Мотивація у навчальному процесі молодших школярів. Наукова думка інформаційного століття. Том 6. м. Дніпро, 19 червня 2017 рік [С. 26-38 [Електронний ресурс].

Осипчук К.Ю., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІГРОВІ МЕТОДИКИ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні крім функціональної писемності сучасна освіта в області інформатики покликана забезпечити і соціальну адаптацію учнів, сприяти їх суспільному і громадянському самовизначенню. Тому разом з формуванням інформаційної культури учнів в процесі навчання сьогодні усе більш актуальна активізація виховної діяльності в процесі навчання інформатики. Застосування гри на уроках інформатики в школі є одним із найефективніших підходів навчання, тому що ігрові підходи полегшують засвоєння досить складної інформації для дитини, активізують її уважність, а також крім того навчаються «вмінню навчатися» самостійно.

Інформатика відкриває для дитини перспективи для самонавчання в напрямку, що її цікавить. Сучасна література на доступному рівні дає інформацію про новинки в апаратній частині комп'ютера і в програмному забезпеченні, полиці магазинів рясніють літературою, що навчає роботі з MicroSoftOffice, Windows та іншими популярними програмними продуктами.

Основним завданням шкільного курсу інформатики, як і будь-якого загальноосвітнього предмету, є розвиток учня як особи, розвиток його мислення, його творчого потенціалу, розвиток його здібностей. У всіх програмах, що існують в даний час по інформатиці значну долю займає вивчення основ програмування або алгоритмізації. При цьому школярі знайомляться з однією з мов програмування і набувають певного стилю мислення. У процедурних мовах програма описує які дії і в якій послідовності необхідно виконати, тому процедурне програмування засноване на алгоритмічному мисленні і служить засобом його розвитку.

Багато навчальних програм не передбачають багаторівневості навчання, тобто учень не може отримати додаткову інформацію або уточнення з кожного питання, що виникає в нього в процесі навчання.

Використання навчальних програм є дуже ефективним методом навчання, якщо він поєднується з нетрадиційними методиками, а вчитель займає активну позицію і за необхідності стає проміжною ланкою між комп'ютером і учнем під час занять. Зміст курсу інформатики дає змогу вчителю не тільки інформувати і опитувати учнів, а й організувати їх діяльність в атмосфері вільного обміну думками і поглядами.

Учитель повинен застосовувати більше активізуючих методів навчання замість переказування абстрактної, «готової» інформації. Форми роботи мають захоплювати учнів, пробуджувати в них інтерес і мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. Ефективність і сила впливу на емоції і свідомість учнів значною мірою залежать від умінь і стилю роботи конкретного вчителя.

При викладанні інформатики в школі, як в молодших, так в старших класах, найефективнішими вважаються інтерактивні методи навчання з елементами гри. Методика викладання предмету, особисті якості вчителя роблять значний вплив на розвиток інтересу до предмету. Тому вчителями ведуться пошуки різноманітних форм і ефективних методів викладання інформатики, які б активізували розумову діяльність учнів.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання школярів. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховні функції діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

Мета використання активних методів навчання, зокрема ігор, у початковій школі – це формування допитливості. Тому, для учнів 2-4 класів кожного уроку можна створити подорож у світ інформатики із казковими героями.

Використання ігор на уроках допомагає формувати у учнів певні навички, розвиває мовні уміння, навчає умінню спілкуватися. Гра є широким полем для колективної діяльності учнів. Проте, ігри повинні відповідати рівню підготовки учнів. Вибір форми гри має бути педагогічно і дидактично обґрунтований, ігри повинні проводитися методично грамотно.

Гра – це діяльність, яка полягає в інтеракції між окремими учнями або групами учасників, об'єднаними для реалізації певних цілей. Краще використовувати на уроках у учнів основної школи не ігри, а ігрові ситуації. Учні з задоволенням виконують такі завдання, активно залучаються до роботи.

Отже, дуже важливо пам'ятати що, гра – не самоціль, а тільки засіб покращити результати навчання школярів, гра не повинна перетворюватися на розвагу.

Література

1. Биков В.Ю., Лапінський В.В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. №2(98), 2012. с.3-6.
2. Лаврентьева Г.П. Вимоги до організації комп'ютерно ігрового середовища та його складових у початковій школі [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. №15. 303 С.
3. Розвивайко: [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://rozvuvajko.com.ua>
4. Фіксикі-Інструкція:[Електронний ресурс].- Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=ET838We_UvE.

Палінчак А. В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТЕХНОЛОГІЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ В УМОВАХ НУШ

Технологія взаємодії є необхідною умовою на етапі соціалізації учнів. Застосування технології взаємодії дозволяє школі та сім'ї спільно вирішувати проблеми в сфері дитинства, формувати відповідальне ставлення до побудови освітньої траєкторії розвитку дитини, шанобливого ставлення до національних традицій, до інтересів школи, міста, держави. Діяльність вчителів і батьків як союзників дозволяє їм краще дізнаватися про дитину, спостерігати за нею в різних ситуаціях і розуміти його індивідуальні особливості.

Для визначення педагогічних умов технології взаємодії школи з батьками в умовах НУШ звернемося до поняття «педагогічні умови».

Зміст поняття «педагогічні умови» передбачає обставини, пов'язані з організацією освітньо-виховного середовища, у якому відбувається пізнавальна, навчальна, пошукова, виховна і практична діяльність батьків, спрямована на формування в них психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, розвиток їх світоглядної культури, батьківської компетентності тощо.

Виокремлюючи й обґрунтовуючи педагогічні умови взаємодії сім'ї і школи, необхідно урахувати такі особливості: здійснення оцінювання стану та перспектив розвитку виховного потенціалу сім'ї; налагодження співпраці суб'єктів на засадах партнерства; урахування індивідуальних особливостей та потреб кожної особистості у процесі формування її батьківських компетентностей; забезпечення мотиваційно-стимулюючої діяльності, яка допомагає розкрити інтереси та можливості кожної особистості; надання можливості вільного самовираження батькам в освітньому просторі; урахування пропедевтичного підходу, який передбачає діагностику здібностей особистості, її психологічну підтримку, прогнозування позитивних орієнтацій.

До педагогічних умов реалізації технології взаємодії школи з батьками в умовах НУШ відносимо: оптимізацію учительсько-батьківської взаємодії на засадах партнерства; розробку та реалізацію авторської програми батьківських студій з використанням інноваційних форм і методів; особистісно-професійний розвиток учителів щодо роботи з батьками молодших школярів.

Проаналізуємо означені нами умови.

«Оптимізація учительсько-батьківської взаємодії на засадах партнерства», як перша педагогічна умова взаємодії, закладає основи партнерських відносин між учителем і батьками і визначає напрямки подальшої роботи.

Другою важливою умовою є «Розробка та реалізація авторської програми батьківських студій з використанням інноваційних форм і методів». Залучення батьків до процесу формування їх педагогічної культури, на нашу думку, можливе за наповнення змісту програми батьківських студій та відповідних зустрічей мотиваційною спрямованістю та варіативністю.

Наступною умовою реалізації технології взаємодії школи з батьками в умовах НУШ визначено «Особистісно-професійний розвиток учителів щодо роботи з батьками молодших школярів». У процесі особистісно-професійного розвитку вчителя початкової школи відбувається розкриття і збагачення його внутрішнього потенціалу. Збагачення особистісно-професійного розвитку вчителя характеризується домінуванням потреб самореалізації, самовдосконалення, розширення кола пізнавальних інтересів, підвищення рівня педагогічної майстерності тощо.

Формування педагогічної культури батьків має здійснюватись ще на етапі фахової підготовки майбутніх учителів у вищій школі.

Паралельно, в рамках широкомасштабного підвищення кваліфікації вчителів у нових формах згідно з проектом «Нова українська школа», на нашу думку, доцільно ввести такий курс і для практиків в умовах післядипломної освіти, тим самим сприяти

опануванню педагогами інноваційними методами та формами роботи з батьками, актуалізувати проблему суб'єкт-суб'єктної взаємодії сім'ї та школи на засадах діалогічності, підвищити їх фахову компетентність.

Отже, спільна робота сім'ї і школи – процес спілкування, відносин, зв'язку між суб'єктами освітнього процесу, спрямований на формування педагогічної культури батьків, ефективність якої можлива за дотримання вищезначених педагогічних умов.

Література

1. Виноградова Т. Взаємодія батьків і педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління / Педагогічна скарбниця Донеччини. 2014. №2. С. 51- 52.
2. Іванчук М. Г. Зарубіжний досвід впровадження освітніх програм для батьків / М. Г. Іванчук, Т. Г. Цуркан. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. – 2017. №7 (23). С. 60-68.
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. 40 с.
4. Методичні рекомендації щодо організації роботи з батьками в умовах закладу освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ipr.smuh.edu.ua/main/index.php.%D0%BF>.
5. Пухта О. Співпраця батьків та школи у вихованні дітей / *Педагогічний пошук*. 2016. № 3 (5). С. 74-75.
6. Савченко С. В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи». Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ippokubg/ss-67119769>
7. Сватенков О. В. Педагогічні умови захисту права дитини на сім'ю / О. В. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Інститут проблем виховання НАПН України, Київ, 2015. 25 с.

Панченко А.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

На сьогоднішній день зростає значення початкової освіти. Оновлення сучасної освіти на засадах компетентнісного підходу мотивує необхідність формування в учнів здатності думати і діяти самостійно. Початкова ланка школи повинна не тільки дати учням певну суму знань, а й формувати в них навички самостійного учіння. Зазначене спричинює необхідність використання у освітньому процесі початкової школи самостійної роботи учнів, що позитивно впливає на якість засвоєння ними знань, формування різноманітних предметних умінь і навичок, створення умов для самореалізації школярів, стимулюванню їх пізнавальної активності, виховання старанності й відповідальності тощо.

Практичною стороною організації самостійної діяльності учнів у навчальному процесі займалися відомі педагоги Б.П. Єсіпов, О.А. Нільсон, П.І. Підкасистий та інші. В останні роки питання вдосконалення організаційних форм і методів навчання

розглядалися в працях А.М.Алексюка, В.О.Онищука, О.Я.Савченко, І.М.Чередова, Ю.І.Мальованого, В.О.Вихрущ тощо.

На сьогодні розглянуто сутність, форми і види самостійної роботи учнів, технологію організації й керівництво самостійною навчальною діяльністю, дидактичні умови організації самостійної роботи учнів різного віку.

Відповідно до мети дослідження, самостійна робота повинна розглядатися як специфічна форма навчальної діяльності, яка характеризується всіма особливостями будь-якої діяльності: постановкою мети; плануванням; виконанням навчальних дій; контролем та оцінкою.

Щоб правильно виконати самостійну роботу, потрібно:

1. Підготуватися до неї: подумати чого я буду навчатися, виконувати самостійну роботу, і що потрібно знати і вміти, щоб її виконувати.

2. Виконати роботу.

3. Перевірити виконане.

Ефективність самостійної діяльності школярів залежить від дотримання низки умов:

– врахування індивідуальних особливостей учнів (різний зміст завдань та тривалість їх виконання, визначення кількості тренувальних вправ; своєчасний перехід до виконання складніших завдань);

– систематичність у використанні самостійної роботи школярів у навчально-виховному процесі;

– поступове ускладнення типів і видів самостійної роботи школярів (перехід від завдань копіювального характеру до частково-пошукових, творчих);

– ретельна і ґрунтовна підготовка, яку здійснює вчитель (визначення етапу уроку для самостійної роботи учнів, її тривалості, змісту навчальних завдань, способів перевірки роботи; визначення труднощів, які можуть виникнути під час самостійної роботи);

– здійснення вчителем відповідного інструктажу щодо самостійної навчальної діяльності школярів – змісту завдань та прийомів виконання (недостатність інструктажу призводить до виникнення проблем під час самостійної роботи учнів; надмірність – до зникнення посильних труднощів, втрати інтересу до навчальної діяльності);

– обов'язковість підготовки учнів до виконання завдань (актуалізація вихідних знань і формування загальнонавчальних вмінь);

– різноманітність видів самостійної роботи, які використовують під час вивчення кожного предмета;

– диференціація навчальних завдань (добір різнорівневих завдань, завдань, які сприяють виникненню інтересу до навчання та містять посильні труднощі);

– надання учителем необхідності допомоги учням під час самостійної роботи у випадку необхідності (рівень допомоги варто узгоджувати з індивідуальними особливостями учнів, недоцільними є прямі підказки або показ способу дії);

– здійснення вчителем систематичної перевірки результатів самостійної роботи школярів.

У структуру самостійної роботи входить: аналіз завдання, пошук способів розв'язання завдання, планування роботи, виконання завдання, перевірка і оцінка виконаної роботи.

Окремі види самостійної роботи можуть включати або все, або деякі з цих елементів. Чим більше вказаних вище елементів входить в самостійну роботу учнів, тим вище її рівень, а значить, і рівень самостійності школярів.

Після підготовки учнів до самостійної роботи слід дати їм чіткі вказівки про об'єм і зміст майбутньої самостійної роботи, про її цілі, а також про техніку виконання, якщо ця техніка їм ще невідома, тобто проінструктувати учнів про те, що робити і як виконувати завдання. В керівництві самостійною роботою учнів на перших порах необхідно використовувати докладний інструктаж і показ зразка роботи.

Отже, самостійна робота на уроці – органічна частина навчального процесу. Тому методика її проведення визначається специфічними особливостями кожного предмета, змістом теми, рівнем підготовленості учнів.

Література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Павелків Р. В. Психологічні особливості прояву та розвитку самостійності в учнів молодшого шкільного віку. Інноватика у вихованні. 2015. Вип. 2. С. 27-35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2015_2_5
3. Штабова Л. Самостійна робота молодших школярів на уроках математики. Початкова школа. 2014. № 6. С. 24-26.

Петрик І.С., учитель початкових класів КЗ «Бобрицьке НВО»

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Більш активному і ефективному використанню новітніх інформаційних технологій в початковій школі можуть сприяти: наявність на ринку численних програмних продуктів для школи; комп'ютерів у багатьох сім'ях, що сприяють тому, що в дітей формується готовність (психологічна, мотиваційна, практична) до їх використання на різних навчальних предметах, у тому числі на уроках музичного мистецтва.

За традиційною системою організація процесу навчання проходить за схемою "учитель – підручник – учень", тобто така методика орієнтована на викладання необхідного матеріалу. В умовах сучасного інформаційного суспільства можна модернізувати методику традиційного навчання, замінити систему "учитель-учень", в систему "учитель-комп'ютер-учень", або "учень-комп'ютер-учень", або "учень – комп'ютер". Нова схема може дати ширші можливості, а комп'ютерні технології відіграти активізуючу роль у навчанні та викладанні. Учитель із транслятора інформації має стати посередником навчання, і вміти передати свої знання школярам, щоб розвинути в них потребу в творчій використанні засобів комп'ютерних технологій в музичному мистецтві для подальшого розвитку інтелекту, музичних здібностей, музичного смаку.

Метою використання комп'ютерного навчання у системі початкової музичної освіти можна назвати такі:

- розвиток інтелектуальної сфери учнів: розвиток мислення, пам'яті, уваги, формування музично-художніх знань, умінь, навичок;
- розвиток мотиваційної сфери, формування потреб у музичних знаннях, у засобах пізнання музичного мистецтва;
- розвиток емоційно-вольової сфери, естетично-емоційного переживання;
- прояв оцінних суджень;
- активізація музично-творчої навчальної діяльності в цілому й основних її компонентів.

Учителю на уроках музичного мистецтва доцільно володіти такими комп'ютерними програмами як Windows Media Player, WinAmp тощо. Можливості даних програм досить широкі: відтворення музичних файлів, побудова списку мелодій, запис у різних форматах, прослуховування і перегляд абстрактних візуальних образів.

Програма Power Point має допомогти поєднати аудіо- та відеоматеріали в єдине ціле, організувати різні види самостійної роботи учнів (відеопроектори, сценічні інтерпретації, виконання робіт на CD-дисках). Робота з цією програмою є ефективним засобом формування технологічної культури педагога. З цих позицій комп'ютер має стати універсальним засобом навчання, а зручність його застосування має забезпечити раціональність в процесі навчання.

Робота із звуковими редакторами (Adobe Audition, Sound Forge) має дозволити записувати, редагувати й обробляти звук, відбирати і компанувати фрагменти музичних творів для створення аудіо-альбомів, які можуть бути використані як дидактичні матеріали до уроку.

Із великої кількості програм можна виділити три категорії кваліфікації музичних програм для початкової школи: програми для вивчення музичної грамоти; для розвитку музичних здібностей дітей; для розширення слухацького досвіду учнів. Окремо існує класифікація комп'ютерних музичних програм в тематичній послідовності, які передбачені програмними вимогами з теорії музики в початкових класах. Ми рекомендуємо їх в початковій школі.

1. Музичний звук. Музичні та немусичні звуки. Засоби музичного звуковидобування. Музичні інструменти (програми "Not by Note", "Музыкальная шкатулка").

2. Знакова система фіксації музичного звуку. Знаковий еквівалент музичного звуку. Нотний стан. Музична абетка (програми "Not by Note", "Нотная грамота", "Музыкальная шкатулка", "Шарманщик").

3. Звуковисотність. Рух угору – вниз, ступеневий, стрибкоподібний рух (програми "Not by Note", "Шарманщик", "Listen up").

4. Метроритм. Тривалості (програма "Шарманщик").

5. Комплексний мультимедійний підручник з теорії музики і сольфеджіо. Основи формування ладо-інтонаційного мислення (програма "Чарівна музична сходинка", автор Н. Белявіна, програміст – О. Коваль).

6. Музичні жанри. Формування жанрово-інтонаційного мислення (програма "Первинні музичні жанри. Танець", автор – Н. Белявіна, програміст – О. Коваль, художник – Н. Ніколайчук).

Отже, зростання ролі інформаційних процесів у сучасному суспільстві зумовлює необхідність актуалізації ідеї щодо використання можливостей музичної інформатизації як додаткового чинника музичного розвитку молодших школярів, сутність якої полягає у розширенні традиційних освітніх дій на основі використання інформаційних систем. Інформатизація музичної освіти покликана підвищувати її ефективність, створювати умови для розвитку і задоволення естетичних потреб учнів, урізноманітнювати форми практичного освоєння музичного мистецтва. Посильне залучення до ефективного застосування доступних інформаційних ресурсів має сприяти розширенню обізнаності початківців із музичними творами, формуванню їх досвіду слухання музики, забезпеченню можливості порівняння і вибору творів з метою активізації способів емоційно-оцінювального переживання музики, активізації способів музично-творчого самовияву на основі забезпечення синхронності мисленнєвих (музичні уявлення) і практичних (виконання і творення музики) дій.

Література

1. Турчин Т. Початкова музична освіта: проблеми модернізації : Монографія. Чернігів: ПАТ "ПВК "Десна", 2013. 368 с.

Пічкуренко Н.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Особливо актуальним є застосування дидактичних ігор на уроках української мови та літературного читання в початкових класах. Адже саме вони підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Добір дидактичного матеріалу та різні види роботи з ним мають допомогти дітям усвідомити мову, як матеріал передачі думки і змісту, відчутти красу слова, виховати потребу в творчості, прагнення до точності, виразності, образності власного мовлення, намагання додержуватися норм у використанні мовних одиниць різних рівнів мовної системи, бажання навчитись майстерно оперувати мовою. У той же час, практика сучасної школи вказує на наявність невикористаного потенціалу дидактичної гри у освітньому процесі початкової школи.

Ефективність навчання дітей на уроках української мови та літературного читання значною мірою залежить від чіткої та гнучкої організації освітнього процесу на уроці, від уміння вчителя враховувати психофізіологічні особливості дітей певної вікової групи та відповідно адекватно цим параметрам підбирати різноманітні форми і методи організації занять.

Однією з таких форм є ігрова діяльність, як засіб формування та удосконалення знань, умінь і навичок, що має бути спрямована на формування та удосконалення не тільки аспектів мови, а й мовленнєвих механізмів (уміння говоріння, аудіювання, читання та письма).

На уроках української мови та літературного читання найчастіше використовуються дидактичні мовні та літературні ігри. Основне завдання яких формування певних мовних умінь та навичок, розвиток необхідних здібностей і психічних функцій тощо.

Підсумовуючи сказане, важливо відмітити, що для ефективного використання дидактичних ігор та для повноцінної реалізації всіх її функцій важливу роль відіграє підготовка вчителя. Сьогодні в педагогічній та методичній літературі молодий педагог може знайти велику кількість вже розроблених, учителями з досвідом, цікавих дидактичних ігор. І це добре, адже на досвіді попередників можна сформувати свій власний педагогічний досвід у цій справі.

Тому, майбутні вчителі початкових класів повинні приділяти велику увагу даній роботі і постійно, починаючи ще з студентських років, не лише розширювати свої теоретичні знання про дидактичну гру та її проведення, але й формувати та вдосконалювати свої практичні уміння і навички.

При організації дидактичної гри на уроках української мови та літературного читання вчителю необхідно чітко визначити мету та правила гри, моделювати її результат. Крім цього він повинен продумати специфіку і зміст розподілу

функціональних обов'язків учасників гри, тактику своєї поведінки і відповідно до цього міру своєї участі у конкретній ігровій діяльності учнів.

Література

1. Іванова Л. І. Ігрова діяльність молодших школярів як засіб формування літературних понять на уроці читання / *Українська мова і література в школі*. 2003. №4. С. 31–34.
2. Кукушин В. Ігрові технології на уроках / *Відкритий урок*. 2006. № 6. С. 3–10.
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах : [посіб. для вчителя] К. : Освіта, 2007. С. 91–108.

Приймас Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

РОЛЬ ДИТЯЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, що характеризується змінами, які охоплюють усі сфери людського життя, діти перебувають у найскладнішому становищі, оскільки не мають власної системи стійких моральних переконань, ціннісних орієнтацій тощо.

Педагогічний супровід розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах сучасного закладу освіти має орієнтуватися на формування в дітей загальнолюдських цінностей, сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самоосвіти і самореалізації особистості. Акцентуючи увагу на проблемі комплексного виховного впливу на дітей звертаємося до поглядів вчених-педагогів (І.Звереві, Б.Ковбас, В.Окаринського, Г.Троцько, Л.Ярової та ін.) щодо виховної ролі дитячих громадських організацій. Ефективне використання можливостей таких організацій може забезпечити реалізацію цілого ряду завдань виховання дітей молодшого шкільного віку.

В Україні, як і будь-якій іншій демократичній державі, громадяни мають права і свободи, які дають можливість створювати певні об'єднання, приєднуватись до них або виходити з них. Для розвитку особистості важливе значення має реалізація себе, своїх інтересів, цінностей у соціумі. Саме цьому можуть сприяти створені на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами їхніх прав і свобод громадські об'єднання.

Велике розмаїття громадських дитячих та молодіжних організацій свідчить про вагомий вплив на виховання та соціальне становлення дітей, підлітків, молоді. Аналізуючи громадські організації як суб'єкт соціально-педагогічної діяльності, слід акцентувати увагу на їх соціально-виховній ролі, зростанні їхнього впливу на формування підростаючої особистості. Вагому роль у розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах сучасного закладу освіти має співпраця з дитячими громадськими організаціями, які орієнтовані на загальнолюдські цінності, представляють і захищають інтереси і права своїх членів, пропагують дружні взаємини та співпрацюють з іншими громадськими об'єднаннями на принципах взаємоповаги і

незалежності; співпрацюють з педагогічним колективом закладів освіти.

Соціально-педагогічний аспект поняття «виховна організація», акцентує увагу на різновиді соціальної організації як спеціально створеної державної або недержавної організації, основним завданням якої є соціальне виховання певних вікових груп населення (А. Мудрик). Саме в контексті цього поняття розглядають найчастіше громадські дитячі організації.

Аналіз досвіду виховної діяльності дитячих громадських організацій свідчить, що вони характеризуються наявністю чіткої мети своєї діяльності, конкретних виховних функцій, тому спроможні забезпечити успішність виховної роботи з молодшими школярами, зокрема, сприяти формуванню соціально активної позиції особистості дитини. Важливе значення мають різноманітні ігрові форми роботи, використання основ народної педагогіки, принципів колективної творчої діяльності, варіативно-програмного та індивідуального підходів, розвиток дитячого самоврядування, створення атмосфери гуманності та співробітництва, тісна співпраця з батьками школярів. Виховний потенціал дитячих громадських організацій передбачає також створення умов для отримання учнями додаткових інформаційних, наукових, практичних знань. Багатство змісту, форм і методів виховної діяльності дитячих організацій дає необмежені можливості для педагогічної взаємодії з дітьми. Однак, для цього необхідно вдосконалити саму підготовку керівників дитячих організацій.

Серед завдань діяльності сучасних громадських дитячих організацій, акцентуємо увагу на залученні дітей до суспільно корисних справ; забезпечення потреби кожного учасника організації в самореалізації; формування гуманної особистості, свідомого і активного громадянина-патріота України; збереження довкілля, історико-культурної спадщини українського народу; захист прав і свобод дітей та молоді та ін.

Вагоме значення для розвитку особистості має структурованість громадських дитячих та молодіжних організацій за інтересами, де кожен може виявити всі свої здібності. Членство у громадській організації сприяє творчому розвитку особистості, дає можливість оволодіти новими знаннями, формує прагнення самовдосконалюватись, комунікативні якості тощо.

Система цінностей організації, яка виявляється в дотриманні традицій, звичаїв, ритуалів (посвята, збори, таборування, участь у змаганнях, свята, реалізація цільових програм тощо), формує відчуття причетності до організації, згуртовує колектив.

Виховна та розвивальна роль програмних заходів дитячих організацій передбачає розвиток дитячого самоврядування, соціальної активності, культури спілкування. Соціально і педагогічно цінні проекти спрямовані на залучення учнів до особистісно-значущої й соціально-позитивної діяльності; упровадження комплексної методики педагогічної взаємодії у вихованні та розвитку молодших школярів.

Будучи активними суб'єктами соціально-педагогічної діяльності, реалізуючи різноманітні соціально-педагогічні програми, громадські дитячі організації сприяють соціальному захисту, адаптації та соціалізації особистості, допомагають реалізації своїх інтересів, здібностей, які згодом можуть бути корисними як самій особистості, так і громадськості, суспільству, рідній країні.

Література:

1. Гончарова Т. Дитячі громадські організації України – на захисті прав та інтересів дітей. *Початкова школа*. 2000. № 8. С. 11-16.
2. Лісовець О. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України К., 2011. 256 с.
- 3.

Прокоп'єва А.В., магістрантка факультету спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ОРГАНІЗАЦІЯ СЛОВНИКОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Розвиток мовлення молодших школярів з інтелектуальними порушеннями неможливий без постійного збагачення їхнього словникового запасу. Особливостями їх лексики є бідність словникового запасу, неточність застосування слів, труднощі актуалізації словника, перевага пасивного словника над активним, а також порушення процесу організації семантичних полів. В словнику молодших школярів переважають іменники з конкретним значенням, а засвоєння абстрактних категорій викликає значні труднощі.

Під час організації словникової роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями варто враховувати корекційно-розвивальні завдання, спрямовані у школярів на цілеспрямоване спостереження, узагальнення, порівняння, планування свого успіху та аналізу результатів. У роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями доречно дотримуватися такої стратегії: звертаємо увагу на зусилля дитини, а не на результат; даємо чіткі вказівки; даємо дітям можливість діяти самостійно (допомагати один одному); використовуємо творчий підхід до придумування та виконання завдань; використовуємо морально-позитивне підкріплення [1, с. 5].

Під час виконання практичних вправ у молодших школярів формуються пошукові спроби орієнтування у завданнях, що, в свою чергу, формує інтерес до слова, рідної мови, використання певних мовленнєвих конструкцій під час спілкування. Цікавим методом розширення словникового запасу молодших школярів, на нашу думку, є зорові диктанти (автор українських зорових диктантів Л. Лазаренко). Такий вид диктантів розвиває оперативну пам'ять, допомагає покращити техніку читання, сприяє правильній артикуляції, підвищує рівень мовленнєвого розвитку.

Окрім зорових диктантів в роботі з учнями використовуються тестові методики. Завдання таких методик – встановити зворотній зв'язок від учнів до вчителя впродовж навчання. Це дає змогу оцінювати індивідуальний прогрес кожної дитини та її рівень відповідно до чинної програми. Для роботи з молодшими школярами варто використовувати і картки із готовими відповідями, а також можливими варіантами (а, б, в або 1, 2, 3).

Саме завдяки систематичній словниковій роботі у школярів підвищується мотивація до навчання, знижується рівень тривожності під час усних відповідей, зберігається позитивний настрій. Робота зі словником допомагає формувати самостійність, ініціативність, комунікабельність. Кількість помилок, які учні допускають у диктантах значно скорочується.

Сучасний науковець Н. Кравець зазначає, що аналізуючи літературу з досліджуваної проблеми та результати обстеження дітей на предмет сформованості в них сигніфікативної функції мовлення, ми дійшли висновку, що корекція її буде успішною в разі оволодіння школярами лексичним значенням слова (ЛЗС), тобто змістом слова, який відображається у свідомості та закріплює в ній уявлення про предмет, явище, властивість, процес. ЛЗС формується у процесі активної діяльності комунікантів, що відіграє провідну роль у пізнавальній діяльності людини [2, с. 190].

Під час діагностики учнів 3-го класу (всього 32 особи) нами було виявлено, що школярів із високим рівнем словникового запасу є лише 2%, 14% учнів знаходиться на середньому рівні, 20% знаходиться на достатньому рівні, і 64% школярів знаходиться на низькому рівні. Для розвитку словникового запасу учнів 3-го класу ми пропонуємо застосовувати наступні вправи: вправи на перелік предметів з однієї групи з наступним їх узагальненням, вправи на виключення «зайвого» предмета, вправи на класифікацію предметів за різними ознаками, вправи на розпізнавання предмета за його ознаками (розмір, колір, форма, смак, матеріал). Виконання таких вправ сприятиме проведенню складних операцій: аналізу, синтезу, порівняння тощо. Учні не лише тренують свою пам'ять, а й поповнюють свій словник активною дієслівною та прикметниковою лексикою.

Як свідчать результати формувального етапу експерименту, проведення таких вправ підвищує рівень словникового запасу учнів з інтелектуальними порушеннями. За пів року регулярних занять ми отримали такі зміни: школярів із високим рівнем словникового запасу стало 5% (було 2%), 21% учнів знаходиться на середньому рівні (було 14%), 20% знаходиться на достатньому рівні, і 54% школярів знаходиться на низькому рівні (було 64%).

Отже, організація словникової роботи на уроках української мови молодших школярів з інтелектуальними порушеннями має відбуватись з урахуванням цілеспрямованого педагогічного та психо-корекційного впливу, рекомендацій МОН і досвідчених практиків, враховуючи рівень порушення та індивідуальну стратегію розвитку дитини.

Література

1. Корекційно-розвивальні програми для учнів підготовчого, 1-4 класів з порушеннями розумового розвитку: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. К.: 2016. 650 с.
2. Кравець Н. Розвиток мовлення в розумово відсталих учнів і проблема формування читача. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*, 2009. №6(8). С. 184-194.
3. Кравець Н.П. Формування якісних ознак читання в учнів допоміжної школи. *Дефектологія*, 1999. № 2. С. 16-20.

Rakocha M.V., student of specialty "Hotel and Restaurant Management", Kyiv National University of Trade and Economics

ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT AT THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The educational environment, as a systemically organized educational space at the New Ukrainian School for Learning about Various Types and Forms of Human Activity, has its own social, socio-educational, psychological, educational, personnel, material and Technical specificities provide the student with the conditions to learn the main principles of interaction with different sociocultural space; help to reveal himself to the world, to acquire significant social roles. In the educational environment of modern society, along with the transfer of social experience and values, the main goal of education at the New Ukrainian School is to develop a system of holistic worldview, self-knowledge and identification of one's own problems, Mastering methods of self-mastering knowledge and skills.

The new Ukrainian school is a key reform of the Ministry of Education and Science. Its main objective is to establish a school that will enable students to acquire key competencies and knowledge [1, c. 122]. So far, both educators, parents, and children see everything in a positive light. The main argument for parents is that children go to school with pleasure and are interested. Teachers note that the new curriculum not only teaches children to read and write, but also to understand everything. Socialization through morning greeting in a circle goes much faster, minimizing the possibility of bullying.

Among the priorities of the New Ukrainian School is the joy of knowledge as a leading factor in the development of a child's personality. Therefore, education should be based on a person-oriented, competent, communicative, action-oriented approach in an integrated and subject-oriented manner [2, c. 32].

The main advantages of the New Ukrainian School are:

1. Development of emotional intelligence and critical thinking.
2. Development of communicative competence.
3. Socialization of the child.
4. Adaptation and gaming activities.
5. No authoritarian pressure from the teacher.
6. Attitudes towards the teacher as an older friend.
7. Freedom and discipline are balanced.
8. Teamwork skills.
9. Friendly environment and other benefits

The main advantage that both educators and parents recognize is that children learn to work as a team and take responsibility.

Thanks to the reform of the New Ukrainian School, the learning process itself is taking place in a new way. The child may not sit still, but move around freely, and there is a constant change of activity. There is an in-depth study of English. Every morning there are meetings where children share their experiences and emotions. Pupils are evaluated at the end of the fourth grade, according to State standards. Children will be able to evaluate their success on their own [3, c. 77].

The New Ukrainian School also assumes personnel autonomy, within the framework of which the school principal selects independently with whom to work. It should be recalled that the earlier release of a teacher was regulated at the level of the Urban Education Authority.

The founders of the reform believe that the school will produce generations of fully developed Ukrainian who will be able to lead our country forward in the twenty-first century.

The mission of the new Ukrainian school is to help unlock and develop the talents and capabilities of each child on the basis of partnership between teacher, pupil and parents.

So modern secondary education should prepare a person who can create and perceive change, innovation. To this end, a reform of the New Ukrainian School was introduced. This reform has many advantages over the traditional secondary education system, which was introduced many years ago. The main advantage and mission of the New Ukrainian School is the development of critical thinking of students and the education in them of patriots, innovators and, above all, personalities.

LITERATURE

1. New Ukrainian School. Conceptual framework for secondary school reform, 2021 c. 122.
2. New school: the space of educational opportunity, 2020 c. 32.
3. Educational environment of the New Ukrainian School: new pedagogical approaches, methods, technologies, 2021 c. 77.

Роїк А.О., студентка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Науковий керівник - **Гордієнко Т.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У Концепції Нової української школи зазначено, що сучасним школярам недостатньо дати знання, важливо навчити їх користуватися ними. Знання та уміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, які потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Проблема організації дослідницької діяльності учнів не є новою. Основою для зародження смислового поля поняття “дослідницька діяльність” слугують праці, у яких розглянуто навчальну діяльність та її структуру (П. Гальперин, В. Давидов, Н. Талізін), особливості організації такої діяльності в початковій школі (Т. Байбара, Н. Бібік, М. Вашуленко, Я. Кодлюк, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін.). На формування дефініції “дослідницька діяльність” суттєво вплинули роботи Т. Байбари, С. Омельчука, О. Пошетун, О. Савенкова та інших педагогів і психологів.

Дослідницька діяльність пов'язана з виконанням творчого, дослідницького завдання із заздальгедь невідомим рішенням. Це така діяльність, що здійснюється з навчальною метою і передбачає дотримання певних етапів, які є характерними для наукового дослідження: визначення проблеми; ознайомлення з літературними джерелами та їх опрацювання; формулювання гіпотези дослідження; власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення; формулювання висновків; конкретна суспільно корисна робота учнів за результатами здійсненого дослідження [4].

До 70-х років ХХ століття науковці та педагоги-практики використовували поняття “навчально-дослідницька діяльність” і “дослідницька діяльність” як синоніми [4, с. 20]. Період розрізнення їх співвідноситься з початком процесу розробки стратегій реформування початкової ланки освіти на початку 80-х років ХХ століття.

Смислове поле базового поняття “дослідницька діяльність учнів” можна схарактеризувати такими тезами:

- така діяльність учнів є видом пізнавальної діяльності;
 - здійснюється учнями поетапно з дотриманням певної послідовності дій;
 - являє собою процес наукового пізнання, доступний учням у процесі відтворення, сприймання й розуміння;
 - вона набуває форми навчального дослідження.
- С. Омельчук, розглядає такі спільні ознаки навчального й наукового досліджень:
- 1) етапність;
 - 2) теоретичний та емпіричний характер;

З) можливість індивідуального й колективного проведення дослідження [3,с53].

Дослідницька діяльність буде ефективною, якщо відповідатиме низці вимог:

- поєднання з різними видами пізнавальної діяльності;
- усвідомленість учнем сутності проблеми;
- цілеспрямованість пошукової творчої і продуктивної діяльності;
- самостійність пошуку учнями відповідей;
- реалізація потенційних здібностей учнів;
- організація досліджень з урахуванням можливості задоволення потреб учнів під час спілкування з однокласниками, батьками, вчителями;
- набуття навичок самостійної роботи та співпраці у колективі;
- забезпечення співпраці “учень – вчитель” на основі принципу рівноправності, партнерства.

Розрізняють такі види навчально-дослідницької діяльності:

- за кількістю учасників – індивідуальна, групова, колективна;
- за місцем проведення – урочна і позаурочна;
- за часом – короткотривала та довготривала;
- за темою – освітня і соціальна [1, с. 27].

Одним із видів організації навчальної діяльності молодших школярів є навчальне дослідження. За А. Щукіним, таким дослідженням передбачено організацію пошукової творчої діяльності учнів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань. С. Омельчук розглядає навчальне дослідження як складник технології дослідницького навчання, оскільки “під час навчального дослідження встановлюється пізнавальна і практична значущість виучуваного матеріалу, активізується мисленева діяльність учнів, посилюється ступінь їхньої пізнавальної самостійності й активності” [2, с. 25].

У працях вітчизняних та зарубіжних науковців зазначено, що організовуючи навчально-дослідницьку діяльність, учитель початкової школи має передбачати використання міжпредметних зв'язків, реалізацію сучасних технологій та методик цілеспрямованого формування дослідницьких умінь на основі комплексного підходу до навчально-виховного процесу.

Нова українська школа працює сьогодні на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти. У рамках цієї моделі навчальні заклади повинні максимально враховувати здібності, потреби та інтереси дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму.

Література

1. Коломієць М. Навчально-дослідницька діяльність дітей молодшого шкільного віку. *Завучу. Усе для роботи*. 2015. № 9-10. С.25-29.
2. Мієр Т. І. Організація навчально-дослідницької діяльності молодших школярів у взаємодії з собою та з іншими: монографія. Кіровоград: ФО-П Александрова М. В., 2016. 424 с.
3. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2012. №.1. С. 41-49.

Рула Т.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КОМІКСИ ТА МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНІ ФІЛЬМИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСНОВ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Курс «Літературне читання» дає широкі можливості для розвитку мовлення молодших школярів, індивідуального та диференційованого підходів, в тому числі до дітей з порушеннями мови, що підвищує можливості формування їх комунікативної компетентності.

Проблему використання коміксів та мультиплікаційних фільмів на уроках читання у формуванні основ комунікативної компетентності досліджували С. Хлестова, Скотт МакКлауд, М. Івасишин, С. Підпригора, Ф. Хитрук, У. Фостер, Р. Лоу, Д. Бабіченко.

Медіа-тексти на уроках читання сприяють формуванню основ комунікативної компетентності. Сприйняття інформації за допомогою таких методів як мультфільми та комікси допомагає отримати більш глибокі враження і привернути увагу аудиторії, створити стимули продовжувати навчання даного курсу [2].

Дитина з раннього дитинства звикає до щоденного перегляду мультфільмів. Вона любить, «зустрічатися» на екрані з улюбленими героями, переживати разом з ними ті пригоди, які підносяться майстрами мультиплікації. За даними соціологів, від 20 до 40% всього вільного часу дитина проводить біля екрану, при цьому переважно діти зайняті переглядом мультфільмів. Саме мультфільм став сьогодні для дитини одним з основних носіїв і трансляторів уявлень про світ, відносин між людьми і норм їхньої поведінки [1, с. 14].

Зазвичай перегляд мультфільмів сприймається як відпочинок, приємне проведення часу. Але організований вчителем початкової школи аналіз матеріалів і перегляд мультфільму на уроці читання дозволяє зробити процес вивчення нового матеріалу інтенсивним і цікавим, формує у них комунікативні уміння та навички .

Сучасний урок, побудований відповідно до Держстандарту, обов'язково передбачає мультимедійний супровід. Вибір фільму повинен здійснюватися з урахуванням вікових особливостей учнів і методичною відповідністю змісту мультфільмів [2].

Мультфільми, використані під час аналізу твору, формують загальнолюдські якості, розвивають психічні процеси дитини, розширюють кругозір учнів, сприяють поповненню словникового запасу, вчать говорити грамотно і красиво формулювати свої думки, розвивають творчі здібності учнів.

З одного боку, мультфільми розвивають особистісні якості дитини, оскільки під час їх перегляду, аналізу та обговорення школярі знаходять відповіді на питання, що їх цікавлять. З іншого боку, використання мультфільмів урізноманітнює уроки літературного читання, допомагає розширити кругозір дітей та глибше осмислити твір.

Англійський учений Річард Лоу визначив, що мультиплікаційні фільми розвивають в учнів навички критичного мислення, поведінки, спілкування.

Таким чином, перегляд мультфільмів займає важливе місце у формуванні особистості дитини, її комунікативних умінь та навичок на уроках читання.

Важливими стають на уроках читання також комікси як засіб навчання, які є актуальними і до кінця не вивченими.

С. Хлестова розуміє комікс як засіб масової комунікації, який складається з послідовності кадрів, для якого характерна діалогічна оповідь, де час замінюється простором [3, с. 16].

Комікс – це розповідь у малюнках, які подані в продуманій послідовності для передачі інформації та спрямовані на отримання естетичної насолоди.

Застосування коміксів на уроках читання вимагає додаткового часу від учителя, але сприяє виникненню у школярів бажання продукувати оригінальні ідеї, а це означає, включення їх у процеси говоріння, читання, письма, аудіювання.

Мета використання коміксу полягає в доборі такого завдання та такого коміксу, зміст якого буде забезпечувати формування комунікативної компетенції дітей.

Комікси сприяють розвитку візуального мислення учнів, а їх створення допомагає розвитку в учнів комунікативних умінь.

Отже, комунікативна компетенція учнів початкових класів - це здатність і готовність школярів вступати в різні контакти (усні / письмові, вербальні / невербальні) з метою вирішення комунікативних завдань (передача інформації, підтримка і встановлення контактів); уміння виконувати різні соціальні ролі в групі й колективі під час вивчення художніх творів.

Література

1. Бабиченко Д. М. Искусство мультипликации. М.: Искусство, 2010. с. 14;
2. Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів НУШ. URL: [http:// ...mon.gov.ua/osvita > pavchal...](http://...mon.gov.ua/osvita/pavchal...) (дата звернення 29. 09. 2020).
3. Хлестова С.В. Комікс як засіб масової комунікації: типологічні особливості. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Серія: «Соціальні комунікації»*. 2017. Вип. 11. С. 16.

Рябушко В.М., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ВСТАНОВЛЕННЯ ПАРТНЕРСТВА МІЖ ШКОЛОЮ, ГРОМАДОЮ І БАТЬКАМИ У НУШ

Концепція «Нова українська школа» утверджує що, нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства». Відповідно діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень». З огляду на нові реалії становлення НУШ визначена нами тема є актуальною для сьогодення.

Скиба М. відзначає, що однією з перших теоретичні і практичні аспекти співпраці батьків і школи зв'язала професорка соціології університету Джона Хопкінса Джой Епштейн. Ще 1982 року вона ініціювала здійснення низки досліджень, які засвідчили залежність якості освіти від ефективності співпраці батьків, вчителів і адміністрації школи.

Так, 1996 року Джой Епштейн разом із послідовниками узагальнила рамкові умови, що включають шість основних типів активностей батьків, що поєднують відносинами партнерства сім'ю, школу та громаду:

- **батьківство**: сім'ї мають забезпечувати здоров'я та безпеку дітей, створювати вдома середовище, що заохочує до навчання; школи ж повинні забезпечувати сім'ї навчанням та інформацією, щоб допомогти зрозуміти своїх дітей та сприяти їхньому розвитку.

- **спілкування:** школи мають бути підзвітними родинам і надавати їм інформацію про прогрес у школі та успішність учнів; засоби спілкування мають відповідати культурним особливостям батьків, і процес повинен бути двонаправленим;

- **волонтерство:** батьки можуть зробити значний внесок у середовище та функції школи; школи можуть отримати максимальну віддачу від цього процесу через створення гнучких графіків, що відповідатимуть таланту і інтересам батьків потребам студентів, вчителів і адміністраторів;

- **навчання вдома:** батьки можуть допомагати своїм дітям у діяльності, пов'язаній зі школою, за методичної підтримки вчителів;

- **ухвалення рішень:** школи можуть дати батькам значущі ролі в ухваленні рішень у школі та допомогти їм максимально використовувати їх; ця можливість повинна бути відкритою для всіх верств громади, а не тільки для людей, які мають найбільше часу та енергії, щоб витратити на шкільні справи;

- **співпраця з громадою:** школи повинні координувати роботу та ресурси громади, бізнесу, коледжів або університетів, а також інших груп для покращення шкільних програм, сімейних практик і навчання та розвитку студентів; школи можуть допомогти сім'ям отримувати доступ до допоміжних послуг, що надаються іншими установами, такими як охорона здоров'я, культурні заходи, послуги репетиторів та програми післядипломного догляду за дітьми [4].

У посібнику «Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів» визначаються три сфери демократичних змін, у яких може розвиватися школа, яка прагне стати більш демократичною. Серед таких змін є налагодження партнерства між школою, місцевою громадою і батьками [2, с. 9].

У Концепції «Нової української школи» відзначається, що в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [3, с. 14].

На думку О.Вознюк, це дозволяє говорити про такі типи соціального партнерства в процесі взаємодії школи та сім'ї у сфері виховання Нової української школи, як:

1. *комунікативно-дидактична*, що складається у взаємонавчанні через спілкування педагогів і батьків із питань виховання;
2. *управлінська*, що виявляється через спільне управління педагогами і батьками виховним процесом школи;
3. *експертна*, що складається в спільній експертизі педагогами і батьками виховного процесу школи;
4. *проектно-діяльнісна*, що реалізується через розробку та здійснення школою і сім'єю спільних соціальних, освітніх, культурних проєктів, через реалізацію окремих справ і акцій, спрямованих на вирішення виховних завдань;
5. *консультативна*, що виражається через професійне консультування педагогами і батьками один одного [1].

В урядових документах зафіксовано, що нова школа працюватиме на засадах педагогіки партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

До головних принципів цього підходу віднесено такі:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [3].

Важливою є думка М.Скиби про те, що для найкращої підготовки себе до моделі партнерства у школі, варто:

1. Прийняти факт, що зміни мислення відбуваються повільно – воно подібне на айсберг, занурений у глибини історії. Отже слід набратися терпіння, намагаючись побудувати партнерські стосунки з іншими батьками, з адміністрацією школи, зрештою – шукаючи спільну мову із власною дитиною.

2. Поставити собі запитання, який спосіб мислення найбільш адаптивний для цих умов; знайти носіїв такого мислення зростання. Приміряти на себе ці моделі.

3. Розвивати уяву і креативність.

4. Освоювати навички перемовин і вчитися не лише аргументувати власну позицію, але й слухати інших.

5. Підтримувати власний ресурсний стан і почуття гумору

6. Укладати Меморандум про співпрацю між батьками, вчителями, адміністрацією і учнями [4].

Таким чином, необхідно зробити висновок, що педагогіка партнерства в умовах Нової української школи сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу. Партнерство задовольняє потребу в значимості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше. Такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі.

Література

1. Вознюк О.В. Аналіз співробітництва і партнерства. URL : <https://conf.zippo.net.ua/?p=363>.
2. Інструмент демократичного розвитку школи. Практичний посібник. Програма підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа» / Заг. ред. Олена Шинаровська : Європейський центр імені Вергеланда, 2019. URL : <https://www.schools-for-democracy.org/biblioteka/publikatsii-vydani-v-ramkakh-prohramy/praktichnij-posibnik-dlya-shkil>.
3. Концепція «Нова українська школа». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
4. Скиба Микола. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL : <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>.

Самойленко О.А., доктор педагогічних наук, викладач соціально-економічних дисциплін Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛЯ З ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Творчий потенціал вчителя з початкової освіти ☒ це складне інтегративне утворення, що охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної компетентності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що основними напрямками формування творчого потенціалу вчителя з початкової освіти в умовах Нової української школи є [2]:

- Послідовне створення в школі здоров'язберігаючого освітнього простору з обов'язковим використанням здоров'язберігаючих технологій.

- Розвиток творчих здібностей учнів через класно-урочну систему і систему додаткової освіти.

- Широке впровадження нових форм і методів навчання, в тому числі сучасних інформаційних технологій, для забезпечення можливості індивідуального розвитку кожної дитини.

- Розвиток системи виховної роботи на принципах добровільності, свободи вибору і творчості.

Науково-педагогічні спостереження та аналіз педагогічної діяльності творчого вчителя дають підставу стверджувати, що процес формування творчого потенціалу вчителя з початкової освіти охоплює декілька етапів [3, с. 48-49] (рис. 1)

Початковий етап охоплює процеси довузівської, вузівської та перші роки педагогічної діяльності учителя. Цьому періоду притаманні процеси формування професійного світогляду та психологічної готовності педагога до новаторської роботи, самостійності вибору шляхів професійної педагогічної діяльності; набуття особистісного досвіду. Варто при цьому враховувати, що в цей період зароджується процес самовизначення як результат довузівського, вузівського та після вузівського професійного вибору у вчителя.

Наступний, концептуальний етап формування системи індивідуальної творчої діяльності вчителя характеризується зародженням концептуальних засад творчої педагогічної діяльності, умотивованим вибором освітньо-виховних ідей, теорій інноваційного опрацювання; практичне втілення особистісних педагогічних моделей у навчально-виховний процес за умови їх попередньої експериментальної апробації.

Продуктивний етап активного творчого розвитку особистості вчителя пов'язаний з процесами постійного оновлення інноваційних педагогічних моделей та інтенсивності зростання результативності навчально-виховного процесу, доповнення та обґрунтування концепцій особистої творчої діяльності, створення власного педагогічного стилю, почерку; формування та самореалізації особистості з урахуванням потенціальних здібностей і потреб суспільства.

Період найвищого рівня розвитку індивідуальної творчої системи дії учителя ☒ результативний ☒ характеризується розширенням науково-інноваційного підходу до розвитку педагогічної творчості на рівні експериментального дослідження, науково-теоретичного узагальнення форм і методів роботи, які мають новаторський характер,

зростання готовності до якісних змін в системі творчої роботи, виявлення проблем і науково-педагогічному обґрунтуванні шляхів їх вирішення.

Рис. 1. Етапи формування творчого потенціалу вчителя з початкової освіти в умовах Нової української школи

Таким чином, можемо зробити висновок, що учитель, який здатний і готовий до здійснення творчої діяльності в початковій школі, може досягнути результатів, коли він усвідомлює себе як професіонал, має установку на творче сприйняття наявного інноваційного досвіду і його необхідне перетворення. Такий учитель власною творчою діяльністю надасть можливість відкрити учням нові шляхи до знань, роздумів і розвитку власних можливостей. Тому оновлення нормативно-правової бази та навчально-методичного забезпечення Нової української школи вимагає нових підходів до формування творчого потенціалу у майбутнього вчителя початкових класів у закладі вищої освіти.

Література

1. Білюк О. В. Творчість вчителя в контексті його професійного розвитку// Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2010. Вип. 1.31. С. 42-50.
2. Нова українська школа [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczya.pdf>
3. Олексюк О.М. Розвиток духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті: [монографія]; видання 2, перероблене та доповнене. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 268 с.

Сахненко Л.О., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОВАГИ ДО ГЛИБИННИХ КОРЕНІВ ВЛАСНОГО НАРОДУ В УМОВАХ НУШ

Сьогодні Україна як ніколи гостро відчуває необхідність підготовки і виховання громадян нового покоління як активних членів демократичного суспільства. Відповідно перед державними органами управління освітою постає проблема, якою має бути система освіти країни, і в який спосіб освіта братиме участь у побудові суспільства, заснованого на фундаментальних цінностях прав людини і громадянина, демократії та верховенства права, рівності і взаємній відповідальності, толерантності та свободи.

Проблему формування в учнів патріотичних почуттів, національної самосвідомості розглядали такі українські дослідники: І. Бех, Т. Бондаренко, В. Борисов, О. Вишневський, Т. Гавлітіна, В. Кузь, Н. Кузьменко, Р. Петронговський, Ю. Руденко, М. Сметанський, М. Стельмахович, О. Сухомлинська, Б. Ступарик, О. Стьопіна, К. Чорна та ін.

За Концепцією “Нової української школи” випускником нової школи є патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини [2, с. 6]. Відповідно одним з ключових компонентів нової школи є наскрізний процес виховання, який формує цінності.

Національне та патріотичне виховання в системі освіти здійснюється з урахуванням пізнавальних можливостей та психологічно-вікових особливостей учнів певного класу. Особливе місце в цьому процесі належить учням початкових класів. Пояснюється це особливостями психології дітей, прикметою яких є здатність охоче пізнавати довколишній світ, нові знання, сприймати норми поведінки, виробляти власне світосприймання та світобачення. Саме тому основи національного виховання значною мірою закладаються в цей період навчання [1, с. 40].

Національно-патріотичне виховання учнів початкових класів здійснюється у процесі навчально-пізнавальної діяльності як провідної шляхом внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів, відведення належного місця “спільно-взаємодіючій діяльності” як на уроках, так і в позаурочний час; гуманізації взаємин у системах “учитель-учень”, “учень-учень”; використання вчителем демократичного стилю спілкування з учнями; створення умов для творчої самореалізації кожної особистості.

“Я у світі” - новий навчальний предмет, який справедливо називають першим курсом громадянської освіти. Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі. Досягнення поставленої мети передбачає, зокрема, розв'язання такого завдання як виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій [4, с. 37-38].

Тематичну основу курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, серед яких “Людина в суспільстві” (громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення) та “Людина і світ” (толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв) [4, с. 37-38].

Сформуванню в дітей цілісного розуміння таких засадничих принципів патріотичного виховання, як відданість рідній Батьківщині, гордість за її соціокультурні та історичні здобутки в учнів початкової школи сприяє вивчення на уроках таких тем: “Славетні Українці”, “Моя країна – Україна”, “Україна – європейська держава”, “Внесок українців у досягнення науки, культури та спорту”, “Турбота кожного про історичну та культурну спадщину”, “Права громадянина”, “Обов'язки громадянина”, “Добрий день, Тобі, Україно Моя!”, “Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини!”.

Уроки предмету “Я у світі” покликані розширити поняття про Україну як спільноту гідних, працевитих, талановитих людей; формувати пізнавальний інтерес.

Наприклад: Вправа “Пам'ятні дати моєї держави”. Учні отримують завдання знайти відомості про свята (самостійно або з допомогою вчителя), спираються на календар пам'ятних дат України.

Патріотичні почуття формуються завдяки використанню на уроках “Я у світі” краєзнавчого матеріалу. З цією метою можливо провести **вікторину “Моя Україна”**. Учні молодшої школи багато знають про державу, у якій вони живуть, знають її державні і народні символи, назви міст, річок, озер, морів. Але ж для кожного з нас Батьківщина починається з міста, села, в якому вони народилися і живемо. Тому необхідно розширювати їх знання про свою маленьку батьківщину, спрямувавши на дослідження відомостей про далеке минуле нашого міста, а вчитель може узагальнити ці матеріали у вигляді презентації.

До вподоби учням і пізнавальна вправа **“Служба розшуку”**. *Наприклад:* діти отримують завдання віднайти необхідну інформацію про рекорди рідного краю: найвизначнішу постать, найвідомішу пам'ятку архітектури, про найглибше та найбільше озеро, найзагадковішу річку, найдивовижніший об'єкт природи. Якщо учні не готові до пошукової роботи то вчителю необхідно або самостійно підготувати такі статистичні дані, або допомогти учня у пошуку.

Також є необхідність проводити заняття з теми “Мій рід”. На уроках “Я досліджую світ” учні мають виготовити родинне дерево, де мають згадати імена своїх рідних та родичів, спробувати зробити “Дерево класу”. Учні молодших класів з цікавістю вивчають нові слова “покоління”, “рід”, “предки”, “пращури”, “прадід”, “традиції”, “родинні свята”.

Ознайомлення дітей початкової школи з національною символікою на уроках літературного читання відбувається завдяки народним (“Стоїть явір над водою”, “Котився віночок по полю”) та авторським (“Соромно перед соловейком” В. Сухомлинський, “Соняшник” Д. Павличко, “Гуси-лебеді летять” М. Стельмах, “Співай, соловейку!” М. Познанська, “Як співає соловейко?” Б. Комаров) творам.

Пріоритетним напрямком патріотичного виховання молодших школярів є вивчення української музичної культури на уроках музичного мистецтва. На уроках музичного мистецтва вчитель розкриває учням глибокий сенс поняття “Батьківщина” через емоційно-відкрите, позитивно-шанобливе відношення до таких вічних проблем життя і мистецтва, як материнство, любов, добро, щастя, дружба та обов'язок. Патріотична тема проходить буквально у всіх класах, де вивчається предмет музичного мистецтва. Для прикладу у 2 класі це розучування українських народних (“Диви-диви”, “Українка я маленька”) та авторських (“Вишиванка” (муз. В. Верменича, слова

М. Сингаївського), “Наша мова” (муз. М. Ведмедері, слова В. Кленца)) пісень, ознайомлення з музикою танців (“Гопак”, “Козачок”).

Традиційними для початкової школи є “уроки мужності”. Це і уроки розвитку мовлення “Лист солдату”, і уроки трудового навчання “Подарунок на фронт”, і уроки образотворчого мистецтва “Героям Слава!” На цих уроках з особливим патріотичним піднесенням звучить Гімн України з вуст маленьких школярів. Також не останнє місце у вихованні займає і оформлення класної кімнати, влаштування куточків народної та державної символіки.

Критеріями сформованості національно-патріотичної свідомості молодшого школяра вважаються: ступінь особистісного ставлення до української мови та використання її у різних сферах діяльності; ступінь активності в утвердженні цінностей української культури, ступінь прояву внутрішнього стану особистості у відношенні до природи, власного здоров'я та здоров'я оточуючих [1, с. 6].

Отже, показниками активності учнів початкових класів в утвердженні цінностей української культури в різних видах діяльності є: наявність фактів утвердження дитиною в родинному колі та школі значущості національної культури для розвитку особистості та суспільства; спілкування українською мовою; систематичність та самостійність у створенні різних продуктів творчості в сфері національного мистецтва за власним бажанням; стійкість громадянської позиції у різних ситуаціях; бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Література

1. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: Навчально-методичний посібник. – Черкаси: Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. – 140 с.
2. Концепція «Нова українська школа». – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Семенюк Л.М. Національно-патріотичне виховання молодших школярів на уроках «Я у світі». – Режим доступу : <https://naurok.com.ua/nacionalno-patriotichne-vihovannya-molodshih-shkolyariv-na-urokah-ya-u-sviti-32429.html>.
4. Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>.

Скрипець О.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НА ЗАСАДАХ ДЕМОКРАТІЇ

Повага до людської гідності, рівність і партнерство - це насамперед цінності, якими ми керуємося у стосунках з іншими. Щоб демократичні засади працювали у суспільстві, у закладі освіти також важливо розвивати практичні навички співпраці, демократичної участі, критичного мислення. Крім того, важливо пропагувати й відповідні норми поведінки, демократичний стиль життя, демократичну культуру. Концепція нової української школи пропонує розвивати компетентності для життя у суспільстві й державі, поглибити автономію школи та вчителя.

Основними напрямками демократичної школи є: **впровадження основ демократії і права людини в освітній процес**, що включає в себе інтеграцію підходів освіти демократичного громадянства і прав людини у навчальну програму, позакласну роботу направлену на вивчення і пропагування демократії і поваги до прав людини, застосування демократичних методів навчання; **демократичне середовище і демократичне врядування**, що означає, що тип врядування у закладі освіти повинен бути демократичним, відносини у закладі освіти відображати принципи демократії та повагу до прав людини, конфліктні ситуації повинні вирішуватися мирним шляхом із залученням усіх сторін; **партнерство з батьками і місцевою громадою**, це коли представники закладу освіти беруть участь у громадському житті, встановлено партнерство з місцевою адміністрацією, організаціями у місцевій громаді.

У ході планування й реалізації навчальної роботи в початковій школі варто: застосовувати наскрізний підхід у формуванні громадянських компетентностей; використовувати в педагогічній практиці активні та інтерактивні методи навчання й викладання, які сприяють розвитку компетентностей; сприяти реалізації принципу партнерства в освітньому процесі: заохочувати участь батьків, здобувачів освіти та громадських організацій у плануванні і реалізації навчальних програм; будувати освітній процес за принципом «рівний – рівному»; створювати можливості для конструктивного діалогу між усіма суб'єктами освітнього процесу; створювати умови для ефективної участі в освітньому процесі усіх у класі, а не лише найбільш успішних учнів шляхом урахування індивідуальних особливостей і навчальних потреб; сприяти формуванню компетентностей для демократичного громадянства – знань, навичок, ставлень та цінностей через практичну діяльність, зокрема, через реалізацію навчальних проектів та проблемноорієнтоване навчання; заохочувати розвиток професійної компетентності вчителів із використання сучасних методів та прийомів навчання учнів; інтегрувати елементи освіти для демократичного громадянства і прав людини у навчальні плани і програми предмету «Я досліджую світ» шляхом наскрізного планування; ділитися власними напрацьованими методичними рекомендаціями щодо органічної та ефективної імплементації громадянськознавчого навчання та виховання в усі шкільні предмети початкової школи (через учительські блоги, вебсторінку закладу, відкриті уроки та семінари тощо); пропонувати курси за вибором у сфері освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини учителям початкових класів;

призначити шкільного координатора з освіти для демократичного громадянства і прав людини з метою систематизації роботи з розвитку культури демократії та прав людини у закладі освіти; проводити навчання для вчителів, учнів, батьків та представників місцевої громади з освіти для демократичного громадянства і прав людини на базі освітнього закладу; реалізовувати навчальні проекти, націлені на формування знань, навичок, ставлень та цінностей для життя у демократичному суспільстві.

Демократичний освітній заклад – це не ідеальний заклад загальної середньої освіти, де немає жодних проблем. Це освітній простір, де всі суб'єкти шкільного життя слухають і поважають один одного, а всі важливі рішення обговорюються і приймаються усіма сторонами, яких ці рішення стосуються.

Література

1. Большакова І. О. Комплексне навчання у 20-х рр. ХХ ст. як джерело розвитку міжпредметної інтеграції змісту навчання другої половини ХХ ст. Збірник наукових праць. Вип. 18 (1–2015).
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya>.
3. Інструмент демократичного розвитку школи. Практичний посібник Програма підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа», 2019.
4. Большакова І. О., Софій Н. З., Онопрієнко О. В. Порадник для вчителя. Навчально-методичні матеріали. Київ, 2017.

Староста В.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мотивація професійної діяльності важлива для фахівців будь-якої галузі, але особливого значення вона набуває в системі освіти, оскільки професія «вчитель» найбільш масова в світі і має винятково важливе значення для існування нашого суспільства.

«Система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки», – так мотивація визначається у педагогічному словнику, згідно С. Гончаренко [2, с. 217].

Л. Онуфрієва і С. Ренке описують два основні типи мотивації педагогічної діяльності – зовнішню і внутрішню мотивацію. Зовнішню мотивацію формують мотиви, які перебувають за межами самої педагогічної праці (заробіток, страх осуду; прагнення до престижу й т. д.); внутрішню – мотиви, які породжені у свідомості людини самою трудовою діяльністю (розуміння її суспільної корисності; задоволення, що приносить робота, тобто результат і процес праці) [3, с. 207].

Дане повідомлення висвітлює результати емпіричного дослідження мотивації професійної діяльності вчителів початкової школи за результатами їх анонімного онлайн опитування з використанням Google Forms: <https://cutt.ly/nEMbFC7>. Наразі дана анкета відкрита і доступна для опитування, аби збільшити число можливих респондентів з будь-якого закладу освіти України.

Використовували анкету «Мотивація професійної діяльності» (методика К. Замфір у модифікації А. Реана [1, с. 267-269]), надалі розраховували показники внутрішньої (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ) та зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ).

До опитування долучились упродовж 2019-2021 рр. 83 учителі початкових класів Закарпатської області.

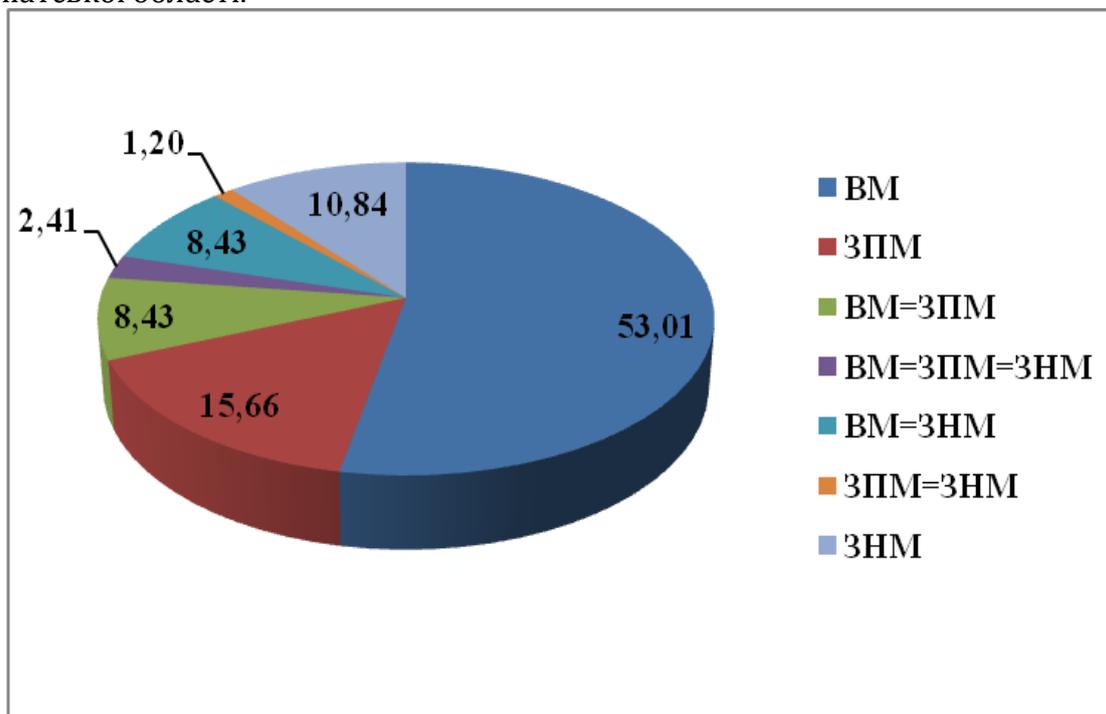

Рис. 1. Переважні типи мотивації професійної діяльності вчителів початкової школи (на прикладі опитування респондентів Закарпатської області)

На рис. 1 представлено опрацьовані результати проведено опитування. Оптимальні мотиваційні комплекси для професійної діяльності, згідно [1, с. 267-269], $ВМ > ЗПМ > ЗНМ$ і $ВМ = ЗПМ > ЗНМ$; найгірший мотиваційний комплекс $ЗНМ > ЗПМ > ВМ$. Залежно від отриманих значень показників мотивації (ВМ, ЗПМ, ЗНМ) можливі наступні комбінації, коли переважає один із них чи переважають кілька показників з однаковими значеннями, а саме: перевага внутрішньої та зовнішньої позитивної мотивації – ВМ, ЗПМ, ВМ=ЗПМ; посилення зовнішньої негативної мотивації – ВМ=ЗПМ=ЗНМ, ВМ=ЗНМ; ЗПМ=ЗНМ; ЗНМ.

Проведене дослідження показує, що основна частина наших респондентів – учителів початкової школи (біля 77%) мають оптимальні мотиваційні комплекси ВМ (53,01%), ЗПМ (15,66%), ВМ=ЗПМ (8,43%). Це сприяє успішній педагогічній діяльності, оскільки дані комплекси більш поширені порівняно із негативними мотиваційними комплексами. Проте нами також виявлено частину вчителів початкової школи, у яких мають місце випадки посилення зовнішньої негативної мотивації, тобто, переважають наступні комплекси: ВМ = ЗПМ = ЗНМ, ВМ = ЗНМ; ЗПМ = ЗНМ; ЗНМ (рис. 1). Особливо викликає занепокоєння, що 10,84% респондентів мають перевагу виключно ЗНМ, що суттєво може ускладнити педагогічну діяльність учителя.

Отримані дані узгоджуються з нашим дослідженням [4] мотивації професійної діяльності 315 респондентів-освітян (2019-2020 рр.) переважно Закарпатської області, а також деяких інших областей України, які працюють у різних закладах: дошкільної освіти 18,7%; початкової освіти 18,1%; середньої освіти 34,6%; вищої освіти 17,1%; позашкільної освіти 6,3%; інші 5,1%. Зокрема, встановлено, що ВМ переважає у 50,5%

респондентів, ЗПМ – 13,3%, ВМ=ЗПМ – 7,9%, а в цілому перевага позитивних мотиваційних комплексів складає понад 71,9 %.

Література

1. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. Учебник для вузов. СПб : Питер, 2000. 304 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 374 с.
3. Онуфрієва Л.А., Ренке С.О. Дослідження теоретичних основ мотивації професійної діяльності педагога. Проблеми сучасної психології, 2011. №13. С. 196-208.
4. Староста В.І. Переважні типи мотивації професійної діяльності освітян. Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників у системі неперервної освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10-12 листопада 2020 р.). Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Запоріжжя, 2020. №5(42). ISSN 2223-4551. URL : <https://drive.google.com/file/d/1iQsladNzmWxOf5NUIInmeEcprBUNFO13s/view>

Староста В.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Русин В.В., магістрант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», учитель початкових класів Ужгородської спеціалізованої школи I-III ступенів № 3 з поглибленим вивченням англійської мови

ДЕЯКІ ЗАСОБИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Весною 2020 р. заклади освіти України, згідно Наказу Міністерства освіти і науки України (від 16.03.2020 № 406) «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» [2], змінили свою звичну діяльність, набуло поширення дистанційне навчання.

Отже, виникає необхідність вивчення особливостей перебігу освітнього процесу в нових умовах, а також навчати студентів як майбутніх учителів використовувати сучасні засоби дистанційного навчання під час їх професійної підготовки. В [3] нами проаналізовано використання системи електронного навчання Moodle до, під час і після пандемії в державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (далі УжНУ).

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

На нашу думку, варто дослідити ставлення студентів до дистанційного навчання. Дане повідомлення висвітлює результати емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення та аналіз деяких поглядів студентів – майбутніх учителів початкових класів

щодо використання дистанційного навчання в УжНУ під час пандемії. До анонімного онлайн опитування з використанням Google Forms в 2020-2021 н.р. долучились 63 студенти різних років навчання, очної та заочної форми навчання. Розглянемо відповіді студентів на одне з питань анкети (рис. 1): «Укажіть кількість Ваших навчальних дисциплін, з яких під час карантину використані наступні комп'ютерно орієнтовані засоби дистанційного навчання як джерела навчальної інформації, поточних та контрольних завдань і т.п. для студентів: Е-ресурси наукової бібліотеки УжНУ; платформа Moodle (сайт е-навчання УжНУ); інші платформи дистанційного навчання (Google Meet, Google Classroom, Zoom тощо); Email/Е-пошта; соціальні мережі (YouTube, Facebook тощо); месенджери (Viber тощо); персональний сайт викладача». Відповідь за п'ятибальною шкалою: 1 (жодна дисципліна/дуже мала частина), 2 (мала частина); 3 (майже половина); 4 (більша частина); 5 (переважна більшість/усі дисципліни).

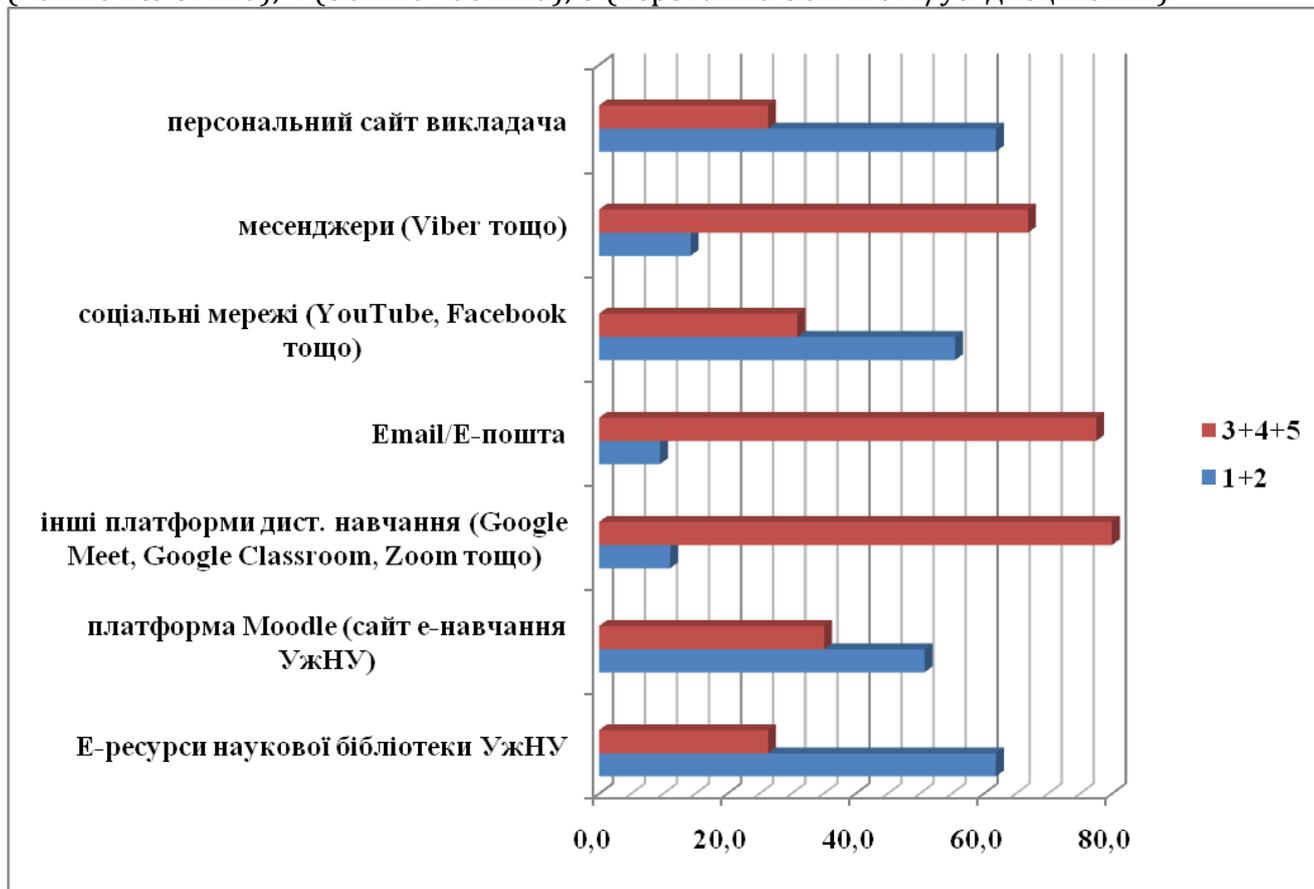

Рис. 1. Відповіді студентів на питання: «Укажіть засоби дистанційного навчання з Ваших навчальних дисциплін під час пандемії Covid-19»

Для узагальнення результатів на рис. 1 наведено просумовані значення відповідей «жодна дисципліна/дуже мала частина» та «менша частина» (позначено 1+2), а також «майже половина», «більша частина» та «переважна більшість/усі дисципліни» (позначено 3+4+5).

Найбільш поширеними виявились різні платформи дистанційного навчання (Google Meet, Google Classroom, Zoom тощо) та електронна пошта. Далі за поширеністю викладачі використовують месенджери (Viber тощо), систему електронного навчання УжНУ Moodle. Соціальні мережі (YouTube, Facebook тощо), е-ресурс наукової бібліотеки

УжНУ та персональні сайти викладачів менш поширені під час дистанційного навчання майбутніх учителів початкових класів.

Література

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ МОН України [зі змінами, внесеними наказом МОН України від 14.07.2015 р. N 761] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
2. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2020 № 406. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-roshirennju-koronavirusu-s-ovid-19>.
3. Староста В.І. Moodle до, під час і після пандемії Covid-19: використання студентами бакалаврату та магістратури. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». 2021. Вип. 10, С. 216-230. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1018>.

Стрілець А.М., старший вчитель, вчитель вищої категорії, вчитель початкових класів Ніжинської гімназії № 14

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Час вимагає зміни підходів до навчання. Від формального навчання, де дорослий передає інформацію, а дитина – пасивний реципієнт, до навчання через гру, де в центрі процесу - дитина, яка відчуває себе вільно і радісно. Саме у грі діти здобувають готовність до викликів сучасного світу! [1, с. 75].

LEGO - це найпоширеніша на сьогодні педагогічна система, що використовує моделі реального світу і предметно-ігрове середовище навчання та розвитку дитини.

Основним принципом навчання є принцип «Навчання через дію» - діти отримують знання в процесі побудови та дослідження моделей з конструктора [3, с. 66].

Перспективність застосування LEGO-технології обумовлюється її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових і навчальних зонах. LEGO-конструктор спонукає працювати в рівній мірі і головою, і руками дитини. Конструктор допомагає втілювати в життя свої задумки, будувати і фантазувати, захоплено працюючи і бачачи кінцевий результат. Саме LEGO дозволяє вчитися граючи і навчатися в грі [4, с. 105].

«Шість цеглинок» – це інструмент та практичний засіб, який дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання у НУШ. Це не фіксований набір завдань та інструкцій, а відкрита система, яка стимулює учня робити відкриття, досліджувати, експериментувати, шукати власні відповіді на проблемні ситуації, ставити цілі та розробляти план дій, творити та імпровізувати досхоchu.

На кожному уроці учитель пропонує певну тему, а діти конструюють. На уроках навчання грамоти набір «Шість цеглинок» - помічник та наочне пояснення при вивченні звуків та букв. Діти з LEGO складають звукові схеми, використовуючи кольорові цеглинки. Червоні - голосні звуки, сині - тверді приголосні, зелені - м'які приголосні. На своїх уроках у 1 класі я застосовувала набори «Шість цеглинок» під час ігор-театралізацій, в яких вміст, ролі, ігрові дії обумовлені сюжетом і змістом тієї чи іншої казки. Найчастіше основою ігор-театралізацій у мене були народні казки: «Ріпка», «Коза-

Дереза», «Колобок» та інші. У дитини з'являється можливість створити власного Колобка або Вовка і наділити свій персонаж тими якостями, якими він хоче. Здобувачі освіти починають створювати цікаві споруди і декорації, вкладаючи в них своє ставлення. Мої учні вивчали літери не тільки у Букварі, але й будували з цеглинок. На деталі конструктора я наклеювала букви алфавіту та розділові знаки. Після цього склалися слова, речення, одночасно вивчався правопис.

На уроках з математики технологія «Шість цеглинок» використовується з метою ознайомлення з цифрами та числами, математичними діями, одиницями вимірювання різних величин, вивчення складу числа. За допомогою цеглинок можна проводити різні вправи. Наприклад, вправа «Складаємо вирази». Під час її застосування діти вчаться працювати в команді, швидко реагувати, застосовувати раніше вивчене, виконувати математичні дії.

Суть завдання:

1. Кожна дитина на трьох своїх цеглинках фломастером пише цифри, а ще на трьох - математичні знаки «+», «-» та «=».

2. З отриманих чисел і знаків кожна дитина складає вирази, записує та розв'язує їх.

Учням подобається «будувати» **математичні диктанти**. Наприклад, 1 поверх - 4 цеглинки, 2 поверх на 1 цеглинку менше, 3 поверх на 1 менше, ніж другий тощо.

Справжнім помічником набір «Шість цеглинок» стає, коли учні вчаться розв'язувати задачі, викладаючи їх зображення.

На уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» діти можуть використовувати цеглинки для створення різних моделей, в експериментальній діяльності, сюжетно-рольових іграх при вивченні правил дорожнього руху, будуючи з цеглинок перехрестя, дороги, мости та пішохідні переходи.

В силу своєї педагогічної універсальності набори «Шість цеглинок» служать найважливішим засобом розвивального навчання. Як і інші види діяльності, творчість дитини завжди приваблива і змушує її думати, оскільки пов'язана зі створенням чогось нового.

Література

1. Нова українська школа: поради для вчителя/за заг.ред. Н.М.Бібік.-Київ: Літера ЛТД,2018.-160с.
2. Лусс Т.В. Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей за допомогою ЛЕГО / Т.В. Лусс. – М., 2013. – 96 с.
3. Максаєва Ю.А. Легоконструювання як фактор розвитку обдарованості/ Ю.А. Максаєва // Початкова школа плюс . – 2012. – № 9. – С. 66-69.
4. Максаєва Ю.А. Інтеграція легоконструювання в освітню діяльність/ Ю. Максаєва // Дошкільне виховання. – 2012. – № 8. – С. 104-108.
5. Міхеєва О.В. LEGO: середовище, іграшка, інструмент / О.В. Міхеєва, П.А. Якушкін // Інформатика і освіта. – 2016. – № 6. – С. 54-56.
6. Міхеєва О.В. Набори LEGO в освіті, або LEGO + педагогіка = LEGO DACTA / О.В. Міхеєва, П.А. Якушкін //Інформатика і освіта. – 2016. – N 3. – С.137-140.

Сущенко В.В. магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник – Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Необхідність застосування компетентнісного підходу в освіті обумовлена розвитком сучасного суспільства, коли в епоху Інтернету та електронних засобів зберігання інформації формальні знання людини перестають бути значущим капіталом.

Термін «**компетенція**» в перекладі з латинської означає відповідність. **Компетенція** – готовність людини до мобілізації знань, умінь і зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації. **Компетенція** – це готовність діяти в ситуації невизначеності. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але він акцентує увагу на готовності використовувати отримані знання [1, с. 112].

Мета компетентнісного підходу в початковій школі полягає у виробленні у молодшого школяра вміння ефективно застосовувати отримані знання на практиці як засіб, інструмент вирішення різноманітних життєвих завдань.

У молодшій школі особливо актуально формування **інформаційно-комунікативної компетентності**. При цьому *комунікативна компетенція виражається в уміннях самостійно:*

- вступати в контакт з будь-яким типом співрозмовника, враховуючи його особливості;
- підтримувати контакт у спілкуванні, дотримуючись норм і правил спілкування, у формах монологу і діалогу, а також з використанням засобів невербального спілкування;
- слухати співрозмовника, проявляючи повагу і терпимість до чужої думки;
- висловлювати, аргументувати і в культурній формі відстоювати власну думку;
- стимулювати співрозмовника до продовження спілкування;
- грамотно вирішувати конфлікти в спілкуванні;
- змінювати при необхідності свою мовну поведінку;
- оцінювати успішність ситуації спілкування;
- коректно завершувати ситуацію спілкування.
- *Інформаційна компетенція виражається в уміннях самостійно:*
- інтерпретувати, систематизувати, критично оцінювати і аналізувати отриману інформацію з позиції розв'язуваної задачі;
- робити аргументовані висновки;
- використовувати отриману інформацію при плануванні і реалізації своєї діяльності в тій чи іншій ситуації;
- структурувати наявну інформацію;
- представляти її в різних формах і на різних носіях, адекватних запитам споживача інформації.

Ці компетенції взаємообумовлені. Володіння певною інформацією викликає потребу висловитися. А для того щоб взяти участь у діалозі – потрібна певна інформативність.

Компетентнісний підхід до змісту початкового навчання має на увазі: постановку адекватних цілей і прогнозування конкретних, перевірку результатів; грамотний відбір навчального матеріалу (за певними джерелами, факторами, критеріями); побудова змісту за виділеними рівнями[3, с. 18].

Важливу роль відіграє вибір різних шляхів, методів, форм реалізації компетентнісного підходу в навчально-пізнавальній діяльності молодших школярів. Досягнення мети компетентнісного підходу в початковій школі забезпечується через використання активних форм і методів навчання. До них відносяться гра, проблемна ситуація, навчання через діяльність, групова і парна роботи та ін.

Формуванню інформаційно-комунікативної компетенції у молодших школярів сприяє застосування наступних **методів навчання**:

Пошук і збір інформації.

Оброблення інформації.

Передача інформації.

Інформаційні навчальні проекти (індивідуальні та групові).

Навчально-дослідницька робота, що передбачає різні методи дослідження.

Всі форми навчального діалогу.

Рольові та ділові ігри.

Обговорення, дискусії.

Виступи в якості ведучих на заходах, вечорах і т. д.

Залучення учнів до роботи театральних студій [2, с. 95].

Компетентнісна модель навчання дає високий результат, але вона розрахована на вчителя творчого, що не шкодує сил і часу для її реалізації. Молодший школяр, володіючи загальнолюдськими цінностями, компетенціями вчиться бути конкурентоспроможним членом сучасного суспільства: підприємливим, відповідальним, комунікабельним, здатним вирішувати проблеми автономно і вміти бути виконавцем, постійно вчитися всьому новому і ефективно застосовувати знання в шкільній практиці, побуті, навчальній діяльності.

Література

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: порадник для вчителя. — Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Паламар С.П., Бійчук Г.Л., Братко В.О., Логвіненко Н.М., Фасоля А.М., Тименко В.М. Компетентнісний підхід до вивчення української літератури в основній школі: посібник. К.: Видавничий дім «Сам», 2017. 112 с.
3. Чеботарьова О., Блеч Г., Бобренко І., Гладченко І., Мякушко О., Трикоз О. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 233 с.

Тарасенко К.О., студентка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Демократизація навчання – це провадження демократичних засад у спільно діяльність учителя та учнів на уроці.

Головною особливістю цього освітнього процесу є: зміна традиційної системи «суб'єкт-об'єктних» відносин на «суб'єкт-суб'єктні». Тобто особистісний (гуманістичний) підхід у навчанні, якій передбачає обов'язковість демократичних взаємин між педагогом і учнем. Тільки за таких умов можна формувати в учнів усвідомлену громадянську позицію, готовність до соціальної творчості, участі в демократичному суспільному управлінні, відповідальності за долю Батьківщини і світу.

Отже, демократизація навчального процесу має ґрунтуватися на взаємопов'язаній діяльності педагогів і учнів, яка базується на демократичних принципах спілкування. Власне, стиль спілкування педагогів, першою чергою, визначає спрямованість дидактичного процесу. Є спеціальні прийоми та способи для розвитку такого спілкування. Це методи активізації навчально-пізнавальної діяльності, діалогічні методи навчання, де всі учасники спільно, творчо вирішують завдання.

Наша освіта сформувалася під впливом загальної радянської школи, яка орієнтувалася на авторитарну парадигму. Тому дидактика стала «бездітною» наукою, де все було правильно і обґрунтовано, окрім почуттів і переживань учня – суб'єкта учіння, який є рівноправним учасником процесу навчання.

Демократизація суспільного життя в Україні детермінує Демократизацію освітньої сфери, яка, своєю чергою, безпосередньо позитивно впливає на зміст і процедуру педагогічного процесу.

Демократизація процесу навчання означає:

- звернення до людини, тобто до особистості учня як суб'єкта учіння;
- повагу до особистості учня як саморегулювальної, саморозвиткової та самодіяльної системи;
- співробітництво педагогів і учнів як суб'єктів учіння, де останні є повноправними учасниками навчального процесу і творцями власного самовдосконалення;
- розкріпачення особистості учня, розвиток його внутрішньої свободи й почуття власної гідності;
- колективний аналіз навчально-пізнавальної діяльності та добір найбільш оптимальних умов його вдосконалення;
- подолання формалізму і бюрократизму в навчальному процесі;
- дбання про розвиток потенційних можливостей і здібностей учня як особистості;
- визнання єдності індивідуального і колективного начал у навчанні.

Одним з найважливіших шляхів демократизації освіти є оновлення методів, прийомів навчальної діяльності. Насамперед в учнів мають бути гуманістичні стосунки, партнерські відносини, принципи рівноправного діалогу вчитель – учень. Визначальною спрямованістю такої роботи є розвиток самостійності учнів, систематичне формування в них умінь виробляти свою точку зору.

Демократизація структури освіти передбачає також ґрунтовні зміни у навчальних планах шкіл, у програмах, у системі підручників. Сенс їх у тому щоб забезпечити учневі

(а також вчителів) якнайширше можливості вибору, постійної орієнтації на те, що максимально відповідає природним обдаруванням і життєвим потребам усіх і кожного учня зокрема.

Таким чином демократизація освіти та цілісний процес, що має розгорнутий характер. В ньому можна виділити три контексти.

Соціально-політичний контекст полягає у збереженні демократичної орієнтації соціально-політичного розвитку держави та суспільства, а також у юридичному та фактичному визнанні пріоритетної ролі системи освіти в ієрархії соціальних інститутів. Головними характеристиками соціально-педагогічного контексту є створення і розвиток механізмів взаємовпливу суспільства і школи, демократизація усіх рівнів управління. Власне педагогічний контекст включає такі ознаки демократизації освіти як партнерські відносини між усіма учасниками освітнього процесу, рівність усіх громадян у праві на одержання освіти, доступність якісної освіти, побудова змісту освіти на основі загальнолюдських цінностей, демократичних принципів. Реалізація визначених характеристик цих контактів повинна складати умови для становлення вільної особистості.

Отже, демократизацію освіти можна визначити як цілісний процес, що забезпечує реалізацію сутнісних характерних контактів і сприяє досягненню головної мети демократичного суспільства- встановлення вільної особистості.

Література

1. Сіднєв Л.М. Реформування системи. Що і як треба робити. *Рідна школа*. – № 9. – С. 26-28.
2. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політично-правовий аспект). - Х.: Видавництво "Право", 1999. - 164 с.
3. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>.

Тарасенко Ю. К., учитель початкових класів Остапівського закладу загальної середньої освіти І-ІІ ступенів Варвинської селищної ради Прилуцького району Чернігівської області; студентка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник – **Білоусова Н. В.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ З «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

На сьогоднішній день сучасне покоління дітей дуже відрізняється від дітей попередніх поколінь. То ж очевидною постає необхідність в удосконаленні освітніх програм, у забезпеченні освітнього процесу сучасним технічним, дидактичним матеріалом, у розробках новітніх технологій, а найголовніше у використанні ефективних методів навчання.

Реформа Нової української школи – це ключова реформа Міністерства освіти і науки

України. Вона відступає від традиційної організації навчання, дає змогу запроваджувати на практиці сучасні підходи до навчання.

«Я досліджую світ» як навчальний предмет має великі можливості для реалізації завдання розвитку пізнавальних процесів. Адже, саме на цьому уроці учні розширюють свої знання про предмети і явища природи, розкривають зв'язки між живою і неживою природою, впливом людини на природу, виховують шанобливе ставлення до рідного краю, учаться аналізувати, синтезувати, оцінювати, узагальнювати, систематизувати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків. Щоб досягти бажаного результату, потрібно велику увагу звертати на вибір методів навчання.

Методи навчання (від гр. methodos – спосіб пізнання, шлях дослідження) – це способи взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів, спрямовані на ефективне формування розв'язання навчально-виховних завдань.

Більш детально хотіла б зупинитися на активних методах навчання. **Активні методи навчання** — це такі методи навчання, які схиляють до активної розумової і практичної діяльності. Завдяки такому навчанню використовують систему методів, які зорієнтовують учнів оволодівати знаннями і вміннями під час активної розумової і практичної діяльності.

Розгляньмо кілька способів застосування активного навчання на уроках «Я досліджую світ».

Метод «Знайомство» - завдання учнів стояти у колі та по-черзі називати (на вибір): своє ім'я, улюблений колір, фрукт/овоч, побажання сусіду тощо.

Метод «Релаксаційні вправи» - метод можна використовувати, коли діти втомились. Можна запропонувати учня різноманітні рухливі вправи, фізкультхвилинки, масаж один одному, слухання релаксаційної музики та інше.

Метод «Дерево цілей» - «Вершина дерева» — головна мета, «гілки дерева» — додаткові цілі. Школярі можуть побачити свої цілі в колективі, у групі. Додаткові цілі ведуть дитину до головної. У ході уроку кожна група аналізує до чого можуть привести додаткові цілі, наприклад, закріплення попередньої теми дасть можливість гарно написати контрольну роботу тощо.

Метод «Мозковий штурм» - метод дає змогу висловити нові ідеї і спонукає шукати нетрадиційні шляхи вирішення проблем, організовуючи колективну розумову діяльність.

Метод «Автобусна зупинка» - матеріал розподіляється по «зупинках». На кожній з них учні виконують індивідуальні або групові завдання.

Метод «Коло ідей» - учні, сидючи у колі мають можливість висловити та обґрунтувати свою позицію.

Метод «Асоціативна павутина» - учню потрібно назвати по одному слову, з яким у нього асоціюється певне поняття.

Метод дискусії - виявлення різних позицій щодо певної проблеми або суперечливого питання.

Щоб завершити урок, можна використати якийсь із цих методів: **«Мудра порада»**, **«Лист до самого себе»**, **«Коло висновків»** тощо.

Метод проектів також належить до педагогічних технологій XXI століття. В основі методу лежить розвиток пізнавальних інтересів учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, виявляти компетенцію в питаннях, пов'язаних з темою проекту, розвивати критичне мислення. Цей метод завжди зорієнтований на самостійну діяльність – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують протягом певного відрізка часу.

Висновки. Отже, наведемо переваги використання методів активного навчання:

1. Учитель раціонально розподіляє час і має змгу більше уваги приділити учням зі спеціальними особистісними та інтелектуальними проблемами.

2. Зникають труднощі з дисципліною, адже учні активно виконують поставлене завдання.

3. Виступаючи в ролі викладача в учнів з'являються певні навички, які допомагають поважати роботу учителя, вірити в себе, організовують.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. - Електронний ресурс. Режим доступ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Методи навчання. - Електронний ресурс. Режим доступ: <https://www.pedrada.com.ua/article/2361-metodi-navchannya>
3. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – Київ : Генеза, 2019 . – 256 с.
4. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М.— К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.

Ткаченко Т.С, вчитель початкових класів Ніжинської гімназії №14

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НУШ

Пошук шляхів удосконалення системи шкільної освіти сприяє відродженню та інтенсивному впровадженню такої форми навчальної діяльності, як інтегроване навчання. На важливості інтеграції навчального змісту неодноразово наголошували прогресивні педагоги всіх часів.

Спроби здійснити інтеграцію ми знаходимо ще у Аристотеля, Демокріта, Піфагора. Концепція інтеграції освіти була запропонована Я. А. Коменським, який вважав, що для формування цілісної системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між навчальними предметами. «Усе, що перебуває у взаємозв'язку, має вивчатися в такому ж зв'язку». Інтеграція набуває ще більшого значення у зв'язку з основними положеннями Державного стандарту загальної середньої освіти, що спрямовує навчально-виховний процес на впровадження у школах інтегрованих курсів, блочного навчання тощо.

В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд із принципами гуманізації та диференціації. Інтеграція навчального матеріалу сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу до навчання: школяр сам може обирати «ключові» знання з різних предметів, спираючись на власний досвід, набутий в процесі навчання та спілкування.

По суті, інтеграція має на меті закласти основи цілісного уявлення про природу і суспільство і сформувати власне ставлення до законів їх розвитку. Ось чому молодшому школяреві важливо подивитись на предмет або явище дійсності з різних боків: розділити логічне та емоційне сприйняття художнього твору і науково-пізнавальної статті. Методичною основою інтегрованого підходу є встановлення

внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у засвоєнні основ наук і розумінні закономірностей навколишнього світу. А це можливо за умови багаторазового повернення до одного й того самого поняття на різних уроках, його поглиблення та збагачення, виокремлення доступних даному віку суттєвих ознак цього поняття.

Отже, за основу інтеграції може бути взятий будь-який урок з його усталеною структурою та логікою проведення, у зміст якого буде включена та група понять, яка належить до даного навчального предмету. До інтеграції уроку залучаються знання, результати аналізу поняття з точки зору інших наук, інших навчальних предметів. Наприклад група понять «зима», «мороз», «холоднеча», «хуртовина» розглядається на уроках читання, мови, природознавства, музики, образотворчого мистецтва.

Таким чином, інтеграція навчальних предметів не заперечує предметної системи. Вона є можливим шляхом її вдосконалення, подолання недоліків, спрямована на поглиблення взаємозв'язків і взаємозалежностей між предметами.

Прикладом внутрішньопредметної інтеграції є систематизація знань усередині певної дисципліни – перехід від розрізнених фактів до їх системи в процесі відкриття нового закону, уточнення картин світу. Інтеграція цього рівня спрямована на поєднання матеріалу у великі блоки, що веде до зміни структури змісту дисципліни. Особливість цієї форми полягає в тому, що учні, тримаючи в полі зору вихідну проблему, розширюють і поглиблюють коло пов'язаних з нею питань.

Міжпредметні зв'язки передбачають включення в урок запитань і завдань з матеріалу інших навчальних предметів, що мають допоміжне значення для вивчення його теми. Це окремі короткочасні моменти уроків, які сприяють глибшому сприйманню та осмисленню якогось конкретного поняття.

Особливістю інтегрованого уроку є те, що на ньому поєднуються блоки знань з різних предметів, підпорядковані одній темі. Тому дуже важливо чітко визначити головну мету даного інтегрованого уроку, те, як він сприяє цілісності навчання, формуванню знань на якісно новому рівні.

Основні завдання інтегрованих уроків:

- створення передумов для всебічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища;
- формування системного мислення;
- збудження уваги;
- позитивного емоційного ставлення до пізнання.

Урок повинен впорядковуватись головною метою, а не бути безладною мозаїкою окремих картин. Тому заздалегідь визначаю інтеграційні уроки, зіставляючи матеріал різних предметів, визначаючи теми, близькі за змістом або метою використання. А вже до проведення інтегрованих уроків готуватись треба не лише вчителю, а й учням.

Мета інтегрованих уроків:

- формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їхньої пізнавальної діяльності;
- формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами;
- підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу; - виявлення здібностей учнів та їхніх особливостей;
- створення творчої атмосфери в колективі учнів; - підвищення інтересу учнів до матеріалу, що вивчається;
- ефективна реалізація розвивальної функції навчання. Найдоцільніше проводити інтегровані уроки з метою узагальнення і систематизації знань учнів у рамках вивчення важливої програмової теми.

Однак, як показує практика, їх вибір обумовлений метою та завданнями вчителя, тому інтеграція змісту можлива і на комбінованих, засвоєння нових знань, засвоєння вмій і навичок, застосування знань, умій і навичок.

Вимоги при підготовці до інтегрованого уроку:

- правильно розуміти її роль в навчальному процесі.
- психологічно підготуватися до проведення уроку на інтегрованій основі.
- з'ясувати чи готові діти дидактично і психологічно до проведення таких уроків.
- визначити мотивацію інтегрованого уроку.
- уточнити, чи доцільно з даними предметами чи темами інтегрувати даний урок.
- продумати, як активізувати опорні зв'язки, що будуть синтезувати знання про явище в нових умовах.
- урок повинен бути практично спрямований, сприяти розширенню ерудиції і світогляду учнів.

Різні види діяльності (художньо-трудова, малювання, читання, слухання), які притаманні урокам інтеграційного змісту, роблять їх цікавими, запобігають стомленню дітей, посилюють інтерес до навчання та школи загалом.

Найперспективнішою вважаємо таку організацію пізнавальної діяльності учнів, коли спільною метою об'єднуються уроки рідної мови і низки інших навчальних предметів (читання, природознавства, математики, образотворчого мистецтва, трудового навчання). Саме інтеграція словесної творчості з різними видами діяльності дає можливість організувати оволодіння граматичними уміннями й правописними навичками, ефективно розв'язання мовленнєвих завдань, досягти значних зрушень у загальному розвитку учнів.

Література

1. Балагурова М. І. «Інтегровані уроки як спосіб формування цілісного сприйняття світу». - Фестиваль педагогічних ідей «Відкритий урок» 2004 - 2005 навчальний рік. G / index htm сайт UD. "Перше вересня".
2. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. Початкова школа 2009, №5
3. Горгош Л.І. Інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи // Розкази онуку 2009 - №1-2. С.4-8.

Ткачук Л.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТІЇ

Демократичні закони та інституції можуть ефективно функціонувати лише за умови, що вони ґрунтуються на культурі демократії, і саме освіта відіграє ключову роль у її забезпеченні. Для цього необхідно, щоб молодь набувала знань і цінностей, отримувала можливість бути відповідальними громадянами у багатоманітних сучасних демократичних суспільствах.

Концепція нової української школи пропонує розвивати компетентності для життя й задля цього оновити зміст освіти, поглибити автономію школи та вчителя. Рамка компетентностей для культури демократії [5], що була розроблена Радою Європи, призначена для застосування на всіх рівнях освіти від дошкільної і до освіти дорослих. Рамка пропонує системний підхід до розробки процесу формування й оцінювання

компетентностей для культури демократії та їхнього впровадження в освітні системи у послідовний, всебічний і прозорий для всіх зацікавлених сторін спосіб.

Основою Рамки є модель компетентностей, яку мають засвоїти учні для ефективної участі в культурі демократії та мирного співіснування з іншими у культурно багатоманітних демократичних суспільствах. Рамка також містить дескриптори всіх компетентностей моделі.

У моделі запропонованій у книзі «Компетентності для культури демократії – Живемо разом як рівноправні громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві» термін *«компетентність»* означає здатність мобілізувати й активізувати відповідні цінності, ставлення, навички, знання та/або розуміння, щоб ефективно та належним чином відповідати на вимоги, виклики і можливості, що існують у визначеному контексті [1, с. 23].

Також застосування терміна *«компетентність»* (в однині) термін *«компетентності»* (у множині) використовується, коли йдеться про визначені індивідуальні ресурси (тобто конкретні цінності, ставлення, навички, знання та розуміння), що мобілізуються та активізуються людиною за компетентної поведінки. Отже, компетентність полягає у виборі, активізації та організації компетентностей і застосуванні їх у скоординований, адаптований, динамічний спосіб у конкретній ситуації [1, с. 24].

20 компетентностей визначених у Рамці поділяються на чотири категорії:

Цінності - це загальні переконання людей про цілі, яких потрібно досягти в житті.

1. *Поцінування людської гідності та прав людини* - це набір цінностей, що ґрунтується на загальному переконанні, що всі люди рівні, мають однакову гідність і заслуговують на однакову повагу, а отже, наділені однаковими правами та фундаментальними свободами і поводитися з ними слід відповідно.

2. *Поцінування культурної багатоманітності* - це набір цінностей, що ґрунтується на загальному переконанні, що належність до іншої культури, культурна багатоманітність та плюралізм думок і практик мають схвалюватися, поважатися та всіляко заохочуватися.

3. *Визнання цінності демократії, справедливості, рівності та верховенства права* - набір цінностей ґрунтується на системі переконань про те, яким чином суспільство має функціонувати та управлятися [1, с. 37-43].

Ставлення - це така ментальна налаштованість, якої людина набуває щодо іншого (наприклад, людини, групи, інституції, питання, події, символу).

4. *Відкритість до культурної інакшості, переконань, світоглядів та практик інших людей* - це ставлення до людей, які мають іншу культурну належність або відрізняються світоглядом, переконаннями, цінностями та практиками.

5. *Повага* - це ставлення до когось або чогось (наприклад, людини, переконання, символу, принципу, практики), за якого об'єкт ставлення трактується як такий, що є важливим, має цінність, а отже, це передбачає позитивне ставлення та повагу.

6. *Громадянська свідомість* - це ставлення до громади або соціальної групи. Термін «спільнота» використовується для позначення соціальної або культурної групи, яка є більшою, ніж найближче оточення людини, тобто її сім'я та друзі, та до якої людина відчуває належність.

7. *Відповідальність* - насамперед це рольова відповідальність і моральна відповідальність.

8. *Самоефективність* - це ставлення до самого себе.

9. *Прийняття невизначеності та неоднозначності* - це ставлення до об'єктів, подій і ситуацій, що сприймаються як невизначені та підлягають різним суперечливим або

несумісним тлумаченням [1, с. 44-50].

Навички - це здатність дотримуватися комплексних, добре організованих зразків мислення та поводитися в адаптивній манері для того, щоб досягти кінцевої мети.

10. *Навички автономного навчання* важливі для культури демократії, оскільки вони дають людям змогу самостійно вчитися вирішувати політичні, громадські та культурні проблеми, використовуючи численні джерела (далекі й близькі), не покладаючись на найближче оточення й не очікуючи інформації про це.

11. *Навички аналітичного та критичного мислення* необхідні для систематичного та логічного аналізу різних матеріалів, таких як текст, аргументи, інтерпретації, проблеми, події, досвід.

12. *Навички слухати та спостерігати* необхідні для того, аби розуміти, що кажуть люди, а також щоб вчитися, спостерігаючи поведінку інших.

13. *Емпатія* - це набір навичок, необхідних для розуміння та співвіднесення думок, переконань і почуттів інших людей, а також для того, щоб побачити світ очима інших людей.

14. *Гнучкість та адаптивність* необхідні для того, щоб пристосувати думки, почуття та поведінку до принципово нових умов і ситуацій, аби людина змогла ефективно та належним чином відповідати на виклики, вимоги і можливості.

15. *Лінгвістичні, комунікативні навички та багатомовність* необхідні для ефективною та належною комунікації з іншими людьми.

16. *Навички співпраці* необхідні для успішної участі в спільній діяльності, спільному виконанні завдань та організації заходів.

17. *Навички вирішувати конфлікти* необхідні для їх виявлення, управління ними та мирного подолання [1, с. 42-50].

Знання та критичне розуміння - необхідність усвідомлення та оцінювання значень у контексті демократичних процесів та міжкультурного діалогу, щоб стимулювати роздуми та критичне оцінювання того, що було зрозумілим і розтлумаченим.

18. *Знання та критичне розуміння самого себе* життєво необхідні для того, щоб ефективно та належним чином брати участь у культурі демократії.

19. *Знання та критичне розуміння мови і комунікації*.

20. *Знання та критичне розуміння світу (політики, юриспруденції, прав людини, культури, релігії, історії, ЗМІ, економіки, довкілля та сталого розвитку)* передбачає широкий набір знань у різних галузях [1, с. 51-55].

Отже, Луценко С.М. та Ніколаєнко С.П. зазначають, що метою сучасної школи є сформування в учнів, зокрема і початкових класів, демократичних поглядів, цінностей та навичок в галузі освіти з прав людини та демократичного громадянства: *ключові концепції*, як: свобода, справедливість, рівність, людська гідність, важливість відсутності дискримінації в усіх її проявах; *відповідальність за свої дії*, прагнення особистого розвитку та соціальних змін, допитливість, об'єктивність та повага до відмінностей, почуття людської гідності, самоповаги та поваги до інших незалежно від соціальних, культурних, мовних або релігійних відмінностей, почуття справедливості, бажання працювати на користь ідеалів фундаментальних прав людини; *навички активного слухання інших точок зору*, захищати особисті права та права інших людей, критичне мислення, вміння співпрацювати і позитивно вирішувати конфлікти, вміння приймати участь у соціальних групах, вміння розпізнавати порушення прав людини, захищати права людини.

Література

1. «Компетентності для культури демократії – Живемо разом як рівноправні

громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві» : Європейський центр імені Вергеланда, квітень 2018. 77 с. URL: <https://rm.coe.int/version-ukrainienne-240418/16807c886e>.

2. Луценко С.М., Ніколаєнко С.П. Як організувати та реалізувати регіональний інноваційний проект на прикладі реалізації інноваційного проекту КЗ СОІППО «Демократизація та партнерство навчального закладу в умовах Нової української школи». Методичні рекомендації. Суми, 2018. 27 с. URL: <http://umo.edu.ua/images/content/biblioteka/repozitariy/metod%20recomendacii/.pdf>.

3. Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер: Пер. з англ. та адапт. Л. І. Паращенко. К.: Основа, 2011. Т. 1.164 с.

4. Паньок В.П. Демократія починається зі школи / В.П. Паньок. URL: <https://vseosvita.ua/library/demokratia-pocinaetsa-zi-skoli-213896.html>.

5. Рамка компетентностей для культури демократії. Том 1 Контекст, концепції та модель. : Переклад здійснено в рамках Програми підтримки освітніх реформ в Україні «Демократична школа» за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія та у співпраці з благодійною організацією «Центр освітніх ініціатив» (Львів) за фінансової підтримки Ради Європи : Європейський центр імені Вергеланда, листопад 2018. 89 с. URL: https://www.schools-for-democracy.org/images/documents/86/RF-CDC-vol-1_ua.pdf.

Tonkonoh I.V., Associate Professor of Foreign Philology and Translation Kyiv National University of Trade and Economics

Yuvkovetska Yu. O., Associate Professor of Foreign Philology and Translation Kyiv National University of Trade and Economics

HIGHER EDUCATION IN EUROPEAN INTEGRATION

Ukraine's education system has undergone significant changes due to the transition to the European model of education, the removal of ideological prejudices and the formation of new standards, and on the other hand, the increase in the supply of higher education, which in some years exceeded demand [1].

19 June 1999 The Ministers of Education of the twenty-nine states, on behalf of their governments, signed a joint document setting out the directions for reforming higher education on the continent. This event took place at the oldest European university - the University of the Italian city of Bologna - so the act was called the "Bologna Declaration". It initiated changes in the development of European higher education. The participating countries agreed on common requirements, criteria and standards of national higher education systems and agreed to create a single European educational and scientific space. Within this space, there should be uniform requirements for the recognition of diplomas on education, employment and mobility of citizens, which will significantly increase the competitiveness of the European labor market and educational services. Ukraine joined the Bologna Process, a process of structural reform of

higher education and bringing its standards in line with European standards, at a meeting of education ministers of 45 countries in the Norwegian city of Bergen in May 2005 [2].

Ukrainian-French cooperation in science and education is based on the Intergovernmental Agreement on Cultural, Scientific and Technical Cooperation, signed on October 19, 1995, and the Intergovernmental Agreement on Mutual Recognition of Academic Degrees and Titles (2005).

Within the framework of the Dnipro Program of Joint Action in the Field of Scientific and Technological Cooperation between Ukraine and France, initiated by the Agreement signed in Kyiv on October 10, 2001 between the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Ministry of Foreign Affairs of France, Meetings of the Ukrainian-French Joint Committee for the Selection of Scientific Projects take place every two years.

In the field of education, the parties established a number of interuniversity contacts and signed cooperation agreements between French and Ukrainian higher education institutions. On the Ukrainian side, they became partners Kyiv National University of Trade and Economics, Odessa National University. I. Mechnikova, Kharkiv National University of Economics, National Technical University of Ukraine (KPI), Prydniprovskya State Academy of Civil Engineering and Architecture, Donetsk Technical University, Academy of Municipal Administration (Kyiv). Among the new partnerships in the field of education are the cooperation between the National Academy of Fine Arts and Architecture and the Metz Graduate School of Art and between the Ukrainian State University of Finance and International Trade and the Nancy Business School in Nancy [3].

Ukrainian universities already have fairly strong ties with EU universities, although the level of their commercialization is insufficient and often takes the form of donors. The most effective forms of organization of joint work are the following: organization of research networks; creation of offshore universities (jointly) and outsourcing chains, which allow integrating some domestic universities into already established international networks; integration of curricula and programs; expanding the participation of Ukrainian scientists in EU grant research.

The Bologna Process has become the main instrument of institutional transformation in European higher education institutions. At all stages, it has always been emphasized and emphasized that this is a voluntary process. It is based on the values of European education and culture, but does not level the national characteristics of educational systems in different European countries. In addition - open, gradual, versatile and flexible.

It is up to each state to choose whether or not to join the process. Ukraine has decided to join, and I think that is right. Moreover, joining the Bologna Process does not require participating countries to abandon their own achievements in the field of education and science.

Literature

1. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09543.pdf>
2. <https://kpi.ua/922-9>
3. <https://france.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/291-naukovo-tehniche-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju>

Труш Я.В., здобувач освіти факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах трансформації освіти в Україні пріоритетними завданнями сучасної школи визначаються формування активного ставлення учнів до здобуття знань, навчання їх самостійно мислити, оперативно приймати рішення; розвиток інтелектуальних і творчих здібностей та вмінь школярів; підготовка молоді до життєдіяльності в ринкових соціально-економічних умовах. Вирішенню цих завдань сприяє залучення учнів (і молодших школярів у тому числі) до проєктної діяльності, оскільки така діяльність як система різних практичних дій особистості (групи, колективу), спрямована на створення певного творчого продукту, поглиблює навчальну мотивацію, сприяє формуванню критичного мислення, становленню особистісних принципів і переконань, самоорганізації, розвитку індивідуальності, професійному самовизначенню школярів, оволодінню вміннями приймати рішення в складних життєвих ситуаціях відповідно до обраного способу суспільного буття.

Проєктна діяльність з кінця ХХ століття стала предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених (О. Анісімов, В. Беспалько, Ю. Громико, Є. Заір-Бек, О. Коберник, Н. Матяш, В. Симоненко, В. Слободчиков, С. Ящук та ін.). На думку Н. Запесоцької, однією з основоположних характеристик «людини культурної» є її здатність до проєктної діяльності, тобто, до продуктивного уявлення, творчості та вільного перетворення реальності на основі моделі бажаного майбутнього [4, с. 12].

У Енциклопедії освіти даний термін тлумачиться як конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату у процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту [3, с. 717].

Основний зміст проєктної діяльності, вважає С. Ящук, полягає у конструюванні сукупності дій та засобів, що дозволяють виконати поставлені завдання та розв'язати проблеми, досягти визначених цілей [9].

За визначенням Г. Харченка, М. Гулакової, проєктна діяльність полягає в мотивованому досягненні свідомо поставленої мети зі створення творчого проєкту, забезпечує єдність і спадкоємність різних сторін процесу навчання і є засобом розвитку особистості суб'єкта освіти [8].

І. Джужук додає, що система проєктної діяльності забезпечує входження в процеси пошуку, творчості, самостійного мислення, вибору засобів та способів [2].

В. Кальней, Т. Матвеева, С. Шишов проєктну діяльність пов'язують з мистецтвом планування, прогнозування, створення продукту та оформлення результату [5].

Більшість науковців вважають, що проєктна діяльність має системний характер і, за співвідношенням зі структурою діяльності, має наступні компоненти: суб'єкт, об'єкт, предмет, форми, методи, засоби, результат.

Проєктна діяльність надає учню широке поле нової для нього діяльності, тим самим сприяє появі широкого кола інтересів, і потім, через них, здійснює вплив на формування переконань та світогляду особистості.

Головною характерною складовою проєктної діяльності є проблема, а точніше – проблемна ситуація, що є типовою для певної соціальної групи або культурного явища.

Проблема виникає у разі невідповідності між реальним життям та уявленнями про бажаний стан об'єкта. Проектна діяльність, у такому разі, стає засобом досягнення поставленої мети шляхом збереження, зміни або відновлення соціальних та культурних явищ.

Головним завданням проектної діяльності В. Ассаул вважає не набуття наукових знань, а допомогу особистості зорієнтуватися у суспільному вирі подій та явищ – соціальних, економічних, інформаційних, а також оволодіти досвідом життя в громаді. Все це передбачає не пасивну адаптацію в соціумі, а розвиток активного творчого самоствердження в суспільстві з метою його розвитку та самовдосконалення [1].

Важливими ознаками проектної діяльності є спрямованість на розвиток пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати та інтегрувати знання, що отримані з різних джерел у процесі навчання. На переконання Л. Лук'янової, участь у проектній діяльності надає можливість самовдосконалюватися, а також відкриває можливості вибору особистої ролі в системі відносин колективу учасників проекту (автор ідей, виконавець, учасник, організатор) або залишає право вибору на індивідуальну роботу, і в цьому випадку виконавець проекту поєднує усі ролі в одній особі [7].

Порівнюючи проектну діяльність з іншими видами навчальної діяльності, слід зазначити, що мета навчальної діяльності постає перед суб'єктами навчання в опосередкованій формі, приховано. Необхідність її досягнення усвідомлюється учнями поступово, створюється ситуація самостійного досягнення мети, що має значну особистісну цінність. Обґрунтування проблеми, планування технологічних процесів, виконання технологічних операцій, коригування об'єкту діяльності та інші елементи проектної діяльності змушують учня здобувати та засвоювати нові знання відповідно до мети кожного етапу проектної діяльності, тому засвоєння знань як мети навчального процесу констатується та присвоюється учнями без усілякого тиску вчителя і знаходить особистісну значущість.

Серед основних функцій проектної діяльності прийнято виділяти дослідницьку, аналітичну, прогностичну, перетворювальну, нормувальну. Для проектування також характерною є конструктивність, тобто націленість на здобуття абсолютно визначеного практично значимого результату на основі прогностичного знання [6, с.43].

Отже, враховуюче вищезазначене, ми вважаємо, що під проектною діяльністю слід розуміти процес виявлення вмотивованої активності особистості, спрямований на розв'язання актуальної життєвої проблеми з метою отримання конкретного результату, пов'язаного з самоудосконаленням особистості.

Література

1. Ассаул В. Метод проектів у виховній роботі. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: Науково-методичний посібник* / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О.В. Батечко, В. О. Жадька. Київ : Департамент, 2008. 520 с.
2. Джужук И. И. Метод проектов в контексте личностно-ориентированного образования : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01; Ростов. гос. ун-т. Ростов н/Д., 2004. 218 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України / голов. ред. В. Г. Кремінь ; чл. редкол.: І. Д. Бех, Н. М. Бібік, В. Ю. Биков, В. І. Бондар, М. Б. Євтух, І. А. Зязюн та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.
4. Запесоцкая Н.А. Проектная культура как основа профессионального мастерства менеджера социально-культурной сферы: автореф. дис. канд. пед. наук.: 13.00.05. Санкт- Петербург, 2007 24 с.

5. Кальней В.А., Матвеева Т.М., Мищенко Е.А., Шишов С.Е. Структура и содержание проектной деятельности. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2004. № 4. С. 21–26.
6. Колесникова И.А. Педагогическое проектирование: учеб. пособие для высш. учебн. заведений. 3-е изд., стер. Москва: Издательский центр «Академия», 2008. 288с.
7. Лук'янова Л. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 16-21.
8. Харченко Г.И., Гулакова М.В. Проблема формирования проектной компетентности студентов вуза. URL: <http://www.yandex.ua/clck/jsredir?from=www.yandex.ua>
9. Яцук С. М. Проектна діяльність та її місце у професійній підготовці магістрів технологічної освіти. *Вісник Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженко. Серія : Педагогічні науки*. Глухів, 2012. Вип. 21. С. 67–72.

Турчин Т.М. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Робота над мультиплікацією в початковій школі – вкрай необхідна, а її концептуальну основу повинні визначати **провідні принципи**:

- органічний взаємозв'язок універсального (*загальнолюдського, полікультурного*), національного (*державного*) і регіонального (*етнолокального, характерного лише для окремих етнічних спільнот*), компонентів;
- забезпечення емоційно-ціннісного ставлення, цілісності мистецьких уявлень і знань, художньо-творчих умінь засобами анімації;
- реалізація синтезу мистецтв шляхом об'єднання знань учнів із різних видів мистецтв у рамках анімаційного фільму;
- застосування варіативних форм, методів, прийомів і засобів у системі роботи з молодшими школярами над анімацією;
- зв'язок навчальної та позаурочної естетико-виховної роботи;
- здійснення компетентнісного підходу.

У процесі перегляду та деталізованої роботи педагога над мульти-плікаційним фільмом необхідне формування комплексу таких **компетенцій**:

ключових:

- *якості особистості (ініціативність, активність, самостійність, креативність та ін. загальнолюдські якості);*
- міжпредметних естетичних;
- *здатність особистості виявляти естетичні ставлення до перегляду чи персонажів;*
- *естетично оцінювати предмети та явища в різних сферах життєдіяльності;*
- предметних мистецьких;
- *здатність особистості до пізнавальної діяльності;*
- *творче самовираження в певному виді мистецтва.*
- Україн **неприпустимі принципи** в роботі над мультиплікацією:

- *спрощення і звуження емоційних проявів у дітей;*
- *низький рівень індивідуальної активності учнів тощо.*

Основні психолого-педагогічні умови використання мультиплікації в освітньому процесі

1. Формування в учнів естетичного ставлення до мультиплікаційних фільмів і мотивації до їх перегляду.

2. Спрямування змісту програми мультиплікаційних фільмів на формування складових естетичного розвитку молодших школярів.

3. Впровадження ефективних форм, методів і прийомів використання мультиплікаційних фільмів в освітньому процесі, спрямованих на реалізацію психологічних проявів у молодших школярів.

4. Використання методів стимулювання імпровізаційної активності молодших школярів у процесі роботи над мультиплікаційними фільмами.

Оптимальні форми, методи і прийоми використання мультиплікаційних фільмів в освітньому процесі

естетичні бесіди; робота за змістом паремій; первинний і вторинний аналіз моделей поведінки персонажів; інсценізація; складання власних творчих проектів, сценаріїв, сюжетів тощо.

При цьому педагогу необхідно залучати учнів усього класу до роботи в окресленому напрямку, застосовуючи форми проведення, такі як:

робота в групах; робота в парах; колективні змагання; практична художньо-творча діяльність; «круглий стіл» та ін.

Методична система роботи над мультиплікаційними фільмами в початковій школі

1. Мотивація художнього інтересу до перегляду мультиплікаційного фільму.

2. Сприймання, аналіз – інтерпретація та оцінка переглянутого мультиплікаційного фільму.

2.1. Аргументація учнями первинного особистісного емоційно-ціннісного ставлення до переглянутого твору мистецтва.

2.2. Естетико-мистецтвознавча пропедевтика.

2.3. Спостереження на елементарному рівні за особливостями художньо-образної мови твору.

2.4. Аналіз та оцінка моделі поведінки персонажів твору.

2.5. Збагачення сенсорної та емоційно-почуттєвої сфер учня в процесі перегляду мультиплікаційного фільму.

3. Практична художньо-творча діяльність.

3.1. Розвиток художнього мислення, уяви та інтуїції (*або інтуїтивних здогадок, осяянь, інсайтів*).

3.2. Колективна розробка форми художнього образу (*або сюжету, сценарію тощо*).

3.3. Збагачення індивідуального художньо-естетичного досвіду учня.

4. Художньо-творча самореалізація.

4.1. Аргументування учнями вторинного особистісного емоційно-ціннісного ставлення до мультиплікаційного фільму, співзвучного з життям та внутрішнім світом.

4.2. Презентація вчителем особистісно значущого смислу анімації.

Учителя необхідно здійснювати жорсткий відбір мультиплікаційних картин, особливо для колективного перегляду і з виховною метою, включаючи всі освітні лінії.

Мультиплікаційна терапія (мульти – терапія) – це один із методів психотерапії мистецтвом. Її також розглядають як один із напрямів арт – терапії.

У мульт-терапії мона виділити два *напрями*: активна (створення мультфільмів); пасивна (перегляд мультфільмів).

Мульт – терапія дозволяє: полегшити психологічний стан дитини, спрямувати її увагу на естетику та творчість, поліпшити настрої, створити мотивацію; розвивати творчу активність і креативні здібності; освоїти нові технології; розвивати пам'ять, увагу, мислення (образне та логічне), дрібну моторику, мовні навички; розвивати загальнокультурні, організаційні, комунікативні, пізнавальні компетенції; знайти й побудувати особистісні смисли; долати страхи, внутрішні комплекси, невпевненість.

Отже, плануючи виховну діяльність з колективом класу в індивідуальній корекційній роботі з окремими учнями є всі можливості застосування пасивного (*перегляд мультфільмів*) її напрямку.

Література

1. Гордійчук О. Є. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання: навч. посіб. Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2012. 208 с.
2. Турчин Т.М. Методика навчання освітньої галузі «Мистецтво»: навчально-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім.М. Гоголя. 2021.281 с.

Тучак К.В., студентка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ»

Проблема розвитку культури читання учнів - одна з актуальних тем педагогіки як в минулому, так і в сьогоденні.

Найбільше відображення проблема знаходить у педагогічних дослідженнях початку ХХІ ст.: у роботах Л.Гаппоевої, О.Откидач, Н.Светловської, О.Чинділової, І. Шулер та ін.

Розглядаючи поняття «читацька культура», звернемося до досліджень бібліотекознавців. Проаналізувавши роботи Т.Галактіонової, В. Зборовської, Н.Пономарьової, Ю. Столярова, можна зробити висновок про те, що в них спостерігається тенденція ототожнення терміна «читацька культура» з терміном «культура читання».

На наш погляд, поняття «культура читання» характеризує культуру читача, яка проявляється в його інтересах, рівні начитаності, у ставленні до книжки, її збереженні, поширенні.

Між поняттями «культура читання» та «читацька культура» існує діалектична єдність, взаємовплив (загальний запас знань впливає на сприйняття літературних текстів, а сприйняття, засвоєння інформації та нові способи читання збагачують читацьку культуру). Ми враховуємо, що межі між цими поняттями лише умовні, проте ми виділяємо поняття «культура читання» з метою її поглибленої наукової розробки.

У одному з перших досліджень Н. Пономорьова вказує, що термін «читацька культура» вживається як ідентичний до терміна «культура читання». Під «культурою читання» науковець розуміє культуру юного читача, яка включає культуру вибору книги для читання, культуру читання і освоєння всього прочитаного, культуру спілкування з приводу читання [5].

Ю. Столяров характеризує культуру читання як поширеність, активність читання, вибір гідних об'єктів читання, творче сприйняття тексту, дбайливе ставлення до книги як до сплаву духовної і матеріальної цінності [7, с. 140].

Т. Галактіонова тлумачить поняття «культура читання» як освоєння теоретико-літературних понять; розвиток потреби в самоосвіті, інформаційному самозабезпеченні, визначенні необхідних джерел знань, включаючи роботу з книгою, пошук інформації в бібліотеці, в мережі Інтернет та ін. [1, с. 107].

Н. Светловська розуміє культуру читання як єдину систему знань, умінь звичок, потреб поглядів читача, спрямованих на книгу, пов'язаних з доступним колом читання і виражених в індивідуальній самостійній діяльності [6, с. 308].

О. Чінділова пов'язує культуру читання з ціннісним ставленням дитини до книги, вмінням досліджувати і добирати цікаву книгу; здатністю емоційно реагувати на прочитане, естетично сприймати художній текст, знаходити в прочитаному цінну й смислову інформацію; освоєнням теоретико-літературних знань [8, с. 94].

І. Шулер поняття «культура читання» вважає складовою частиною загальної культури особистості, що характеризує ступінь розвитку і реалізації сутнісних сил людини, її здібностей і обдарувань з освоєння культурного потенціалу письмових текстів на основі традиційних та інноваційних інформаційних технологій і визначає ефективність соціокультурної взаємодії особистості в сучасному інформаційному середовищі [9, с. 37].

Л.Гаппоева, спираючись на концепцію читацької культури Н.Светловської, розуміє під нею високу ступінь досконалості в оволодінні читацькою діяльністю, яка проявляється: у знанні про читацьку діяльність; в умінні переказати ці знання; в умінні правильно діяти з книгою і серед книг; у звичці кваліфіковано діяти з основними і (допоміжними) для читача об'єктами; в потребі систематично створювати для себе умови, необхідні для повноцінної і цільових перевірок читацької діяльності, і реалізувати себе в читанні як читача [2, с. 361].

Розглядаючи філологічні роботи, ми виділяємо праці наступних авторів: Л.Гришина, І.Збарського, В.Маранцман, Н.Мещерікової, Н.Необутової, І.Осипової.

Поняття «культура читання» вони ототожнюють з поняттям «читацька культура». У дослідженнях вчених-методистів другої половини ХХ-ХХІ ст. читацька культура осмислюється як багатогранне поняття, яке включає виховання любові і поваги до літератури і цінностей вітчизняної культури, розвиток потреби в самостійному читанні художніх творів, оволодіння вміннями грамотного використання літературної мови при створенні власних усних і письмових висловлювань та ін.

І. Осипова під культурою читання розуміє певний рівень сформованості низки читацьких умінь і навичок: потреба в читанні й стійкий інтерес до нього; читацька ерудиція; навички читання, вміння виразного читання; здатність до сприйняття різних літературних творів, елементарні бібліографічні знання; необхідний рівень теоретико-літературних знань; креативні здібності; вміння оцінки та інтерпретації; мовні вміння. При цьому мовні вміння в змісті читацької культури позначені в якості основних [3, с. 4].

Аналіз підходів до визначення поняття «культура читання» уможливорює висновок: феномен розглядається як інтегральна характеристика, що представляє собою динамічну систему цінностей і способів самоосвітньої діяльності, яка спрямована на освоєння, трансляцію і створення людських цінностей (раціональне читання, швидка орієнтація в сукупних інформаційних ресурсах, оптимальне співвідношення професійного і загальноосвітнього читання, дбайливе ставлення до творів літератури і т.п.).

Література

1. Галактионова Т. Г. Чтение школьников как социально-педагогический феномен открытого образования. СПб, 2008. 432 с.

2. Гаппоева Л. А. Педагогические условия подготовки студентов университета – будущих учителей к формированию читательской культуры младших школьников: дисс. ... канд. пед. наук. URL: https://dvs.rsl.ru/BGPU_im_M_Akmulla/Vrr/SelectedDocs?docid=rsl1@002607767.
3. Осипова И. В. Развитие читательской культуры учащихся при изучении произведений И. С. Тургенева в 5–8 классах: дисс. ... канд. пед. наук. М., 2005. 24 с.
4. Откидач Е. В. Развитие читательской культуры студентов в условиях университетского комплекса: дисс. ... канд. пед. наук. Нижний Новгород, 2001. 162 с.
5. Пономорева Н. В. Формирование читательской культуры лидеров чтения юношества: дис. ... канд. пед. наук. URL: <http://www.mcbs.ru/about/>.
6. Светловская Н. Н. Теоретические основы читательской самостоятельности и их реализация в системе начального обучения. дисс. ... д-ра пед. наук. М., 1977. URL: https://dvs.rsl.ru/BGPU_im_M_Akmulla/Vrr/SelectedDocs?docid=rsl1%4000402412.
7. Столяров Ю. Н. Культура чтения сказок о книге и чтении детьми Уральского федерального округа // Региональные проблемы истории книжного дела материалы Всероссийской научной конференции (Челябинск, 23–24 ноября 2009 г.). Челябинск: Челябинская государственная академия культуры и искусств, 2009. С. 140.
8. Чиндилова О. В. Феноменология развития читательской культуры детей дошкольного возраста в контексте непрерывного литературного образования: дисс. ... д-ра пед. наук. Челябинск, 2011. 356 с.
9. Шулер И. В. Развитие читательской культуры личности в условиях современной информационной среды (на материале обучения в вузе): дисс. ... канд. пед. наук. Тюмень, 2011. 156 с.
- 10.

Ульдинович Т.П., студентка 4 курса УО «Барановичский государственный университет»

ВОПИТАНИЕ ЧУВСТВА ПАТРИОТИЗМА У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ВО ВНЕУЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Общество, являясь социальным институтом, претерпевает в своём развитии значительные изменения: смену политической власти, ценностных ориентаций и моральных устоев. Патриотическое воспитание занимает центральную позицию в системе воспитания любого государства. Именно патриотизм является тем условием, благодаря которому возможно нормальное функционирование и существование государства.

Патриотизм (от греческого слова *patris* - отечество) представляет собой «эмоциональное и осознанное переживание человеком своей неразрывной связи с родиной, с родным языком и культурой — его духовно-культурной основой, с которой человек себя отождествляет» [1, с. 78]. Эта связь является постоянным вектором его

жизни и условием направленности осуществления любых других более конкретных действий и целей.

Проанализировав организацию образовательного процесса на первой ступени обучения, мы пришли к выводу, что патриотическое воспитание младших школьников может быть организовано как в учебной, так и внеучебной деятельности. Содержание начального образования даёт возможность для формирования чувства патриотизма по всем учебным дисциплинам посредством использования произведений устного народного творчества, поэтических и прозаических произведений, исторических фактов.

Анализ материалов учебных пособий показал, что не всегда возможно использовать потенциал учебника в процессе воспитания патриотических чувств. Задания, предлагаемые авторами учебных пособий, зачастую не могут быть использованы для осуществления задач патриотического воспитания. При этом внеучебная деятельность, на наш взгляд, обладает более широкими возможностями для формирования патриотических чувств и качеств младших школьников благодаря своим специфическим особенностям: более широкий перечень разновидностей форм деятельности, возможность реализации в каникулярное время в рамках тематических программ, использование возможностей дополнительного образования или организаций культуры и отдыха.

С целью проверки эффективности воспитательного мероприятия как формы патриотического воспитания младших школьников во внеучебной деятельности нами была организована экспериментальная работа. Исследование проводилось в три этапа: констатирующий, формирующий и контрольный. Базой исследования выступило государственное учреждение образования «Средняя школа №10 г. Барановичи». Общая выборка исследования составила 35 человек, учащихся 3-х классов. Возраст респондентов 8-9 лет.

Цель констатирующего этапа эксперимента состояла в изучение состояния уровня патриотической воспитанности в контрольной и экспериментальной группах. В качестве диагностического инструментария мы использовали методику Масловой Т. М. «Моё отношение к малой родине», позволяющие определить состояние уровня патриотической воспитанности [2, с. 15].

Результаты проведенного исследования показали, что большинство обучающихся (70%) имеют средний уровень патриотической воспитанности, 12% респондентов продемонстрировали низкий уровень и ниже среднего соответственно. Лишь 18% обучающихся показали высокий уровень сформированности патриотических чувств. Результаты контрольной и экспериментальной выборки имеют незначительные различия в исследуемых качествах.

Для реализации формирующего этапа эксперимента был разработан и проведен в экспериментальной группе комплекс воспитательных мероприятий патриотической направленности. Например, «История маленьких улиц», «Что значит быть патриотом?», «Национальные праздники Беларуси». В ходе марафона учащиеся были ознакомлены с понятиями «патриот» и «патриотизм», узнали о героях Отечества (разных временных эпох), познакомились с литературой патриотического характера, историей своей страны и города.

На контрольном этапе нами было организовано повторное измерение уровня сформированности патриотических чувств. Для того чтобы убедиться в корректности нашей экспериментальной работы, мы провели сравнение результатов двух групп: контрольной и экспериментальной. В экспериментальной группе после проведения формирующего эксперимента число учащихся с высоким уровнем сформированности исследуемых качеств повысилось 60%, средний уровень показали 40% средний уровень.

Низкий уровень сформированности патриотических чувств выявлен не был. В контрольной группе результаты остались прежними.

Сравнение результатов, которые мы получили на контрольном этапе эксперимента, предоставило возможность увидеть положительную динамику, проявляющуюся в экспериментальной группе. Это даёт нам основание утверждать, что целенаправленно организованная воспитательная работа по патриотическому воспитанию позволяет повысить уровень патриотической воспитанности.

Таким образом, патриотическое воспитание обуславливается особенностями и уровнем развития общества. Оно ориентировано на выполнение социального заказа государства — формирование гражданина Отечества. Важным элементом патриотического воспитания является внеклассная деятельность учащихся.

Литература

1. Буркин, А. И. Общество и национальная безопасность России / А. И. Буркин // Военная мысль. 2003. – № 10. – С. 75–80.
2. Маслова, Т.М. Патриотическое воспитание младших школьников в контексте национально-регионального компонента начального общего образования : автореф. дис. кандидата пед. наук : 13.00.01 / Т. М. Маслова ; Дальневосточная гос. соц.-гум. академ. – Хабаровск, 2007. – 24 с.

Ульдинович Т.П., студентка 4 курса УО «Барановичский государственный университет»

ПОСЛОВИЦЫ — СРЕДСТВО ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ И ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

В Концепции непрерывного воспитания детей и учащейся молодёжи определяется, что интеллектуальное развитие и патриотическое воспитание занимают центральное место в образовательной системе страны. Актуальность вопроса состоит в том, что в настоящее время возникает необходимость иметь активных, образованных и интеллектуально развитых граждан, способных на практике реализовать свои гражданские права, являющиеся проявлением патриотизма как олицетворения любви к своему Отечеству.

Согласно определению Е. Ф. Сивашинской, учебник — это основной и ведущий вид учебной литературы; книга для обучающихся, в которой систематически излагается материал определённой области знаний [2, с. 113].

Решение задач интеллектуального развития и патриотического воспитания является приоритетным направлением на уроках. Пословицы, являясь жанром устного народного творчества, выступают не только как средство интеллектуального развития, но и обладают высоким воспитательным потенциалом. С. И. Ожегов даёт следующее толкование данному понятию: «пословица — краткое народное изречение с назидательным смыслом; народный афоризм» [1, с. 461]. Использование пословиц в процессе интеллектуального развития объясняется тем, что для них свойственны простота, образность, лаконичность лексики, завуалированность значений; в процессе патриотического воспитания — приобщение к культуре народа, передача опыта поколений, назидательность.

Нами был проанализирован учебно-методический аппарат учебника 3 класса по литературному чтению в 2 частях под авторством В. С. Воропаевой, Т. С. Куцановой, И. М. Стремек в контексте изучаемой проблемы. Целью анализа являлось выявление количества пословиц, предложенных авторами, и определение их тематического разнообразия.

Произведения, предназначенные для изучения на уроках литературного чтения, распределены по тематическим разделам. В результате анализа были получены следующие данные:

1. **«Живое народное слово»** — 2 пословицы патриотического характера (например, *родимая сторона — мать, чужая — мачеха*).

2. **«Сказка — ложь, да в ней намёк, добрым молодцам урок»** — 2 пословицы о жадности (например, *жадность всякому горю начало*), пословицы о патриотизме обнаружены не были.

3. **«Красива птица пером, а человек — делами и умом»** — 20 единиц различной тематики (например, *дитя плачет, а у матери сердце болит; мир не без добрых людей*), пословицы о любви к Отечеству также не были обнаружены.

4. **«Поэзия — гостья небесная — летит навстречу тебе»** — 2 пословицы о значимости ума (например, *чем человек умнее и добрее, тем больше добра и красоты он замечает вокруг*).

Количественный и качественный анализ содержания учебного пособия показал, что в нём помещены двадцать две (22) пословицы, среди которых лишь две (2) можно использовать в процессе патриотического воспитания. Таким образом лишь 9% пословиц, предложенных авторами, могут быть использованы при решении задач патриотического воспитания.

На основании полученных данных нами было установлено, что пословицы используются в недостаточном количестве. Для того чтобы выполнить социальный заказ государства — формирование интеллектуально развитой личности, способной к труду на благо Родины — учителю необходимо проявить творчество и самостоятельность. Это проявляется в необходимости подбора пословиц к произведениям, изучаемым в начальной школе, соответствующих их идейному содержанию, разработке дополнительных заданий.

На основании изучения данной проблемы можно сделать следующие выводы:

1. Пословицы — жанр устного народного творчества, являющийся наиболее подходящим средством для интеллектуального развития и патриотического воспитания.

2. Анализ учебно-методического аппарата учебника позволил установить, что в учебном пособии используется недостаточное количество пословиц соответствующей тематики. При подготовке к уроку учителю необходимо самостоятельно подбирать языковой материал к произведениям, что требует дополнительных затрат времени.

Литература

1. Ожегов, С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов; под ред. Л. И. Скворцова. 27-е изд., испр. М. : АСТ : Мир и Образование, 2018. 1360 с.
2. Сивашинская, Е. Ф. Педагогика современной школы : курс лекций для студентов пед. специальностей вузов / Е. Ф. Сивашинская, И. В. Журлова ; под общ. ред. Е. Ф. Сивашинской. Минск : Экоперспектива, 2009. — 212 с.

Федорченко А.І., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Дубровська Л.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ

Сучасне суспільство ставить перед освітою першочерговим завданням виховання творчої, успішної, інтелектуально й духовно розвиненої особистості з перших років навчання. Важливою частиною цього завдання є боротьба за високу якість знань і вмінь учнів, виховання творчих особистостей, які готові до постійного самовдосконалення та активної діяльності у швидкозмінному світі.

Зміни, що відбуваються в початковій освіті, визначають компетентність як нову одиницю виміру освіченості людини. Сьогодні увага звертається не тільки на сукупність засвоєних знань і сформованих умінь та навичок як результат навчання, а на їх практичне втілення для вирішення нестандартних ситуацій. Увесь науково-технічний прогрес пов'язаний з розвитком математики. Без знання математики неможливо виробити адекватне уявлення про світ. Математично освіченій людині легше увійти в будь-яку нову для неї об'єктивну проблематику. Саме математична освіта – це випробуваний віками засіб інтелектуального розвитку. Математика – це наука про найбільш загальні і фундаментальні структури світу, вона найважливіше джерело принципів ідей для всіх природничих наук і сучасних технологій. До того ж математика дозволяє успішно розв'язувати практичні життєві завдання. А формування прийомів математичної діяльності сприяють реалізації компетентнісного підходу у навчанні.

Математика в переліку предметів у початковій школі займає окреме місце, оскільки на уроках математики в учнів закладаються основи теоретичного мислення, які застосовуються в пізнанні наукових дисциплін у подальші роки навчання. Математичні уміння й навички, сформовані в молодшому шкільному віці, мають допомагати дитині адекватно вирішувати проблеми повсякденного життя. З огляду на це, НУШ однією з основних компетентностей виділяє математичну. Саме тому, важливо вивчати передовий педагогічний досвід, обмінюватись ним, а також пізнавати та впроваджувати в щоденну роботу нові методи та форми роботи на уроках математики в початковій школі, враховуючи необхідність розвитку математичної компетенції молодших школярів.

Отже, математична компетенція та компетентність значною мірою визначають якість математичної освіти. Компетенцію можна розглядати як "повноваження" учня застосовувати досвід математичної діяльності, а компетентність - як дотримання таких "авторитетів", успіх у досягненні цілей навчання. Ступінь сформованості математичної компетенції визначається оцінкою рівня засвоєння відповідних предметних та загальнопредметних навичок.

Література

1. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичні засади. *Початкова школа*. 2010. № 8. С.46-50

2. Бевз Г.П. Методика викладання математики: Навч. посібник. К.: Вища школа, 2009. 367 с.
3. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9.С.1-4.
4. Державний стандарт початкової освіти. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
5. Куцова Л. Формування математичної компетентності в учнів початкових класів засобами діяльнісного підходу. URL.: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-78E9992EDD309/list-2835CE2B727>.

Філоненко О.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ЕФЕКТИВНІ ФОРМИ НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї

Досліджуючи особливості взаємодії школи і сім'ї, науковці схильні градувати ступінь розвитку тих чи інших її способів. Наприклад, характеризуючи партнерство, вказують на такі його рівні, як активне, конструктивне, деструктивне й пасивне [3; 6].

Для активного партнерства характерними є добровільна участь сімей у життєдіяльності школи, позитивне сприйняття порад, зауважень учителя щодо виховання їхніх дітей, зацікавлена налаштованість на оволодіння педагогічними знаннями. Такі батьки беруть активну участь у різних шкільних заходах, залучаються до діяльності в громадських батьківських об'єднаннях, вносять пропозиції щодо тематики проведення бесід, зустрічей і залучаються до їх реалізації, допомагають у проведенні екскурсій, свят і т.п. Цей вид партнерства є найбільш сприятливим для ефективного розгортання співпраці, однак, як засвідчують спостереження, його підтримують не більше як 10 % батьків.

Якщо сім'я в принципі не відмовляється від участі в житті школи, класу, але й не проявляє власної ініціативи; батьки беруть до уваги зауваження і поради учителів, проте не завжди адекватно на них реагують; між суб'єктами взаємодії (батьками, дитиною, педагогами) можуть виникати конфлікти – таке партнерство визначається як конструктивне. Вважається, що йому надають перевагу близько 35-40% батьків, такий рівень партнерства дозволяє вирішувати спільні питання, конструювати взаємну діяльність за умови, що школа буде ініціативною й наполегливою.

Найпотужніше представлене так зване пасивне партнерство (40-45-50%), сутнісним ядром якого є несформованість у батьків інтересу до школи, байдуже ставлення до зауважень учителів, відсутність позитивного зворотного зв'язку між родиною і школою.

Для деструктивного партнерства характерним є відчуження батьків від школи, агресивне, вороже ставлення до порад і зауважень учителя. Взаємини між родиною, учнем і вчителем можуть супроводжуватися непорозумінням, конфліктами, доходити до жорсткого протистояння. І хоча до цієї групи належать «всього» 10 – 12 % батьків, однак перевести їх на більш позитивний рівень буває дуже важко, а то й неможливо [2, 3, 4, 6].

Українська школа знаходиться сьогодні в стані пошуку нових методологічних і методичних підходів до вирішення проблеми співпраці сім'ї та школи.

Основними чинниками, що позитивно впливають на процес взаємодії сім'ї та школи, є: 1) активність педагогів школи, використання різних методів співробітництва

з сім'ями учнів, продумане планування роботи з батьками; 2) розуміння батьками зв'язку між наявним у них рівнем підготовленості до взаємодії зі школою, рівнем педагогічної культури та успіхами в особистісному становленні дитини; 3) встановлення особистих контактів між батьками та вчителями як підґрунтя для створення рівноправних відносин у шкільному співтоваристві; 4) створення в школі середовища, спрямованого на сім'ю, з метою досягнення більшої відповідності її культурним, економічним та соціальним особливостям, що значною мірою впливає на рівень досягнень дітей у школі [1].

Особливе значення для встановлення ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини в початкових класах, коли батьки залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини.

Це вимагає оновлення форм і методів роботи з батьками, оскільки передбачає врахування сучасних тенденцій розвитку суспільства, взаємостосунків між батьками й дітьми, батьками і вчителями, особливостей впливу сім'ї на становлення особистості [7].

Створення освітнього середовища, яке засноване на принципах педагогіки партнерства потребує чіткої та цілеспрямованої взаємодії всіх учасників навчального процесу, а також усвідомлення ними важливості досягнення спільної мети. Важливими є форми налагодження партнерських взаємин учителя з батьками, серед них:

Навчальний тренінг – це форма активної взаємодії педагога та батьків, що ґрунтується на постійній взаємодії учасників задля пошуку відповідей на важливі запитання. Завдяки тренінгу учасники отримують нові корисні знання та формують позитивний досвід вирішення нагальних проблем. Тренінги базуються на принципах рівноправності та партнерства, що дозволяє краще розвивати педагогічні можливості батьків.

Педагогічний практикум – це спосіб розвитку педагогічного мислення у батьків, під час якого можна ознайомитися з найбільш ефективними стратегіями розв'язання навчальних та педагогічних ситуацій.

Круглий стіл – обговорення, яке проводиться з метою обміну думками задля вирішення конкретних проблем. Завдяки таким зустрічам можна краще зрозуміти позиції одне одного, детально розглянути нагальні проблеми, висловити власні зауваження та аргументи.

Ділова гра – форма спільної роботи вчителя та батьків, коли учасники, виконуючи певні ролі, спільно знаходять оптимальні варіанти вирішення проблемної ситуації. Вона може бути організована у змагальній формі, але не має створювати атмосферу протистояння. Такі ігри формують позитивний досвід вирішення реальних проблем у різних ситуаціях.

Дискусія – традиційна, але дієва форма взаємодії з батьками, коли всі учасники активно висловлюють свою позицію щодо проблемного питання, аргументовано її відстоюють, конструктивно критикують думки колег та спільними зусиллями знаходять компромісні варіанти вирішення питань. Під час таких обговорень усі присутні можуть знайти спільну мову.

Індивідуальні зустрічі дозволяють обговорити важливі питання, які стосуються життя та навчання кожної дитини. Це дає можливість предметно вивчити успішність учня, оцінити його успіхи та визначити проблемні точки у навчальному процесі [5].

Реформування освіти передбачає сьогодні «перезавантаження» змісту й форм відносин з родинами учнів, які мають будуватися на основі рівноправного й рівного, вільного й відкритого обміну думками, спільного обговорення актуальних проблем, вироблення скоординованих дій.

Література:

1. Басюк Н.А. Партнерська взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів // Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.О. Максимової, М.А. Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2019. С. 7 – 10. (258 с.)
2. Бутенко О. Сім'я – провідна виховна інституція: історичний аспект. *Рідна школа*. 2009. № 1. С. 73-76.
3. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України / гол. ред. В.Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
4. Назаренко Л. Шляхи розвитку взаємодії сім'ї та школи. *Шлях освіти*. 2005. № 1. С. 33-37.
5. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками. URL: <https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami>
6. Роговець О. Взаємодія сім'ї і школи як чинник виховання громадянської культури особистості. *Рідна школа*. 2009. № 1. С. 31-35.

Чайка В.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, декан факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Шишак А.М., аспірантка кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ЦИФРОВА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ

Науково-технічний прогрес у світі сприяє тому, що усі сфери суспільного життя, зокрема освіта, перебувають на етапі постійних змін. Тому щоб підготувати учня початкової школи до життя у сучасних реаліях, потрібно забезпечити формування у нього інформаційно-цифрової компетентності та компетентності «навчання впродовж життя», які належать до десяти ключових [2, с. 11]. Критично опрацьовувати інформацію, стало підвищувати рівень своїх знань, використовувати інформаційно-комунікаційні ресурси зможе тільки той учень, становлення якого відбувається в освітньому процесі із використання цифрових засобів. Окрім цього, учні 6–10 років ефективніше запам'ятовують інформацію у візуалізованій формі, а якісну візуалізацію можна створити за допомогою цифрових інструментів.

Окреслене наукове питання аспектно відображене у дослідженнях Е. Тафті, О. Співаковського, М. Шишкіної, М. Жалдака, Н. Дементієвської, Н. Морзе, В. Гордона, А. Гостева, Є. Кабанової-Меллер тощо. Недостатня цілісність вивчення зазначеної проблеми зумовила вибір теми наукового пошуку.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні поняття «цифрова візуалізація», дослідженні її форм, ефективних для уроків у початковій школі.

Поняття «цифрова візуалізація» складається із двох слів, тому його зміст визначають відповідно до сутності складових термінів. Візуалізація (з лат. visualis – наочний) – це одержання (подання) видимого зображення предметів, явищ, процесів,

недоступних для безпосереднього спостереження. «Цифровий» – позначений цифрами, виражений у цифрах [1]. Цифрова візуалізація – це процес створення та використання цифрового продукту, який відображає об'єкт, предмет чи явище, для спрощення його спостереження та вивчення. Вчитель може сам спродувати цифровий об'єкт і організувати роботу з ним на уроці, створювати його під час уроку разом з учнями або ж використати готовий матеріал для аналізу. Інструментами цифрової візуалізації є або програмне забезпечення персонального комп'ютера, або онлайн-сервіси мережі Інтернет.

Охарактеризуємо кілька форм цифрової візуалізації дидактичного матеріалу.

Інфографіка – це подання даних у графічній формі. Її розробка та використання допомагає структурувати інформацію, відображати складні взаємовідношення між об'єктами. На уроці у початковій школі можна використати інфографіку для спрощення змісту і засвоєння матеріалу інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (розробка схеми кругообігу води в природі, алгоритмів захисту від захворювань чи способів збереження природи).

Інтелект-карта – це діаграма із розгалуженою структурою, яка на основі встановлення асоціацій допомагає відобразити навчальний матеріал за допомогою схем та образів. Ефективним є використання під час підготовки молодшими школярами проєктів, оскільки інтелект-карти дають можливість цілісно відобразити інформацію щодо певної теми, яка розподілена у класі між групами учнів або у групі учнів [4, с. 155].

Хмара слів або хмара тегів – це візуальне відтворення списку слів у формі конкретного зображення. Можна використовувати під час засвоєння та актуалізації системи термінів і понять з певної теми, наприклад, на уроках іноземної мови для повторення іншомовної лексики.

Мем – це зображення, яке містить коротку дотепну фразу. Мемі є універсальними в процесі створення та застосування. Інформація, подана у жартівливій формі, запам'ятовується краще. Наприклад, за допомогою мему формулюють проблемне запитання перед поясненням теми або полегшують запам'ятовування правила.

Комікс – це серія ілюстрацій, поєднаних однією історією та візуальною дією. Вони дають змогу учням молодшого шкільного віку цікаво сприймати і запам'ятовувати навчальний матеріал. Учні бачать певну подію, дофантазуючи те, чого немає на зображенні. Наприклад, можна засвоїти правила поведінки у Глобальній мережі. Роботу з коміксами супроводжують підготовленою розповіддю вчителя або створенням оповідання учнями.

Існує різноманіття форм цифрової візуалізації, які використовують на уроках у початковій школі. Їх застосування підвищує рівень мотивації учнів до навчання та рівень їх пізнавальної активності; сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу. Використання цифрової візуалізації також є засобом організації освітньо-розвивального середовища (ОРС): психолого-дидактичний компонент ОРС спрямований на створення та використання дидактичного матеріалу; пізнавально-мотиваційний – на формування позитивного ставлення до навчання, зокрема через застосування цифрової візуалізації [3].

Таким чином, цифрова візуалізація – це процес створення та використання цифрового продукту, який відображає об'єкт, предмет чи явище, для спрощення його спостереження та вивчення. Серед форм цифрової візуалізації, які варто використовувати у школі першого ступеня, розрізняють інфографіку, інтелект-карти, хмару слів, мемі, комікси тощо.

Література

1. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
2. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 08.10.2021).
3. Писарчук О.Т. Моделювання освітньо-розвивального середовища в діяльності вчителя початкової школи: теоретичний і практичний аспекти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2017. № 3. С. 36–44.
4. Шкуренко О.В. Використання хмарних технологій під час підготовки учителя початкової школи. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. № 1. С. 152–162.

Четверова Д.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КОМІЧНИХ ЖАНРІВ

Напружена ситуація в сучасному українському суспільстві (війна на Сході, криза духовності, пов'язана з безгрошів'ям сім'ї, нівелювання інституту сім'ї та ін.) загострює проблему формування соціальної компетентності кожного громадянина й особливо учня молодшого шкільного віку.

Провідна роль у процесі формування ціннісного ставлення до світу, себе та інших людей належить загальноосвітній школі. Перш за все тому, що саме школа є ключовим елементом інтеграційного, соціокультурного, загальнонаціонального простору духовно-морального розвитку особистості громадянина України. Формування соціальної компетенції у молодших школярів згідно з Держстандартом початкової освіти (Держстандарт початкової освіти: 2020) є одним з найбільш актуальних завдань сучасної початкової ланки освіти НУШ, оскільки ця компетенція визначає успішність у їх повсякденному житті, стимулюватиме їхні інтеграційні процеси, дозволяючи не тільки адаптуватися, але й активно впливати на життєві події, засвоювати певні соціальні позиції, змінювати навколишню дійсність і самого себе.

Цілеспрямована робота вчителя у побудові ефективних поведінкових стратегій молодших школярів повинна стати одним із найважливіших напрямів його діяльності в початковій школі. Особливо важливим у цьому аспекті постає курс літературного читання, який «відкриває» секрети літератури, спосіб створення комічного, вчить школярів бачити його, упізнавати в інших текстах, щоб усвідомлено використовувати в мовленні та своїй творчості.

Питання соціальної компетентності та компетенції вивчали зарубіжні та вітчизняні дослідники: Н. Калініна, В. Коваленко, І. Ніколаеску, В. Тернопільська, Т. Кузьміч, В. Шахрай, О. Позднякова, О. Флярковська та ін. Найбільш цінними для нашої роботи виявилися дослідження І.Ніколаеску, де проаналізовано формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх шкіл в умовах нових Державних освітніх

стандартів; В.Коваленко, у якому розкрито проблему формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій; І. Зарубінської, де здійснено аналіз формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю; В.Шахрай, у якому розкрито теоретико-методичні засади формування соціальної компетентності учнів основної і старшої школи засобами театрального мистецтва та ін.

Узагальнюючи теоретичний і практичний доробок у галузі формування соціальної компетентності молодших школярів, слід зазначити, що недостатньо розробленими залишаються питання підготовки педагогічних працівників до використання гумористичних творів на уроках читання у формуванні соціальної компетентності молодших школярів.

Отже, об'єктивна необхідність розв'язання проблеми ефективного використання вчителем гумористичних творів на уроці читання в системі літературної освіти для формування соціальної компетенції молодших школярів, з одного боку, і відсутність дослідження, де б цілісно розглядалась ця проблема, з другого, зумовили вибір теми дослідження.

Література:

1. Державний стандарт початкової освіти 2020. URL: <http://tyachiv.osv.org.ua/der> (дата звернення: 13.04.2021).
2. Зарубінська І. Б. Теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю: автореф. дис... доктора пед. наук: 13.00.04. Київ, 2011. 39 с.
3. Ніколаєску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково-метод. посібник. Черкаси : ОІПОП, 2014. 76 с.
4. Позднякова О. Л. Формування соціальної компетентності учнів з обмеженими можливостями здоров'я засобами проектної діяльності: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2010. 27 с

Чужба О.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Нові завдання шкільної освіти в Україні, що спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчального процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці. Ми живемо у третьому тисячолітті, у час комп'ютеризації та інтенсивного розвитку всіх галузей науки та виробництва, і глибоко усвідомлюємо незворотність демократичних змін, що відбуваються у суспільстві і освіті зокрема.

Актуальність проблеми обґрунтована необхідністю розробки механізмів пріоритетних напрямів розвитку загальної середньої освіти, які визначені Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття), Законом України «Про загальну середню освіту», Концепцією загальної середньої освіти (12-річна школа),

Затвердження концепції „Нова українська школа” стало поштовхом до реформування системи початкової освіти, зокрема передбачено розробку оновленого стандарту початкової загальної середньої освіти та навчальних програм для 1-4 класів на засадах компетентнісного підходу.

Основним проблемам освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці присвячені роботи І. Бома, Л. Буркової, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Д.У. Джонсона, П. Дроб'язка, О. Дусавицького, В. Живодьора, О. Козлової, М. Крюгера, Дж. Мейерса, А. Підласого, Н. Погрібної, С. Подмазіна, О. Попової, І. Пригожина, Г. Селевка, К. Ушакова, Н. Федорової, А. Хуторського.

Інтерактивні технології навчання досить швидко були визнані вчителями та управлінцями дієвим засобом впровадження нових освітніх технологій. Однак використання їх у практиці початкової освіти поки що фрагментарне, епізодичне, не системне внаслідок нерозробленості відповідних технологій та неготовності більшості вчителів і управлінців користуватися інформаційними технологіями, комп'ютерною технікою.

Найголовнішим завданням педагога на кожному уроці є активізація пізнавальної діяльності. Тому щоразу, обдумуючи урок, учитель має спочатку розв'язати принципове завдання, як найдоцільніше організувати передачу нового матеріалу - повідомлення, евристична бесіда, відкриття, роздум, розв'язання проблеми, самостійна робота тощо. Необхідно перетворити кожний урок на урок спілкування, мислення, де істина постає як суперечка про істину, як діалог.

З метою активізації пізнавальної діяльності на кожному уроці можливе застосування елементів інтерактивних технологій, творчі проблемні завдання, що забезпечують розвиток тих здібностей і якостей, які перебувають у стадії формування.

На сучасному етапі розвитку нові педагогічні технології розробляються у теоретичному й дидактичному аспектах.

Упродовж процесу інтерактивного навчання викладач не надає «готових знань», активність викладача замінюється активністю учнів, учитель тільки досвідчено керує навчальним процесом, спонукаючи учнів до самостійного пошуку вирішення тієї чи іншої освітньої проблеми. Завдання вчителя – збудити в учнях власну ініціативу, активність. Учитель виступає в ролі помічника, та за необхідності – як одне з джерел інформації.

Інтерактивні технології навчання – це процес, що ґрунтується на взаємодії, діалозі, де учень є суб'єктом взаємин, бере активну участь у навчанні самого себе та однокласників, розбудовує свій індивідуальний стиль пізнання.

Інтерактивні технології навчання відрізняються від інших технологій навчання нестандартними умовами роботи, насамперед – особлива атмосфері уроку і особлива роль вчителя на цьому уроці. Учитель не бере на себе роль досконало освіченої людини, що надає інформацію, а безпосередньо скеровує процес взаємного навчання учнів. Інтерактивні технології навчання дозволяють розвивати особистість учня, з опорою на індивідуальність кожної дитини.

Отже, суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель є рівнозначними об'єктами навчання, розуміють що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Література

1. Зінченко В.І. Використання інтерактивних форм і методів навчання в ході реалізації навчальних програм в початкових класах/ В.І. Зінченко //

- Початкове навчання та виховання. 2006. №19-21. - С. 35-37.
2. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи // *Початкова школа*. 2010. №7. с. 47-49.
 3. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі / К.: *Шк. Світ*, 2008. 250 с.
 4. Кочерга О. Вплив психофізіологічних можливостей учня на результат навчання. / О.Кочерга, Л.Назарова // *Початкова школа*. 2015. №3. С. 7-9.
 5. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів // *Початкова школа*. 2015. №1. с. 52-54
 6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. К.: «Грамота», 2012. 503 с.
 7. Савченко О.Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу / О.Я.Савченко // *Початкова школа*. 2009. №8. С. 1-6.

Шварченко А.В., асистент вчителя початкових класів Прилуцької загальноосвітньої школи I-III ст .№ 2 Чернігівської обласної ради, студент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Науковий керівник: **Білоусова Надія Валентинівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація: Тези присвячені розвитку дрібної моторики молодших школярів на уроках.

Ключові слова : дрібна моторика , етапи розвитку , вправи на розвиток .

У природи немає дитини безталанної , ні на що не здатної . Кожному можна дати щастя творіння , кожного треба вивести в люди В.О.Сухомлинський

Дрібна моторика -(від латинського motus - рух) це здатність дітей виконувати точні і дрібні рухи не тільки кистями , але й самими пальчиками рук. Відбувається все за допомогою трьох систем організму : кісткова , нервова та м'язова .

Багато відчизнятих психологів і педагогів наголошували на тому , що розвиток в дитини даної функції має велике значення . І сам В.О.Сухоминський висловлювався стосовно цього , суть одного з його висловів була у тому , що на кінчиках пальців дитини знаходиться її розум . Не даремно видатний педагог так говорив , адже до дрібної моторики належать навички письма, гра на музичному інструменті ,робота з дрібними деталями , малювання і тд.

Також важливою особливістю даної функції є те , що вона тісно пов'язана із зором , пам'яттю , увагою ,мовленням , сприйманням ,які є не менш важливі у нашому житті . Якщо дрібна моторика дитини розвинена той рівень інтелекту зростає .

Займатися розвитком дрібної моторики у дітей потрібно з перших місяців життя. Оскільки на різних вікових етапах є свої вимоги .

Наприклад : дитина 6-7років мають правильно писати більшість літер і цифр,упевнено малювати олівцем ,пишуть в зошитах (коса лінія , клітинка),будують різні моделі з конструктору. Якщо дані навички не розвинені ,то впливають негативні наслідки типу : не можуть виразити власні думки у письмовій формі , низька швидкість письма , уникають роботи з олівцем ,бо для них це складно .

І саме ось такі переліки вимог дають змогу батькам зрозуміти чи відповідає розвиток здібностей їхньої дитини критеріям, чи потрібно звернутися до фахівця , який швидко налагодить згагане .

Для того ,щоб такого не відбувалося батькам потрібно приділяти 20 хвилин в день для заняття з дитиною . На сьогоднішній день є досить велика кількість ігор та іграшок , які можна використовувати як вдома так і в школі .

Найпростіше ,що може взяти кожна мама -це крупы в яких дитина може малювати або ж розкласти втри різні групи (горох , квасоля просо , кукурудза , рис , гречка) . Ще одні варіантом є конструктор , який зараз є у більшості дітей . Дитина будуючи з нього також розвиває навички дріної моторики . Навичка зав'язувати кросівки є ще одним із способів розвитку дріної моторики . Читаючи казки перед сном на ранок ми можемо зробити дитині пазл з головними героями , щоб вона його склала .

Тож у цій ситуації головне бажання батьків !

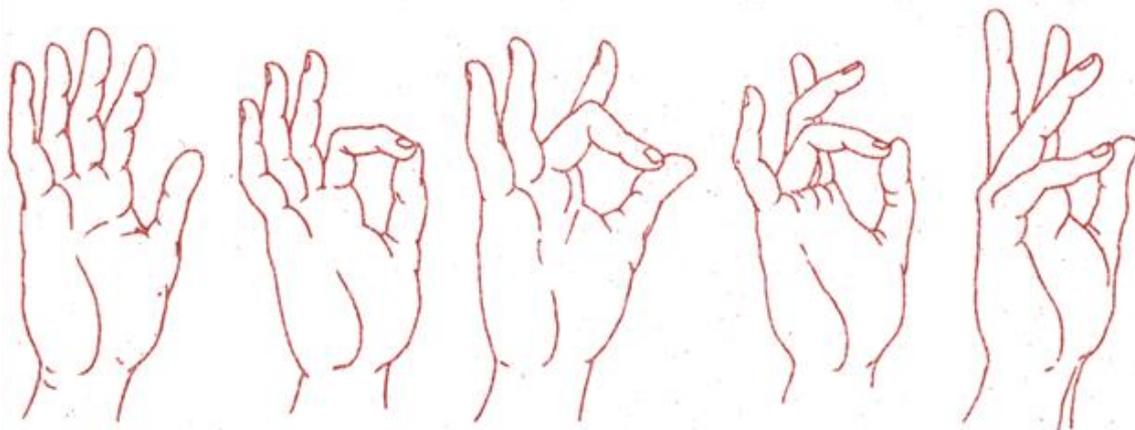
Вчителі в свою чергу під час уроків можуть також розвивати дану функцію . Ось наприклад під час уроку трудового навчання ліплення із пластиліну чи на уроці малювання дозволити малювати пальчиком . Дітям це буде цікаво , але потрібно ретельно до цього підготуватися . На уроках англійської мови чи то української роздрукувати літери та дати дітям їх обмотти повністю нитками . Конструктор LEGO ,ігри шнурівки .

І це тільки менша частина цікавих ігор , адже можна ще гратися з прещепками , скрепками , порізати дрібнонько трубочки і закідати їх в бутылочку , гра з гудзиками .

Але не потрібно не потрібно забувати і про пальчикову гімнастику , яка в цій справі є не менш важливою .

Висновок: отже, по вище зазначеному можна зрозуміти, що розвиток дрібної моторики є важливою складовою для дітей різного віку, особливо шкільного. Тож шановні батькі, вчителі, давайте приділяти увагу даному завданню не менше ніж навичками чи розв'язанням задач.

Шевчук М.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ефективність формування soft skills (м'яких, гнучких, соціальних навичків) молодших школярів залежить від використання в освітньому процесі початкової школи ігрових технологій.

Значну увагу розвитку ігрових технологій приділяли такі науковці як: Т. Бондаренко, М. Гриньова, О. Жорник, І. Мамчур, С. Рубінштейн, Л. Савченко, Г. Селевко, Г. Топчій, Д. Щербина та ін.

Дидактична гра - це особливий тип регуляції поведінки особистості й складно організована система людської діяльності, яка виникає внаслідок зближення і взаємодії гри та навчання.

Н. Мойсеюк дидактичні ігри відносить до методів стимулювання діяльності, поведінки та мотивації навчання і вважає їх спеціально створеними ситуаціями, які моделюють реальність, і спонукають до відтворення дій та стосунків [4, с. 316].

П. Щербань характеризує дидактичні ігри як «практичну групову вправу з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну ситуацію, в ході якої учасники у процесі імітаційного моделювання занять, розв'язування проблемних ситуацій одержують нове конкретне уявлення про сутність своєї майбутньої діяльності» [7, с. 24].

Всі науковці визначають позитивний вплив дидактичної гри на розвиток особистості, оскільки учень пізнає свої можливості, вчиться їх оцінювати, відчуває різні емоції, самоорганізовується. Гра виступає засобом формування комунікативних навичок саме тому, що нові знання отримуються завдяки постійному діалогу, обміну різними думками й пропозиціями [8, с. 105].

Впровадження ігрових технологій в освітній процес початкової школи стимулює формування реальних партнерських і дружніх відносин між учнями, забезпечує розкриття особистісного потенціалу молодшого школяра, активує відчуття внутрішньої

свободи та підтримки, можливість прийти, в разі необхідності, на допомогу, сприяє дружньому зближенню учасників гри, поглиблює взаєморозуміння та взаємопідтримку. У такому разі учні не тільки створюють ігрову ситуацію, але творять власну особистість.

Не викликає сумніву те, що дидактична гра як необхідна складова організації освітнього процесу закономірно посіла належне місце в початковій школі, оскільки навчання з використанням гри максимально стимулює пізнавальну діяльність учнів молодшого шкільного віку, їхню ініціативність, самостійність та творчу активність.

Н. Мачинська зробила спробу визначити відмінність між педагогічною грою та ігровою технологією. Вона вважає, що головною розбіжністю між цими поняттями є те, що «підсумком ігрової технології є формування, розширення, засвоєння, закріплення, узагальнення досвіду всіма учнями. Натомість педагогічна гра здебільшого слугує джерелом отримання позитивних емоцій, задоволення й виконує, насамперед, розважальну функцію» [3, с. 19].

На думку О. Булигіної, використання ігрових технологій в освітньому процесі (особливо початкової школи) відповідає природним потребам дитини, адже саме за своєю природою гра – це найвластивіша форма життєдіяльності дітей [1].

Ігрова технологія дає змогу в процесі ігрової взаємодії організовувати поетапне відпрацювання нових способів орієнтації молодшого школяра в життєвих ситуаціях. І саме завдяки цій можливості учні опосередковано включаються в соціальну практику, аналізують різноманітну інформацію, шукають найоптимальніший шлях розв'язання поставленої проблеми.

Нам цікава думка Д. Чернілевського, який ігрову технологію розглядає як складну специфічну технологію управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів [6, с. 183].

Крім цього, в ігровій ситуації знижується авторитарна позиція вчителя, зрівнюючи в правах усіх учасників ігрової взаємодії. Це принципово важливо для отримання різноманітного соціального досвіду, в тому числі у взаєминах дітей з дорослими. Наявність певних ігрових обмежень розвиває здатність молодших школярів до довільної регуляції діяльності на основі підпорядкування поведінки системі правил, що регламентують виконання ролей.

Отже, ігрові технології орієнтують освітню практику на безпосереднє, а не формалізоване, спілкування учнів з вчителем та між собою.

О. Ковшар наголошує, що ігрові технології передбачають створення ігрової атмосфери з певними, конкретними завданнями; визначення цілей і мотивації для учнів; опис технології гри; хід гри; оцінку діяльності та аналіз знань, вмінь, можливостей і дій учасників гри [2, с. 263].

У грі школярі підпорядковуються цілому комплексу різних норм і правил, що моделюються під час гри, які їм необхідно зрозуміти, усвідомити, прийняти, а в подальшому неухильно виконувати в особистому житті. Отримуваний в ігровій взаємодії досвід свідомого підпорядкування правилам і нормативам закріплюється багаторазовим повторенням, формуючи у молодших школярів соціальні навички (soft skills).

Привертає увагу визначення групи науковців (Л. Савченко, Н. Волкова, Ю. Кулінка), які трактують ігрову технологію як систему взаємопов'язаних елементів, які представляють собою комплекс вибіркового використання складових, де взаємодія та взаємовідносини набувають характеру взаємодії компонентів, спрямованих на досягнення дидактичного результату, що планується [5, с. 68.]. Ігрова технологія дозволяє учневі прожити деякий час у близьких до реальності умовах.

Отже, *ігрову технологію в початковій школі можна розглядати як специфічну технологію управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів, яка*

містить цілісний алгоритм формуванням *soft skills*, характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів (зміст, прийоми і методи, форми і засоби), в умовах імітаційного моделювання систем, явищ, процесів, через комунікативний зв'язок між учасниками гри, при виконанні комплексу різних норм і правил, для досягнення запланованих освітніх результатів.

Іншими словами, ігрові технології як планове послідовне практичне втілення попередньо спроектованого педагогічного процесу у формі дидактичної гри, сприяють формуванню в учнів молодшого шкільного віку соціальних навичок (*soft skills*) і тим закладають фундамент зростання успішної конкурентоспроможної особистості майбутнього суспільства.

Література

1. Булигіна О.Д. Ігрові технології: шляхи забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального розвитку молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2009. № 19-21. С. 2-22.
2. Ковшар О.В. Упровадження ігрових технологій у практику сучасної школи як засобу підвищення пізнавальної активності учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць* / гол. ред. В.К. Буряк. Кривий Ріг: КДПУ, 2006. Вип. 15. С. 258-264.
3. Мачинська Н.І. Впровадження ігрових технологій навчання у практику підготовки майбутніх магістрів. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Педагогіка. 2011. Т. 158. Вип. 146. С. 18-22.
4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: ВАТ «КНДК», 2001. 608 с.
5. Савченко Л.О., Волкова Н.В., Кулінка Ю.С. Ігри та ігрові технології на уроках трудового навчання: навчально-методичний посібник. Київ: КНТ, 2014. 371 с.
6. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: учебное пособие для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 437 с.
7. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у навчальних закладах: навч. посіб. К.: Вища школа, 2004. С. 24–41.
8. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 60. С. 102–108.

Шумейко І.П., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА»

Основи гендерної культури закладаються задовго до початку шкільного навчання, оскільки батьки в сім'ї виховують дітей з урахуванням статі. Довгий час у педагогіці говорили про статеве виховання лише як комплекс виховних та освітницьких впливів на дитину, спрямованих на залучення її до прийняття в суспільстві статевої ролі. Предметна галузь статевого виховання не була чітко окреслена, знаходилась на межі біологічних та соціальних сфер (Д. Ісаєв, А. Макаренко, В. Каган, В. Сухомлинський та ін.).

У педагогічній літературі використовують поняття «сексуальне», «статеворольове» та «морально-статеве» виховання.

Статеворольове виховання відрізняється від сексуального, оскільки ґрунтується на закономірностях розвитку соціальної статі (Т. Репіна), яку зараз називають гендером.

Завданням статево-рольового виховання є формування у підростаючого покоління мужності та жіночності та підготовка до виконання в майбутньому відповідних до статі соціальних ролей.

Морально-статеве виховання – це освітній процес, спрямований на формування моральних і рівноправних стосунків між статями (Н. Овсієнко), створення в суспільстві умов, які сприяють укріпленню здоров'я людини в широкому значенні, врахування і поваги специфічних інтересів чоловіків та жінок, утворенню повноцінної та здорової сім'ї, прийняття подружжям репродуктивної установки, яка відповідає інтересам суспільства.

Сприяння рівноправним стосункам між чоловіком та жінкою поєднує морально-статеве виховання з поняттям гендера. Проте значна увага, яка приділяється укріпленню репродуктивного здоров'я та орієнтація на створення сім'ї в інтересах суспільства, яка закладена на межі минулого століття, яка має велике значення, не відповідає нинішнім реаліям соціального життя, диктує необхідність виникнення нового терміну – гендерне виховання. Деякі науковці не вважають доцільним розглядати гендерне виховання як новий напрям, оскільки воно пов'язане безпосередньо з традиціями статевого виховання. Проте науковець С. Матюшкова визначає гендерне виховання як цілеспрямоване створення умов, які сприяють ідентифікації особистості, як представника певної статі, закріпленню гендерних ролей, відтворенню певного соціального досвіду, формуванню гендерної культури особистості.

Гендерна соціалізація здійснюється за допомогою таких механізмів як наслідування, переконання, комфортність, ідентифікація. Гендерна ідентичність – це ототожнення особистості з певною статтю, ставлення до себе, як до представника певної статі, освоєння відповідних йому форм поведінки та формування особистісних характеристик (Т. Говорун, Д. Колесов, Т. Титаренко, В. Романова).

Перед дефінітивним аналізом поняття «гендерна культура» ми маємо розглянути дотичні також інші поняття – «гендер» і «культура», серед яких гендер є ключовим.

У науково-довідкових джерелах уміщено низку дефініцій терміна «гендер». Так, у Словнику гендерних термінів він постає як сукупність соціальних і культурних норм, які суспільство змушує виконувати особистість залежно від її біологічної статі. У найширшому сенсі культура - це те, що створене не природою, а людьми в процесі осягнення та впорядкування. Культура включає мову, звичаї, спосіб життя, норми поведінки, переконання, знання, цінності і символічне сприйняття (відображення) світу в міфах і мистецтві. Культура допомагає надати сенс світу і організувати його елементи.

З точки зору ціннісного підходу завдяки культурі створюються істинно людські цінності, головними з яких є добро, краса (М.Реріх); здобутки культури - не в матеріальних досягненнях, а в осягненні індивідуумами ідеалів вдосконалення людини (А. Швейцер); ціннісна природа культури - реалізація ідеально-ціннісних цілей, здійснення ідеалу (Н.Чавчавадзе, Г.Францев).

На основі соціологічного підходу культура визначається як поняття колективне, яке має комунікативну природу (Ю. Лотман) і як сукупність суспільних відносин (Ю. Афанасьєв). Культура об'єднує людей в спільноти і одночасно є багато в чому провідним елементом, що пояснює своєрідність історичних постатей того або іншого суспільства (Е.Дюркгейм, М. Вебер, Т.Парсонс, Р.Мертон, А.Шюц, П. Бурдьє, Е. Гідденс).

З урахуванням особистісно-діяльного підходу, сутність культури виявляється в процесі саморозвитку людини, реалізації її творчого потенціалу (Е. Баллер, Н. Злобін та ін.). Культуру розуміють також як спосіб людської діяльності в процесі освоєння світу (В. Давидович, Ю. Жданов, Е. Маркарян та ін.), включаючи творчу діяльність (Ю.

Вишневецький, Л. Коган та ін.), як сукупність матеріальних і духовних предметів людської діяльності (Є. Соколов).

Отже, з урахуванням підходів до розуміння поняття та сутності гендерної культури, досліджуваний феномен ми розуміємо як специфічні культурні характеристики, які ґрунтуються на індивідуальних особливостях поведінки осіб протилежної статі, які спрямовані на прояви соціальної егалітарної поведінки щодо взаємостосунків, які водночас і статичні і динамічні.

Література

1. Бутурлим Т. І. Формування гендерної культури старшокласників у процесі вивчення української літератури. *Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 5. С. 117-122.
2. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 400 с.
3. Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.

Юрченко Ю.О., студентка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГА ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стандарт Нової української школи визначає десять ключових компетентностей. Особливе місце займає компетентність здоров'язбереження. Це пояснюється, насамперед, тим, що стан здоров'я є показником духовного, соціально-економічного та людино-біологічного добробуту населення, рівня цивілізованості країни. Тому гуманізація освіти вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування стійких мотивацій до здорового способу життя, позитивної соціальної поведінки.

Відтак, одним із пріоритетних напрямів діяльності школи є збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді. Саме школа, як головна ланка національної системи освіти, повинна і може забезпечити учнів необхідною базовою теоретичною підготовкою, в тому числі, з фізичної та валеологічної культури, сформувати позитивне ставлення до збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я рідних, соціально-психологічні здоров'язбережувальні компетентності, стиль життя, що сприятиме саморозвитку особистості, оволодіння необхідними знаннями щодо використання сучасних способів оздоровлення, уміннями щодо запобігання шкідливим звичкам і небезпечній поведінці.

Правильний фізичний розвиток учнів, зміцнення їхнього здоров'я є актуальною потребою сучасної української педагогіки. У цьому аспекті, невичерпним джерелом теоретичних і практичних напрацювань є наукова спадщина В. О. Сухомлинського. Педагог-гуманіст надзвичайно великого значення надавав всебічному вивченню особистості дитини. Він вважав, що вчитель зобов'язаний знати все про духовний, інтелектуальний та фізичний розвиток дитини. Серед усіх цих завдань важливе місце він надавав знанням про здоров'я учня. Тому у своїх творах неодноразово вказував на те, що у праці вчителя найважливішим є турбота про здоров'я вихованців. «Від життєрадісної бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність

знань, віра в свої сили. Якщо виміряти всі мої турботи й тривоги про дітей протягом перших чотирьох років навчання, то добра половина їх – про здоров'я» [7, с. 242-248].

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що проблема визначення критеріїв і показників сформованості різноманітних складових професійно-педагогічної готовності висвітлюється у працях багатьох дослідників (Є. Бондаревська, С. Гільманов, В. Загвязінський, І. Ісаєв, С. Кульневич, В. Сластьонін та ін.). Разом із тим у науковій літературі не розкрито критерії та показники, за якими можна аналізувати ефективність формування готовності майбутніх педагогів до застосування здоров'язберезувальних технологій [4, с. 70].

Дослідження педагогів і психологів О. Абдулліної, Ю. Бабанського, Ф. Гоноболіна, І. Зязюна, Н. Кузьміной, О. Мороза, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Т. Сущенко, О. Щербакова розкривають зміст педагогічної діяльності педагога, оскільки сучасне суспільство висуває підвищені вимоги щодо його професійних та особистісних якостей. Він має бути не лише висококваліфікованим спеціалістом-професіоналом у рамках викладання свого предмета, а й людиною високої валеологічної культури у своїй професії.

Сучасний заклад загальної середньої освіти виховує людину майбутнього. Головне завдання полягає в тому, щоб адаптувати дитину до суспільних небезпек, беззаконня, бездуховності. Необхідно створити такі умови, які допоможуть особистості осмислити власне життя, усвідомити цінність здоров'я, що є необхідною умовою для майбутнього вирішення щоденних життєвих задач та проблем. Не є новою думка, що ні краса, ні розум нічого не варті без здоров'я. І якщо ми прагнемо стати Європейською державою, то маємо перш за все подбати про здорове покоління. Зараз зусилля системи освіти концентруються на тому, щоб зменшити негативний вплив школи на здоров'я учнів і вчителів. Це, перш за все, створення комфортного безпечного освітнього середовища та впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітній процес [6, с.156].

Ефективність здоров'яспрямованої діяльності напряму пов'язана з активним залученням учнів до позаурочної і позакласної роботи, реалізації оздоровчих просвітницьких та превентивних програм, соціально значимих проектів, акцій. Це вимагає як нових підходів до організації здоров'яспрямованого виховного процесу, позакласної та позаурочної роботи, так і відповідної підготовки майбутніх вчителів початкової школи [5, с. 156].

У сукупності основних елементів здоров'язберезувальних технологій відзначають три складові: інформаційну, що відображає зміст і принципи; інструментальну, що включає матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення; соціальну, що включає компетентність і готовність викладацького і навчально-допоміжного персоналу до реалізації здоров'язберезувальних технологій. Ця залежність детермінована якістю професійної підготовки майбутнього педагога до застосування здоров'язберезувальних технологій, що є значущим фактором запобігання негативних впливів педагогічного процесу, розвитку здоров'я учнів через освіту [2, с. 6]. Головними напрямками вказаної діяльності освітніх установ є: раціональна організація освітнього процесу відповідно до санітарних норм та гігієнічних вимог; проведення щорічної диспансеризації учнів; раціональна організація рухової активності, що включає передбачені програмою заняття з фізичного виховання, динамічні зміни та активні паузи в режимі дня, а також спортивно-масову роботу; організація раціонального харчування; система роботи з формування цінності здоров'я та здорового способу життя; створення служби психологічної підтримки; організація долікарського виявлення факторів і груп ризику по девіантній поведінці із застосуванням медико-технічних технологій [3, с. 69].

Отже, одним із найважливіших завдань якісної освіти є формування готовності педагога до використання здоров'язберезувальних педагогічних технологій. Це зумовлено насамперед існуванням досить чіткої залежності між станом учнівського здоров'я та рівнем підготовленості педагогів із питань його збереження та зміцнення.

Література

1. Балакірева О. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2019. – 312 с.
2. Бойченко Т.Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т.Є. Бойченко // Основи здоров'я і фізична культура. – 2008. – № 11–12. – С. 6–7.
3. Євтух М.Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти / М.Б. Євтух // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України – Ч. 2. – Харків: ОВС, 2002. – С. 66–76.
4. Іонова О.М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема / О.М. Іонова, Ю.С. Лук'янова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2019. – № 1. – С. 69 – 72.
5. Кузьменко В.Ю. Проблеми самоактуалізації особистості в контексті виховання здорового способу життя // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Зб. наук. праць. Книга І. – К., 2017. – С. 153 – 158.
6. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А.З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.] // за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2008. – 255 с.
7. Хрестоматія з української педагогіки: навчально-методичний посібник / Упоряд. О.С. Березюк, О.М. Власенко; За ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 338 с. – С. 242–248.

Ярешко В.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Гордієнко Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Одним із завдань курсу „Я досліджую світ” в початковій школі є формування в учнів знань про навколишню природу. Розв'язання цього завдання здійснюється шляхом постійного розширення та вдосконалення чуттєвого досвіду молодших школярів, що дозволяє вчителю глибоко відпрацювати матеріал, який вивчається, зробити його доступним для учнів, викликати в них інтерес до вивчення природи.

Спостереження як метод відомі ще з часів Петра I, який рекомендував присилати в

Санкт-Петербург з різних місць гербарні зразки - листя, пришиті до паперу, з вказівкою місця і точної дати їх розпускання. Популяризовані спостереження Д.М. Кайгородовим, який надав їм методологічну основу і систематичний характер. Спостереження нескладні і доступні дітям дошкільного і молодшого шкільного віку.

З раннього дитинства у повсякденному житті діти зустрічаються з багатьма різноманітними тілами і явищами природи. Проте в них ще не розвинені увага й спостережливість, діти не розуміють значення природи в житті людини. Це призводить до зневажливого ставлення дітей до навколишньої природи, до неправильного розуміння тіл і явищ, а деякі об'єкти викликають у них навіть огиду.

Пізнання навколишнього світу розпочинається з накопичення чуттєвого досвіду, фактичного матеріалу, який осмислюється з метою засвоєння системи знань, адекватної навколишній природі з її зв'язками і залежностями. Відсутність запасу конкретно-образних уявлень у молодших школярів призводить до формального засвоєння знань. Дітям важко уявити тіло або явище природи, якщо вони не бачили цих об'єктів або їх зображень. Одним із методів забезпечення наочно-чуттєвої основи засвоєння природних знань є спостереження в природі.

З точки зору психології, спостереження - це суб'єктивна діяльність, оволодіння якою призводить до формування уміння спостерігати. З цим умінням пов'язаний розвиток такої якості особистості, як спостережливість. Спостережливість - це прагнення і уміння найповніше помічати особливості предметів і явищ, у тому числі і такі деталі, які здаються ззовні недостатньо помітні, на перший погляд малоістотні, уміння помічати незначні відмінності, зміни в предметах і явищах. Спостережливість - важлива риса особистості. Вона впливає на структуру і зміст інших психічних процесів, оскільки спостережлива дитина більше сприймає, глибше мислить і розуміє. Це полегшує засвоєння знань та умінь, забезпечує кращі результати в навчанні, позитивні емоції, розвиває пізнавальні інтереси, впливає на поведінку. Спостережлива дитина бачить, чує та помічає все нове, що торкається її зору та слуху: рослини, що зацвітають навесні, політ перших метеликів, приліт пташок навесні тощо. Учень, в якого не розвинена спостережливість, проходить повз ці явища, не помічаючи їх. Через це, виховання в учнів спостережливості, уваги до навколишньої природи має велике значення.

Важливість і необхідність спостережень молодших школярів у процесі вивчення курсу „Я і Україна. Природознавство" незаперечна. Завдяки спостереженням у природі в учнів формуються багато програмних уявлень і понять, наприклад, про пори року, форми земної поверхні, водойми, погодні явища, ґрунти, рослини, тварини, діяльність людини в природі і т. ін.

З точки зору педагогіки, спостереження - це метод пізнавальної діяльності, що опирається, передовсім, на роботу органів чуття людини (слуху, зору, нюху, смаку, дотику).

Якщо діти відчувають долонями шорохуватість кори старої ялини чи берези, гладкість кори тополі чи сосни; сприймають фарби осені, їх багатомірну різноманітність, тонкості відтінків осіннього лісу, неба, тощо; сприймають звуки: шум вітру в лісі, в полі, шелест трави, голос птахів; сприймають різноманітні аромати: запах трави, хвої, листя, ягід, плодів, то ці відчуття надовго відкладуться в їхній пам'яті, зазначає О.М. Сороцька.

Спостереження як один із основних методів вивчення природи описане в працях К.Д. Ушинського, О.Я. Герда, В.П. Вахтерова, Л.С. Севрука та інших відомих педагогів-методистів. Це цілеспрямоване сприймання предметів і явищ природи, в процесі якого уточнюються відмінні ознаки, зміни, що відбуваються в природних об'єктах. Спостереження спрямовані на розширення у дітей уявлень про навколишній світ,

вироблення позитивної системи цінностей і установок по відношенню до природи, на розвиток уяви та естетичного сприймання навколишнього, розуміння власних складних взаємозв'язків із природою і на виховання екологічної етики. Саме на цій основі формуються поняття, практичні уміння й навички. Іншими словами, спостереження - це цілеспрямовано організоване відображення світу, яке надає первинний матеріал для наукового пошуку, дослідження.

Таким чином, спостереження - це цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке підпорядковане конкретно визначеним цілям і вимагає вольових зусиль.

У навчальному процесі початкової школи спостереження можуть виконувати дві основні функції - демонстративно-ілюстративну (як правило, для закріплення сформованих знань, умінь і навичок) та дослідницьку (як засіб здобуття нових знань).

Спостереження є джерелом знань про тіла та явища навколишнього світу. Вони використовуються на уроках під час розповіді вчителя, під час демонстрування різних наочних посібників, на предметних уроках і уроках-екскурсіях, упродовж роботи на пришкольній навчально-дослідній земельній ділянці, а також у позакласній роботі в куточку живої природи, на полі, в шкільному саду, на городі.

На уроках природознавства, екскурсіях в природу перед очима учнів проходять тіла та явища навколишнього середовища. Щоб їх усвідомити, потрібно спостерігати за ними. Спостереження - обов'язкова ланка у пізнанні природи. Тому вчитель має приділяти їм більше уваги. Він повинен організовувати спостереження і керувати ними, спрямовувати увагу учнів на окремі сторони об'єктів, явищ тощо.

У процесі навчання спостереження виступає одним із методів його організації. З позиції розуміння методу навчання як дидактичної категорії спостереження є способом організації взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів і полягає у тому, що вчитель організовує, стимулює, здійснює поточний контроль, аналізує, корегує та оцінює цілеспрямоване, планомірне сприймання учнями об'єктів природи.

Зміст діяльності вчителя під час використання цього методу зумовлюється, по-перше, об'єктивною сутністю спостереження (пізнавальною діяльністю суб'єкта), його структурою, змістом її компонентів та закономірностями реалізації; по-друге, віковими особливостями психічного розвитку молодших школярів; по-третє, наявністю в учнів опорних знань, умінь, навичок та життєвого досвіду.

Як зазначають О.Ф. Козіна і О.М. Степанян [30], в методиці викладання природознавства існують різні класифікації спостереження, як практичного методу навчання, зокрема:

1) за організаційними формами - індивідуальні, групові й фронтальні.

Фронтальні спостереження здійснюються усім класом за однаковим завданням під безпосереднім керівництвом вчителя. Під час бесіди діти осмислюють і конкретизують об'єкти та цілі спостережень, актуалізують опорні знання та уміння, визначають задачі й складають плани.

Кожне завдання перед розв'язанням повторюється вчителем або учнем („За чим будете спостерігати? ... Далі простежте за...“ та ін). Це зорієнтовує дітей на систематичне зіставлення проміжних результатів із кінцевими цілями спостереження. Обговорення етапів і наслідків дозволяє вчителю здійснювати поточний контроль за спостереженням і корегувати його.

Крім того, словесне вираження результатів сприймання вголос одним учнем, а про себе - іншими, дозволяє кожній дитині усвідомити зміст, порівняти власний результат із результатами однокласників, при потребі придивитись, прислухатись, звернути увагу на окремі деталі. Загальний висновок за такими спостереженнями формулюється вчителем

(якщо складний) і повторюється учнями або робиться школярами самостійно.

Під час групових спостережень завдання виконується групами по 2-4 учні. Групи можуть складатися із учнів з однаковим і різним рівнем підготовки. Такі групи не стабільні. Їх склад рухомий і визначається "зоною актуального розвитку" дітей на кожному конкретному етапі навчання. Обов'язковим при створенні групи є врахування інтересів учнів та їх взаємин. Залежно від навчальної ситуації, дидактичної цілі використання методу спостереження у процесі навчання можливе застосування різних варіантів методики організації групових спостережень, а саме:

в групах діти з однаковою підготовкою (групи гомогенні). Завдання за змістом однакові для всіх груп. Підготовка до безпосереднього сприймання здійснюється фронтально. Далі діти ведуть спостереження групами, коментують і обговорюють їх разом. Учитель контролює всі групи, але значну увагу приділяє слабшим учням. Загальний висновок робиться фронтально.

групи гомогенні за складом. Завдання для груп різні за змістом. Дидактична мета цих спостережень - конкретизувати теоретичні знання, уточнити і розширити сформовані уявлення. Рівень самостійності дітей у такій ситуації зростає, тому вчитель диференціює завдання через зміст і міру своєї допомоги. Наслідки спостережень обговорюються фронтально. Діти роблять висновки, показують свої об'єкти спостережень, коментують етапи спостережень, їх послідовність.

групи, гетерогенні за складом. До них входять учні з різною підготовкою. Методика організації може бути подібна до попередніх варіантів. Різниця у тому, що „сильні” учні допомагають „слабшим”.

Індивідуальні спостереження виконуються кожним учнем самостійно. В основному вони ведуться під час виконання домашньої роботи. В індивідуальних завданнях найповніше враховуються індивідуальні особливості, рівень розвитку та підготовки, пізнавальні інтереси молодших школярів.

2) за тривалістю виконання - короткочасні або короткотривалі (на уроці, під час екскурсій, наприклад, при виявленні ознак конкретного об'єкта) та довготривалі (в позаурочний час - під час вивчення динаміки в природі: ріст і розвиток рослин і тварин, сезонні зміни - фенологічні спостереження).

Короткочасні спостереження потребують незначного відрізка часу на уроці або вдома при виконанні домашніх завдань. Метою цього виду є сприймання ознак, властивостей конкретних об'єктів. Наприклад, на уроці за темою „Вода. Властивості води у природі” (3 клас) учні проводять досліди і спостерігають за властивостями води.

Довготривалі спостереження проводяться в позаурочні години. Об'єктом їх виступають процеси, явища, події, які розвиваються, змінюються протягом певного часу. Ознаки, які характеризують такий об'єкт, проявляються в різні періоди (або через деякий час) його розвитку. До цієї групи належать спостереження за умовами життя рослин; за впливом різних умов існування на ріст і розвиток рослин; змінами, які відбуваються з конкретними об'єктами природи протягом різних пір року.

3) за характером - комплексні (сезонні) та локальні або вибіркові (за конкретним природним об'єктом - за рослиною, твариною).

4) за характером попередньої підготовки - безпосередні (фіксування природних тіл і явищ, що потрапили в поле зору), опосередковані (попередня підготовка спеціального обладнання, відслідковування необхідного об'єкта).

5) залежно від пов'язаних з ними методів навчання - ілюстративні (показ таблиць, картин) і дослідницькі (фенологічні спостереження, проведення дослідів).

б) за часом проведення - випереджувальні, опорні, розширювальні.

Випереджувальні спостереження проводяться ще до засвоєння нових знань. Їх

результати є чуттєвою основою формування уявлень у наступних темах. Цей вид спостережень застосовується до тих об'єктів, які не можливо сприймати безпосередньо на уроці, або вони вимагають тривалого часу. Наприклад, спостереження за формами земної поверхні (4 клас), за станом груп рослин у ту чи іншу пору року (2 клас), за умовами проростання насіння (3 клас). Випереджувальні спостереження ведуться учнями в позаурочний час з учителем чи самостійно. Вони виступають основним методом на вступному уроці-екскурсії до певного розділу.

Опорні спостереження організуються вчителем у процесі засвоєння нових знань (уявлень, понять, встановлення залежностей, способів діяльності та ін). Фронтальна форма організації діяльності молодших школярів є домінуючою в процесі їх здійснення.

Розширювальні спостереження застосовуються після засвоєння теоретичних знань. Вони необхідні для конкретизації, розширення і поглиблення сформованих елементів змісту. Слід наголосити, що такі спостереження носять дедуктивний характер, тобто спочатку актуалізуються теоретичні положення, а потім здійснюються спостереження з метою засвоєння емпіричних знань, які його пояснюють, деталізують, конкретизують, доводять правильність. Цей вид використовується на підсумкових уроках-екскурсіях, у домашніх роботах і може здійснюватись індивідуально, групами або фронтально.

7) за характером пізнавальної діяльності - репродуктивні й творчі.

Репродуктивні спостереження спрямовані на сприймання й відтворення зовнішніх ознак, властивостей, частин тіл і явищ (форми, кольору, розмірів, відстані, розташування у просторі і т. ін.) та зовнішніх зв'язків.

Творчі спостереження є способом розв'язання проблеми. Проблема ситуація створюється шляхом зіставлення фактів, здобутих під час спостереження, з відомими знаннями. У більшості випадків зміст проблеми зводиться до встановлення певних закономірностей, причинно-наслідкових, структурних або функціональних зв'язків на основі результатів спостережень як у природних, так і в лабораторних умовах. Такі проблеми розв'язуються молодшими школярами під керівництвом учителя чи самостійно за аналогією.

Таким чином, метод спостереження, як спосіб взаємопов'язаної діяльності вчителя (управління) та учня (учіння), має різні характеристики.

Література

1. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія. Уклад. : О.О.Любар; за ред. В.Г.Кременя. К. : Знання, 2005. 767 с
2. Психологія: підручник. За ред. Ю. Л. Трофімова. [2-ге вид.]. К. : Либідь, 2000. 558 с
3. Хрестоматія з української класичної педагогіки. Уклад. В. П. Кравець, О. І. Мешко. К. : Грамота, 2008. 768 с.

Ярмоленко Н.В., магістрантка факультету психології та соціальної роботи спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЯК ОСВІТНІЙ ПРИНЦИП

Кожного дня у світі відбувається безліч змін, які різними шляхами приводять певну країну до демократії як у політичній сфері, так і в соціальній. Україна також вибрала демократичний шлях і тому у цьому напрямку відбуваються зміни в усіх галузях суспільства.

Беручи до уваги нашу сучасність, зміни, які відбуваються у нашому повсякденному житті (розвитку науки, техніки та мислення людей) основним і головним принципом сучасної школи є принцип демократизації. Він відображається у Законі України «Про освіту» №2145 –VIII від 05.09.2017року ст. 5 п.1-5 та ст. 6 п. 1-2. Згідно цього закону освіта в Україні є державним пріоритетом, що забезпечує соціально-економічний, інноваційний та культурний розвиток суспільства, що дає змогу на реалізацію своїх прав і свобод.

Принципи демократизації мають такі основні складові:

- децентралізація – це передача повноважень і ресурсів на місця (об'єднані територіальні громади – ОТГ) для того, щоб влада, яка повинна надавати найголовніші послуги своїм громадянам, а саме: в освіті, медицині, будівництві та в інших галузях, вирішувала на місцевому рівні;

- регіоналізація в управлінні освітою – це забезпечення та укрупнення території у її історико - економічних та територіальних межах;

- автономізація освітніх закладів – це право кожного навчального закладу на самоврядування, тобто, самостійно здійснювати фінансово - господарську та освітню діяльність. Також підвищується відповідальність керівника за ті рішення, які були ним прийняті;

- перехід до державно – громадської системи управління освітою – це зміни в суспільно – політичному напрямку в середині нашої країни, що ведуть за собою зміни в освітній політиці, яка спрямована побудувати демократичну та правову державу для забезпечення освіти громадян України;

- діалог «викладач – студент» та «вчитель – учень» у виховному процесі – це формування певних навичок та умінь, які обговорюються з учнями або студентами для роз'яснення важливих питань, пов'язаних з самовихованням, порядності, моральності, професійно – орієнтованості та цілеспрямованості, які формують особистість;

- навчання, як оновлений елемент підвищення освітніх, розвивальних та виховних функцій – це формування демократичного середовища для вчителів і учнів за допомогою розроблених програм та новітніх технологій для організації навчального процесу;

- удосконалення методів та форм організації навчання – це вивчення та доповнення способів ефективно і цікаво засвоїти необхідну інформацію для учнів та студентів;

- інновації для перевірки, оцінки та контролю знань – це вміння вчителя одночасно бути предметником, психологом та вихователем, щоб розкрити творчі здібності учнів або студентів, допомогти здобути вміння та навички в умовах дослідно – експериментальної роботи;

- педагогічна майстерність та її удосконалення – це підвищення професійних навичок та вмінь вчителя за допомогою інтерактивних форм роботи через семінари, тренінги та конференції;

- утвердження педагогічного мислення на демократичних засадах – це напрям та результат роботи вчителя, основою якого є демократичні підходи до навчання.

Україна, яка прокладає свій шлях до Європи, відчуває гостру потребу у підготовці та вихованні нового покоління молодих людей, які активно будують демократичні відносини. На наше життя впливають різні підсистеми державного устрою, а саме: законодавчі, судові, виконавчі, засоби масової інформації, освіти та ін. Всі вони є основою для формування суспільства, адже, всі функції цих підсистем виконують люди, які спочатку отримали освіту у навчальних закладах. Саме тому у навчальних закладах повинні формуватися і закладатися демократичне мислення для діяльності майбутніх повноправних та активних членів суспільства. Отже, головним завданням держави є обрати дієву систему освіти та спосіб її втілення в життя, яка буде заснована на фундаментальних цінностях прав і свободи людини.

На сьогоднішній день в Україні існує нова, зовсім не схожа на попередні, модель навчання дітей у школах – це нова українська школа(НУШ), яка побудована на демократичній основі. За допомогою такого стилю викладання школярі здобуватимуть не тільки теоретичні знання, а й практичні навички, що найкраще дає змогу, в майбутньому, сформувати нове сучасне суспільство.

Література

1. Державно-громадське управління освітою. URL: <http://ru.osvita.ua> (дата звернення 14.09.2021р.).
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 06.09.2021р.).
3. Інструмент демократичного розвитку школи. URL: <https://www.schools-for-democrasy.org> (дата звернення 06.09.2021р.).
4. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2019.
5. Перші кроки в Нову українську школу. Порадник для вчителя початкової школи. Методичні рекомендації / Упор. Бурнос В.В., Красногор Т.Ф., Шоколенко Л.М. Чернівці: ЧОІППО імені К.Д.Ушинського, 2018.
6. Шляхи зростання фахової майстерності педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища. URL: <https://mmk.edu.vn.ua> (дата звернення 20.09.2021р.).

Булишкіна Юлія Олександрівна, магістрантка факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНІ УМІННЯ»

Вивченням комунікативних умінь займалися багато вчених. Так перші дослідження, що характеризують комунікативні якості, зустрічаються в працях А.Бодальова і Б.Ананьєва. Дані автори ще не виділяли поняття «комунікативні вміння», але в своїх роботах докладно описали якості, необхідні для спілкування і складові спілкування як психологічного процесу.

У сучасній науці існують різні точки зору на поняття «комунікативні розуміння». До їх числа Т. Ладиженська віднесла ті, які необхідні людині для адекватного вираження власної або розуміння чужої думки: визначення теми; розкриття основної думки висловлювання; збір та систематизація матеріалу; побудова тексту в певному жанрі або в межах певного типу мовлення; правильне формулювання власних думок; редагування [6].

Відомі вчені А.Карпов, Є.Кашина, О.Кіліченко, Н.Косова, Є.Орлова, Л.Савенкова, Е.Семенова, Т.Шубкіна та ін. розкривають комунікативні вміння як професійні якості педагогів. Т.Вотеева, Т.Кривченко, Є.Пасов, С.Чаплинська та ін. розглядають комунікативні вміння як суто мовні. Т.Андрєєва, А.Батаршев, Ю.Бессметрна, Ю.Касаткіна, А.Кидрон, С.Рубенштейн, Б.Теплова розуміють комунікативні вміння як елемент структури комунікативної здібності. На думку О.Веселкової комунікативні вміння можна розглядати як феномен комунікативної культури [4].

Інша група вчених, таких як Я.Коломенський, Н.Лемаскінин, Л.Лозован, М.Маркіна, А.Мудрик, Л.Мунірова, А. Реан, Є.Савіна розглядають комунікативні вміння як групу умінь, що характеризують особистісні якості, необхідні для організації та реалізації процесу спілкування [там само].

Під комунікативними вміннями ми будемо розуміти особистісні якості, необхідні для повноцінної реалізації спілкування, міжособистісної взаємодії, які проявляються в умінні будувати свою поведінку відповідно до завдань спілкування, вимог ситуації та особливостей співрозмовника, а також безпосередньо в усвідомлених комунікативних діях [6].

А. Щукін під мовними комунікативними вміннями розуміє «здатність людини здійснювати ту чи іншу мовленнєву дію в умовах вирішення комунікативних завдань і на основі вироблених навичок і здобутих знань» [5]. При такому підході поняття «мовні вміння» і «комунікативні вміння» не розмежовуються, що, на наш погляд, є невірним.

Дослідник О. Запятая зараховує до комунікативних умінь:

- точно, стило, без спотворення висловлювати свої думки усно;
- оформляти висловлювання письмово;
- слухати, вникати в суть і ставити питання до прослуханого тексту;
- самостійно вивчати літературу з тієї або іншої теми [1, с. 6].

Л. Кузнецова аналізує комунікативні вміння, характерні для молодших школярів: уміння слухати, висловлювати свої думки і правильно поводитися в конфліктній ситуації [2, с. 72]. У даній класифікації, як і в тій, що запропонувала О.Запятая, спостерігається ототожнення «комунікативних умінь» і «умінь безпосередньої й опосередкованої комунікації».

Згідно з В. Тищенко, досліджуваний нами феномен є «володіння розумовими і практичними діями, спрямованими на устанавлення доцільних взаємин з людьми в процесі навчальної, а потім і в професійній діяльності в умовах інформатизації освіти і суспільства» [4]. Вчений перераховує 40 комунікативних умінь, умовно розділяючи їх на три групи, пов'язані з прийомом і передачею (I група), обробкою (II група) і зберіганням інформації (III група). Друга група передбачає діяльність з пошуку (традиційні джерела, електронні бази даних та ін.) і перетворення інформації (на основі аналізу, синтезу, порівняння та ін.). Зберігання інформації здійснюється на традиційних носіях (на папері, відео, в пам'яті та ін.) і цифрових (дискети, вінчестери та ін.). Дана класифікація спирається на інформаційно-комунікаційні технології і служить для характеристики міжособистісного опосередкованого спілкування.

Відштовхуючись від перерахованих систем і розділяючи підхід Т.Ладиженської, ми пропонуємо власне визначення поняття «комунікативні уміння». Це вид комунікативної діяльності, який ґрунтується на сприйнятті, осмисленні й продумуванні та продукуванні текстів, включаючи вміння визначити тему, підпорядкувати її основній думці, збирати і систематизувати матеріал, будувати текст у певному жанрі, удосконалювати написане (редагувати).

Отже, аналіз підходів до визначення поняття «комунікативні уміння» дав змогу з'ясувати, що це складне багатофункціональне явище.

Література:

1. Запятая О. В. Общие умения коммуникации как компонент содержания образования. Красноярск, 2005. С. 6.
2. Карпова С. Н. Дидактическая игра как средство формирования коммуникативных навыков детей дошкольного возраста. Вопросы дошкольной педагогики. 2017. №3. С. 92-95.
3. Кузнецова Л. В. Гармоничное развитие личности младшего школьника. М., 1993. С. 72.
4. Тищенко В. А. Классификация коммуникативных умений студентов. URL: http://www.zpujournal.ru/zpu/e-publications/2007/Tishchenko_VA/.
5. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. М., 2008. С. 278.
6. Яковлева Н. Н. Педагогические условия развития коммуникативных умений учащихся 4-5-х классов: автореф. дис. ... канд. пед. наук. спец.: 13.00.01. СПб., 2012. 21 с.

Наукове видання

**ПОЧАТКОВА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

II-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(21 жовтня 2021 року)

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 10.11.2021 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman	Обл.-вид. арк. 15,04	Електронне видання
Замовлення № 447	Ум. друк. арк. 11,62	

Видавництво
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3А
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.